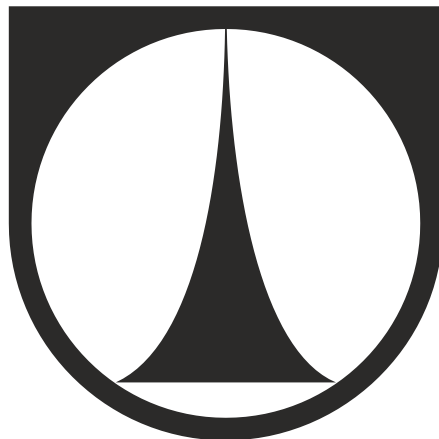

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DISERTAČNÍ PRÁCE

2017

Ing. Sylvie Kotíková

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: EKONOMIKA A MANAGEMENT - P6208
Studijní obor: ŘÍZENÍ A EKONOMIKA PODNIKU - 6208V097

IDENTIFIKACE A ZHODNOCENÍ EFEKTŮ PŘÍMÝCH ZAHRANIČNÍCH INVESTIC NA PODNIKATELSKÉ PROSTŘEDÍ V REGIONECH ČESKÉ REPUBLIKY

**Identification and Evaluation of Effects of Foreign Direct Investment on
the Business Environment in regions of the Czech Republic**

Ing. Sylvie Kotíková

Školitel: doc. Ing. Šárka Laboutková, Ph.D. – Katedra ekonomie

Počet stran: 188

Počet příloh: 6

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou disertační práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé disertační práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li disertační práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Disertační práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací se školitelkou a ostatními odborníky v oboru.

V Liberci dne 17. srpna 2017

Sylvie Kotíková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své školitelce doc. Ing. Šárce Laboutkové, Ph.D. za odborné vedení, inspirativní přístup a poskytnutí cenných rad při zpracování této práce.

Anotace

Přímé zahraniční investice jsou považovány za ekonomický fenomén s nejednoznačnou interpretací odborné veřejnosti, neboť tento druh zahraničního kapitálu způsobuje celou řadu efektů a vlivů na hostitelské podnikatelské prostředí, jejichž finální dopad je často rozporuplný. Další komplikací způsobuje obtížná identifikovatelnost a kvantifikace zejména nepřímých efektů, které mají charakter externalit a nemají jasně specifikovanou vazbu na přímé zahraniční investice. Nicméně z přímých efektů a samotné lokalizace přímých zahraničních investic vyplývají. Názory na přímé zahraniční investice se ještě více rozcházejí, pokud je příliv tohoto kapitálu podpořen investičními pobídkami. Vlády vynakládají nemalé objemy podpor z veřejných zdrojů s cílem získání pozitivních dopadů, které se považují za samozřejmé, ale ve skutečnosti jsou velmi obtížně měřitelné. Některé z efektů se na hostitelském trhu nemusí projevit vůbec nebo udělení investiční pobídky může působit zcela kontraproduktivně při následném vzniku crowding-out efektu či při vzniku tzv. duální ekonomiky. Ačkoliv je Česká republika považována za úspěšného příjemce přímých investic zahraničních korporací, nabízí se otázka, zda dokáže české podnikatelské prostředí tohoto potenciálu plně využívat. Cílem předložené disertační práce je zhodnotit vybrané efekty lokalizace přímých zahraničních investic - přímý efekt tvorby pracovních míst a nepřímý efekt přelévání (spillovers) - na podnikatelské prostředí v šesti vybraných regionech České republiky, a přispět tak objektivní argumentací do probíhající odborné diskuze o ekonomických výhodách a nevýhodách přímých zahraničních investic.

Klíčová slova

Investiční pobídky, podnikatelské prostředí, produktivita, přímé zahraniční investice, spillover efekt, technologická mezera, zahraniční přítomnost.

Annotation

Foreign direct investment is considered to be an economic phenomenon with an ambiguous interpretation of the professional public, as this type of foreign capital produces a number of effects and influences on the host business environment, the final impact of which is often contradictory. Another complication is the difficult identification and quantification of indirect effects, which are externalities and do not have a clearly specified link to foreign direct investment. However, they result from direct effects and from the location of foreign direct investment. Opinions on foreign direct investment are even more divergent if the inflow of this kind of capital is supported by investment incentives. Governments spend considerable volumes of public support to obtain positive effects that are considered to be self-evident but in reality, very hardly measurable. Some of the effects may not be reflected in the host market at all, or the granting of an investment incentive may be counterproductive in the event of a crowding-out effect or the emergence of the so-called dual economy. Although the Czech Republic is considered to be a successful recipient of foreign direct investment, the question is whether it can fully exploit this potential of the Czech business environment. The aim of this dissertation is to evaluate selected effects of the localization of foreign direct investment - the direct effect of job creation and indirect effects of spillovers - on the business environment in six selected regions of the Czech Republic, thus contributing objective argumentation to the ongoing professional discussion about economic advantages and disadvantages of foreign direct investment.

Keywords

Investment incentives, business environment, productivity, foreign direct investment, spillover effect, technology gap, foreign presence.

Annotation

Die ausländische Direktinvestitionen werden als wirtschaftliches Phänomen mit mehrdeutiger Auslegung von Experten betrachtet. Diese Art des ausländischen Kapitals verursacht eine Menge von Effekten und Auswirkungen auf das Geschäftsumfeld der Gastländer, deren Finalauswirkung oft widersprüchlich ist. Eine weitere Komplikation bewirkt die schwere Identifizierung und Quantifizierung vor allem der indirekten Effekten, welche den Charakter von Externalitäten haben und haben keine eindeutig spezifizierte Bindung zu den ausländischen Direktinvestitionen. Trotzdem ergeben sich die direkten Auswirkungen und tatsächliche Lokalisierung aus den ausländischen Direktinvestitionen. Die Meinungen über ausländische Direktinvestitionen gehen noch mehr auseinander, wenn der Zufluss des Kapitals durch Investitionsanreize unterstützt ist. Die Regierungen verwenden beträchtliche Unterstützungen aus der staatlichen Mitteln, um positive Auswirkungen zu erwerben. Diese sind selbstverständlich gehalten, aber tatsächlich sehr schwer messbar. Einige Effekte gibt es auf dem Gastlandmarkt möglicherweise gar nicht oder die Gewährung der Investitionsanreize kann bei dem nachfolgenden Crowd-Out-Effekt, eventuell bei der Entwicklung so genannten Dualwirtschaft, vollständig kontraproduktiv bewirken. Obwohl die Tschechische Republik als erfolgreicher Annehmer der Direktinvestitionen von ausländischen Gesellschaften betrachtet ist, stellt sich die Frage, ob das tschechische Geschäftsumfeld dieses Potenzial völlig ausnutzen könnte. Das Ziel dieser Dissertation ist die ausgewählten Effekte der Lokalisierung der ausländischen Direktinvestitionen – die direkte Wirkung der Schaffung von Arbeitsplätzen und indirekte Spill-Overs-Effekte – auf das Geschäftsumfeld in sechs ausgewählten Regionen der Tschechischen Republik zu bewerten und damit mit der objektiven Beweisführung zu der laufenden Fachdiskussion über die wirtschaftlichen Vor- und Nachteile der ausländischen Direktinvestitionen beizutragen.

Schlüsselwörter

Investitionsanreize, Geschäftsumfeld, Produktivität, ausländische Direktinvestitionen, Spill-Over-Effekt, Technologielücke, ausländische Anwesenheit.

Obsah

Seznam zkratek.....	10
Seznam tabulek.....	12
Seznam obrázků.....	13
Úvod.....	15
Cíl disertační práce.....	19
Metodologie disertační práce.....	21
1. Vymezení základních pojmů	23
1.1 Nadnárodní firma.....	23
1.2 Definice přímých zahraničních investic	25
1.3 Diferenciace přímých zahraničních investic	28
2. Teoretické koncepty v kontextu přímých zahraničních investic.....	34
2.1 Lokalizační teorie	34
2.1.1 Podnikatelské prostředí	40
2.2 Nová ekonomická geografie.....	43
2.3 Teorie endogenního růstu.....	46
2.4 Keynesiánské období.....	48
2.4.1 Harrodův-Domarův růstový investiční model.....	49
2.4.2 Teorie růstových center a růstových os	51
2.5 Teorie změn globální produkce.....	52
2.6 Institucionální směry.....	53
2.6.1 Teorie výrobních okrsků.....	54
2.6.2 Teorie globálních produkčních sítí	55
2.6.3 Teorie učících se regionů.....	56
2.6.4 Koncept regionálních inovačních systémů	57
2.7 Teorie mezinárodního obchodu	58
3. Typologie ekonomických efektů vyvolaných přímými zahraničními investicemi	60
3.1 Potenciál pro vznik efektů přímých zahraničních investic.....	62
3.2 Vliv přímých zahraničních investic na regionální trh práce.....	65
3.3 Vymezení spillover efektů a možnosti jejich měření.....	66
3.4 Determinanty nepřímých efektů přímých zahraničních investic.....	71
3.4.1 Velikost technologické mezery	71
3.4.2 Absorpční kapacita	72

3.4.3 Míra zahraniční přítomnosti	73
3.5 Aplikace v oblastech výzkumu přímých zahraničních investic a empirické studie ..	75
4. Identifikace efektů lokalizace přímých zahraničních investic na podnikatelské prostředí	84
4.1 Metodologie šetření – popis zkoumaného vzorku	84
4.2 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou z hlediska přímého efektu tvorby pracovních míst.....	87
4.2.1 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Plzeňském kraji z hlediska tvorby pracovních míst	89
4.2.2 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Karlovarském kraji z hlediska tvorby pracovních míst	91
4.2.3 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Ústeckém kraji z hlediska tvorby pracovních míst	92
4.2.4 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Libereckém kraji z hlediska tvorby pracovních míst	95
4.2.5 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Královéhradeckém kraji z hlediska tvorby pracovních míst.....	96
4.2.6 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Pardubickém kraji z hlediska tvorby pracovních míst	97
4.3 Měření zahraniční přítomnosti v regionech České republiky	99
4.4 Relativní regionální technologická mezera zahraniční přítomnosti	102
4.4.1 Relativní regionální technologická mezera pro jednotlivé kraje	108
4.4.2 Relativní regionální technologická mezera – komparace krajů.....	123
4.5 Intenzita využití zahraniční přítomnosti v regionu.....	127
4.5.1 Ukazatel relativní regionální technologické mezery a ukazatel intenzity transferu – vzájemné vazby	130
4.5.2 Ukazatel intenzity transferu – srovnání zkoumaných regionů	131
4.6 Testování významnosti technologické mezery u zkoumaných regionů	140
4.6.1 Testování statistické významnosti relativní regionální technologické mezery	141
4.6.2 Testování statistické významnosti intenzity transferu	142
4.7 Spillover efekt ve zkoumaných krajích	142
4.7.1 Interpretace výsledků.....	147
4.7.2 Identifikace spillover efektu u zkoumané množiny krajů.....	147
4.8 Zahraniční přítomnost a spillover efekt.....	150

4.8.1 Spearmanův koeficient pořadové korelace pro míru zahraniční přítomnosti a spillover efekt.....	151
5. Zkoumané efekty přímých zahraničních investic a jejich vliv na podnikatelské prostředí v českých regionech	154
Závěr	160
Seznam použité literatury	170
Seznam příloh	188
Vlastní publikace disertantky	205

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DC	Dílčí cíl
EDU	Podíl obyvatel s vyšším středoškolským či vysokoškolským vzděláním
ERIS	Podnikatelský regionální inovační systém
EU	Evropská unie
FDI	Přímé zahraniční investice (<i>Foreign Direct Investment</i>)
FP	Zahraníční přítomnost (<i>Foreign Presence</i>)
HDP	Hrubý domácí produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
ILO	Mezinárodní organizace práce (<i>International Labour Organization</i>).
IP	Investiční pobídky
IRIS	Institucionální regionální inovační systém
IVaV	Investice do vědy a výzkumu
MNCs	Nadnárodní firmy (<i>Multinational Companies</i>)
M&A	Fúze a akvizice (<i>Mergers and Acquisitions</i>)
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (<i>Organization for Economic Cooperation and Development</i>)
PZI	Přímé zahraniční investice
PZIr	Příliv přímých zahraničních investic v regionu
r	Testové kritérium
RRTG	Relativní regionální technologická mezera zahraniční přítomnosti
SPE	Ukazatel spillover efektu

TUL	Technická univerzita v Liberci
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji (<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>)
USA	Spojené státy americké (<i>United States of America</i>)
USD	Americký dolar (<i>United States Dollar</i>)
VaV	Věda a výzkum

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled vědeckých metod v disertační práci	21
Tabulka 2: Stručný výčet ekonomických efektů PZI	60
Tabulka 3: Výsledky analýzy závislosti mezi přílivem PZI a počty zaměstnaných cizinců	90
Tabulka 4: Přehled zemí původu PZI	108
Tabulka 5: Vývoj produktivity práce ve zkoumaných krajích	115
Tabulka 6: Výpočet hodnoty testového kritéria pro jednotlivé regiony	141
Tabulka 7: Hodnoty ukazatele spillover efektu	148
Tabulka 8: Pořadí z hlediska velikosti zahraniční přítomnosti a zjištěného spillover efektu	152
Tabulka 9: Hodnoty korelačních koeficientů mezi rozdíly mezi skutečnou a hypotetickou mírou nezaměstnanosti a HDP na obyvatele; hodnoty korelačních koeficientů mezi SPE a HDP na obyvatele	156
Tabulka 10: Kvantifikace přímého vlivu tvorby primárních pracovních míst na trh práce jednotlivých regionů	162
Tabulka 11: Průměrné hodnoty ukazatele spillover efektu	167

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma spillover efektů	70
Obrázek 2: Vztah mezi velikostí efektů přelévání a mírou zahraniční přítomnosti	74
Obrázek 3: Podíly přislíbených IP projektům PZI	86
Obrázek 4: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti v Plzeňském kraji ...	90
Obrázek 5: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o vliv migrace do Karlovarského kraje.....	92
Obrázek 6: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o vliv migrace do Ústeckého kraje	94
Obrázek 7: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o vliv migrace do Libereckého kraje	96
Obrázek 8: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti v Královehradeckém kraji.....	97
Obrázek 9: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o vliv migrace do Pardubického kraje	99
Obrázek 10: Vývoj zahraniční přítomnosti v analyzovaných regionech České republiky	101
Obrázek 11: Vývoj RRTG v Plzeňském kraji	110
Obrázek 12: Vývoj produktivity práce v Plzeňském kraji	111
Obrázek 13: Vývoj RRTG v Karlovarském kraji.....	111
Obrázek 14: Vývoj produktivity práce v Karlovarském kraji	113
Obrázek 15: Vývoj RRTG v Ústeckém kraji.....	114
Obrázek 16: Vývoj produktivity práce v Ústeckém kraji.....	115
Obrázek 17: Vývoj RRTG v Libereckém kraji	117
Obrázek 18: Vývoj produktivity práce v Libereckém kraji.....	118
Obrázek 19: Vývoj RRTG v Královehradeckém kraji	119
Obrázek 20: Vývoj produktivity práce v Královehradeckém kraji	120
Obrázek 21: Vývoj RRTG v Pardubickém kraji	121
Obrázek 22: Vývoj produktivity práce v Pardubickém kraji.....	122
Obrázek 23: Vývoj RRTG ve všech analyzovaných regionech	124
Obrázek 24: Vývoj komponenty produktivity RRTG ve sledovaných krajích	125
Obrázek 25: Vývoj komponenty zaměstnanosti RRTG ve sledovaných krajích	126

Obrázek 26: Vývoj kombinace obou efektů RRTG ve sledovaných krajích	127
Obrázek 27: Vývoj ukazatele IT v Plzeňském kraji	132
Obrázek 28: Vývoj ukazatele IT v Karlovarském kraji.....	134
Obrázek 29: Vývoj ukazatele IT v Ústeckém kraji	135
Obrázek 30: Ukazatel IT – meziroční změny produktivity pro Ústecký kraj	136
Obrázek 31: Vývoj ukazatele IT v Libereckém kraji	136
Obrázek 32: Ukazatel IT – meziroční změny produktivity pro Liberecký kraj	137
Obrázek 33: Vývoj ukazatele IT v Královéhradeckém kraji.....	138
Obrázek 34: Vývoj ukazatele IT v Pardubickém kraji	139
Obrázek 35: Spillover efekt – srovnání zkoumaných regionů	149
Obrázek 36: Pozice analyzovaných regionů v ukazatelích RRTG a IT	164

Úvod

Přímé zahraniční investice jsou termínem, který je skloňován v celosvětovém měřítku. Vzhledem ke globalizačním silám, díky nimž se svět stává v posledních desetiletí propojenější více než kdy dříve a obecným trendům deregulace, jsou přímé zahraniční investice v současné době již nedílnou součástí téměř všech ekonomik světa, Českou republiku nevyjímaje. S růstem pozice nadnárodních společností v globálním měřítku je zároveň více věnována pozornost dopadům, které přímé zahraniční investice přinášejí pro hostitelský region prostřednictvím jejich lokalizace.

Přímé zahraniční investice mají mezi českou odbornou veřejností své zastánce i odpůrce. Ti první (např. Tvrdoň a Wokoun,¹ Pavlínek a Žížalová²) v nich vidí silný motor ekonomického rozvoje, nositele know-how a nových technologií, strategické zaměstnavatele, příliv zahraničního kapitálu, který rychle napomáhá řešit ekonomické problémy místní ekonomiky. Ti druzí (např. Klaus a Říman,³ Schwarz⁴) přes veškerá pozitiva upozorňují na příchod silné konkurence pro ještě stále se na trzích etablující domácí podniky či na nevýhodný systém investičních pobídek, které zapříčiňují tržní disproporce.

I když přímé zahraniční investice mají i v řadách zahraničních odborníků své kritiky, jednotlivé státy a regiony mezi sebou soutěží o potencionální zahraniční investory. Tamní vlády pro ně vytvářejí celé spektrum připravených průmyslových zón, které v případě České

---

¹ WOKOUN, René a Jozef TVRDOŇ. *Přímé zahraniční investice a regionální rozvoj*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN: 978-80-245-1736-0.

² PAVLÍNEK, Petr and ŽÍŽALOVÁ, Pavla. Linkages and spillovers in global production networks: firm-level analysis of the Czech automotive industry. In *Journal of Economic Geography*, 2016, vol. 16, iss. 2, p. 331-363. ISSN: 1468-2702.

³ ŘÍMAN, Martin, et al. Zahraniční investice ano, pobídky ne. V: LOUŽEK, M., ed. *Zahraniční investice: cíl hospodářské politiky?* 1. vyd. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 11-16. s. 16. ISBN 978-80-86547-90-9.

⁴ SCHWARZ, Jiří, et al. *Analýza investičních pobídek v České republice*. [online]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007, [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: download.mpo.cz/get/32013/35445/388865/priloha001.pdf

→ pokračování na další straně

republiky zůstávají mnohdy dlouhá léta nevyužity to díky pokračujícímu trendu převisu nabídky nad poptávkou potenciálně vhodných lokalit pro mezinárodní investice.⁵

Dle průzkumu atraktivnosti evropských zemí pro zahraniční investory, který provádí společnost Ernst & Young, vyplývá, že Česká republika patří dlouhodobě do první dvacítky nejatraktivnějších zemí. Podle posledních údajů za r. 2013 se umístila na 14. příčce z hlediska přílivu přímých zahraničních investic.⁶ Ačkoliv lze Českou republiku zařadit mezi úspěšné příjemce zahraničního kapitálu, nabízí se otázka, zda ho dokáže plně využívat ve všech pozitivních funkcích. Dokáže české podnikatelské prostředí plně absorbovat především efekty spillovers, přejímat technologie, know-how a management lidského kapitálu od úspěšných zahraničních podniků? Vznik a absorpce těchto přínosů jsou podmíněny pružností domácích firem, bank, vlády a celkovou situací v lokálním podnikatelském prostředí utvářeného systémem institucionálních podmínek, mezi které mimo jiné patří investiční pobídky.

Ekonomové se často rozcházejí v názoru o tom, zda jsou investiční pobídky pozitivní a vůbec nutné. Investiční pobídky lze považovat za přínosné v případě, že přilákají do země nějakého výjimečného investora, který se liší od domácích producentů, přináší s sebou specifické know-how i manažerské postupy, které časem tzv. „přelije“ na podniky v hostitelské zemi. Na druhé straně investiční pobídky způsobují „pobídkové přerozdělování“ od subjektů, jež nečerpají investiční pobídky a platí daně, k subjektům čerpající nějakou investiční výhodu. Samotné investiční přerozdělování staví „plátce pobídek“ do značné nevýhody, neboť oproti „příjemcům“ nejsou schopni svým zaměstnancům nabídnout tak vysoký plat, jaký by získali u „příjemce pobídky“, či vůči svým odběratelům nemohou vyjít vstříc ohledně ceny, do které musí nějaký způsobem promítnout „obyčejné placení daní“. Odpůrci veřejných podpor označují investiční pobídky za formu uplácení investorů bez dlouhodobějšího smyslu

---

⁵ CZECHINVEST. *Investiční pobídky... Vaše brána k prosperitě* [online]. Praha: Czechinvest, 2015 [cit. 2015-11-11] Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/brozura-investicnich-pobidek-po-novele-3297-cz.pdf>

⁶ ERNST & YOUNG. *EY's attractiveness survey Europe 2014 back in the game* [online]. [cit. 2015-11-11] Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/ey-2014-european-attractiveness-survey-4324.pdf>

→ pokračování na další straně

vzhledem ke struktuře investic plynoucí do českých regionů s dominancí montážních závodů.

Disertační práce se zabývá přímými zahraničními investicemi, které získaly investiční pobídku, neboť většinu žadatelů o investiční pobídky tvoří právě přímé zahraniční investice.⁷ Vzhledem k tomuto výběru podniků bude možné přispět do odborné diskuze ohledně tohoto druhu veřejné podpory; jakým způsobem ovlivňují přímé zahraniční investice, které získaly investiční pobídku regionální konkurenceschopnost a podnikatelské prostředí z pohledu vybraných přímých a nepřímých efektů.

Efekty přímých zahraničních investic lze rozdělit na ekonomické, sociální a politické. Disertační práce je zaměřena na ekonomické efekty ve vazbě na podnikatelské prostředí a konkurenceschopnost regionů. Efekty jsou sledovány v rámci podnikatelského prostředí na regionální úrovni NUTS 3 České republiky. I přestože efekty přímých zahraničních investic jsou v odborné literatuře podrobovány široké diskuzi, existuje jen velmi málo studií a přístupů, které by přímé a nepřímé efekty přímých zahraničních investic kvantifikovaly, komplexně hodnotily a komparovaly na nižších regionálních úrovních, resp. identifikovaly jejich efekty na podnikatelské prostředí. Zejména efekty přelévání jsou velmi obtížně měřitelné. Nedá se např. určit, zda domácí podniky zvýšily produktivitu vzhledem ke konkurenčnímu tlaku nebo, že došlo k imitačnímu procesu výroby. Ačkoliv se současná odborná literatura aspektům a efektům přímých zahraničních investic věnuje a napomáhá tak lepšímu pochopení zkoumané problematiky z mikroekonomického pohledu, kvantifikací jednotlivých efektů či jejich determinant na nižší regionální úrovni se v podstatě nezabývá.

V první kapitole disertační práce jsou vymezeny základní pojmy týkající se přímých zahraničních investic. Druhá kapitola přináší přehled teoretických konceptů v kontextu efektů přímých zahraničních investic na regionální konkurenceschopnost podnikatelského prostředí. Ve třetí kapitole je uvedena klasifikace efektů přímých zahraničních investic, včetně potenciálu jejich vzniku. Blíže jsou zde specifikovány determinanty vzniku

---

⁷ CZECHINVEST. *Investiční pobídky... Vaše brána k prosperitě* [online]. Praha: Czechinvest, 2015 [cit. 2015-11-11] Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/brozura-investicnich-pobidek-po-novele-3297-cz.pdf>

nepřímých efektů, kterým se hlouběji věnuje analytická část disertační práce. Závěrečná část třetí kapitoly obsahuje přehled empirických studií v předmětné oblasti výzkumu.

Čtvrtá kapitola představuje nosnou aplikační část disertační práce. V úvodní části této kapitoly je vymezen výzkumný vzorek přímých zahraničních investic, jejichž efekty budou identifikovány ve vazbě na podnikatelské prostředí šesti zvolených regionů. Aplikační část se nejprve věnuje zhodnocení přímého efektu tvorby pracovních míst, dále je pozornost koncentrována k determinantám vzniku nepřímých efektů – určení míry zahraniční přítomnosti, technologické mezery a intenzity transferu využití zahraniční přítomnosti. Následně je konstruován ukazatel nepřímého efektu přelévání, jehož pomocí lze zhodnotit, v rámci kterého podnikatelského prostředí dochází k největší míře spillover efektu. Kromě kvantifikace přímého efektu primární tvorby pracovních míst, míry zahraniční přítomnosti, regionální technologické mezery a ukazatele spillover efektu jsou v této kapitole ověřeny stanovené hypotézy. Pátá, poslední kapitola disertační práce, se zabývá vlivem zkoumaných efektů na podnikatelské prostředí.

Cíl disertační práce

Cílem předložené disertační práce je zhodnotit vybrané efekty lokalizace přímých zahraničních investic - přímý efekt tvorby pracovních míst a nepřímý efekt přelévání - na podnikatelské prostředí v šesti vybraných regionech České republiky, a přispět tak objektivní argumentací do probíhající odborné diskuze o ekonomických výhodách a nevýhodách přímých zahraničních investic. Hlavním přínosem disertační práce je navržená metodika identifikace efektů přímých zahraničních investic a určení sledovaných efektů na nižší regionální úrovni.

Hlavní cíl je doplněn následujícími dílčími cíli (DC):

DC1: Vytvořit vlastní strukturovanou databázi ekonomických informací o přímých zahraničních investicích s investiční pobídkou na úrovni jednotlivých ekonomických subjektů.

DC2: Vytvořit vlastní metodiku hodnocení efektů přímých zahraničních investic aplikovatelnou v podmínkách České republiky na základě rešerše současných poznatků týkajících se metodologie měření přímých a nepřímých efektů přímých zahraničních investic na podnikatelské prostředí na regionální úrovni.

DC3: Aplikovat zvolený metodický postup z DC2 v praxi, ověření hypotéz a výzkumných předpokladů.

DC4: Syntetizovat poznatky a zhodnotit dopady přímých zahraničních investic (přímých i nepřímých efektů) na podnikatelské prostředí.

Pro doktorskou disertační práci byly stanoveny tyto hlavní výzkumné otázky:

1. Jak velký vliv mají přímé zahraniční investice, které získaly investiční pobídku, na zaměstnanost ve vybraných regionech České republiky?
  - pro zodpovězení této otázky je nutné:
    - kvantifikovat přímý dopad tvorby nových pracovních míst,
    - ověřit hypotézu **H1**: Mezi přílivem přímých zahraničních investic do regionu a počty v něm zaměstnaných cizinců existuje závislost.

2. V jaké míře se ve vybraných regionech České republiky prosazují nepřímé efekty přímých zahraničních investic?
- Pro zodpovězení této otázky je nutné ověřit následující hypotézy:
    - **H2:** Existuje významná technologická mezera mezi přímými zahraničními investicemi a domácími podniky na regionální úrovni.
    - **H3:** Velikost míry zahraniční přítomnosti ve vybraných regionech NUTS 3 České republiky představuje potenciál ke vzniku pozitivních spillover efektů.

Metodologie disertační práce

V rámci ověřování výzkumných otázek a splnění hlavního cíle disertační práce bylo použito široké spektrum vědeckých metod, zejména metody analytické a časové a prostorové komparace. Metoda komparace byla využita v celé práci, aby zkoumané téma mohlo být interpretováno v širším kontextu, jak časovém, tak prostorovém. Pro výpočty v aplikační části práce byly zvoleny metody deskriptivní statistiky, shift-share, regresní a korelační analýzy. Použité metody práce lze dle jejich charakteru rozčlenit do dvou kategorií – na metody obecně teoretické a empirická měření konkrétních dat na základě exaktních metod výše popsaných. Jednotlivé metody vědeckého výzkumu se v disertační práci vzájemně vhodně doplňují, kombinují a ve svém účinku někdy rovněž překrývají. Vytvářejí tak i určitou synergii nutnou pro formulaci relevantních závěrů práce. Pro větší názornost je text disertační práce doplněn řadou tabulek a schémat.

Ke zpracování tématu disertační práce bylo přistupováno jak z hlediska pozitivistického, tak i normativního. Nejprve je patrný pozitivistický přístup – na základě hloubkové literární rešerše byla provedena především deskripce a rozbor objektivně nastavených skutečností v oblasti přímých zahraničních investic. Při analýze přímých a nepřímých efektů lokalizace přímých zahraničních investic na podnikatelské prostředí v regionech České republiky bylo nutné zhodnotit zkoumané souvislosti, a proto je práce zčásti i normativního charakteru.

Přehled použitých metod pro naplnění jednotlivých dílčích cílů, pomocí kterých došlo k naplnění cíle hlavního, ilustruje tab. 1.

Tabulka 1: Přehled vědeckých metod v disertační práci

DC1	Analýza	analýza úplnosti a vhodnosti využití vybraných databází a ostatních zdrojů dat
	Syntéza	využití statistiky vydaných rozhodnutí o investičních pobídkách publikovanou agenturou CzechInvest syntéza vhodných způsobů vedení a publikování dat; nalezení optimálního přístupu k tvorbě zkoumané množiny dat
	Komparace	využití otevřených dat týkajících se údajů o podnicích, dostupných z portálu www.justice.cz

		komparace jednotlivých databází a ostatních zdrojů dat
DC2	Analýza	analýza dat ČSÚ, MPSV
	Syntéza	analýza a syntéza současného stavu metodologie v oblasti měření přímých a nepřímých efektů PZI
	Komparace	komparace údajů získaných v DC1 s údaji o regionálních trzích práce publikovaných ČSÚ
DC3	Deskriptivní statistika	pro určení průměrných hodnot veličin, směrodatné odchylky a pro vytvoření tabulek četností
	Korelační analýza	pro ověření hypotéz H1 a H3
	Shift-share analýza	pro určení relativní regionální technologické mezery
	Parametrické testy	test o střední hodnotě pro ověření hypotézy H2
	Regresní analýza	pro ověření hypotézy H3
	Analýza časových řad	určení trendu časové řady (koeficient růstu)
	Komparace	metoda komparace pro porovnávání zjištěných výsledků za jednotlivé regiony mezi sebou
DC4	Syntéza	syntéza zjištěných předchozích poznatků z DC1 – DC3
	Korelační analýza	pro určení korelace mezi kvalitou podnikatelského prostředí a zkoumanými efekty PZI
	Komparace	komparace výsledků s podobnými průzkumy jiných autorů

Zdroj: vlastní zpracování

V disertační práci byla použita statistická data z řady českých renomovaných organizací a uznávaných databází, např. České národní banky, Českého statistického úřadu, agentury CzechInvest, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva průmyslu a obchodu a dalších, ze zahraničních zejména databáze a statistiky Konference OSN o obchodu a rozvoji a Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj.

1. Vymezení základních pojmů

Disertační práce se zabývá působením přímých zahraničních investic (PZI) využívajících investiční pobídky (IP) na podnikatelské prostředí v českých regionech. Následující subkapitoly se věnují vymezení základních pojmů, které jsou z hlediska stanovaného cíle této práce relevantní.

1.1 Nadnárodní firma

Mezinárodní podnikání představuje mezinárodní obchod a realizaci PZI. Mezinárodní obchod v sobě zahrnuje export a import statků a služeb určených zahraničním trhům, zatímco PZI kapitálové vstupy⁸ vynaložené na aktivity dané nadnárodní firmy v zahraničí s vidinou jejich budoucího zhodnocení.⁹

Dle Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) jsou za nadnárodní firmy považovány společnosti nebo jednotky, jejichž vlastnictví je státní, soukromé či smíšené a které působí v různých státech, a jsou propojeny tak, že jedna či více z nich by mohla dosahovat výrazného vlivu na činnost ostatních, především pak v oblasti využívání zdrojů a znalostí.¹⁰

Moosa¹¹ definuje nadnárodní firmu jako podnik s více než pěti zahraničními dceřinými společnostmi. Shenkar a Luo¹² vymezují multinacionální korporace (MNCs) obecněji. Za

---

⁸ „Kapitálové vstupy penetrující zahraniční trhy jsou také portfoliové investice, nicméně se jedná se o zcela jiný typ investic než PZI. Hlavním rozdílem mezi nimi je to, že u portfoliových investic je zájem investora krátkodobý, založený na vývoji akcií firmy na burzách a vidině relativně brzkého zhodnocení investic. Naopak u PZI investor počítá s delší dobou návratnosti investice a aktivním podílením se na chodu zahraniční firmy (Dvořáček & Slunčík, 2012, s. 92).“

⁹ DEDOUCHOVÁ, Marcela. *Strategie podniku*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-603-4.

¹⁰ OECD. *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [online]. OECD, 2008, 4. vyd. [vid. 2017-07-11]. Dostupné z <http://www.oecd.org/investment/statistics.htm>

¹¹ MOOSA, Imad A. *Foreign direct investment: theory, evidence, and practice*. 1st ed., New York: Palgrave, 2002. ISBN 03-339-4590-5.

¹² SHENKAR, Oded, LUO, Ying. *International Business*, 2nd edition, John Wiley & Sons, 2008. 599 p. ISBN 0-471-38350-3.

→ pokračování na další straně

nadnárodní firmu považují ekonomický subjekt, který byl vytvořen v souvislosti s PZI, kontrolující a vlastníci aktivity ve více jak jednom státě.

Srholec¹³ uvádí, že za nadnárodní společnosti jsou většinou považovány takové podnikatelské subjekty, jejichž činnost v zahraničí tvoří nejméně 30 % podílu na celkovém obratu společnosti. Jejich zahraniční činnosti se provádějí prostřednictvím dceřiných společností či poboček. K této definici se přiklánějí také Durčáková a Mandel.¹⁴ Rozdíl mezi dceřinými společnostmi a pobočkami spočívá ve vlastnickém podílu. Zahraniční pobočky mají omezenější pravomoci a jsou dílčí součástí nadnárodní společnosti. Obvykle nesou název mateřské společnosti. Mateřská společnost své pobočky zdrojově vybavuje pomocí úvěrů.

Na rozdíl od poboček, dceřiná společnost (dcera) je napojena na mateřskou společnost (matka) jen prostřednictvím vlastnického podílu a tudíž se nestává jejím vnitřní organizační součástí. Dcery se dělí na tzv. afilace s podílem mezi dvaceti a padesáti procenty a tzv. subsidiary, s vlastnickým podílem padesát a více procent. Na dceřiné společnosti lze pohlížet jako na samostatné právní subjekty s plnou právní subjektivitou. Jméno dcery je obvykle odlišné od jména mateřské společnosti.

Vzhledem k trendu liberalizace mezinárodního podnikání přestaly být ekonomické subjekty omezovány na podnikání pouze ve státě, ve kterém sídlí (tj. v domácí ekonomice), ale je jim umožněno využívat rovněž výrobních faktorů ostatních ekonomik (tzv. hostitelských ekonomik). Tato možnost dala za vznik MNCs realizující PZI.¹⁵

Vzhledem k zaměření disertační práce, která cílí na zhodnocení efektů PZI, se lze nejlépe ztotožnit s definicí Dickena a kol.,¹⁶ kteří MNCs chápou jako společnosti, které rozvíjejí své

---

¹³ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v ČR. Teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

¹⁴ DURČÁKOVÁ, Jaroslava a Martin MANDEL. *Mezinárodní finance*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Management Press, 2010. ISBN 9788072612215.

¹⁵ JONES, Jonathan. and Colin. WREN. *Foreign direct investment and the regional economy*. Burlington, VT: Ashgate, 2006. ISBN 0754645223.

¹⁶ DICKEN, Peter, COE, Neil, and Martin HESS. Global production network: realizing the potential. *Journal of Economic Geography*, 2008. vol. 8, č. 2, s. 271-296. ISSN: 1468-2702.

ekonomické činnosti nejen v zemi sídla. Vlastnictví investora v zahraničních ekonomických subjektech může být částečné či úplné, má však rozhodující vliv na řízení. MNCs současně operují na několika národních trzích, kde jsou schopné využít rozdílů mezi ekonomikami vč. odlišností v uspořádání institucionálního rámce; regulačních mechanismech či např. v rozsahu pobídek pro nalákání zahraničního kapitálu. MNCs zároveň disponují vysokou flexibilitou, díky které pružně reagují přesunem svých aktivit do jiné, vhodnější lokality, při změně místních podmínek.

1.2 Definice přímých zahraničních investic

Zahraníční investice se obecně dělí na investice přímé a portfoliové. Stěžejním rozdílem mezi oběma typy zahraničních investic je možnost kontroly nad podnikem. Portfoliové investice, na rozdíl od PZI, tuto možnost v zásadě nenabízejí.¹⁷

Za PZI lze považovat kapitálový výdaj, při kterém daný investor získává takový podíl na základním kapitálu zahraniční firmy, jenž mu dává možnost podílet se na řízení a kontrole této firmy.¹⁸

„Za podniky s PZI jsou považovány firmy s více než 10% podílem zahraničního vlastníka, což však nemusí znamenat jeho kontrolu nad danou firmou.“¹⁹ Z vlastnického hlediska se PZI týkají převážně soukromého kapitálu. I když se mohou vyskytovat také státní PZI. Z hlediska časového jsou PZI dlouhodobými investicemi, na rozdíl od portfoliových.²⁰

---

¹⁷ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v ČR. Teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. s. 49. ISBN 80-86131-52-1.

¹⁸ VALACH, Josef. *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-71-2.

¹⁹ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v ČR. Teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. s. 49. ISBN 80-86131-52-1.

²⁰ VALACH, Josef. *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-71-2.

→ pokračování na další straně

OECD²¹ definuje PZI jako investici provedenou za účelem trvajícího zájmu přímého investora (rezidenta jedné ekonomiky) ve společnosti nacházející se v jiné ekonomice. Přičemž trvající zájem vyjadřuje dlouhodobý vztah mezi přímým investorem a danou společností a významný vliv na rozhodování managementu firmy v podobě nejméně 10% podílu na hlasovacích právech.

PZI lze chápat podle Dvořáčka a Tylla²² jako vnitropodnikový offshoring, spočívající v přesunutí části podnikatelských aktivit do zahraniční firmy pod částečnou anebo úplnou kontrolou přímého investora.

Z mezinárodně uznávané definice OECD vychází Česká národní banka²³ (ČNB), dle které „*Přímá zahraniční investice je taková přeshraniční investice, která odráží záměr rezidenta jedné ekonomiky (přímý investor) získat trvalou účast v subjektu (podnik přímé investice), který je rezidentem v ekonomice jiné než ekonomika přímého investora. Trvalá účast implikuje existenci dlouhodobého vztahu mezi přímým investorem a přímou investicí a významný vliv na řízení podniku*“. Přímé investice se dle podílu „*investora na základním kapitálu nebo hlasovacích právech dělí na dceřiné společnosti (více než 50% podíl), přidružené společnosti (10 – 50% podíl) a pobočky (100% vlastněná trvalá zastoupení nebo kanceláře přímého investora; pozemky a stavby přímo vlastněné nerezidentem; mobilní zařízení operující v ekonomice alespoň 1 rok)*“. PZI představuje sumu třech základních komponentů:

$$\text{PZI} = \text{základní kapitál} + \text{reinvestovaný zisk} + \text{ostatní kapitál} \quad (1)$$

Základní kapitál představuje vklad investora do základního (vlastního) kapitálu dané společnosti. Reinvestovaný zisk je podíl zahraničního investora na hospodářském výsledku

---

²¹ OECD. *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [online]. OECD, 2008, 4. vyd. [cit. 2015-11-09] Dostupné z <http://www.oecd.org/investment/statistics.htm>

²² DVOŘÁČEK, Jiří a Ladislav TYLL. *Outsourcing a offshoring podnikatelských činností*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-010-2.

²³ ČNB. *Přímé zahraniční investice za rok 2014* [online]. Praha: Česká národní banka, 2016, s. 1 [vid. 27. ledna 2016]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2014_CZ.pdf

nerozděleném formou dividend. Ostatní kapitál v sobě zahrnuje objem úvěrů, včetně dluhových cenných papírů a mezi přímým investorem a afilovanými podniky či ostatními podniky ve skupině.

Rozhodnutí MNCs o tom, zda reinvestovat zisky ve svých zahraničních pobočkách nebo je převést do ústředí v mateřské zemi je obecně určeno faktory, které zvyšují přitažlivost hostitelského podnikatelského prostředí jako investičního místa, stejně jako faktory, které zvyšují přitažlivost alternativy repatriace zisků. Mezi stěžejní patří faktory ovlivňující investiční příležitosti v hostitelské zemi, ziskovost zahraničních investic, směnné kurzy, různé systémy správy a řízení společností, daňové zacházení s podniky, úrokové diference a další.²⁴ Investice do vlastního kapitálu jsou často spojeny s dlouhodobými strategickými plány MNCs, s čímž se pojí důvěra investorů v ekonomický růst hostitelské ekonomiky a také v politickou stabilitu.

Reinvestice jsou upřednostňovány, pokud jsou v hostitelské zemi výhodnější makroekonomické podmínky než v domácí zemi a pokud je ziskovost zahraniční pobočky vyšší než ziskovost v mateřské zemi. Zatímco srovnání makroekonomických ukazatelů, která jsou založená na objektivních statistických údajích, jsou jednoznačná, komparace ziskovosti mezi zeměmi naráží na rozdílnost účetních standardů, různé požadavky na zveřejňování informací nebo na použití převodních cen. Ziskovost zahraničních poboček je ovlivněna takovými faktory jako je velikost trhu, kupní síla, kvantita a kvalita faktoru práce, odvětvovými specifickými vlivy a obecně faktory specifickými pro dané hostitelské podnikatelské prostředí. Roli hraje také očekávání investorů. Pokud investoři očekávají oslabení měny hostitelské země, upřednostňují reinvestice před případnou repatriací zisku.²⁵

---

²⁴ DUNNING, John H a Sarianna M LUNDAN. *Multinational enterprises and the global economy*. 2nd ed. Northampton, MA: Edward Elgar, 2008. ISBN 9781847201225.

²⁵ Do roku 2009 byla investice do vlastního kapitálu převládající složka PZI, od roku 2009 se staly dominantní složkou PZI reinvestované zisky. To je způsobeno skutečností, že zisky firem rostou, podniky mají poměrně velké rezervy hotovosti a hledají, kam je umístit.

→ pokračování na další straně

Využívání vnitropodnikových půjček je součástí finančního řízení MNCs a je ovlivněno požadavky na likviditu a daňové a úrokové rozdíly mezi mateřskou a hostitelskou ekonomikou. V důsledku toho lze tvrdit, že finanční struktura MNCs odráží daňové systémy zemí, ve kterých působí.²⁶

Pro analytickou část této disertační práce je stěžejní právě definice ČNB, odkud vychází agentura CzechInvest,²⁷ ze které byl čerpán seznam společností pro výzkumný vzorek firem analytické části disertační práce.

1.3 Diferenciace přímých zahraničních investic

Podle způsobu vstupu zahraničního investora do hostitelské země lze PZI rozdělit do 4 základních kategorií – investice na zelené louce, investice na hnědé louce, fúze a akvizice (mergers and acquisitions - M&A) a společné podniky. Jednotlivé způsoby se od sebe liší z hlediska času, náročnosti i způsobem provedení.

Vznik nového ekonomického subjektu, resp. investice na zelené louce (greenfield) umožňuje mateřské společnosti realizovat vlastní podnikatelský záměr přesně dle svých představ. Hlavní nevýhodou greenfieldů je časové zpoždění, kdy samotné spuštění výroby je opožděno o dobu výstavby, hledání a zaškolování místních pracovníků a také o různé administrativní překážky.

Podniky, jež při své výrobě využívají převážnou část kapacit vytvořených novými investicemi mateřské společnosti, jsou označovány jako investice na hnědé louce (brownfield). Z právní stránky se jedná o M&A, ale fakticky se blíží spíše investicím na zelené louce.²⁸ Za ilustrativní

---

²⁶ HOŘEJŠÍ, Bronislava. Long Term Structure of the World Foreign Direct Investment by Components and its Main Determinants. In: LOSTER, Tomáš a Tomáš PAVELKA (eds.). *The 10th International Days of Statistics and Economics*. Praha: VŠE, 2016, p. 583-593. ISBN:978-80-87990-10-0.

²⁷ CZECHINVEST. *Vývoj investic – lokalizační faktory* [online]. Brno, 2016 [vid. 11. července 2017]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/4-5-vyvoj-investic-lokalizacni-faktory-damborsky-5497.pdf>

²⁸ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

→ pokračování na další straně

příklady investic na hnědé louce je považována většina podniků odkoupených zahraničními investory v období privatizace.²⁹

Vstup na cizí trh prostřednictvím společného podniku (join venture) je preferovaný především u trhů, kde jsou investice na zelené louce zahraničního investora spojeny s řadou překážek. Zahraniční investor tímto způsobem získává celou řadu výhod – ať už politických či psychologických, neboť hostitelská země (region) se obecně se společným podnikem identifikuje lépe než s cizí firmou. Nevýhoda této formy vstupu na zahraniční trh plyne ze spojení s lokálním partnerem – dělení podílu na zisku a vlivu na rozhodování.³⁰

Protipólem greenfieldů jsou M&A čili náročný kapitálový vstup do již existujícího podniku. K M&A dochází nejčastěji v takových případech, kdy přebíraný ekonomický subjekt disponuje určitou specifickou konkurenční výhodou, ať už se jedná o značku, distribuční síť, vyškolený kvalifikovaný personál či určitý technologický postup.³¹ V praxi lze identifikovat dominanci akvizic nad fúze v oblasti PZI, ke kterým dochází sporadicky. Mnohem častějším případem je situace, kdy matka s dcerou založí společný podnik ve třetí zemi.

Strategická volba mezi M&A a investicemi na zelené louce je ovlivněna četnými faktory. Tuto volbu silně ovlivňují fixní náklady. MNCs upřednostní M&A před investováním na zelené louce pokud bude investice do greenfieldu spojena právě s vysokými fixními náklady.³² Alternativním pohled na toto rozhodování poskytuje institucionální ekonomie, podle níž, je tato volba ovlivněna institucionální vzdáleností mezi investující firmou a hostitelským podnikatelským prostředím. Regulační vzdálenost determinovaná právním

---

²⁹ Nicméně pokud zahraniční investor využil pouze torzo privatizovaného podniku v podobě pozemků a budov, obměnil kompletní strojové vybavení i výrobu, lze takovýto případ investice považovat spíše jako greenfield.

³⁰ DURČÁKOVÁ, Jaroslava a Martin MANDEL. *Mezinárodní finance*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Management Press, 2010. ISBN 9788072612215.

³¹ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

³² RAFF, Horst, RYAN, Michael and STAEHLER, Frank. Firm Productivity and the Foreign-Market Entry Decision. In *Journal Of Economics & Management Strategy*. 2012, vol. 21, iss. 3, p. 849-871. ISSN: 1058-6407.

→ pokračování na další straně

uspořádáním zvyšuje sklon k investování na zelené louce. Tzv. kognitivní vzdálenost týkající se např. sdílení znalostí má opačný účinek.³³

Z hlediska vlastnictví, mohou být PZI soukromé, smíšené či státní.³⁴ Hořejší³⁵ upozorňuje na změnu struktury investorské základny po hospodářské krizi z let 2008 – 2009, kdy došlo k výrazné diverzifikaci – spolu s tradičními MNCs dochází k rozvoji kolektivního investování (rozmach soukromých kapitálových fondů, státních investiční fondů apod.).

Motiv vstupu zahraničního investora je dalším aspektem v taxonomii PZI. Zahraniční investoři sledují obvykle více než jeden ze čtyř základních motivů, které poprvé definoval Dunning,³⁶ dále z českých autorů se jimi taktéž zabýval např. Srholec.³⁷ Prvním druhem jsou a) investoři vyhledávající trhy (market-seeking). V tomto případě nadnárodní firmy usilují o nové tržní podíly a jejich růst. Dnes je tento motiv považován za nejčastější.³⁸ Za ilustrativní příklad lze považovat investice koncernu Coca-Coly.³⁹ Negativem této motivace vstupu je eventualita vytlačování místních podniků působících v regionu či v celé hostitelské ekonomice, tzv. crowding-out efekt.

Česká republika (ČR) je velmi lákavá pro investory vyhledávající b) efektivnost (efficiency-seeking) – to jsou investoři, kteří hledají země s nízkými pracovními náklady. Práce však

---

³³ MEYER, Klaus E. et al. Institutions, Resources, and Entry Strategies in Emerging Economies. In *Strategic Management Journal*, 2009, vol. 30, iss. 1, p. 61-80. ISSN 0143-2095.

³⁴ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

³⁵ HOŘEJŠÍ, Bronislava. Geographical, Institutional and Ownership Patterns of Foreign Direct Investment After the Economic Crisis. In: LOSTER, Tomáš a Tomáš PAVELKA (eds.). *The 9th International Days of Statistics and Economics*. Praha: VŠE, 2015, p. 566-577. ISBN:978-80-87990-06-3.

³⁶ DUNNING, John H. International Production and the Multinational Enterprise. *Journal of International Business Studies*, 1981, vol. 1981, iss. 1, s. 171-173. ISSN 0047-2506.

³⁷ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

³⁸ FALLON, Grahame, COOK, Marc. Exploring the Regional Distribution of Inbound Foreign Direct Investment in the UK in Theory and Practise: Evidence from Five-Region Study. *Regional Studies*, 2010, **44**(3): s. 337-353. ISSN 1360-0591.

³⁹ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

→ pokračování na další straně

není jediným výrobním faktorem, po kterém se může firma poohlížet za hranicemi své země. Tento typ lze identifikovat především v oblasti automotive.

Především investice hledající c) zdroje (resource-seeking) jsou zaměřené na země bohaté na nerostné bohatství. Jednotlivé země mohou disponovat levnými surovinami, dostatkem nalezišť potřebného nerostného bohatství, levnými energiemi a v neposlední řadě i dostatkem prostoru. Využití levných pozemků bylo v ČR např. v *případě výstavby německého plynovodu Opal, který je napojený na mezinárodní plynovod Nord Stream. Díky rapidně nižším cenám českých pozemků oproti německým, je plynovod Opal veden přes ČR. Na území ČR nese název Gazela a vede přes území Chomutov – Podbořany – Mladotice a dále se pak napojuje opět na německý Opal.*⁴⁰

Posledním motivačním faktorem jsou d) investice vyhledávající aktiva (knowledge/asset-seeking), jejichž cílem je získání specifických aktiv či know-how. Tyto investice volí převážně formu vstupu do hostitelského regionu prostřednictvím M&A.⁴¹ Za příklad lze uvést odkup Královského pivovaru Krušovice a pivovaru Starobrno koncernem Heineken.⁴² Z oblasti služeb pak převzetí ČSOB finanční skupinou KBC.

Dle specializace mateřské společnosti lze PZI dále členit na vertikální a horizontální. Vertikální PZI jsou produktově specializované, tzn., že existují rozdílné fáze produkčního řetězce v jednotlivých pobočkách. Zároveň hlavní část produkce je určena pro nadnárodní firmu. V tomto případě vznik PZI je důsledkem rozdílů ve vybavenosti jednotlivých ekonomik výrobními faktory. Každá část výrobního procesu na sebe váže jiný poměr vstupů. Dokud cena těchto vstupů se bude mezi ekonomikami podstatným způsobem odlišovat, bude se zahraničnímu investorovi vyplácet jistá forma arbitráže. Tzn., že dochází ke stěhování

---

⁴⁰ KOTÍKOVÁ, Sylvie. Přímé zahraniční investice a jejich důsledky pro region. Liberec, 2014. 114 s., 2 s. příl. s. 29. Diplomová práce (Ing.). Technická univerzita v Liberci, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Miroslava Lungová, Ph.D.

⁴¹ GAJDUŠKOVÁ, Kateřina. *Dopad světové ekonomické krize na přímé zahraniční investice v zemích střední a jihovýchodní Evropy*. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1734-6.

⁴² KOTÍKOVÁ, Sylvie. Přímé zahraniční investice a jejich důsledky pro region. Liberec, 2014. 114 s., 2 s. příl. Diplomová práce (Ing.). Technická univerzita v Liberci, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Miroslava Lungová, Ph.D.

→ pokračování na další straně

těch částí výrobního procesu do lokalit vykazujících nižší náklady v porovnání s mateřskou ekonomikou.

Horizontální jsou na druhou stranu procesně specializované, v jednotlivých pobočkách probíhají obdobné fáze produkčního procesu. Jedná se o investice, které operují teritoriálně, produkce není primárně určena pro potřeby mateřské společnosti, jak je tomu v případě u vertikálního modelu PZI. Lokálně vyrobenou produkcí je zásoben zpravidla místní trh. V případě vertikálních PZI vzniká větší potenciál pro vznik tzv. vertikálních spillover efektů především v úrovni zpětných vazeb (backward linkages).⁴³

Z hlediska ekonomické podstaty kapitálu lze PZI chápat v nejširším pojetí:

- a) Doplnují nedostatečně generovaný domácí kapitál:

$$I_f = (S - I_d) + (T - G) \quad (2)$$

Příliv zahraničních investic (I_f) zaplňuje mezeru v deficitu veřejných (T) a soukromých (S) úspor vzhledem k vládním nákupům zboží a služeb (G) a domácím investicím (I_d). Nicméně PZI mohou být i ze 100 % akvizicemi, v této limitní situaci PZI představují nulovou investici v národohospodářském smyslu, položku v platební bilanci země představující pouze změnu vlastníka daného, již dříve existujícího kapitálového vybavení.

- b) PZI jsou nositeli moderních technologií, resp. představují kvalitativně vyšší druh fyzického kapitálu.
- c) PZI doplňují hostitelské podnikatelské prostředí lidským kapitálem, často v oblastech s nízkou vybaveností, jako je sféra vědy a výzkumu (VaV), Public Relations, managementu.
- d) PZI rozvíjí domácí kapitál sítí v oblastech informačních technologií, distribuce, vč. zvýšení přístupu na zahraniční trhy, marketingu či přístupu k bankovním produktům.

---

⁴³ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

- e) PZI mění institucionální prostředí hostitelského regionu či celé ekonomiky. Ať už z pohledu růstu kompetitivnosti a efektivnosti trhů, či vytváření tlaku na vyšší ochranu a vymahatelnost vlastnických práv, funkce veřejné administrativy apod.
- f) Příliv PZI ilustruje signalizační jednání o věrohodnosti a budoucím vývoji hostitelské ekonomiky a celkového stavu místního podnikatelského prostředí.⁴⁴

V uvedených funkcích c) – f) lze spatřovat rozsáhlé externality, z tohoto důvodu jsou PZI v některých svých rysech spojovány s teorií veřejných statků. Romer⁴⁵ v tomto směru rozlišuje mezi dvěma základními funkcemi zahraničních investic. Tzv. idea gaps představují přemostování mezer v oblasti idejí a tzv. object gaps spočívají v přemostování technologické mezery. V obou případech je nevyhnutelnost a paralelní spotřeba častým případem.

Současný vývoj PZI je ovlivněn třemi základními trendy. Prvním je rostoucí příliv a současně i odliv PZI do rozvojových států. Zadruhé, roste podíl států typu „*special purpose entities*“,⁴⁶ skrz které jsou uskutečňovány tzv. nepřímé PZI, které z těchto ekonomik odcházejí do třetích zemí následně jako PZI v pravém slova smyslu.⁴⁷ Posledním trendem je rozmach globálních hodnotových řetězců.⁴⁸ Nevýhodou posledního trendu je vysoké riziko tzv. domino efektu. Kdy v případě narušení řetězce např. hospodářskou krizí v jednom státě, dojde k negativnímu ovlivnění všech států podél globálního hodnotového řetězce.⁴⁹

---

⁴⁴ BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

⁴⁵ ROMER, Paul. Idea gaps and object gaps in economic development. *Journal of Monetary Economics*, 1993, vol. 32, s. 543-573. ISSN: 0304-3932.

⁴⁶ Státy tohoto typu nejsou klasifikovány jako daňové ráje. Představují obecně malé tržní ekonomiky disponující zvýhodněnými podmínkami založení a provozu holdingových a finančních společností. Do této specifické skupiny ekonomik OECD v současnosti řadí např. Lucembursko, Rakousko, Island ale rovněž i Maďarsko.

⁴⁷ ŠTĚRBOVÁ Ludmila, ČERNÁ Iveta, ČAJKA Radek a Ilya BOLOTOV. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 368 s. ISBN 978-80-247-4694-4.

⁴⁸ UNCTAD. *World investment report 2012. Towards a new generation of investment policies* [online]. New York, Geneva: OSN, 2012. [cit. 2016-11-11]. Dostupné z <http://unctad.org>

⁴⁹ OECD. *Interconnected economies. Benefiting from global value chains* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2013. [cit. 2016-11-09] <http://dx.doi.org/10.1787/9789264189560-en>

2. Teoretické koncepty v kontextu přímých zahraničních investic

PZI se do centra odborných diskuzí dostávají v průběhu 2. poloviny 20. století. Teorie týkající se samotné problematiky lze považovat za relativně nové (např. Vernovova teorie výrobního cyklu, Dunningův koncept OLI). Nicméně téma lokalizace podniků se v odborné literatuře objevuje již od začátku 20. století.

Základní otázkou je, jak by mohl daný region co nejdéle a co možná nejlépe profitovat z lokalizace specifického výrobního faktoru na svém území. Odpovědi na tuto a související otázky týkající se možných dopadů PZI na podnikatelské prostředí přináší celá řada teoretických přístupů, které lze rozdělit do pěti základních skupin:

- neoklasické a neoliberální teorie, především pak lokalizační teorie a nová ekonomická geografie,
- keynesovské pojetí, obzvláště Harrodův-Domarův růstový investiční model a teorie růstových center a teorie růstových os,
- strukturalistické přístupy, zejména teorie změn globální produkce,
- institucionální směry, např. teorie výrobních okrsků či teorie globálních produkčních sítí,
- teorie mezinárodního obchodu, zejména teorie výrobního cyklu.

2.1 *Lokalizační teorie*

Lokalizací podniků se ve 20. letech minulého století zabýval Weber, významný představitel tzv. lokalizačních teorií. Weber⁵⁰ definoval lokalizační faktory, mezi které lze zařadit např. cenu práce, naleziště nerostných surovin, dopravní náklady. Lokalizační faktory představují síly, které působí na konečné rozhodnutí podnikatelského subjektu umístit svou podnikatelskou činnost v daném konkrétním místě. Autor zavedl také pojem aglomerační

---

⁵⁰ WEBER, Alfred. *Theory of the Location of Industries*. 1st ed., Chicago: University of Chicago Press, 1929. Dostupné také z: <http://www.economia.unam.mx/cedrus/descargas/Libro%20de%20Weber.pdf>

úspory, které vznikají díky existenci jiných subjektů. Aglomerační úspory dále rozpracoval Marshall a definoval 3 druhy aglomeračních úspor:

- společné využívání infrastruktury a dodavatelů,
- šíření technologií,
- sdílení pracovního trhu.⁵¹

Z takto definovaných aglomeračních úspor jsou odvozeny tři aglomerační efekty (koncentrační mechanismy) zvyšující výkonnost podniků:

- geografická koncentrace podporuje dostupnost vstupů, jak směrem k odběratelům, tak i k dodavatelům,
- přenos poznatků je zintenzivněn s růstem geografické koncentrace,
- sdílení pracovního trhu umožňuje větší specializaci faktoru práce, podniky mohou najímat pracovníky dle svých požadavků a nemusejí najímat pracovníky, kteří disponují jen příbuznou kvalifikací.

Tyto efekty (mechanismy) podávají vysvětlení, proč podniky svým lokalizováním do klastrů zvyšují svou produktivitu. Síla jednotlivých efektů se však odlišuje v závislosti na odvětví. Zejména efekt trhu práce byl potvrzen empirickými průzkumy.⁵²

Lokalizační teorie byly podrobovány vlně kritiky vzhledem ke svým zjednodušujícím předpokladům, které jsou charakteristické pro neoklasické přístupy obecně (minimalizace dopravních nákladů, maximalizace zisku). Zároveň lokalizační teorie byly kritizovány za redukování sociálních problémů na prostorové. Hraniční rozpor mezi dynamicky se vyvíjející realitou a nerealistickými zjednodušeními v 70. letech vyústil ve změnu zaměření výzkumů. Pozornost se začala koncentrovat k otázkám vývoje a zaostávání.⁵³

---

⁵¹ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.

⁵² BALDWIN, John at al. Agglomeration and the Geography of Localization Economies in Canada. *Regional Studies*. 2008. roč. 42, s. 117 – 132. ISSN 1360-0591.

⁵³ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

→ pokračování na další straně

Významným současným teoretikem v oblasti pohybu výrobních faktorů je laureát Nobelovy ceny za ekonomii Paul Krugman,⁵⁴ který v modelu lokace výrobních zdrojů vysvětluje dynamiku změn globální ekonomiky prostřednictvím tří klíčových efektů, tj. efekt dostupnosti trhu, efekt výše životních nákladů a vytěsňující tržní efekt, který odráží skutečnost, že nedokonale konkurenční firmy mají tendenci lokalizovat výrobu do oblastí s relativně nízkou konkurencí.

Za současné faktory charakterizující podnikatelské prostředí hostitelského regionu, které ovlivňují rozhodnutí o lokalizaci a setrvání PZI, jsou považovány:

- aglomerační úspory,
- dostatek pracovníků,
- kvalifikační úroveň pracovníků,
- sdílení infrastruktury a dodavatelské sítě,
- existence výzkumných a vývojových center,
- šíření znalostí a technologií,
- rozvinutí sektoru finančních služeb,
- existence dopravních uzlů,
- flexibilita dodávek komponentů,
- existence průmyslových zón,
- investiční pobídky a dotace,
- cena pozemků a nemovitostí,
- úroveň konkurence.⁵⁵

Wokoun a Tvrdoň⁵⁶ systematizují lokalizační faktory do čtyř základních skupin:

a) *marketingové*

---

⁵⁴ KRUGMAN, Paul and Anthony VENABLES. Globalization and the Inequality of Nations. In: *The Quarterly Journal of Economics*, MIT Press, 1995, vol. 110, s. 857 – 880. ISSN: 0033-5533.

⁵⁵ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

⁵⁶ WOKOUN, René a Jozef TVRDOŇ. *Prímé zahraniční investice a regionální rozvoj*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN: 978-80-245-1736-0.

→ pokračování na další straně

- b) *obchodně politické*
- c) *nákladové*
- d) *ovlivňující investiční klima.*

V případě ČR lze klíčový význam přiřkládat skupině nákladových lokalizačních faktorů, do které se řadí cena relativně levné, ale na druhou stranu kvalifikované pracovní síly či nízké přepravní náklady. Kadeřábková⁵⁷ v této souvislosti upozorňuje na výraznou disproporci mezi ekonomickou úrovní a relativní úrovní mezd. Tato disproporce představuje pro zahraničního investora výhodu stejně tak, jako tradiční výhoda umístění v srdci Evropy vztahující se k nízkým přepravním nákladům.

Význam uvedených faktorů se obecně liší dle stěžejního motivu investora. U investorů vyhledávající efektivnost a hledající zdroje jsou stěžejní lokalizační faktory spojené s minimalizací nákladů (cena práce, pozemků, energií a nerostného bohatství). V případě vstupu PZI do méně vyspělých států mohou být za klíčové lokalizační faktory považovány benevolentnější předpisy týkající se bezpečnosti práce, ochrany životního prostředí či flexibilita na pracovním trhu. I v takovém případě lze identifikovat motivy spojené s minimalizací nákladů. S tím souvisí i lokalizační strategie investorů, kteří směřují především mimo metropolitní regiony, kde lze očekávat nižší cenovou hladinu. Na rozdíl od investic vyhledávající trhy, které často směřují do sektoru služeb (zejména do finančnictví, poradenství a realit) a jsou tudíž koncentrovány v metropolitních regionech s nejvyšším tržním potenciálem.⁵⁸ Blažek⁵⁹ dokládá empirické potvrzení této strategie investorů na případu ČR a dalších středoevropských ekonomik.

---

⁵⁷ KADEŘÁBKOVÁ, Anna. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost III: Česká republika v globalizované a znalostní ekonomice*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-71-9.

⁵⁸ DUNNING, John H a Sarianna M LUNDAN. *Multinational enterprises and the global economy*. 2nd ed. Northampton, MA: Edward Elgar, 2008. ISBN 9781847201225.

⁵⁹ BLAŽEK, Jiří. Towards a typology of repositioning strategies of GVC/GPN suppliers: the case of functional upgrading and downgrading. In: *Journal of Economic Geography*. 2016, vol. 16, iss. 4, p. 849-869. ISSN: 1468-2702.

→ pokračování na další straně

Srholec⁶⁰ specifikuje šest charakteristik lokalizace PZI na základě prací Markusena a empirických analýz Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD):

- 1) Ekonomicky vyspělé země jsou současně největším vývozcem i dovozcem PZI. Většina z nich jsou trhy nebo aktiva vyhledávající, s převahou M&A.
- 2) Většina PZI typu investic na zelené louce, které vyhledávají faktory, plyne do států na středním stupni technologického žebříčku (např. do transitivních ekonomik).
- 3) Existuje určitá hranice ekonomické úrovně země, od které příliv PZI roste. Tzn. příliv PZI do rozvojových zemí je velice nízký.
- 4) Nejvýznamnějšími lokalizačními faktory jsou cena a kvalita místních pracovníků, aglomerační úspory a úroveň infrastruktury.
- 5) Politická nestabilita a nekvalitní institucionální prostředí působí proti lokalizaci PZI, jako měřítko k posouzení tohoto faktoru jsou používány ratingy jednotlivých ekonomik.
- 6) Volba vstupu na cizí trh formou PZI je upřednostňována před alternativními vstupy kvůli snížení transportních nákladů.

Změnám v těchto charakteristikách a v tradičním schématu PZI, ke kterým přispěla hospodářská krize z let 2008 – 2009 se věnuje např. Hořejší,^{61,62} která upozorňuje na růst postavení rozvojových zemí. Do této hospodářské krize byl podíl přílivu PZI do rozvinutých ekonomik vyšší ku podílu přílivu do rozvíjejících se ekonomik. V letech 2009 – 2011 se tyto podíly začaly vyrovnávat. Za hlavní příčinu lze považovat právě hospodářskou krizi, která zasáhla zejména vyspělé ekonomiky. Ekonomická nejistota stála za obecným poklesem vnitropodnikových úvěrů i sníženým přílivem PZI do vyspělých ekonomik. Na druhou stranu ekonomický růst v rozvíjejících se státech a ekonomikách v procesu transformace zapříčinil rostoucí příliv PZI, dominantní postavení v tomto směru zaujala Čína. Mezi další změny patří:

---

⁶⁰ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 8086131521.

⁶¹ HOŘEJŠÍ, Bronislava. Geographical, Institutional and Ownership Patterns of Foreign Direct Investment After the Economic Crisis. In: LOSTER, Tomáš a Tomáš PAVELKA (eds.). *The 9th International Days of Statistics and Economics*. Praha: VŠE, 2015, p. 566-577. ISBN:978-80-87990-06-3.

⁶² HOŘEJŠÍ, Bronislava. Long Term Structure of the World Foreign Direct Investment by Components and its Main Determinants. In: LOSTER, Tomáš a Tomáš PAVELKA (eds.). *The 10th International Days of Statistics and Economics*. Praha: VŠE, 2016, p. 583-593. ISBN:978-80-87990-10-0.

- úroveň M&A dosáhla svého vrcholu v r. 2007, což bylo ovlivněno silným hospodářským růstem,
- i přes trvající dominanci PZI došlo, vzhledem k nejistotě investorů, k vyšší míře využívání méně kapitálově náročných vstupů na zahraniční trhy – smluvních dohod ve formě licencování, franšízy, smluv o řízení, smluvní výrobě apod.,
- v období 2010 – 2013 představovaly reinvestované zisky nejčastější formu PZI. Z čehož lze usoudit, že důvěra investorů ve zvolené hostitelské podnikatelské prostředí roste, vzhledem k tomu, že objem reinvestovaných zisků patří k indikátorům stability a důvěryhodnosti hostitelského podnikatelského prostředí.

Viturka⁶³ uvádí, že existuje značná shoda v teoriích týkajících se lokalizačních faktorů. Problémem je jejich kvantifikace. V případě českého podnikatelského prostředí je za stěžejní faktor považována koncentrace průmyslu, který je charakterizován prostřednictvím ceny a dostupnosti pracovní síly, blízkostí hlavních zákazníků a kvalitou silnic a železnic. Druhým stěžejním faktorem je všeobecná kvalita podnikatelského prostředí s indikačními proměnnými v podobě kvality telekomunikací, nabídky volných ploch, ceny pozemků, podpůrných služeb, počtu firem se zahraniční účastí a kvality pracovní síly. Třetím nejvýznamnějším faktorem je specifická kvalita podnikatelského prostředí, které je popsáno pomocí urbanistické a přírodní atraktivity území, flexibility pracovníků a počtu zaměstnanců firem se zahraniční účastí.

Vzhledem k charakteru a struktuře PZI plynoucích do českých regionů kopírující vzdělanostní strukturu obyvatelstva, lze plně souhlasit s dominancí ceny, dostupnosti a kvality práce v lokalizačních faktorech. Blízkost klíčových zákazníků a hlavních obchodních partnerů hraje důležitou roli při úvahách o volbě umístění investice především na lokální úrovni uvnitř jednotlivých ekonomik. O čemž svědčí vytváření koncentrací určitých odvětví v průmyslových zónách či vytváření klastrových tendencí. Za příklad stojí

---

⁶³ VITURKA, Milan. Prostorový model ekonomického rozvoje ČR a možnosti jeho praktického využití. In: *Mezinárodní konference „Budoucnost 2004“*. Chodov: Město Chodov, 2004. s. 53-62, ISBN: 80-239-3549-6.

→ pokračování na další straně

např. koncentrace italských investorů v průmyslové zóně Alpa v Ústeckém kraji.⁶⁴ Vzhledem ke spektru podnikatelských subjektů a lokalizaci PZI v jednotlivých regionech, lze do určité míry odvodit, které lokalizační faktory sehrály roli v rozhodování v jednotlivých případech, nicméně, jak již bylo uvedeno, problémem zůstává jejich kvantifikace, nebo-li jakým způsobem určit vliv jednotlivých lokalizačních faktorů.

Vzhledem k tomu, že lokalizační faktory působí na investorské rozhodování a na následné působení podniku v hostitelském podnikatelském prostředí, je vhodné, alespoň do určité míry, jejich působení zahrnout do kvantifikace efektů PZI. Tato úvaha je blíže rozvedena v kap. 4.7 při konstrukci ukazatele spillover efektu PZI na regionální úrovni krajů České republiky.

2.1.1 Podnikatelské prostředí

Samotný termín podnikatelské prostředí nemá v odborné literatuře jednotnou definici. Rovněž terminologie není jednotná. Např. Světová banka⁶⁵ hovoří o tzv. obchodním klimatu (*business climate*), naopak OECD⁶⁶ o tzv. umožňujícím prostředí (*enabling environment*) apod. Jedná se o široký pojem, na který lze pohlížet z různých stran. Velmi obecně lze podnikatelské prostředí popsat jako souhrn vlivů, které ovlivňují růst, výkonnost a konkurenceschopnost podnikatelských subjektů. Za tyto vlivy jsou považovány faktory politicko-právního, ekonomického, technologického, sociálního a kulturního charakteru, které utváří a ovlivňují podnikatelskou aktivitu, výkonnost, konkurenceschopnost a růstový potenciál a zároveň determinují atraktivitu dané oblasti (státu, regionu) pro zahraniční

---

⁶⁴ KOTÍKOVÁ, Sylvie. Přímé zahraniční investice a jejich důsledky pro region. Liberec, 2014. 114 s., 2 s. příl. s. 29. Diplomová práce (Ing.). Technická univerzita v Liberci, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Miroslava Lungová, Ph.D.

⁶⁵ WB. *Methodology* [online]. The World Bank Group, 2017. [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/methodology>

⁶⁶ OECD. *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [online]. OECD, 2008, 4. vyd. [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/investment/statistics.htm>

→ pokračování na další straně

investory.⁶⁷ Přičemž tyto vlivy lze současně označit za lokalizační faktory ovlivňující finální rozhodnutí investora o umístění či přemístění svých investic.

Druhý způsob definování podnikatelského prostředí reprezentují současné mezinárodně uznávané indexy, které přinášejí komplexní obraz o podnikatelských prostředích za celé ekonomiky. *World Competitiveness* zohledňuje 342 kritérii členěných do čtyř skupin (na hospodářskou výkonnost, vládní a obchodní efektivitu a infrastrukturu), mezi které patří např. investiční aktivita, zahraniční obchod, institucionální rámec, produktivita, investice do VaV a další.⁶⁸

Global Competitiveness Index kombinuje 114 indikátorů, jenž zachycují koncepty, které jsou důležité pro produktivitu. Tyto ukazatele jsou seskupeny do 12 pilířů: instituce, infrastruktura, makroekonomické prostředí, zdravotnictví, základní vzdělávání, vysokoškolské vzdělávání, odborná příprava, efektivita trhu zboží, efektivita trhu práce, rozvoj finančního trhu, technologická připravenost a inovace.⁶⁹

Doing Business Index představuje hodnocení států z pohledu podnikové sféry zaměřující se na podmínky pro podnikání, regulace v podnikání, vlastnická práva, atraktivitu pro zahraniční investory a konkurenceschopnost. Tento index zohledňuje 12 témat související se založením firmy a následným podnikáním. Jedná se např. o dobu potřebnou pro získání stavebního povolení, úvěru, zaměstnávání pracovníků, ochranu vlastnictví a další.⁷⁰

Hodnocení podnikatelského prostředí na nižší regionální úrovni je velmi komplikované především z důvodu komplikovaného sběru dat, neboť některé typy informací se vykazují pouze na národní úrovni. Z tohoto důvodu je nutné ukazatele vždy modifikovat a zúžit počet

---

⁶⁷ KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8.

⁶⁸ IMD. *Methodology and Principles of Analysis IMD World Competitiveness Yearbook* [online]. IMD, [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/methodo/methodology-yearbook-presentation2.pdf>

⁶⁹ WEF. *Methodology* [online]. World Economic Forum, [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/methodology/>

⁷⁰ WB. *Methodology* [online]. The World Bank Group, 2017. [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/methodology>

→ pokračování na další straně

indikátorů vstupujících do ukazatele. Např. podnikatelské prostředí slovenských okresů je hodnoceno prostřednictvím Indexu regionálního podnikatelského prostředí, který se skládá ze 106 indikátorů. Pomocí tohoto indexu jsou okresy srovnávány z hlediska pořadí v jednotlivých indikátorech, skupinách indikátorů a za index jako celek.⁷¹

Druhý problém v hodnocení regionálního podnikatelského prostředí vyplývá z makroekonomického konceptu konkurenceschopnosti států, který není možné plně aplikovat na regionální úroveň. Camagni uvádí,⁷² že některé zákony, které platí v mezinárodním obchodě, nefungují na nižší, než je národní úroveň. Na rozdíl od úrovně států kurzové rozdíly a změny poměrů cen a mezd na regionální úrovni buď neexistují anebo nefungují. Na straně druhé přesun výrobních faktorů (práce, kapitálu) mezi regiony může představovat pro regiony reálnou hrozbu.

O překonání rozdílů v hodnocení podnikatelského prostředí na národní a regionální úrovni se pokusil Huggins⁷³ se svým indexem konkurenceschopnosti, do kterého vstupují data, která jsou srovnatelná na národní, regionální ale i místní úrovni. Čímž index reflektuje propojenost mezi makroekonomickými výstupy a podnikatelským prostředím. Pomocí komparace s benchmarkem je hodnoceno podnikatelské prostředí jednotlivých regionů Velké Británie (VB). Faktory vstupující do ukazatele autor třídí do 3 základních skupin: na vstupy, výstupy a výsledky. Mezi vstupy patří např. počet firem na obyvatele. Výstupem je produktivita měřená HDP na obyvatele. Tyto proměnné se projevují v podobě výsledků, které jsou dané velikostí průměrných mezd a mírou nezaměstnanosti. Tím, že index používá pro danou analyzovanou ekonomiku souměřitelná kritéria, se autorovi podařilo zaplnit určitou mezeru ve výzkumu konkurenceschopnosti, neboť většina studií dané problematiky má za cíl zkoumat indikátory pouze na jedné regionální úrovni, ale mezi úrovněmi propojenost chybí.

---

⁷¹ PAS. *Index regionálního podnikatelského prostředí. Podnikateľ'ská aliancia Slovenska, 2016.* [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://regiony21.sk/vystupy/IRPP/cojeirpp.html>

⁷² CAMAGNI, Roberto. Territorial Impact Assessment for European regions: A methodological proposal and an application to EU transport policy. In *Evaluation and Program Planning*, 2009, vol. 32, iss. 4, s. 342-350, ISSN: 0149-7189.

⁷³ HUGGINS, Robert. Creating a UK Competitiveness Index: Regional and Local Benchmarking. In *Regional Studies*, 2003, vol. 37, č. 8, s. 89 – 96, ISSN: 1360-0591.

→ pokračování na další straně

Jednotliví autoři zabývající se hodnocením podnikatelského prostředí na nižší regionální úrovni zkoumají různé aspekty regionální konkurenceschopnosti. Nicméně existuje jednotná shoda v chápání produktivity jako základního indikátoru konkurenceschopnosti regionů. Kitson et al.⁷⁴ nahlíží na produktivitu z ekonomicko-regionálního hlediska. Uvědomují si rozsáhlost tohoto pojmu, nicméně vnímají produktivitu jako důležitý indikátor regionální konkurenceschopnosti. To potvrzuje Gardiner B. et al.,⁷⁵ kteří analyzují produktivitu v evropských regionech z hlediska efektivity pracovní síly. Zvláště se zabývají otázkou, zda a do jaké míry došlo k regionální konvergenci v oblasti produktivity. Dochází k závěru, že regionální konvergence v zemích EU-15 byla pozoruhodně pomalá. Přetrvávání regionálních rozdílů v produktivitě v celé EU jasně vyvolává klíčové otázky pro politiku z oblasti přidělování strukturálních fondů.

Uvedené ukazatele odrážejí skutečnost, že kvalita podnikatelského prostředí má také přímý vliv na rozhodnutí o tom, zda zahraniční firma v regionu uskuteční či neuskuteční svou investici. Pokud je kvalita podnikatelského prostředí na vysoké úrovni, firmy ze zahraničí vnímají riziko investice do dané země na daleko menší hladině, nežli by tomu bylo naopak. Stejně tak ovšem platí pravidlo, že pokud firmy ze zemí silných ekonomik s kvalitním podnikatelským prostředím a kulturou přicházejí do země méně hospodářsky vyspělé, přinášejí tlak na zlepšení a růst kvality podnikatelského prostředí v zemi PZI. Ve vztahu podnikatelské prostředí a příliv PZI existuje obousměrná vazba. Kvalita podnikatelského prostředí je lokalizačním faktorem pro PZI; příliv PZI formuje a ovlivňuje hostitelské podnikatelské prostředí. Kvalita podnikatelského prostředí utváří potenciál pro vznik a rozvoj efektů PZI.

2.2 Nová ekonomická geografie

Paul Krugman se řadí k autorům relativně nového teoretického směru, nové ekonomické geografie. Tento směr vychází z metodologických předpokladů neoklasické ekonomické

---

⁷⁴ KITSON, Michael et al. Innovation, networks and knowledge exchange. In *Cambridge Journal of Regions Economy and Society*, 2008, vol. 1, iss. 2, s. 165-173, ISSN: 1752-1378.

⁷⁵ GARDINER, Ben et al. *Competitiveness, productivity and economic growth across the European regions*. In *Regional Studies*, 2004, vol. 38, č. 9, s. 991-999, ISSN: 1360-0591.

školy. V podstatě se jedná o neoklasické modelování lokalizačních faktorů s rozdílem v odstoupení od nerealistického neoklasického postulátu o klesajících výnosech, který je nahrazen konceptem vnějších úspor a dokonalá konkurence nedokonalou. Toto nahrazení umožňuje modelovat, za jakých podmínek dochází k prostorové koncentraci ekonomických aktivit. Podstatnou roli také hrají dopravní náklady a význam průmyslové produkce. Čím jsou dopravní náklady vyšší, tím menší je tendence ke vzniku tzv. polarity jádro-periferie. Naopak čím je význam průmyslu menší, tím je také menší tendence ke vzniku polarity jádro-periferie.

Právě předpoklad firem realizující rostoucí výnosy z rozsahu umožňuje lépe vysvětlit specializaci regionů, koncentraci odvětví a shlukování firem, které se v mezinárodním kontextu jeví jako konkurenceschopnější právě vzhledem ke koncentračním procesům. Koncentrace firem a blízkých odvětví determinuje multiplikační efekty, kdy na první PZI navazují jak další zahraniční investoři, tak i domácí firmy. Vytvoření a udržení si konkurenční výhody souvisí s velikostí a hloubkou spolupráce napříč ekonomickými subjekty, resp. do jaké míry domácí firmy z regionu dokáží pružně reagovat na požadavky PZI. S tím souvisí jejich schopnost anebo neschopnost inovace a zapojení se do globálního produkčního řetězce.

PZI často vstupují do již existujících ekonomických klastů, či se spolupodílejí na jejich vzniku, a následně využívají výhody externích úspor z rozsahu, jako je aglomerační trh, infrastruktura, kvalifikovaní pracovníci, flexibilní dodavatelé, institucionální prostředí a lokální inovační kapacita.⁷⁶

Krugman společně s Venablesem⁷⁷ upozorňují na fakt zvyšující se geografické výhody lokalit s výhodnou dostupností trhu při vysokých transakčních nákladech. Na druhou stranu pokud jsou transportní a obchodní náklady relativně nízké, geografická výhoda regionů i

---

⁷⁶ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

⁷⁷ KRUGMAN, Paul and Anthony VENABLES. Globalization an the Inequality of Nations. In: *The Quarterly Journal of Economics*, MIT Pressm, 1995, vol. 110, s. 857 – 880. ISSN: 0033-5533.

s velkým tržním potenciálem pozbývá na významu ve smyslu motivování investora v relokaci výroby.

Jinak řečeno, prohlubování ekonomické integrace v prvotní etapě vede k rostoucí diferenciaci regionů. V následujících fázích vlivem disperzních sil, tj. vysoké konkurence v aglomeračním regionu, dochází k růstu životních nákladů. V neposlední řadě také vlivem relativně vyšších mezd, dojde k disperzi ekonomických aktivit do periferních (okolních) regionů. Prostor pro aplikování cyklické kauzality, kdy region s aglomerační výhodou bohatne a disparita tzv. mezi periferními regiony roste, je přirozenou situací zatěžující každou otevřenou ekonomiku.⁷⁸

„Krugman a Porter v souvislosti s aglomeračními úsporami vyzdvihují především tři faktory:

- 1) koncentrace kvalifikované a specializované pracovní síly,*
- 2) vzájemně se posilující technologie a inovace v daném oboru,*
- 3) vzájemnou provázanost podniků formou subdodavatelských vztahů a společné využívání specializované základy.“⁷⁹*

Výše uvedené přináší vysvětlení, proč PZI prohlubují regionální disparity a zapříčiňují polarizaci regionů. Podpora investic v periferních oblastech přirozeně oslabuje aglomerační tendence a na druhou stranu posiluje disperzi ekonomických aktivit právě do periferních regionů.⁸⁰

---

⁷⁸ ČAJKA, Peter a Lucía RÝSOVÁ. Regionálny rozvoj a regionálna politika v kontexte poznatkovorientovanej spoločnosti, Bratia Synovce, Zvolen, 2008. 240 s. ISBN: 978-80-99241-20-0.

⁷⁹ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

⁸⁰ ŠIMANOVÁ, Jana. *Investiční pobídky, nadnárodní firmy a regionální rozvoj*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 2011. ISBN 978-80-7372-803-8.

→ pokračování na další straně

2.3 Teorie endogenního růstu

Původní neoklasické modely, např. Sollowův růstový model, považují zahraniční investice jen jako jeden ze zdrojů kapitálové vybavenosti, nevěnují však jejich efektům větší pozornost.⁸¹

Teorie endogenního růstu na rozdíl od Sollowova modelu zabudovávají do produkční funkce vliv externích efektů na znalosti a technologické změny. Např. v Romerově⁸² modelu „learning by doing“ jsou znalosti veřejným statkem, kdy autor předpokládá, že je nelze držet v tajnosti. Vytvoření znalosti v jedné firmě se přelévá do celé ekonomiky – tzv. spillover efekt.

Dle Lucase⁸³ je dynamika ekonomického rozvoje spjata se zásobou lidského kapitálu. Lucas v této souvislosti zmiňuje efekt migrace kvalifikovaných pracovníků, neboť dostatek kvalifikovaných zaměstnanců je důležitým lokalizačním faktorem pro firmy vyrábějící statky s vysokou přidanou hodnotou.

Fagerberg⁸⁴ a Verspagen⁸⁵ kritizují teoretické přístupy, které vycházejí z produkčních funkcí a jejich modifikací. Považují je za příliš formalizované. Tito autoři interpretují ekonomický růst jako důsledek technologické absorpční schopnosti a velikosti technologické mezery (technology gap). Technologickou absorpční schopnost pokládají za klíčový faktor redukce technologické mezery mezi zemí původu investora – poskytovatelem PZI a příjemcem PZI. Neboť při výrazné technologické mezeře mohou PZI fungovat jako tzv. katedrály v poušti. V takovém případě se jedná o velké výrobní závody, které využívají relativně vyspělé technologie (katedrála), s nízkým počtem vazeb na hostitelský region (poušť). Katedrály v

---

⁸¹ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 8086131521.

⁸² ROMER, Paul. Increasing Returns and Long-Run Growth. *Journal of Political Economy*, 1986, vol. 94, iss. 5, s. 1002 – 1037. ISSN 022-3808.

⁸³ LUCAS, Robert. On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 1988, vol. 22, iss. 1, s. 3-42. ISSN 0304-3932.

⁸⁴ FAGERBERG, A Jan. Technology Gap Approach to Growth Rates Bigger. *Research Policy*, 1987, vol. 16, p. 87-99, ISSN 0048-7333.

⁸⁵ VERSPANGER, Bart. New Empirical Approach to Catching up or Falling Behind. *Structural Change and Economic Dynamics*. 1991, vol. 2, p. 359-380, ISSN 0954-349X.

pouští se současně vyznačují dvojím podřízením - jednak vlastnickým v oblasti řízení a rozhodování a zároveň podřízením v oblasti výroby, kdy takováto PZI zajišťuje jen určitou fázi výroby, a její perspektivy jsou odvislé současně na efektivitě výroby, ale rovněž i na komerční úspěšnosti kompletního produktu (např. automobilu). Za úspěšné v šíření znalostí (efektu přelévání) lze považovat takové regiony bez dominancí těchto individuálních aktérů (katedrál), resp. regiony s hustou sítí vazeb mezi subjekty.

V případě výrazné technologické mezery pozitivní efekt přelévání znalostí nevzniká. Vzhledem k velikosti technologické mezery izolovanost PZI způsobí, že pracovníci nebudou šířit své znalosti a zkušenosti, což může být způsobeno zásadním oddělením výrobních a koncepčních procesů, kdy pobočka je plně podřízena centrále v mateřské ekonomice. Řešení vidí Massey⁸⁶ v zajištění pestré struktury pracovních funkcí na všech úrovních kvalifikace. S tím se však pojí další otázka, zda na hostitelském trhu práce dochází k souladu mezi kvalifikační strukturou a požadavky zaměstnavatelů.

Druhým současným ekonomickým přístupem, který vychází, stejně jako nová ekonomická geografie, z tradice neoklasické ekonomie, je nová teorie růstu. Na rozdíl od nové ekonomické geografie se tento přístup koncentruje na roli významu znalostí, informací, inovací a jejich šíření. Základním identifikačním znakem tohoto soudobého teoretického přístupu je klíčový význam lidského kapitálu, inovací, technologií, znalostí a s nimi spojené rostoucí výnosy. Ekonomický růst a konkurenceschopnost jsou odvislé právě od těchto determinantů.

Společným znakem s novou ekonomickou geografii je předpoklad silné závislosti na minulém vývoji (*path dependence*). Na rozdíl však od tradiční neoklasické ekonomie, ze které nová teorie růstu vychází, klade důraz na roli institucionálních prvků. Ty jsou chápány v širokém slova smyslu (např. vzdělávací systém, ochrana duševního vlastnictví). Neboť právě instituce významně ovlivňují prostředí, ve kterém se lidský kapitál, informace, inovace a znalosti formují a aplikují.⁸⁷

---

⁸⁶ MASSEY, Doreen. In what sense a regional problem? In: *Regional Studies*, 2007, vol. 41, p. 49-59. ISSN: 0034-3404.

⁸⁷ CORTRIGHT, Joseph. New growth theory, technology and learning. In: *Reviews of Economic Development Literature and Practise*, U.S. Economic Development Administration, 2001, vol. 4. pp. 40.

Nová teorie růstu je v odborné literatuře označována též jako teorie endogenního růstu. Na rozdíl od neoklasické ekonomie nepovažuje faktor lidského kapitálu a technologií za exogenní faktory, ale za endogenní. Jedná se o faktory, jenž se neobjevují náhodně, ale mohou být kumulovány prostřednictvím zdrojů.⁸⁸ Endogennizace technologického pokroku a lidského kapitálu byla zapříčiněna především potřebou vysvětlit tzv. reziduální složku růstu; tj. část ekonomického růstu, která původními neoklasickými modely nebyla vysvětlena. Modelování v rámci teorií endogenního růstu je problematické, neboť znalosti a inovace vykazují znaky veřejných statků. Např. nemožnost užítku pouze pro tvůrce vzhledem k nemožnosti docílení dokonalé ochrany duševního vlastnictví. Zároveň daný poznatek či vynález lze využívat několika aktéry současně, aniž by musel opětovně vzniknout. S opětovnou spotřebou se jeho velikost nemění.⁸⁹ Dle teorie endogenního růstu jsou znalosti generované PZI veřejným statkem, který může být za určitých okolností dobře šířen, základní podmínkou je ale dostatečná zásoba kvalitního lidského kapitálu, což může být v jistých regionech, které disponují nekompatibilní vzdělanostní strukturou vzhledem k poptávce na trhu práce, problémem či brzdou v ekonomickém růstu. Jako příklad lze uvést Karlovarský kraj.

2.4 *Keynesiánské období*

Neoklasické modely růstu upřednostňují význam nabídkových faktorů, např. růst kapitálu, technologické změny či přírůstek pracovní síly. Na druhou stranu dle Chrisholma⁹⁰ vliv poptávky je naopak příznačným znakem keynesovských teorií chápání ekonomiky. Teorie vzniklé po druhé světové válce lze zařadit do tzv. skupiny jádro-periferie.

---

⁸⁸ MARTIN, Robin and Peter SUNLEY. Slow convergence? The new endogenous growth theory and regional development. *Economic Geography*, 1998, vol. 74, č. 3, p. 201 – 227, ISSN 1944-8287.

⁸⁹ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

⁹⁰ CHISHOLM, Michael. *Regions in recession and resurgence*. Boston: Unwin Hyman, 1990. ISBN 0043300634.

→ pokračování na další straně

I přesto, že samotný Keynes nevěnoval regionálním problémům velkou pozornost, stal se jeho teoretický přístup základem pro mnoho konceptů regionálního výzkumu.⁹¹ Odlišností polarizačních teorií je předpoklad směřování vývoje nikoliv k rovnovážnému stavu, ale k prohlubování nerovnováh. Lze tvrdit, že polarizační teorie vytváří jakýsi tlak či apel na hospodářskou politiku, aby vhodným nastavením institucionálních podmínek regionální disparity eliminovala či stírala. Neboť, dle této skupiny teorií, k regionálním nerovnostem, v mezinárodním kontextu, otevřená ekonomika logicky spěje.⁹² Z hlediska mechanismů regionálního rozvoje ovlivňují vlády investiční rozhodování podnikatelských subjektů redistribucí zdrojů ve prospěch periferních regionů. V této souvislosti je nutné zmínit problematiku IP, které jsou nastaveny především tak, aby podpořily slabé regiony ve smyslu zvýšení tamní zaměstnanosti, resp. aby podpořily periferní regiony.

2.4.1 Harrodův-Domarův růstový investiční model

Za jeden z nejbližších modelů keynesovskému pojetí lze považovat Harrodův-Domarův model, vzniklý ve 40. letech 20. století. Ekonomická teorie Harroda, která byla doplněna americkým ekonomem Domarem představuje dynamizaci keynesovské makroekonomie. V keynesovském pojetí je rovnost úspor a investic vyjádřena ve statické podobě, Harrod pracoval s dynamickým konceptem. Harrodova koncepce je považována za modelovou teorii růstu.⁹³ Jak uvádí Sojka „*Modelové teorie růstu pracují s velmi zjednodušeným modelem vyvozujícím hospodářský růst z omezeného počtu faktorů (investice, výrobní faktory v pojetí neoklasické ekonomie apod.)*“⁹⁴

---

⁹¹ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

⁹² ŠPIROCH, Michal. Póly regionálního růstu a regionální disparity [online]. In *Conference-CM*, 2013. [cit. 2017-01-11]. Dostupné z: http://www.conference-cm.com/podklady/history4/Prispevky/prispevek_Spiroch_Michal_VUT.pdf

⁹³ SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-21-2.

⁹⁴ Tamtéž, s. 269

→ pokračování na další straně

Tento model vykazuje zřetelný sklon ekonomiky k nerovnovážnému stavu. Domar⁹⁵ za příčinu považuje efekty vyplývající z investice – vznik marginálních důchodů prostřednictvím multiplikačního efektu (tzv. důchodotvorný efekt) a růst výrobních kapacit (tzv. kapacitotvorný efekt). Oba efekty musí působit v rovnováze. V opačném případě by zapříčinily disproporce (např. nevyužívání části kapacit, růst míry nezaměstnanosti). Růst důchodu zapříčiní zvýšení poptávky, která musí odpovídat růstu nabídky, dané navýšením výrobních kapacit, pro což neexistuje ale žádný mechanismus, který by popsany soulad zajistil.

Harrodův-Domannův růstový investiční model je založen na zjednodušujících nerealistických předpokladech, mezi které lze zařadit stálý mezní sklon k úsporám, neexistenci úspor z rozsahu, fixní poměr práce a kapitálu či produkci jednoho druhu statku. Další generace modelů růstu se snaží tyto slabá místa eliminovat.⁹⁶

Harrodův-Domarův růstový investiční model na regionální úrovni použil Cooke.⁹⁷ Jestliže existují regionální disparity, pak lze očekávat, že míra příjmů i úspor bude vyšší ve vyspělých regionech, tudíž investice by měly směřovat do méně vyspělých oblastí. V takovém případě může dojít ke snižování regionálních disparit a spění k rovnováze dle Harrodova-Domarova modelu. To je však uskutečnitelné pouze za situace, kdy méně vyspělé regiony budou atraktivní pro potenciální investory. Dle Cookeho je tato situace nepravděpodobná a autor sám očekává opačný směr toku investic, což vede k dalšímu prohlubování regionálních disproporcí. Z toho lze vyvodit závěr pro hospodářskou politiku, jejímž záměrem má být podpora investičních aktivit do méně vyspělých oblastí, ať už formou veřejných investic vedoucích k rozvoji místní infrastruktury nebo investičními pobídkami pro korporátní sféru.

---

⁹⁵ DOMAR, Evsey D. *Essays in the theory of economic growth*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1957. ISBN 0313235929.

⁹⁶ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

⁹⁷ COOKE, Philip. *Theories of planning and spatial development*. London: Hutchinson, 1983. ISBN 0091530016.

→ pokračování na další straně

2.4.2 Teorie růstových center a růstových os

Boudeville⁹⁸ za pól růstu, resp. za růstové centrum považuje soubor intenzivně vzájemně propojených dynamických odvětví, která jsou koncentrována kolem klíčového odvětví. K šíření růstu dochází prostřednictvím odběratelsko-dodavatelských vazeb bez ohledu na vzdálenost. Boudevillova teorie v 60. letech, na vrcholu své popularity, čelila vlně kritiky. Např. Lasuén⁹⁹ kritizoval především zanedbání vlivu institucionálních podmínek a obecné definování dynamických odvětví.

Současné nastavení IP, co se týče výše podpory nových pracovních míst, vychází z keynesovských konceptů jádro-periferie a láká investory primárně do regionů s vysokou nezaměstnaností a nízkým ekonomickým výkonem. Už toto nastavení oslabuje potencionální pozitivní efekty a to jak v regionech jádra, tak i v periferních regionech. Periferní regiony s nízkým ekonomickým výkonem dosahují samy o sobě nízkého ekonomického výkonu a zůstává otázkou, jaký příliv investic by musely IP přilákat do regionu pro vznik spillover efektů či pro růst potenciálu vzniku těchto efektů. Zároveň bez disperze ekonomických aktivit do periferních regionů, ke které dochází vzhledem k nastavení IP, by docházelo k zintenzivnění efektů v tzv. jádrových regionech.

V této souvislosti se nabízí otázka, zda jsou IP v podmínkách ČR správně nastaveny a aktualizovány, k čemuž se pojí problematika časového zpoždění a vliv politického cyklu. Současné nastavení IP je stále cíleno na řešení snižování míry nezaměstnanosti, která byla v první polovině r. 2017 pod úrovní 4 %.¹⁰⁰ Mezi podporované oblasti IP patří zpracovatelský průmysl, budování technologických center a center strategických služeb,¹⁰¹ které by dle teorie růstových center a růstových os mohly mít potenciál pro označení dynamických

---

⁹⁸ BOUDEVILLE, J.-R. *Problems of regional economic planning*. (Reprint). Edinburgh: Univ. Press, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1974. ISBN 9780852240526.

⁹⁹ LASUÉN, J. R. On growth poles. *Urban Studies*, 1969, vol. 6, s. 137-161. ISSN: 1360-063X.

¹⁰⁰ ČSÚ. *Zaměstnanost, nezaměstnanost* [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-07-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace

¹⁰¹ CZECHINVEST. *Investiční pobídky* [online]. Praha: CzechInvest, 2017 [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/investicni-pobidky-czechinvest>

→ pokračování na další straně

odvětví, avšak stále nejvíce podpořených projektů se týká montážních závodů, vytvářející relativně vysoký počet pracovních míst. Otázkou zůstává, kým tyto pracovní pozice budou obsazeny, když se ČR pohybuje pod úrovní přirozené míry nezaměstnanosti. Vzniká zde prostor pro příliv zahraničních pracovníků. Analytická část disertační práce se věnuje hodnocení dopadu PZI s IP na regionální trh práce ex post v časové řadě 2002-2014, kdy byly naměřeny nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti v novodobé historii ČR.¹⁰² Vzhledem k obratu v této oblasti by bylo vhodné upravit současné nastavení IP tak, aby lépe odpovídalo dalším ekonomickým prioritám, jako je přilákání zahraničního kapitálu vytvářející vyšší přidanou hodnotu, soustředění se na high-tech odvětví, podporující konkurenceschopnost regionů a omezit podpory projektů, kde se čeští pracovníci budou ve struktuře obsazenosti pracovních míst podílet relativně nižším podílem, v komparaci se zaměstnávanými cizinci, než tomu bylo doposud.

2.5 Teorie změn globální produkce

Teorie změn globální produkce se zabývá změnami v mezinárodní dělbě práce. Resp. změn v lokalizaci průmyslové výroby v globálním měřítku a úlohy MNCs.¹⁰³ Tato teorie je v odborné literatuře označována také jako *teorie nové mezinárodní dělby práce*, z ang. *New International Division of Labour – NIDL*.¹⁰⁴ Teorie upozorňuje na zvrát v tradičním pojetí mezinárodní dělby práce: dříve byly suroviny z rozvojového světa vyváženy k dalšímu zpracování do vyspělých zemí.

Z důvodů rostoucích osobních nákladů, cen energií a dalších vstupů, regulačních opatření v pracovněprávních vztazích a v oblasti ochrany životního prostředí stále více MNCs lokalizuje část svých procesů do méně vyspělých států, než je země původu investora. V mateřské zemi často zůstává jen vedení s klíčovými departmenty (např. výzkum,

---

¹⁰² ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

¹⁰³ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

¹⁰⁴ FOLKER FRÖBEL, Jürgen Heinrichs and Otto KREYE. *The new international division of labour: structural unemployment in industrialised countries and industrialisation in developing countries*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1981. ISBN 0521287200.

vývojem, design, marketing či finanční řízení podniku). V důsledku přesunu části procesů s nižší přidanou hodnotou do méně vyspělých zemí, dochází v mateřské (vyspělé) ekonomice k deindustrializaci, k tvorbě hrubé přidané hodnoty (HPH) a růstu zaměstnanosti v terciérním sektoru.

Teorie změn globální produkce tímto poukazuje na růst závislosti méně vyspělých ekonomik na zahraničních investorech. Na druhou stranu může být uvedený proces považován za první fázi difúzního postupu, neboť lze identifikovat ekonomiky, které mají tuto fázi již za sebou a dokázaly se dostat do vyšší vývojové etapy. Ilustrativním příkladem jsou tzv. asijské tygři.¹⁰⁵

Dle této teorie a obecně strukturalistických přístupů MNCs lokalizují své PZI do regionů, s nejnižšími náklady z hlediska fragmentace výroby. Vzhledem ke své kapitálové síle mají logicky tito investoři výrazný lobbovací potenciál v porovnání s malými firmami a jsou schopné získat zajímavé investiční výhody či pobídky ze strany států v soutěži o přilákání PZI. Nicméně IP by měly být vhodně nastaveny tak, aby alespoň do určité míry zabraňovaly prohlubování regionálních disparit.

2.6   *Institucionální směry*

Institucionalisté kritizují neoklasiky pro jejich ignoraci sociálních, kulturních, psychologických, politických faktorů a významu institucionálního rámce z hlediska fungování a rozvoje ekonomik. Zároveň neoklasickému přístupu vytýkají implicitní předpoklad primátu trhu jako optimálního prostředku efektivní alokace výrobních faktorů.¹⁰⁶

Amin a Thrift¹⁰⁷ tvrdí, že institucionální hustota regionu může do značné míry napovídat, jak bude daný region schopný zapojit se do mezinárodní dělby práce. Nicméně podstatou

---

¹⁰⁵ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

¹⁰⁶ NORTH, Douglass C. a WEINGAST, BR. Introduction: Institutional analysis and economic history. In *Journal of Economic History*. 2000, vol. 60, iss. 2, p. 414-417. ISSN 0022-0507.

¹⁰⁷ AMIN, Ash a Nigel THRIFT. Globalization, Institutional Thickness and the Local Economy. In Healey, P., Camerson, S., Davoudi, S., Graham, S. and Madani-Pour, A.: *Managing Cities: The New Urban Kontext*. Chichester: Wiley, 1995. 322 p. ISBN 978-04-719-5533-7.

úspěchu není pouze existence vysokého počtu institucionálních vazeb, ale rovněž jakým způsobem nastává jejich vzájemné propojení, jakou silou tyto vazby disponují a v neposlední řadě, co se prostřednictvím nich šíří.

Vzhledem k dynamicky se měnící situaci ve světě lze dle autorů předpokládat, že inovační schopnost regionů bude využívána MNCs. Z tohoto důvodu oba autoři považují za klíčovou schopnost adaptabilitu regionu, schopnost začlenit do regionální struktury nové sítě kontaktů. Tyto přístupy z hlediska regionálního rozvoje nejsou ničím novým. Lze říci, že plynule navázaly na Alfreda Marshalla a jeho definici aglomeračních výhod, horizontálních a vertikálních obchodních vazeb.¹⁰⁸

Problematikou koncentrace firem a výrobní specializace v regionu se na konci 19. století zabýval právě zmíněný Marshall, jenž definoval tzv. aglomerační úpory, jakožto určitý typ vnějších úspor. Aglomerační úpory podle něj vznikají v souvislosti s umístěním průmyslových aktivit a projevují se především výhodnější dostupností specializovaných informací, dostupností kvalifikovaných pracovníků v potřebném oboru a úsporami plynoucími z využívání specializovaných strojů. Dle autora lze při podrobném zkoumání specializovaných průmyslových aglomerací identifikovat, že *„tajemství daného oboru přestává být tajemstvím, neboť je přítomné všude kolem ve vzduchu a děti se učí jakoby mimochodem a nevědomky.“*¹⁰⁹

2.6.1 Teorie výrobních okrsků

Marshallův popis průmyslových tradic se blíží tomu, co na konci 70. let začali zdůrazňovat italští ekonomové v tzv. teorii výrobních okrsků. Autoři této teorie zkoumali způsob organizace výroby, vývoj na trhu práce a aktivity regionálních institucí v oblastech tzv. třetí

---

¹⁰⁸ ŠIMANOVÁ, Jana. *Investiční pobídky, nadnárodní firmy a regionální rozvoj*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011. ISBN 978-80-7372-803-8.

¹⁰⁹ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

→ pokračování na další straně

Itálie, tj. v italských regionech, které nepatřily mezi tradiční průmyslové části (např. Piemont, Lombardie).¹¹⁰

Autoři poukazují na výrazný vliv formálních i neformálních institucí, které mohou představovat vysvětlující faktor hospodářského úspěchu regionů tzv. třetí Itálie. Pocit sounáležitosti, pospolitost místních komunit, dodržování tradičních hodnot místního obyvatelstva, které pochází z venkovského prostředí má dle autorů signifikantní vliv na hospodářský růst těchto regionů. V podmínkách ČR by bylo možné regiony tzv. třetí Itálie se svými socio-ekonomickými podmínkami přirovnat k severovýchodním a jižním Čechám v porovnání s tradičními průmyslovými oblastmi severních Čech a Ostravska.¹¹¹ Dle interpretace této teorie by mechanismy regionální ekonomiky měly utvářet bezbariérové prostředí pro spolupráci a rozvoj firem, s možností rychlé výměny a sdílení informací, podporující vznik obchodních spojení mezi regionálními aktéry.

2.6.2 Teorie globálních produkčních sítí

Teorie globálních produkčních sítí v sobě zahrnuje široké spektrum aktérů – nadnárodní firmy, jejich dodavatele i odběratele ale např. také nevládní neziskové organizace a jejich výzkumné aktivity.¹¹² Za klíčového aktéra je však považován stát, který definuje a utváří formální institucionální prostředí, ve kterém probíhají aktivity ostatních aktérů. Vzhledem ke globálnímu měřítku teorie podstatnou roli hraje nastavení mezinárodních standardů. Z tohoto důvodu se teorie zabývá např. rolí odborů, rolí environmentálních standardů, významem mezinárodních standardů kvality, jako je např. certifikát ISO 9000 apod. Teorie globálních sítí poukazuje také na rostoucí význam nadnárodních standardů definovaných samotnou korporátní sférou. Za ilustrativní příklad lze považovat tzv. Wintelism, tedy

---

¹¹⁰ BECATTINI, Giovanni. The development of light industry in Tuscany. In: *Interpretation. Economic Notes*, 1978, roč. 3, s. 107-123. ISSN 1468-0300.

¹¹¹ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

¹¹² DICKEN, Peter, et al. Global production network and the analysis of economic development. *Review of International Political Economy*, 2011, vol. 9, č. 3, s. 436-464. ISSN 1466-4526.

→ pokračování na další straně

dominance platformy Windows, se kterým musí být kompatibilní software ostatních firem a Intelu jako hlavního dodavatele čipů.¹¹³

Podstatným přínosem teorie globálních sítí je zdůraznění role dosavadního vývoje. Pracuje s konceptem závislosti na vývoji v minulosti (*path dependence*), resp. pracuje s myšlenkou, že minulý vývoj determinuje současný stav i situaci v budoucnu.¹¹⁴ ČR a obecně transitivity ekonomiky vykazují silnou závislost na minulém vývoji, příliv PZI je z tohoto důvodu nutný pro restrukturalizaci ekonomik a hospodářský růst. Na makroekonomické úrovni lze velikost přílivu PZI považovat za ukazatel úspěšnosti transformačních procesů a indikátor důvěryhodnosti podnikatelského prostředí.¹¹⁵

2.6.3 Teorie učících se regionů

V 90. letech minulého století vznikaly nové koncepty, jež byly založeny na postupu učení a šíření informací v regionu. Jedná se o teorii učících se regionů a koncept regionálních inovačních systémů. Stoupenci institucionálního přístupu vyzdvihují, že vzhledem ke stoupající mobilitě výrobních faktorů v současném globalizovaném světě, lze za základní konkurenční výhodu považovat schopnost učení se a inovovat.

První ze zmíněných přístupů, teorie učících se regionů, nepřináší objasnění rozvoje regionálních systémů jako celku, nýbrž se soustřeďuje na učící se proces. Proces učení, resp. prolínající se kontakty a kontrakty v prostoru, informační toky a vzájemné interakce, jsou analyzovány s cílem vysvětlit úspěch nebo neúspěch regionů. Na region již tudíž není pohlíženo staticky, ale jako na dynamicky se vyvíjející celek.¹¹⁶ Podle této teorie by stát měl

---

¹¹³ DICKEN, Peter, COE, Neil, and Martin HESS. Global production network: realizing the potential. *Journal of Economic Geography*, 2008. vol. 8, č. 2, s. 271-296. ISSN: 1468-2702.

¹¹⁴ BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

¹¹⁵ PAVLÍNEK, Petr and ŽÍŽALOVÁ, Pavla. Linkages and spillovers in global production networks: firm-level analysis of the Czech automotive industry. In *Journal of Economic Geography*, 2016, vol. 16, iss. 2, p. 331-363. ISSN: 1468-2702.

¹¹⁶ ČAJKA, Peter a Lucía RÝSOVÁ. Regionálny rozvoj a regionálna politika v kontexte poznatkovo-orientovanej spoločnosti, Bratia Synovce, Zvolen, 2008. 240 s. ISBN: 978-80-99241-20-0.

→ pokračování na další straně

využívat nepřímých nástrojů, podporovat rozvoj vědeckovýzkumných parků, spin-off firem, transfer inovací z oblasti VaV, apod.¹¹⁷

2.6.4 Koncept regionálních inovačních systémů

Na teorii učících se regionů volně navazuje tzv. koncept regionálních inovačních systémů, jenž v současnosti je považován za jeden z prostředků hodnocení inovačního potenciálu regionů a taktéž jeho bariér.¹¹⁸ Cooke¹¹⁹ dělí regionální inovační systémy na dva základní typy: tradiční s vysokým vlivem veřejných institucí, tzv. institucionální regionální inovační systém (IRIS), který je dominantní v evropských regionech a méně systémový tzv. podnikatelský regionální inovační systém (ERIS) je dominantou ve Spojených státech. Přičemž klíčový vliv veřejných institucí v evropských ekonomikách je považována za důvod technologického zaostávání, neboť systém založený na veřejných institucí je méně flexibilní oproti systémům, které jsou založeny na korporátním výzkumu.

Tödling a Trippl¹²⁰ definovali tři základní skupiny nedostatků IRIS:

- Organizační štihllost projevující se nízkou informovaností v periferních (tzv. podindustrializovaných) regionech,
- fragmentace, resp. nízký stupeň spolupráce,
- technologický lock-in efekt, inercie (vedoucí ke ztrátě konkurenceschopnosti), čímž jsou postiženy oblasti stále se zaměřující na tradiční průmyslová odvětví.

---

¹¹⁷ HLAVÁČEK, Petr. *Aktéři a mechanismy regionálního rozvoje na příkladu Ústeckého kraje*. Ústí nad Labem, 2010. 166 s. Disertační práce (Ph.D.). Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Školitel: Doc. RNDr. Jiří Blažek, PhD.

¹¹⁸ ŠIMANOVÁ, Jana. *Investiční pobídky, nadnárodní firmy a regionální rozvoj*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 2011. ISBN 978-80-7372-803-8.

¹¹⁹ COOKE, Philip. Global Production Networks and Global Innovation Networks: Stability Versus Growth. In *European Planning Studies*, 2013, vol. 21, iss. 7, p. 1081-1094. ISSN 0965-4313.

¹²⁰ TÖDLIGN, Franz and Michaela TRIPPL. One size fits all? Towards a Differentiated Regional Innovation Policy Approach. *Research Policy*, 2005, Vol. 34, No. 8, p. 1203-1219. ISSN 0048-7333.

→ pokračování na další straně

Za příklad organizační štíhlosti regionálního inovačního systému uvádí Žížalová a kol.¹²¹ Karlovarský kraj s nedostatečnou vzdělanostní infrastrukturou z důvodu neexistence žádné vysoké školy technického zaměření. Za protipól lze považovat regionální inovační systém hlavního města Prahy, s koncentrací nadpolovičních vědecko-výzkumných kapacit celé ČR. Jak z hlediska vědecko-výzkumných pracovníků, tak i objemu veřejných výdajů.

Z hlediska efektů PZI, představují institucionální směry důležitý teoretický základ, neboť kvalitní institucionální prostředí je jednou ze základních podmínek pro vznik pozitivních efektů PZI. Zároveň vytvářejí potenciál pro jejich setrvání v dlouhodobém časovém horizontu.

2.7 Teorie mezinárodního obchodu

Teorie mezinárodního obchodu se věnují vlivu liberalizace obchodu na podnikatelské prostředí. PZI lokalizované do ČR jsou výrazně proexportně orientované, tudíž jejich setrvání v ČR je podmíněno dynamizací komparativních výhod českých regionů. Jsou-li zahraniční investice do hostitelského regionu motivovány především levnou pracovní silou, lze se domnívat, že cena tohoto výrobního faktoru se s časem zvýší a že daná ekonomika svou konkurenční výhodu ztratí. Podle teorie komparativních pracovních nákladů jsou pro určení komparativní výhody klíčové dva faktory: úroveň mezd a produktivita práce.¹²²

Posner¹²³ definoval tzv. teorii technologické mezery, jež založil na významu inovací. Firma vyvíjí nový produkt, který danému výrobcí vynese zlepšení tržního postavení, což umožní snazší přístup na zahraniční trh. V prvotní fázi rostou zisky i vývoz, což logicky motivuje konkurenty k napodobování. Se vznikem tzv. imitačního efektu původní producent ztrácí svou komparativní výhodu nové produkce. Vzhledem ke ztrátě konkurenční výhody se

---

¹²¹ ŽÍŽALOVÁ, Pavla, ADÁMEK, Petr a Pavel CSANK. Regionální inovační systémy a jejich podpora. In Kadeřábková, A. a kol.: *Růst, stabilita a konkurenceschopnost IV: Česká republika v globalizované a znalostní ekonomice*. Linde, Praha: 2008, s. 351. ISBN: 978-80-86131-79-5.

¹²² CARBAUGH, Robert J. *International economics*. 12th ed. Mason, Ohio: South-Western Cengage Learning, 2009. ISBN 0324588984.

¹²³ POSNER, M. V. *International Trade and Technical Change*. *Oxford Economic Papers*, 1961, Vol. 13, p. 323-341. ISSN: 0030-7653.

producent uchýlí k inovacím a znovuzískání ztracené komparativní výhody. Producent bude disponovat absolutní výhodou pouze po určitou dobu, resp. dokud ostatní firmy v jiných státech nebo regionech nezačnou vyrábět efektivněji. Vlivem inovací dojde k časově ohraničené technologické mezeře mezi daným původním producentem a všemi ostatními firmami.

Na Posnerovu teorii technologické mezery navázal americký profesor Vernon.¹²⁴ Jeho teorie výrobního cyklu byla použita k vysvětlení určitých typů amerických PZI lokalizovaných v západní Evropě po 2. světové válce. V tomto období vzrostla v Evropě poptávka po amerických produktech. Vernon byl přesvědčen, že existují 4 fáze výrobního cyklu: inovace, růst, zralost a úpadek. Zpočátku je produkt špičkový díky technologické vyspělosti daného podniku, po čase tato výhoda upadá a to z důvodu tzv. imitačního efektu a výrobek se stává standardním. Podprůměrný výrobek může být vyráběn v technologicky méně vyspělých oblastech. Pomocí této teorie se podařilo vysvětlit některé typy investic amerických firem v západní Evropě v období 1950 – 1970.

PZI, jejich působení na podnikatelské prostředí hostitelského regionu a hodnocení efektů je ovlivněno různými teoretickými východisky. Neoklasické teorie vycházejí z individualistického pojetí firmy v tržím prostředí, institucionální směry zdůrazňují vnímání firmy jako aktéra provázaného řadou specifických mechanismů – formálních i neformálních vazeb a struktur (produkčními řetězci, dodavatelsko-odběratelskými vztahy apod.). Působení těchto vazeb a struktur je z hlediska efektů PZI velmi důležité, neboť nejenom, že tyto mechanismy ovlivňují samotné působení PZI, ale rovněž i existence PZI spoluvytváří a do určité míry determinuje složení a fungování těchto struktur. Toto působení lze tedy považovat za obousměrné. Teorie uvedené v této kapitole ve větší či menší míře definují podmínky pro rozvoj potenciálu pozitivních efektů PZI v hostitelské ekonomice (tj. především zakořenění nebo zahájení investice a rozvoj dalších aktivit s místními subjekty, navázání obchodních či kooperačních vazeb, spillover efekt, příp. aglomerační efekt či efekt nabalování dalších investic na investici původní).

---

¹²⁴ VERNON, Raymond. International Investment and International Trade in the Produkt Cycle. In: *Quarterly Journal of Economics*, 1966, vol. 80, no 2, s. 190-207. ISSN: 0033-5533.

3. Typologie ekonomických efektů vyvolaných přímými zahraničními investicemi

Tato kapitola se zabývá ekonomickými efekty PZI, které jsou rozčleněny na pozitivní a negativní, přímé a nepřímé. Pozornost je v kapitole soustředěna na doposud publikované výsledky domácích a zahraničních autorů zabývajících se efekty, které jsou předmětem zkoumání v této disertační práci – efekty PZI ovlivňující regionální zaměstnanost a nepřímé pozitivní efekty přelévání PZI.

Ekonomické efekty PZI lze rozčlenit na přímé (primární) a nepřímé (sekundární). Nepřímé pozitivní efekty jsou v odborné literatuře často označovány jako efekty přelévání (spillovers).¹²⁵ Nepřímé efekty v sobě obsahují tzv. vedlejší efekty – externality, které nemají jasně specifikovanou vazbu na PZI, ale vyplývají z přímých efektů a samotné lokalizace PZI. Přehled efektů je uveden v tabulce 1.

Tabulka 2: Stručný výčet ekonomických efektů PZI

Přímé efekty PZI	
Pozitivní	Negativní
<ul style="list-style-type: none"> • Příliv kapitálu dlouhodobého charakteru	<ul style="list-style-type: none"> • Růst peněžní zásoby a s tím spojené inflační tlaky
<ul style="list-style-type: none"> • Vytvoření nových pracovních míst	<ul style="list-style-type: none"> • Tlak na zhodnocení domácí měny
<ul style="list-style-type: none"> • Daňové příjmy do státního rozpočtu	<ul style="list-style-type: none"> • Zvyšování deficitu běžného účtu platební bilance v důsledku repatriace zisků MNCs
<ul style="list-style-type: none"> • Dostupnost moderních technologií	<ul style="list-style-type: none"> • Nestabilita investic
<ul style="list-style-type: none"> • Stimulace hospodářského růstu	<ul style="list-style-type: none"> • Závislost domácí ekonomiky na zahraničním kapitálu
<ul style="list-style-type: none"> • Dostupnost manažerských dovedností	<ul style="list-style-type: none"> • Přebírání pracovníků z místních podniků
<ul style="list-style-type: none"> • Změna struktury importu a exportu	<ul style="list-style-type: none"> • Soustředěnost PZI pouze na jedno odvětví a tím nebezpečí hlubších ekonomických cyklů - vytvoření vazby závislosti ekonomiky země pouze na výkonost jednoho dominantního odvětví

¹²⁵ MIŠUN, Jan a Vladimír TOMŠÍK Does Foreign Direct Investment Crowd in or Crowd out Domestic Investment? In: *Eastern European Economics*, 2002, vol. 40, no. 2, s. 38–56. ISSN 0012-8775.

• Ochrana životního prostředí (vzhledem k používaným technologiím)	
• Podpora místních aktivit	
• Růst mezd	
Nepřímé efekty PZI	
Pozitivní efekty přelévání	Negativní efekty
• Crowding-in efekt	• Crowding-out efekt
• Vytváření obchodních spojení s domácími podniky	• Vznik duální ekonomiky
• Začlenění domácích podniků do subdodavatelských řetězců MNCs	
• Zlepšení institucionálního prostředí	

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedené rešerše literatury týkající se zkoumané problematiky

Nepřímé efekty PZI mají charakter externalit, za jejichž existenci nikdo neplatí ani nedostává zaplacen. Jde o podobný princip, se kterým je uvažováno v teorii veřejných statků.¹²⁶ Efekty přelévání jsou jakýmsi typem „veřejného zájmu“, jejich existenci je nutné podpořit státními institucemi, které mají v současné době podobu IP.¹²⁷

V kontextu udělování IP bývá kritizována zátěž státního rozpočtu. V ČR dopad IP zhodnotila studie společnosti Deloitte,¹²⁸ která na základě dat získaných na úrovni konkrétních podniků, jimž byly uděleny IP, zjistila, že příjmy státu z IP převýšily výdaje na IP v celém sledovaném období. Zejména „V letech 2005 – 2007 převýšily příjmy státu investiční pobídky cca 8krát a v roce 2008 dokonce 14krát. Průměrná hodnota příjmů státu za roky 2000-2008 je 8,63 Kč na 1 Kč čerpaných investičních pobídek.“¹²⁹

Benáček¹³⁰ upozorňuje, že některé zásadní přínosy plynoucí z lokalizace PZI nelze docílit pomocí trhů. Tento fakt si zahraniční investoři plně uvědomují ze dvou důvodů. Za prvé

¹²⁶ BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

¹²⁷ PAVLÍNEK, Petr and ŽÍŽALOVÁ, Pavla. Linkages and spillovers in global production networks: firm-level analysis of the Czech automotive industry. In *Journal of Economic Geography*, 2016, vol. 16, iss. 2, p. 331-363. ISSN: 1468-2702.

¹²⁸ DELLOITTE TOUCHE TOHMATSU: *Finální zpráva vyhodnocení dopadů investic čerpající pobídky a zhodnocení efektivity agentury CzechInvest*. [online]. [cit. 20. ledna 2017], Dostupné z: <http://www.chechinvest.org/data/files/analyza-dopadu-pobidek-na-cr-2050-cz.pdf>

¹²⁹ Tamtéž, str. 4

¹³⁰ BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

dodávají do hostitelského prostředí cosi pozitivního zadarmo, za co ale v minulosti vynaložily významné náklady, navíc s rizikem pozdějšího imitačního efektu domácími konkurenty. Na druhou stranu MNCs signalizují možnost externalitu hostitelské zemi „přeprodat“, jestliže v dané ekonomice existuje instituce, jenž je ochotna tato tržní selhání napravovat.

Právě tento znak PZI je důvodem k angažovanosti státu či lokálních autorit k politice přílivu zahraničního kapitálu ve smyslu nákupu externalit formou IP. A právě spillover efekty představují pozitivní ekonomickou externalitu, resp. externí užitek plynoucí pro hostitelkou ekonomiku, který vzniká nad rámec přímých efektů PZI vyjádřených v tržních transakcích. Předpokládá se, že celkový přínos PZI bude vyšší než rozsah udělené institucionální podpory. Zahraniční investoři s sebou do hostitelské ekonomiky přinášejí „něco navíc“, co se v budoucnu může obrátit proti nim v případě vzniku tzv. efektu imitace PZI. Na druhou stranu i vláda s sebou nese riziko při vytváření vhodných institucionálních podmínek, že PZI s sebou přinesou nejenom pozitivní, ale i negativní efekty, které mohou způsobit kontraproduktivitu systému investičních pobídek.¹³¹ Pobídkami získané efekty mohou ovlivňovat podnikatelské prostředí větší měrou, než efekty spojené se zvyšováním efektivity konkrétních firem tvořících podnikatelské prostředí.¹³² Např. přilákání investic s vysokou přidanou hodnotou, která na sebe bude vázat kvalifikované pracovníky, logicky vyžaduje určitou úroveň vzdělání, v širším kontextu jde o tlak na budování kvalitního lidského kapitálu.

3.1 Potenciál pro vznik efektů přímých zahraničních investic

K udržení se na domácím či zahraničním trhu potřebuje podnik disponovat určitou konkurenční výhodou (*firm specific asset*) např. v podobě hmotných aktiv, které umožňují firmě realizovat úspory z rozsahu, nebo nehmotných aktiv v podobě know-how,

---

¹³¹ DUPAL, Jiří. *Účinky přímých zahraničních investic podpořených investičními pobídkami v kontextu svých pozitiv a negativ*. Praha, 2009. 154 s., 3 s. Disertační práce (Ph.D.). Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. Školitel: doc. Ing. Václav Petříček, CSc.

¹³² BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

→ pokračování na další straně

manažerských dovedností, marketingové výhody, značky, reputace apod. Jak uvádí Brainard,¹³³ pokud firma disponuje pouze výhodou v hmotných aktivech, nebude pro ni lukrativní expandovat do zahraničí a samotná konkurenční výhoda nepovede k internacionalizaci produkce. Konceptem nehmotných aktiv jako konkurenční výhody se zabývá Markusen,^{134, 135, 136} který poukazuje na jednoduchost a menší finanční náročnost přesunu nehmotných aktiv do zahraničí. Vědomosti a znalosti se dají volně přesouvat z mateřské společnosti do poboček, investice do VaV přinášejí užitek, jak centrále tak i pobočkám. Na základě výzkumu těchto autorů lze učinit závěr, že pokud se firma rozhodne přesunout část aktivit do zahraničí, její konkurenční výhoda spočívá s největší pravděpodobností ve vlastnictví specifických nehmotných aktiv.

Podle teorie transakčních nákladů mohou PZI být spojené s vlastnictvím určitých výhod. Základním požadavkem pro realizaci PZI však je, aby hierarchická koordinace byla levnější než koordinace cen. MNCs používají hierarchii k vyloučení nebo snížení transakčních nákladů. PZI lze chápat v rámci této teorie jako internalizaci trhů. Teorie transakčních nákladů se používá k odpovědi na otázku ohledně nejvhodnější formy mezinárodní expanze společnosti: MNCs realizujících PZI vznikají v důsledku vysokých transakčních nákladů na trzích vstupů.¹³⁷

Strategií investičních rozhodování se zabýval také Dunning,¹³⁸ který vytvořil tzv. koncept OLI (*ownership advantage, location advantage, internalization advantage*) - výhoda vlastnictví, výhoda umístění a výhoda internalizace představují determinanty investičního

---

¹³³ BRAINARD, S. Lael. An Empirical Assessment of the Proximity – Concentration Tradeoff between Multinational Sales and Trade [online]. *NBER Working Paper*. 1993, no. 4583. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://links.jstor.org/sici?sici=0002-8282%28199709%2987%3A4%3C520%3AAEAOTP%3E2.0.CO%3B2-9&origin=repec>.

¹³⁴ MARKUSEN, James R. The Boundaries of Multinational Enterprises and the Theory of International Trade. *Journal of Economic Perspectives*, 1995, vol. 9, č. 2, s. 169-189. ISSN 0895-3309.

¹³⁵ MARKUSEN, James R. Contracts, intellectual property rights, and multinational Investment in developing countries. *Journal of International Economics*, 2001, vol. 53, s. 189-204. ISSN 0022-1996.

¹³⁶ MARKUSEN, James R. et al. International Trade Puzzles: A Solution Linking Production and Preferences. In *Quarterly Journal Of Economics*, 2014, vol. 129, iss. 3, p. 1501-1552. ISSN 0033-5533.

¹³⁷ HOŘEJŠÍ, Bronislava. Foreign Direct Investment - The Changing Picture In: LOSTER, Tomáš a Tomáš PAVELKA (eds.). *The 8th International Days of Statistics and Economics*. Praha: VŠE, 2014, p. 566-577. ISBN: 978-80-87990-02-5.

¹³⁸ DUNNING, John H. International Production and the Multinational Enterprise. *Journal of International Business Studies*, 1981, vol. 1981, iss. 1. s. 171-173. ISSN 0047-2506.

rozhodování podniků. Pokud by se investor ničím nelišil od podniků v hostitelské ekonomice, nebylo by pro něj lukrativní na takový trh vstupovat. Za účelem konkurenceschopnosti PZI na cizím trhu musí, jak už bylo uvedeno, vlastnit specifickou konkurenční výhodu – tzv. výhodu vlastnictví (např. technologie, know-how). Tzv. výhoda lokality v sobě zahrnuje atraktivitu hostitelského regionu, vč. dostupnosti a ceny výrobních faktorů, velikosti trhu, rozsahu a kvality infrastruktury, možnosti využití IP apod.

Pokud investor disponuje výhodou vlastnictví a v hostitelském regionu vidí potenciální výhodu lokalizace, nemusí se uchýlit k realizaci PZI. Jednou z alternativ vstupu na zahraniční trh je např. prodej licence. Důvodem pro zvolení náročnějšího vstupu na cizí trh je poslední z determinant konceptu OLI - výhoda internalizace, neboli výhoda ponechání si know-how a unikátních znalostí. Tímto vstupem se investor chrání před rizikem spojeným s prodejem licence a nedostatečnou ochranou duševního vlastnictví a problémům spojeným s vyčíslováním hodnoty. Zároveň ne vše lze patentovat. Realizace PZI musí vést ke snížení nebo odstranění transakčních nákladů podniku.¹³⁹

Dle Dunninga¹⁴⁰ musí být splněné všechny podmínky konceptu OLI, aby mezinárodní expanze společnosti byla realizována formou PZI. Jeho koncept potvrzuje a rozšiřuje Markusenovo¹⁴¹ tvrzení o investování v zahraničí v případě vlastnění specifických nehmotných aktiv. Nadnárodní firmy jsou dle tohoto konceptu podniky, které disponují specifickými nehmotnými firemními aktivy, které jsou aplikovatelné na pobočky v zahraničí, tzn., že dochází k technologickému transferu v rámci jedné korporace, který se multiplikuje, pokud jsou podniky v hostitelském regionu schopny tento transfer absorbovat – tzv. spillover efekty.¹⁴²

---

¹³⁹ BLOMSTÖRM, Magnus, and Ari KOKKO. Multinational Corporations and Spillovers. *Journal of Economic Surveys*, 1998. vol. 12, s. 245-277. ISSN 0950-0804.

¹⁴⁰ DUNNING, John H. International Production and the Multinational Enterprise. *Journal of International Business Studies*, 1981, vol. 1981, iss. 1. s. 171-173. ISSN 0047-2506.

¹⁴¹ MARKUSEN, James R. et al. International Trade Puzzles: A Solution Linking Production and Preferences. In *Quarterly Journal Of Economics*, 2014, vol. 129, iss. 3, p. 1501-1552. ISSN 0033-5533.

¹⁴² CAVES, Richard E. *Multinational enterprise and economic analysis*. 3rd ed. New York: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521860130.

Důležitou roli v tomto směru hrají lokalizační faktory a institucionální prostředí, které určují podmínky pro rozvoj potenciálu pozitivních efektů PZI v hostitelském prostředí – viz. kap. 2.1 a 2.6. Správně nastavené institucionální podmínky a jejich včasné aktualizace mohou působit jako akcelerátor pozitivních efektů PZI. Příkladem může být soulad studovaných oborů s požadavky zaměstnavatelů v místních podnikatelských prostředích. Naopak rigidita těchto procesů vzniklá vzhledem k časovému zpoždění rozhodovacích procesů státních orgánů může zafungovat jako brzda pro vznik a rozvoj pozitivních efektů PZI.

3.2 Vliv přímých zahraničních investic na regionální trh práce

Dopad PZI na regionální trh práce v hostitelské ekonomice je považován za stěžejní přímý dopad PZI na regionální úrovni, který bývá silně podporován IP. Jedná se o ovlivňování regionu ze socio-ekonomického hlediska. Tento efekt je poměrně dobře měřitelný, pokud jsou k dispozici aktuální údaje z konkrétních firem. V případě investic na zelené louce je tvorba nových pracovních míst a dopad investice na nezaměstnanost nesporným pozitivem. Jestliže investor volí jinou formu vstupu do hostitelského regionu, než je způsob investice na zelené louce – např. M&A, často k tvorbě pracovních míst vůbec nedochází ba právě naopak. MNCs se logicky snaží racionalizovat produkci, což je spojeno s propouštěním a snižováním pracovních míst, v některých krajních případech může mít takový příliv z hlediska nezaměstnanosti čistě negativní dopad.¹⁴³

Dle Moosa¹⁴⁴ finální přímý dopad na regionální trh práce může mít v zásadě trojí podobu:

1. dochází ke snižování nezaměstnanosti prostřednictvím tvorby nových pracovních míst v PZI,
2. dochází ke zvýšení nezaměstnanosti při realokaci PZI,

---

¹⁴³ ADÁMEK, Petr. *Regionální hospodářská konkurenceschopnost - příručka pro představitele veřejné správy* [online]. Praha: CzechInvest, 2006 [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: www.czechinvest.org/data/files/prirucka-verejna-sprava-208.pdf

¹⁴⁴ MOOSA, Imad A. *Foreign direct investment: theory, evidence, and practice*. 1st ed., New York: Palgrave, 2002. ISBN 03-339-4590-5.

→ pokračování na další straně

3. míra nezaměstnanosti se nemění, PZI fungují jako regulátor míry nezaměstnanosti v důsledku restrukturalizace ostatních firem.

Ovlivňování regionální míry nezaměstnanosti PZI není pouze přes tvorbu primárních míst, ale také přes nepřímo vytvářená pracovní místa v regionálních podnicích, jejichž vývoj v sobě odráží reakci domácích podniků na zahraniční přítomnost.¹⁴⁵ Jestliže tyto počty klesají, může tato skutečnost představovat indikátor existence tzv. crowding-out vytěsňovacího efektu. Opakem by byl crowding-in efekt, který je primárně vztahován k přírůstku kapitálové zásoby, na trhu práce je spojený s nárůstem zaměstnanosti v regionu, v důsledku vzniklých vazeb mezi domácími podniky a PZI.

3.3 Vymezení spillover efektů a možnosti jejich měření

Pokud nadnárodní firma realizuje v hostitelském regionu PZI, přenesení na ní konkurenční výhodu ve formě vlastnictví specifických firemních aktiv, díky tomu může PZI lépe čelit konkurenčnímu tlaku ze strany místních firem, které disponují výhodou lepších znalostí o daném trhu, podnikatelských praktikách, preferencích odběratelů apod. Dojde tedy ke geografickému rozptýlení know-how a technologií, resp. k technologickému transferu, ne však automaticky za hranice korporace. Pozitivní spillover efekty lze identifikovat v případě, pokud přítomnost PZI zvyšuje produktivitu domácích podniků.¹⁴⁶ Technologie, kterou disponuje PZI se přeleje do ekonomiky hostitelského regionu, přenesení se na ostatní podniky a zvýší jejich produktivitu v podobě tzv. technologického pozitivního efektu spillover.¹⁴⁷

Pozitivní spillover efekty jsou považovány za protipól duální ekonomiky, jelikož jsou identifikovatelné prostřednictvím růstu produktivity práce domácích společností

---

¹⁴⁵ DUNNING, John H a Sarianna M LUNDAN. *Multinational enterprises and the global economy*. 2nd ed. Northampton, MA: Edward Elgar. 2008. ISBN 9781847201225.

¹⁴⁶ LESHNER, Michael and Sebastien MIROUDOT. FDI Spillovers and their Interrelationship with Trade. In *Trade Policy Working Papers*. OECD, 2008, vol. 80, s. 40 – 41. ISSN: 1816-6873.

¹⁴⁷ FIFEKOVÁ, Martina. *Priame zahraničné investície a efekty spillovers* [online]. Bratislava: A.K.O. - Alternatíva, komunikácia a občania, 2008 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://alternativa.sk/uploads/tx_clanok/Fifekova_RP.pdf

→ pokračování na další straně

v hostitelském regionu. V případě, že PZI pozitivně ovlivňují domácí podniky v rámci stejného odvětví, dochází k identifikaci tzv. horizontálních spillover efektům. Blomström a Kokko¹⁴⁸ definovali čtyři způsoby, jak mohou místní podniky zvýšit svou produktivitu pomocí přítomnosti PZI:

- efekt imitace,
- lidský kapitál,
- konkurence,
- vyšší exportní výkonnost.

Příliv zahraničních investic s sebou přináší dopad nepříjemný pro investici samotnou – tzv. efekt imitace. Tento efekt je podmíněný úrovní konkurence a strukturou hostitelského trhu.¹⁴⁹ Konkurenti v podnicích hostitelské země pozorují novou zahraniční firmu – její postupy, marketing, přístup k veřejnosti, způsob jakým se firma prezentuje a chová. Díky pozorování těchto způsobů se domácí podniky v mnohém mohou poučit a mnohé také zlepšit – být konkurenceschopnější, produktivnější.¹⁵⁰ Rozsah tohoto efektu závisí na podrobnosti a složitosti jednotlivých procesů.¹⁵¹

K technologickému transferu nejčastěji dochází prostřednictvím akvizice lidského kapitálu. Domácí podniky mohou najímat pracovníky, kteří dříve pracovali v PZI nebo tito lidé začnou sami podnikat. Zlepšení produktivity je důsledkem mobility pracovníků. I když je prvotním motivem investora nízká cena práce, MNCs vynakládají finanční prostředky na tréninkové programy a investují různými způsoby do lidského kapitálu. Žádná firma není

---

¹⁴⁸ BLOMSTÖRM, Magnus and Ari KOKKO. Multinational Corporations and Spillovers. *Journal of Economic Surveys*, 1998, vol. 12, s. 245-277. ISSN 0950-0804.

¹⁴⁹ SZENT-IVANYI, Balázs and Gábor VIGVÁRI. Spillovers From Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe. *Society and Economy*, 2012, vol. 34, s. 51-72. ISSN 1588-9826.

¹⁵⁰ JAHN, Martin. Význam zahraničních investic pro českou ekonomiku. V: LOUŽEK, M., ed. *Zahraniční investice: cíl hospodářské politiky?* 1. vyd. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 77-84. ISBN 978-80-86547-90-9.

¹⁵¹ GÖRG, Holger et al. Productivity spillovers through vertical linkages: Evidence from 17 OECD countries. In *Economics Letters*, 2008, vol. 99, iss. 2, p. 328-331. ISSN 0165-1765.

→ pokračování na další straně

schopná 100% ochránit své investice do zaměstnanců. Samotní pracovníci jsou nositeli nehmotného kapitálu.¹⁵²

Transfer know-how a celkově znalostí a manažerských postupů je dopad, který se razantně a dlouhodobě odráží v ekonomice hostitelské země. Zaměstnanci, kteří prošli firmami s majetkovou účastí zahraničních subjektů a měli co dočinění s vedením, přenášejí propracované řízení a osvědčenou firemní kulturu dál – do dalších podniků, často se následně stávají vysokými manažery v domácích firmách či schopnými podnikateli.¹⁵³

Klíčovou úlohu z hlediska efektů přelévání hraje konkurence. Příchod PZI do hostitelského regionu naruší rovnováhu na trhu a způsobí, že místní firmy musí o svůj dosavadní tržní podíl bojovat. Jedním ze způsobů, jak nové konkurenci čelit, je PZI imitovat. Pokud k imitačnímu efektu nedochází, domácí firmy musí svou dosavadní technologii využívat efektivněji, za účelem udržení svého postavení v konkurenčním boji.¹⁵⁴ Efektivnější využívání technologií vede k růstu produktivity, zároveň konkurenční boj může mít za následek také změnu rychlosti v implementaci nových výrobních postupů.¹⁵⁵

Za poslední nepřímý zdroj růstu produktivity v domácích podnicích je považován export. Dle Blomströma a Kokka¹⁵⁶ export představuje vynakládání nákladů na založení distribuční sítě, získávání informací o spotřebitelích a zahraničních trzích, popř. nákladů na lobbing. Nadnárodní společnost již tyto náklady vynaložila a disponuje klíčovými informacemi už

---

¹⁵² LINDSEY, C. W. Transfer of Technology to the ASEAN Region by U. S. Transnational Corporation. In: KINTANAR, Agustin a Loong-Hoe TAN (eds.). *ASEAN-U.S. economic relations: an overview*. Singapore: ASEAN Economic Research Unit, Institute of Southeast Asian Studies, 1986, s. 225-247. ISBN: 978-9971-988-42-5.

¹⁵³ JAHN, Martin. Význam zahraničních investic pro českou ekonomiku. V: LOUŽEK, M., ed. *Zahraniční investice: cíl hospodářské politiky?* 1. vyd. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 77-84. ISBN 978-80-86547-90-9.

¹⁵⁴ WANG, Jian-Ye and Magnus BLOMSTRÖM. Foreign Investment and technology transfer: A simple model. *European economic review*, 1992, vol. 36, s. 135-155. ISSN: 0014-2921.

¹⁵⁵ KOKKO, Ari and Victoria KRAVTSOVA. Innovative capability in MNC subsidiaries: evidence from four European transition economies. In *Post-Communist Economies*, 2008, vol. 20, iss. 1, p. 57-75. ISSN 1463-1377.

¹⁵⁶ BLOMSTÖRM, Magnus and Ari KOKKO. Multinational Corporations and Spillovers. *Journal of Economic Surveys*, 1998, vol. 12, s. 245-277. ISSN 0950-0804.

→ pokračování na další straně

při vstupu do hostitelské země. Tyto poznatky může uplatnit při exportování z hostitelské ekonomiky, čímž může v oblasti exportu napomoci domácím firmám.

Zahraniční investor se snaží zabránit horizontálním spillover efektům už při samotném vstupu na cizí trh internacionalizací svých aktivit, resp. tím, že založí PZI místo např. prodeje licence místnímu podniku.¹⁵⁷

Na druhé straně MNCs mohou těžit z existence spillover efektů. Pokud mohou využívat kvalitní produkci domácích dodavatelů, nemají důvod bránit šíření tzv. vertikálních meziodvětvových spillovers. Základním rozdílem oproti horizontálnímu spillover efektu je, že nepramení z konkurenčního boje, ale vyplývá ze spolupráce.¹⁵⁸

K vertikálním spillover efektům dochází prostřednictvím tzv. zpětných vazeb (backward linkages) a přímých vazeb (forward linkages). Zpětná vazba vzniká pokud PZI najde mezi místními podniky své dodavatele.¹⁵⁹ Vznik spillover efektů zpětné vazby je odvislý od dobrovolnosti MNCs poskytovat technologický transfer a ochotě domácích firem přizpůsobit se požadavkům MNCs.¹⁶⁰ Růst produktivity v domácích podnicích a samotné spillover efekty se v tomto případě mohou projevit několika způsoby:

- znalostním transferem od zahraničního investora k místnímu obchodnímu partneru,
- prostřednictvím vyšších kvalitativních nároků,
- striktním dodržováním obchodních podmínek (např. zkrácení dodacích lhůt),
- vytvořením přístupu na zahraniční trh, možnost dodávek do ostatních PZI a centrál.¹⁶¹

---

¹⁵⁷ SHAVER, J. Myles and FLYER, Fredrick. Agglomeration Economies, Firm Heterogeneity, and FDI in the United States. *Strategic Management Journal*, 2000 vol. 21, iss. 12, s. 1175-1193. ISSN 1097-0266.

¹⁵⁸ LESHAR, Michael and Sebastien MIROUDOT. FDI Spillovers and their Interrelationship with Trade. In *Trade Policy Working Papers*. OECD, 2008, vol. 80, s. 40 – 41. ISSN: 1816-6873.

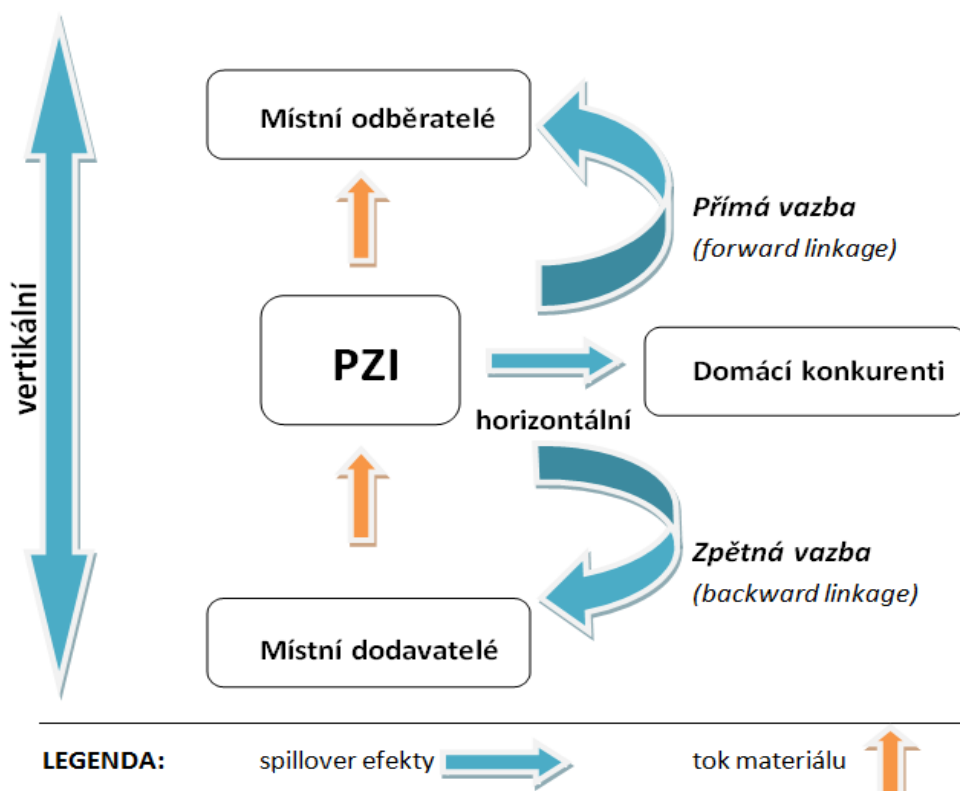
¹⁵⁹ WATANABE, S. *Technology marketing and industrialization: linkages between small and large enterprises*. 12th ed. New Delhi: Macmillan, 1983. ISBN 33390-395-5.

¹⁶⁰ LENAERTS, Karoline and Bruno MERLEVADE. Horizontal or Backward? FDI Spillovers and Industry Aggregation, 2012 [online]. In: *Working Papers*, Faculty of Economics and Administration, Ghent University. [cit. 2015-20-01]. Dostupné z: http://www.wiod.org/conferences/groningen/Paper_Lenaerts_Merlevede.pdf

¹⁶¹ WATANABE, S. *Technology marketing and industrialization: linkages between small and large enterprises*. 12th ed. New Delhi: Macmillan, 1983. ISBN 33390-395-5.

→ pokračování na další straně

Přímé vazby vznikají, pokud v pozici dodavatele stojí PZI a snaží se vytvořit vazby na domácí odběratele, resp. distributory a obchodní organizace.¹⁶² Z hlediska zahraničního investora jsou horizontální spillover efekty považovány za nechtěné externality, naopak vertikální za žádoucí.¹⁶³ Vertikální spillover efekty lze také označit za pozitivní nepřímé efekty pro obě strany (PZI i domácí firmy), horizontální je hodnocen pozitivně pouze z hlediska hostitelské ekonomiky, resp. místních firem. Vztahy mezi subjekty v rámci spillover efektů ilustruje obr. 1.

Obrázek 1: Schéma spillover efektů

Zdroj: vlastní zpracování podle LENAERTS, Karoline a Bruno MERLEVADE, 2012

¹⁶² ZAMRAZILOVÁ, Eva. Přímé zahraniční investice v České republice: rizika duality a role trhu práce. *Politická ekonomie*. roč. 2007, č. 5, s. 578 – 602. ISSN 0032-3233.

¹⁶³ ATTALAH, Gamal. Vertical R&D Spillovers, Cooperation, Market, Structure and Inovation. In: *Cahier*, 2000, vol. 16. ISSN 0709-9231.

→ pokračování na další straně

Na druhou stranu lokalizace PZI do hostitelského regionu může mít za následek negativní efekty. Vstup zahraniční firmy by mohl vyvolat snížení odbytu produkce domácích společností. Domácí podniky mohou být vytlačovány zahraničními investory z domácího trhu, taková situace představuje vznik negativního horizontálního efektu PZI, označovaného též jako crowding-out efekt.¹⁶⁴ Negativní vertikální efekty PZI vznikají, pokud jsou domácí dodavatelé nahrazováni zahraničními obchodními partnery. Na druhou stranu toto nahrazování vede k přílivu dalších PZI a nárůstu efektu tvorby primárních pracovních míst.¹⁶⁵

3.4 Determinanty nepřímých efektů přímých zahraničních investic

Zda celkový nepřímý efekt PZI v hostitelském regionu je pozitivní nebo negativní a zda vůbec nějaké nepřímé působení vznikne, závisí na celé řadě faktorů. Jedná se zejména o velikost hostitelského trhu a úroveň tamní konkurence, absorpční schopnost domácích firem, adaptabilitu pracovníků, institucionální prostředí a další.¹⁶⁶ Klíčové faktory z hlediska naplnění cíle disertační práce jsou ve stručnosti nastíněny v této subkapitole.

3.4.1 Velikost technologické mezery

Jako první, kdo se začal zabývat výzkumem sekundárního dopadu PZI na hostitelské ekonomiky, byl Finlay,¹⁶⁷ který v r. 1978 v rámci svého výzkumu zjistil, že spillover efekty jsou determinovány tzv. relativním zaostáváním, neboli technologickou mezerou mezi mateřskou a hostitelskou ekonomikou. Finlay ve své práci tvrdí, že čím větší je

---

¹⁶⁴ GÖRG, Holger et al. Spillovers through backward linkages from multinationals: Measurement matters! *European Economic Review*, 2011, vol. 55, iss. 6, p. 862-875. ISSN 0014-2921.

¹⁶⁵ VAŠENDOVÁ, Martina. Pohyb zahraničního kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenční schopnost polské ekonomiky. *Working Paper*. Brno: Centrum pro výzkum konkurenční schopnost, 2007, č. 1, s. 1 – 27. ISSN 1801-4496.

¹⁶⁶ SZENT-IVANYI, Balázs and Gábor VIGVÁRI. Spillovers From Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe. *Society and Economy*, 2012, vol. 34, s. 51-72. ISSN 1588-9826.

¹⁶⁷ FINLAY, Ronald. Relative Backwardness, Direct Foreign Investments and the Transfer of Technology: A Simple Dynamic Model. *Quarterly Journal of Economics*, 1978, vol. 92, s. 1-16. ISSN: 0033-5533.

→ pokračování na další straně

technologická mezera, tím větší je prostor pro efekt přelévání. Autor vychází ze základního předpokladu, že zahraniční investor je vždy z vyspělejší ekonomiky, než je oblast, do které PZI lokalizuje.

Na druhou stranu Görg et al.,^{168, 169} Cantwell¹⁷⁰ a Cohen a Levinthal^{171, 172} názory na postavení faktoru technologické mezery a jeho vlivu na spillover efekty modifikují. Z jejich závěrů vyplývá, že pokud je technologická mezera příliš velká, domácí podniky nejsou schopny technologického transferu, jak v horizontálním (např. prostřednictvím efektu imitace PZI), tak ve vertikálním směru. Velká technologická mezera může vést ke vzniku crowding-out efektu, kdy místní firmy nejsou schopné PZI konkurovat. Avšak příliš malá technologická mezera nedává prostor pro učení se a technologický transfer. Závěrem lze tedy říci, že nejpravděpodobněji k pozitivním spillover efektům dochází při mírné technologické mezeře.

3.4.2 Absorpční kapacita

S technologickou mezerou úzce souvisí absorpční schopnost domácích firem. Szent-Ivanyi a Vigvári¹⁷³ hovoří o tzv. technologické kompetenci firem na hostitelském trhu; zda-li a do jaké míry je místní podnikatelské prostředí schopno absorbovat zahraniční technologii. Tato technologická kompetence může být měřena např. vznikem subdodavatelských řetězců či inovační aktivitou domácích firem.

---

¹⁶⁸ GÖRG, Holger et al. Productivity spillovers through vertical linkages: Evidence from 17 OECD countries. In *Economics Letters*, 2008, vol. 99, iss. 2, p. 328-331. ISSN 0165-1765.

¹⁶⁹ GÖRG, Holger et al. Spillovers through backward linkages from multinationals: Measurement matters! *European Economic Review*, 2011, vol. 55, iss. 6, p. 862-875. ISSN 0014-2921.

¹⁷⁰ CANTWELL, John. Innovation and international business. *Industry and Innovation*, 2017, vol. 24, iss. 1, p. 41-60. ISSN: 1366-2716.

¹⁷¹ COHEN, Wesley M. and David A. LEVINTHAL. Absorptive capacity: a new perspective on learning and innovation. *Administrative Science Quarterly*, 1990, vol. 35, s.128 – 152. ISSN: 0001-8392.

¹⁷² COHEN, Wesley M. and David A. LEVINTHAL. Innovation And Learning: The Two Faces Of R&D. *Economic Journal*, 2015, vol. 125, iss. 583, p. 546-573. ISSN 0013-0133.

¹⁷³ SZENT-IVANYI, Balázs and Gábor VIGVÁRI. Spillovers From Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe. *Society and Economy*, 2012, vol. 34, s. 51-72. ISSN 1588-9826.

→ pokračování na další straně

Absorpční kapacita je definována jako schopnost získávat vědomosti vytvořené někým jiným a modifikovat jich pro vlastní podnikové potřeby.¹⁷⁴ Rovněž je považována za další determinant vzniku nepřímých efektů PZI.¹⁷⁵ Absorpční kapacita vyjadřuje celkovou úroveň daného regionu.¹⁷⁶ Technologickou úroveň daného území, infrastruktury, kulturního a sociálního kapitálu, finančních institucí a ostatních institucionálních faktorů ovlivňujících podnikatelské prostředí na daném trhu.¹⁷⁷ Za stěžejní atribut je však považována úroveň lidského kapitálu, neboť na jedné straně příliv PZI vytváří potenciál pro technologický transfer do domácího podnikatelského prostředí, ale zároveň na straně druhé úroveň lidského kapitálu místního trhu práce určuje, jaké množství a jakou strukturu zahraničních společností může být do daného regionu přilákáno a logicky i v jakém rozsahu jsou schopné domácí firmy, resp. domácí podnikatelské prostředí absorbovat (vstřebat) technologický transfer.¹⁷⁸

3.4.3 Míra zahraniční přítomnosti

Kokko^{179,180,181} se zabýval tím, zda existuje vazba mezi mírou zahraniční přítomnosti a spillover efekty. Na základě analýzy konkurence na případu Mexika dospěl k závěru, že

---

¹⁷⁴ NARULA, Rajneesh and Anabel MARIN. FDI spillovers, absorptive capacities and human capital development: Evidence from Argentina. *Working Paper No 96*. International Labour Office – Geneva, 2005, p. 36. ISBN 92-2-117004-7.

¹⁷⁵ NARULA, Rajneesh. Emerging market MNEs as meta-integrators: the importance of internal networks. *International Journal of Technology Management*, 2017, vol. 74, iss.1-4, p. 214-220. ISSN 0267-5730.

¹⁷⁶ XU, Bin. Multinational enterprises, technology diffusion, and host country productivity growth. In *Journal of Development Economics*, vol. 62, 2000, p. 477-493. ISSN: 0304-3878.

¹⁷⁷ GRIFFITHS David and David SAPSFORD. Foreign Direct Investment in Mexico. In: WEI, Yingqi Annie a BALASUBRAMANYAM, V.N. *Foreign Direct Investment: Six Country Case Studies*. Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc., 2004, s. 104-127. ISBN 1 84376 467 9.

¹⁷⁸ FIFEKOVÁ, Martina. *Priame zahraničné investície a efekty spillovers* [online]. Bratislava: A.K.O. - Alternatíva, komunikácia a občania, 2008 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://alternativa.sk/uploads/tx_clanok/Fifekova_RP.pdf

¹⁷⁹ KOKKO, Ari. 1994. Technology, Market Characteristics, and Spillovers. *Journals of Development Economics*, roč. 43, s. 279-293. ISSN: 1467-9361.

¹⁸⁰ KOKKO, Ari, et. al. Local Technological Capability and Productibility Spillovers from FDI in the Uruguayan Manufacturing Sector. *Journal Development Studies*, 1996, vol. 34, iss. 4, s. 602-611. ISSN 0022-0388.

¹⁸¹ KOKKO, Ari and Patrik GUSTAVSSON TINGVALL. Distance, Transaction Costs, and Preferences in European Trade. *International Trade Journal*, 2014, vol. 28, iss. 2, p. 87-120. ISSN 0885-3908.

3.5 Aplikace v oblastech výzkumu přímých zahraničních investic a empirické studie

PZI jsou všeobecně považovány za nositele know-how, technologií, nových manažerských dovedností, iniciátory inovačních aktivit, strategické zaměstnavatele a exportéry. PZI mohou vést k ekonomickému růstu, změnám podnikatelského či institucionálního prostředí, restrukturalizaci hospodářství a v ideálních případech také k růstu produktivity práce v hostitelském regionu a zlepšení makroekonomických indikátorů. Kromě toho u transitivity ekonomik patří PZI ke klíčovým hodnotícím ukazatelům ekonomické transformace.

Na druhou stranu, příliv PZI může negativním způsobem narušit místní trh a zapříčinit vytěsnění domácích investic. Vysoký podíl zahraničních firem v hostitelském regionu představuje riziko náhlého odlivu investorů, který může způsobit dlouhodobé strukturální problémy v místní ekonomice.

Aplikace ve vazbě na místní podnikatelské prostředí se koncentrují do tří nosných sfér, jež se pojí s realizací hospodářské politiky:

- rozbor lokalizačních faktorů, které determinují příliv PZI do hostitelského státu či regionu,
- rozbor přímých efektů realizujících se z přílivu PZI v hostitelském regionu, např. přímé dopady na trhu práce, změna skladby zahraničního obchodu, růst regionálního HDP, atd.,
- rozbor nepřímých efektů na hostitelské podnikatelské prostředí.¹⁸⁴

U první jmenované oblasti aplikací se jedná buď o případové studie s dotazníkovým šetřením, v rámci kterého jsou u investorů zjišťovány důvody jejich výběru cílové lokality. Oproti tomuto typu studií existují ekonometrické testy hypotéz, prostřednictvím kterých jsou zjišťovány příčiny, proč investoři volí určitou zemi před ostatními – tzv. cross-country analysis.

---

¹⁸⁴ BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

Anebo jsou příčiny sledovány z hlediska odvětví, proč některá disponují vyšším přílivem oproti jiným odvětvím – tzv. cross-industrial analysis. Kořeny cross-industrial analysis lze spatřovat v mikroekonomických teoriích alokace výroby, v teoriích obchodu a specializace. Převážná část testovaných hypotéz vychází z tzv. nových (alternativních) teorií alokace a obchodu a teorií průmyslové koncentrace.¹⁸⁵ Přední místo mezi nimi zaujímá analýza role úspor z rozsahu, velikost trhu a oblast exportu. Podle těchto faktorů zahraniční investoři volí strategii výroby orientované na vývoz nebo přímý vstup na cizí trh.

V případě první strategie sehrávají klíčovou roli nízká velikost transakčních nákladů, u druhé se zkoumá možnost zisku tržní síly a z ní plynoucích rent.¹⁸⁶

Ačkoliv jsou dopady PZI velmi diskutovaným tématem, kvantifikace a hodnocení efektů jsou předmětem jen několika málo studií. PZI jsou zkoumány především z hlediska jejich dopadu na HDP. Studie hodnotící dopad lokalizace PZI na HDP hostitelské oblasti provedli např. Alfaro,^{187, 188} Blonningen a kol.,¹⁸⁹ Naughton a kol.,¹⁹⁰ Johnson,¹⁹¹ Kornecki.¹⁹² Nepřímé

---

¹⁸⁵ KRUGMAN, Paul R., Maurice OBSTFELD and Marc J. MELITZ. *International economics: theory and policy*. 10th edition. Boston: Pearson, 2015. ISBN 9780133423679.

¹⁸⁶ BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

¹⁸⁷ ALFARO, Laura. *Foreign Direct Investment and Growth: Does the Sector Matter?* [online]. Harvard Business School, 2003 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.grips.ac.jp/teacher/oono/hp/docu01/paper14.pdf>

¹⁸⁸ ALFARO, Laura. Gains from Foreign Direct Investment: Macro and Micro Approaches. *World Bank Economic Review*, 2017, vol. 30, p. 2-15, ISSN 0258-6770.

¹⁸⁹ BLONNINGEN, Bruce, DAVIES, Donald, WADEL, Glen, and Helen NAUGHTON. *FDI in space: Spatial autoregressive relationships in foreign direct investment*, 2006 [online]. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w10939>

¹⁹⁰ NAUGHTON, Helen et. al. Aggregation Issues of Foreign Direct Investment Estimation in an Interdependent World. *World Economy*, 2016, vol 39, iss. 12, p. 2046-2073. ISSN 0378-5920.

¹⁹¹ JOHNSON, Andreas. *The effects of FDI inflows on host country economic growth* [online]. 2006 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.infra.kth.se/cesis/documents/WP58.pdf>

¹⁹² KOMECKI, Lucina. Foreign direct investment and macroeconomic changes in CEE integrating into the global market. In *Journal of International Business & Cultural Studies*, 2010 vol. 3, p. 1–12. ISSN 2327-5391.

→ pokračování na další straně

efekty jsou analyzovány převážně z hlediska určitých odvětví, viz výzkumy např. Havránek a Iršová,¹⁹³,¹⁹⁴ Barrell a Holland,¹⁹⁵ Mullen¹⁹⁶.

Dle Leamera¹⁹⁷ je právě poslední jmenovaná sféra analýzy nepřímých efektů naprosto zásadního významu, neboť právě nepřímé efekty jsou ve světové literatuře považovány za nositele dominantního hospodářského významu z hlediska hostitelských regionů.

Základní metodologii pro rozbor nepřímých efektů položili Blomström a Kokko.¹⁹⁸ Při měření nepřímých efektů přelévání se sleduje dopad PZI na změnu produktivity práce, popř. na souhrnnou produktivitu výrobních faktorů. Dochází k porovnávání v čase: mezi zahraničními a domácími podnikatelskými subjekty. Tato problematika je odvozena od produkční funkce. Původní složky produkční funkce jsou dále vysvětlovány jako funkce PZI:

$$Q = f [A (FDI), K (FDI), L, H (FDI)] \quad (3)$$

Kde Q reprezentuje output, K fyzický kapitál, L práci, H lidský kapitál a A parametr zachycující ostatní vlivy PZI (FDI).¹⁹⁹ U komparace uvedených segmentů – zahraniční

---

¹⁹³ HAVRÁNEK, Tomáš a Zuzana IRŠOVÁ. Meta-analysis of intra-industry FDI spillovers: updated evidence. In *Czech Journal of Economics and Finance*, 2010 vol. 60, s. 151–174. ISSN 0015-1920.

¹⁹⁴ HAVRÁNEK, Tomáš a Zuzana IRŠOVÁ. Determinants of Horizontal Spillovers from FDI: Evidence from a Large Meta-Analysis. *World Development*, 2013, vol. 42, p. 1-15. ISSN 0305-750X.

¹⁹⁵ BARRELL, Ray and Dawn HOLLAND. Foreign direct investment and enterprise restructuring In Central Europe. In: *Economics of Transition*, 2000, vol. 8, No. 2. s. 477–504. ISSN 1468-0351.

¹⁹⁶ MULLEN, John K. *FDI and Domestic Capital Stock in US Manufacturing Industries: Crowding-Out and Displacement Effects* [online]. National University of Ireland Working Paper No. 0160, 2010 [cit. 2015-11-09]. Dostupné z: <http://aran.library.nuigalway.ie/xmlui/handle/10379/1446>

¹⁹⁷ LEAMER, Edward. Models of the Transition in Eastern Europe with Untransferable Eastern Capital. *Working Paper No. 12*, Vienna: Institute For Advanced Studies, 1994, s. 1 – 18.

¹⁹⁸ BLOMSTÖRM, Magnus and Ari KOKKO. Host Country Competition, Labor Skills, and Technology-Transfer by Multidimensionals. *Weltwirtschaftliches Archiv-Review Of World Economics*. 1997, vol. 30, iss. 3, s. 521-533. ISSN 0043-2636.

¹⁹⁹ BENÁČEK Vladimír, Mirosław GRONICKI, Dawn HOLLAND and Magdolna SASS. The Determinants and Impact of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe: A comparison of survey and econometric evidence. *Transnational Corporations, Journal of United Nations*. 2000, vol.9, No. 3, New York, December, s. 163-212. ISSN: 1014-9562.

→ pokračování na další straně

produktivita vs. produktivita domácí se sleduje, zda nebo s určitým zpožděním následuje „ono přelítí“ směrem k segmentu s nižší produktivitou práce či obecně výrobních faktorů. Význam spillover efektů nabývá na síle v případě transformujících se ekonomik, které bývají dle Benáčka a Víška²⁰⁰ mnohem lépe vybaveny kapitálem, jak lidským tak i fyzickým, oproti rozvojovým zemím. Schopnost transitivity ekonomik absorbovat know-how a dosahovat imitačního efektu by, vzhledem ke kapitálové vybavenosti, měla být mnohem vyšší než jak by tomu bylo v případě rozvojových ekonomik.

V oblasti zkoumání nepřímých efektů existují převážně studie, které hodnotí efekty za jednotlivé ekonomiky, např. Agosin a Mayer,²⁰¹ kteří sledovali, zda došlo k existenci crowding-in a crowding-out efektu v rozvojových zemích v období 1970 – 1996. Zda v rozvojových ekonomikách převažoval tzv. crowding-in nebo crowding-out efekt zahraničních investic. Pod termínem crowding-in efekt zahraničních investic rozumějí to, že PZI zvyšují celkové investice v ekonomice např. navázáním dodavatelsko-odběratelských vztahů (zpětné a přímé vazby) nebo prostřednictvím investic do infrastruktury apod. Na druhou stranu však může existovat i crowding-out efekt. Tedy je možné, že zahraniční investice vytlačují investice domácí.

Autoři vycházejí ze základního vztahu, že přímé investice nadnárodních firem přispívají k celkovým investicím v ekonomice, resp. že hrubé investice (I)²⁰² se skládají z investic domácích firem (I_d) a z investic zahraničních subjektů (I_f):

$$I = I_d + I_f \quad (4)$$

Identifikaci crowding-in efektu lze chápat jako rozšířený spillover efekt, kdy v hostitelském regionu nejen dochází k růstu produktivity v domácích podnicích, ale také k růstu

---

²⁰⁰ BENÁČEK Vladimír and Jan VÍŠEK. Determining Factors and Effects of Foreign Direct Investment in an Economy in Transition: Evidence from Czech Manufacturing in 1991-97. In *Proceedings from ICSEAD Conference on Transition*. 1st ed. Budapest: ICSEAD, 2000.

²⁰¹ AGOSIN, Manuel R. and Ricardo MAYER. *Foreign Investment in Developing Countries* [online]. Ženeva: UNCTAD, 2000. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://unctad.org/en/docs/dp_146.en.pdf

²⁰² Vhodnější by bylo použít název soukromé investice, neboť obecně za hrubé investice je považován součet čistých a obnovovacích investic.

zaměstnanosti, zvyšování domácích investic či k růstu počtu domácích podnikatelských subjektů.

Autoři uvádějí, že pokud PZI nemají žádný vliv na hostitelskou ekonomiku, nemění se zde poměr mezi domácími a zahraničními investicemi. Naopak pokud PZI vyvolávají v hostitelské zemi crowding-in efekt, domácí investice rostou rychleji jak investice zahraniční. V případě crowding-out efektu je situace opačná.

Agosin a Mayer dále upozorňují, že vyhodnocení efektů PZI je velice obtížné, neboť s touto problematikou je spojená celá řada ovlivňujících faktorů – ať už se jedná o politiku hostitelské země, vztahy mezi mateřkou a hostitelskou zemí, druh PZI, sílu MNCs a sílu domácích podniků apod.

Podle závěrů autorů v Asii převažovaly crowding-in efekty, dopad PZI na Afriku byl vyhodnocen jako neutrální, ale v Latinské Americe naopak převažovaly crowding-out efekty, resp. tam zahraniční investice vytlačovaly investice domácí. Na provedených analýzách nejsou podstatné ani tak konkrétní číselné hodnoty parametrů, jako spíše to, že dokládají, že vliv PZI na domácí investice nemusí být jednoznačný: za určitých podmínek na trhu mohou PZI domácí investice zvyšovat, ale za jiných podmínek je stejně tak dobře mohou snižovat.

Výzkumy v oblasti efektů PZI pracují s datovou základnou obsahující firemní data a makroekonomické ukazatele. Za nejznámější práci v oblasti předmětu analyzované problematiky je považována právě zmíněná studie Agosina a Mayera, jejichž model vychází ze vzorce (4). Postupným rozpracováním modelu byla sestrojena rovnice regresní analýzy, kde vysvětlovanou veličinou jsou celkové investice a nezávislými proměnnými jsou domácí investice, PZI a ekonomický růst. Tento model byl aplikován na celou řadu regionů rozvojového světa.

Spillover efekty jsou velice obtížně měřitelné. Nedá se zjistit, zda domácí podnik zvýšil produktivitu či přijal nové zaměstnance kvůli dodavatelsko-odběratelskému vztahu s PZI nebo kvůli efektu imitace PZI. Vzhledem k tomu, že MNCs se na jedné straně brání úniku informací za účelem eliminace vzniku efektu imitace PZI a tzv. horizontálním spillover efektům a zároveň na druhé straně se snaží podporovat technologický transfer v rámci

dodavatelsko-odběratelských vztahů (prostřednictvím zpětných a přímých vazeb), lze předpokládat, že vyšší míru spillover efektů bude možno identifikovat ve vertikálním směru.²⁰³

Smarzynska Javorcik a Spatareanu,²⁰⁴ se zabývaly nepřímými efekty PZI na národní úrovni, přičemž porovnávaly situaci v ČR a Litvě v časové řadě 1997 – 2000. K identifikaci rozdílů mezi analyzovanými ekonomikami využívaly dotazníkové šetření 407 firem působících v Litvě a 510 společností působících v ČR. Prostřednictvím dotazníkového šetření byly identifikovány respondenty, kteří byli složeni jak z podniků pod zahraniční kontrolou, tak domácími firmami, konkrétní vazby mezi domácími a zahraničními podniky týkající se dodavatelsko-odběratelských řetězců, změny v podnikatelském prostředí apod. V jiné studii Smarzynska Javorcik a Spatareanu²⁰⁵ hodnotily nepřímé efekty PZI na národní úrovni z hlediska země původu investora. Autorky ověřovaly základní předpoklad vlivu preferenčních obchodních dohod. Další výzkumy týkající se identifikace efektů na národní úrovni provedli také např. Konnings,²⁰⁶ Mišun a Tomšík.²⁰⁷

V oblasti střední a východní Evropy realizoval výzkum efektů PZI s využitím firemních dat Konings,²⁰⁸ jehož výzkum se týkal relativně krátké časové řady (1993 – 1997) a situace v Polsku, Rumunsku a Bulharsku. Prostřednictvím regresního modelu panelových dat byl

---

²⁰³ RODRIGEZ-CLARE, Andréas. Multinationals Linkages and Economic Development. *American Economic Review*, 1996, vol. 86, iss. 4, s. 852-873. ISSN: 0002-8282.

²⁰⁴ SMARZYNSKA JAVORCIK, Beata, SPATAREANU, Mariana. Disentangling FDI spillover effects: what do firm perceptions tell us? [online]. In T.H. Moran, E. Graham, M. Blomström (Eds.), *Does Foreign Direct Investment Promote Development? Institute for International Economics*, Washington DC, 2000 s. 45–71. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://www.iie.com/publications/chapters_preview/3810/03iie3810.pdf

²⁰⁵ SMARZYNSKA JAVORCIK, Beata, SPATAREANU, Mariana. Does it matter where you come from? Vertical spillovers from foreign direct investment and the origin of investors. *Journal of Development Economics*, 2011, vol. 96, iss. 1, p. 126-138. ISSN 0304-3878.

²⁰⁶ KONINGS, Jozef. The Effects of Foreign Direct Investment on Domestic Firms: Evidence from Firm Level Panel Data in Emerging Economies. *Economics of Transition*. 2001, vol. 9, iss. 3, p. 619-633. ISSN 0967-0750.

²⁰⁷ MIŠUN, Jan a Vladimír TOMŠÍK Does Foreign Direct Investment Crowd in or Crowd out Domestic Investment? In: *Eastern European Economics*, 2002, vol. 40, no. 2, s. 38–56. ISSN 0012-8775.

²⁰⁸ KONINGS, Jozef. The Effects of Foreign Direct Investment on Domestic Firms: Evidence from Firm Level Panel Data in Emerging Economies. *Economics of Transition*. 2001, vol. 9, iss. 3, p. 619-633. ISSN 0967-0750.

→ pokračování na další straně

identifikován crowding-out efekt v Bulharsku a Rumunsku. Naopak v Polsku byl prokázán pozitivní spillover efekt na zvyšování produktivity práce.

Mišun a Tomšík²⁰⁹ modifikovali model Agosina a Mayera pro zjištění efektů v ČR, Polsku a Maďarsku. Identifikovali v období 1990 – 2000 crowding-out efekt v Polsku, ve stejné časové řadě crowding-in v Maďarsku a v letech 1993 - 2000 crowding-in v ČR. Podle autorů má i negativní crowding-out efekt pozitivní účinek na ekonomiku, ve které se projevil. Podniky, které „přežijí“ tuto selekci, se logicky stávají konkurenceschopnějšími. V tomto směru PZI mohou vytvářet tlak na inovační aktivitu a zefektivnění výrob ostatních firem.

Z hlediska odvětví se spillover efekty zabýval např. Fatima,²¹⁰ jehož výzkum byl zaměřen na identifikaci efektů v Turecku v období 2003 – 2010. Kinuthia²¹¹ sledoval, zda nepřímé efekty vznikají v oblasti průmyslu Malajsie a Keni. V Malajsii byl prokázán výrazný pozitivní spillover efekt tzv. zpětné vazby, naopak v Keni zapříčinily PZI výrazné negativní nepřímé efekty způsobené identifikací výrazné technologické mezery v dané ekonomice.

Mullen²¹² se zabýval crowding-in a crowding-out efektem v USA. Regresní model panelových dat aplikoval na výzkum zpracovatelského průmyslu v časovém období 1997 – 2007. V tomto případě závislou proměnnou byl domácí kapitál, nezávislými proměnnými výstup z odvětví, příliv a odliv PZI a práce. Mullen prokázal, že příliv PZI pozitivně působí na domácí investice v daném odvětví, naopak odliv PZI se projevil negativně.

---

²⁰⁹ MIŠUN, Jan a Vladimír TOMŠÍK Does Foreign Direct Investment Crowd in or Crowd out Domestic Investment? In: *Eastern European Economics*, 2002, vol. 40, no. 2, s. 38–56. ISSN 0012-8775.

²¹⁰ FATIMA, Stera Tamkeen. Productivity spillovers from foreign direct investment: evidence from Turkish micro-level data. In *Journal of International Trade & Economic Development*, 2016, vol. 25, No. 2, p. 291-324. ISSN 0963-8199. DOI: 10.1080/09638199.2015.105005.

²¹¹ KINUTHIA, Bethuel Kinyanjui. Technology spillovers: Kenya and Malaysia compared. *Journal of International Trade & Economic Development*, 2016, vol. 25, No. 4, p. 536-569. ISSN 0963-8199. DOI 10.1080/09638199.2015.1084524.

²¹² MULLEN, John K. *FDI and Domestic Capital Stock in US Manufacturing Industries: Crowding-Out and Displacement Effects* [online]. National University of Ireland Working Paper No. 0160, 2010 [cit. 2015-11-09]. Dostupné z: <http://aran.library.nuigalway.ie/xmlui/handle/10379/1446>

→ pokračování na další straně

Driffield a Hughes,²¹³ se věnovali identifikaci nepřímých efektů PZI jak na odvětvové, tak i z hlediska regionální úrovně ve VB v období 1984 – 1997. Model panelové regrese přinesl závěr o identifikaci crowding-in efektu v jihovýchodní Anglii a identifikaci crowding-out efektu ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku. Jako první upozornili na skutečnost, že rozdíly uvnitř států mohou být větší než mezi státy, a proto je nutné se soustředit na identifikaci lokálních efektů na nižších územních celcích.

Vytváření vazeb PZI s domácími podniky je považováno za klíčový mechanismus, kterým probíhá vznik nepřímých efektů – růst zaměstnanosti, produktivity práce či vznik nových domácích podniků. Stupeň integrace PZI do hostitelského regionu se může výrazně lišit. Vysoký stupeň penetrace PZI může představovat klíčový prvek v proměně místního podnikatelského prostředí, např. může dojít k restrukturalizaci dodavatelské sítě. Na druhou stranu PZI nemusí vyvíjet žádné nebo jen zanedbatelné vazby směrem k lokálním podnikům. Stupeň penetrace PZI do hostitelského regionu je považován za indikátor stability investic.²¹⁴

Jednotlivé vlády vynakládají nemalé finanční prostředky na získání pozitivních efektů, které se považují za samozřejmé, ale ve skutečnosti jsou velice obtížně měřitelné. Na druhou stranu nemusí se v hostitelském regionu ani projevit a udělené IP mohou zapříčinit vznik crowding-out efektu PZI či vznik tzv. duální ekonomiky, kdy na jedné straně existují kapitálově silné zahraniční společnosti disponující vyspělými technologiemi, kvalitním managementem a efektivní organizací výroby a na straně druhé domácí producenti, kteří jim nejsou schopni vzhledem ke své vybavenosti výrobními faktory konkurovat a ani s nimi kooperovat a zapojit se do dodavatelských řetězců.

Konfliktnost mezi těmito dvěma vlastnickými sektory může být v praxi řešeno přimknutím domácích firem ke kvalitativně nižším produktům. V takovém případě dochází k negativní vertikální diferenciaci produkce. Tím se současně oslabuje vzájemná konkurence mezi

---

²¹³ DRIFFIELD, Nigel and Dylan HUGHES. Foreign and Domestic Investment: Regional Development or Crowding Out? *Regional Studies*, 2003, vol. 37, No. 3, s. 277 – 288. ISSN 0034-3404.

²¹⁴ PAVLÍNEK, Petr and ŽÍŽALOVÁ, Pavla. Linkages and spillovers in global production networks: firm-level analysis of the Czech automotive industry. In *Journal of Economic Geography*, 2016, vol. 16, iss. 2, p. 331-363. ISSN: 1468-2702.

→ pokračování na další straně

oběma stranami, kdy následně každá operuje na jiných paralelně existujících trzích. Finální dopad vzniklé duality se projeví nejen na cenových relacích mezi nimi, ale také v oblasti vývozu. Na trhu práce je dopad identifikovatelný z hlediska úrovně mezd. A v neposlední řadě dualita je patrná v možnosti či spíše nemožnosti přejímání nových technologií.²¹⁵

V empirických studiích je identifikace duální ekonomiky prokazována snižujícím se podílem domácích firem na HPH nebo exportu ku podílu zahraničních společností anebo růstem rozdílu mezi produktivitou práce v domácích a zahraničních podnicích.²¹⁶

Z výše uvedeného lze shrnout, že finální dopad PZI na hostitelský region a jeho podnikatelské prostředí je nejednoznačný. Působení PZI a interakce s ostatními podniky v regionu může nabývat různých podob a vliv na hostitelské podnikatelské prostředí a regionální konkurenceschopnost může nastat v pozitivním ale i negativním způsobem. Disertační práce se snaží identifikovat efekty PZI na podnikatelské prostředí, na regionální úrovni, resp. na takové úrovni, kterou lokalizace PZI bezprostředně ovlivňuje. Přestože se jedná o výrazný způsob působení zahraničních investorů na hostitelský region a jeho podnikatelské prostředí a problematika PZI představuje dynamický systém ovlivňování celkového ekonomického prostředí, česká odborná literatura nevěnuje těmto efektům PZI mnoho pozornosti. Jedním z důvodů této absence odborných studií hodnocení efektů PZI na nižší úrovni regionální úrovně je pravděpodobně komplikovaný sběr dat. Pro identifikaci efektů z hlediska jednotlivých regionů je nutné získat data z jednotlivých účetních závěrek a výročních zpráv konkrétních podniků týkajících se např. počtu zaměstnanců za sledované období, hospodářských výsledků nebo HPH. Následně je teprve možné provést přesnější kvantifikaci efektů na regionální úrovni.

---

²¹⁵ BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

²¹⁶ SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v ČR. Teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. s. 49. ISBN 80-86131-52-1.

4. Identifikace efektů lokalizace přímých zahraničních investic na podnikatelské prostředí

Následující kapitola představuje aplikační část disertační práce. Nejprve je popsán zkoumaný vzorek investic, následně se kapitola věnuje zhodnocení přímého efektu tvorby primárních míst, v dalších částech je pozornost koncentrována ke krokům vedoucím k identifikaci nepřímých efektů PZI. Jedná se o kvantifikaci FP, technologické mezery a intenzity transferu. Tyto provedené kalkulace následně vyústí v konstrukci ukazatele, pomocí kterého je možné identifikovat spillover efekt na podnikatelské prostředí na regionální úrovni krajů. V samotném závěru kapitoly je pak ověřena zbývající hypotéza H3.

4.1 Metodologie šetření – popis zkoumaného vzorku

Předpokladem pro dosažení stanoveného cíle disertační práce je sestavení strukturované databáze ekonomických informací o PZI lokalizovaných do ČR, splňující kritérium IP, která bude obsahovat potřebná a srovnatelná data pro zodpovězení výzkumných otázek, za účelem co nejpřesnějšího vyhodnocení dopadů přímých zahraničních investic v analyzovaných oblastech výzkumu v časové řadě let 2002 – 2014. Při výběru ukazatelů, které byly v disertační práci zpracovávány, byl kladen důraz na jejich dostupnost v celém zmíněném časovém období.²¹⁷

Efekty přímých zahraničních investic na podnikatelské prostředí byly zkoumány na regionální úrovni – krajů ČR, z důvodu analýzy dopadů efektů PZI na oblast, kterou bezprostředně ovlivňují. Na druhou stranu, toto tvrzení lze použít taktéž na regionální úroveň okresů (NUTS 4), nicméně vzhledem k nízké dostupnosti dat na okresní úrovni a rovněž k velikosti okresů v ČR a faktu, že dojíždka za prací není nulová,²¹⁸ lze kraj považovat za

---

²¹⁷ Za první analyzovaný rok byl zvolen rok 2002 z důvodu dostupnosti a srovnatelnosti dat týkajících se počtu cizinců, pro ověření hypotézy H1 a zodpovězení 1. výzkumné otázky a naplnění stanoveného cíle disertační práce.

²¹⁸ ČSÚ. *Dojíždka do zaměstnání a škol podle Sčítání lidu, domů a bytů - Česká republika – 2011* [online]. Praha: ČSÚ, 2013 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/dojizdka-do-zamestnani-a-skol-podle-scitani-lidu-domu-a-bytu-2011-ceska-republika-2011-6elqhrcwol>

vhodnější regionální úroveň hodnocení i pro komparaci výsledků zjištěných efektů přímých zahraničních investic.

Efekty PZI jsou zkoumány na vzorku šesti krajů ČR, resp. dopady efektů PZI jsou identifikovány v rámci podnikatelského prostředí Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého, Libereckého, Královehradeckého a Pardubického kraje. Společným prvkem je příhraniční poloha regionů a sousednost daných krajů. Jedná se o regiony NUTS 2 Severovýchod, NUTS 2 Severozápad a Plzeňský kraj. Plzeňský kraj figuruje ve zkoumaném vzorku regionů jako kontrolní případ. V komparaci s ostatními kraji, z hlediska příspěvku na HDP, koncentrace podnikatelské aktivity a přílivu PZI,²¹⁹ lze usuzovat, že největší míra spillover efektů by se měla projevit právě v tomto regionu. Opačná situace by mohla poukázat na anomálie ve zkoumané množině regionů. Zároveň daný výběr krajů je složen z krajů, které byly dle zákona č. 36/1960 Sb.²²⁰ spojenými kraji: Západočeským, Severočeským a Východočeským. Vzhledem k tomuto výběru bude možné posoudit, zda vývoj dříve spojených krajů byl ve zkoumaném období obdobný či nikoliv.

Identifikovat efekty všech PZI je obtížné z důvodu nedostatku relevantních dat, je však možné vycházet ze zdrojů agentury CzechInvest, zachycující projekty zahraničních investorů, žadatelů o IP. Hlavním zdrojem dat byla statistika vydaných rozhodnutí o poskytnutí IP publikovaná agenturou CzechInvest.²²¹ Sekundárním zdrojem jsou účetní závěrky a výroční zprávy zahraničních firem, které obdržely příslib IP.²²² Z evidence agentury Czechinvest byl získán seznam PZI vč. informací o regionálním umístění, zemi původu investora, sektoru, udělených IP, příslibu nově vytvořených pracovních míst a dalších informací.

---

²¹⁹ RISY. *Srovnání makroekonomických ukazatelů* [online]. Regionální informační servis, 2016 [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/plzensky-kraj/kraj/hospodarske-prostredi/makroekonomicke-ukazatele/>

²²⁰ Česko. Zákon č. 36 ze dne 9. dubna 1960 o územním členění státu. In: *Sbírka zákonů Republiky československé*. 1960, částka 15, s. 115. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=36&r=1960>

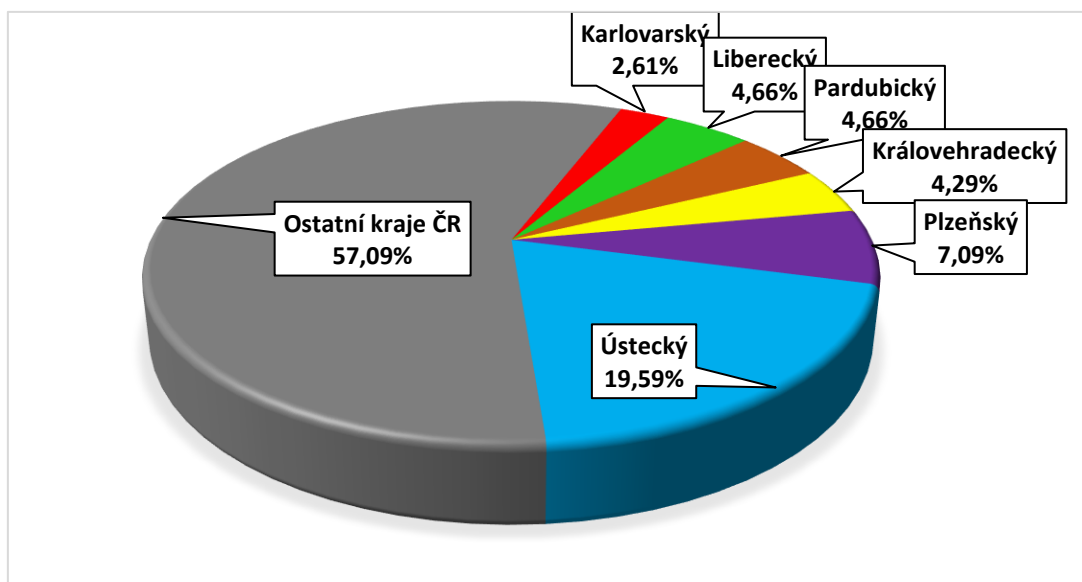
²²¹ CZECHINVEST. *Investiční pobídky* [online]. Praha: CzechInvest, 2017 [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/investicni-pobidky-czechinvest>

²²² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Veřejný rejstřík a sbírka listin* [online]. 2016 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.justice.cz>

Agentura Czechinvest uvádí, že k 1.1.2017 z celkem 1053 projektů, 536 tvořily projekty zahraničních společností. Z toho 230, resp. 43 % z nich, směřovaly do zkoumaného vzorku krajů. Konkrétně:

- v Plzeňském kraji bylo přislíbeno 38 projektů PZI,
- v Karlovarském kraji bylo přislíbeno 14 projektů PZI,
- v Ústeckém kraji bylo přislíbeno 105 projektů PZI,
- v Libereckém kraji bylo přislíbeno 25 projektů PZI,
- v Královéhradeckém kraji bylo přislíbeno 23 projektů PZI,
- v Pardubickém kraji bylo přislíbeno 25 projektů PZI.²²³

Následující graf zobrazuje procentuální podíly z hlediska udělených IP PZI v krajích, které jsou předmětem zkoumání v disertační práci.

Obrázek 3: Podíly přislíbených IP projektů PZI

Zdroj: vlastní zpracování, data CzechInvest

Vzhledem k tomu, že v první polovině r. 2017 byly dostupné výroční zprávy analyzovaných

---

²²³ CZECHINVEST. *Investiční pobídky* [online]. Praha: CzechInvest, 2017 [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/investicni-pobidky-czechinvest>

→ pokračování na další straně

firem do r. 2015,²²⁴ jsou v kontextu s uvedeným výzkumem modifikovány údaje o skutečně udělených IP tímto způsobem:

- v Plzeňském kraji bylo podpořeno IP 38 projektů PZI,
- v Karlovarském kraji bylo podpořeno IP 11 projektů PZI,
- v Ústeckém kraji bylo podpořeno IP 98 projektů PZI,
- v Libereckém kraji bylo podpořeno IP 25 projektů PZI,
- v Královéhradeckém kraji bylo podpořeno IP 20 projektů PZI,
- v Pardubickém kraji bylo podpořeno IP 22 projektů PZI.²²⁵

Následně pro splnění DC1 byly tyto informace rozšířeny o data z výročních zpráv potřebných k ověření výzkumných hypotéz, zodpovězení stanovených otázek a naplnění cíle disertační práce. Na základě získaných informací byla vytvořena strukturovaná databáze ekonomických informací o PZI, členěných dle jednotlivých krajů a sektorů ČR.

4.2 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou z hlediska přímého efektu tvorby pracovních míst

Pro zodpovězení první výzkumné otázky - **Jak velký vliv mají přímé zahraniční investice, které získaly investiční pobídku, na zaměstnanost ve vybraných regionech České republiky?** je nutné kvantifikovat přímý (primární) dopad PZI na snižování regionální míry nezaměstnanosti, resp. zvyšování zaměstnanosti. Tato kvantifikace byla provedena pomocí vypočtených rozdílů mezi skutečnou mírou nezaměstnanosti (u):

$$u = \frac{U}{L} * 100 \quad (5)$$

a tzv. hypotetickou mírou nezaměstnanosti (u_h):

$$u_h = \frac{U + E_{FDI}}{L} * 100 \quad (6)$$

kde U představuje skutečný počet nezaměstnaných osob dle údajů Českého statistického

---

²²⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Veřejný rejstřík a sbírka listin* [online]. 2016 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.justice.cz>

²²⁵ CZECHINVEST. *Investiční pobídky* [online]. Praha: CzechInvest, 2017 [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/investicni-pobidky-czechinvest>

úřadu (ČSÚ), L práci a E_{FDI} sumu počtu zaměstnanců v analyzovaných PZI v jednotlivých letech – viz vzorec (7).

$$E_{FDI} = \sum_{i=1}^n E_{FDI_i} \quad (7)$$

Zdrojem dat pro výpočet hypotetické míry nezaměstnanosti jsou data z vytvořené strukturované databáze ekonomických informací o PZI vzniklé v rámci naplnění DC1. Údaje o situacích na trzích práce v jednotlivých regionech byly čerpány ze statistik ČSÚ.²²⁶ Hlavní použitou metodou v této fázi je komparativní analýza.

Zvolená metodika slouží ke zjištění situace na trzích práce v jednotlivých krajích ČR za předpokladu neexistence PZI. Při neexistenci těchto PZI, popř. při jejich lokalizaci do jiného regionu, by se počet nezaměstnaných osob navýšil o počet nově vytvořených pracovních míst E_{FDI} .

Metodika zároveň ukazuje, do jaké míry jsou IP přínosné, neboť jak už bylo v úvodu specifikováno, jedná se o PZI, které získaly IP. Úskalí této metodiky tkví v tom, že firmy často zaměstnávají pracovníky z jiných regionů a cizince.²²⁷ Bohužel tyto informace jsou obtížně zjištělné. Pro určení skutečného vlivu PZI na snižování regionální míry nezaměstnanosti je nutné výpočty hypotetické míry nezaměstnanosti (u) očistit o počet cizinců ($u_h - F$).

Pro kvantifikaci skutečného dopadu vytvoření pracovních míst na nabídku práce v regionu byla vyslovena hypotéza **H1: Mezi přílivem přímých zahraničních investic do regionu a počty v něm zaměstnaných cizinců existuje závislost.** Závislost bude zjišťována pomocí korelační analýzy a výpočty budou provedeny za pomoci programu Microsoft Excel. Testování proměnných bude provedeno na 5% hladině významnosti.

Na základě procentuálního podílu cizinců na celkové zaměstnanosti v jednotlivých krajích je tento podíl aplikován na výpočty dle vzorce (7) za jednotlivé roky. Tím je získána

---

²²⁶ ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

²²⁷ ŠIMANOVÁ, Jana. *Investiční pobídky, nadnárodní firmy a regionální rozvoj*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 2011. ISBN 978-80-7372-803-8.

struktura obsazenosti těchto míst, resp. kolik těchto nově vzniklých pracovních míst je obsazováno cizinci a kolik místními obyvateli.

Pro zobrazení skutečného dopadu PZI na regionální trh práce je tedy hypotetická míra nezaměstnanosti (u) očištěna o vliv migrace do regionu.²²⁸ Z provedených výpočtů lze kvantifikovat skutečný dopad PZI čerpajících IP na regionální trhy práce.

Pomocí zvolené metodiky je možné kvantifikovat primární dopad tvorby nových pracovních míst PZI na různých úrovních – např. dopad lokalizace PZI z konkrétní průmyslové zóny na trh práce jednoho okresu a kraje, provést komparaci vlivu jednotlivých průmyslových zón na různých regionálních úrovních nebo porovnávat vliv PZI na snižování regionálních měr nezaměstnanosti mezi kraji.²²⁹ Tuto metodiku schematicky ilustruje tabulka D1 v příloze D.

V následujících podkapitolách je výše popsaná metodika použita pro zjištění odpovědi na první výzkumnou otázku v jednotlivých regionech, které jsou předmětem zkoumání. Výpočty byly provedeny v programu Microsoft Excel. U každého regionu je zhodnocen vývoj hypotetické míry nezaměstnanosti vč. nastínění faktorů, které mohou tento ukazatel ovlivňovat.

4.2.1 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Plzeňském kraji z hlediska tvorby pracovních míst

Ve čtyřech z analyzovaných šesti regionů byla prokázána prostřednictvím korelační analýzy lineární závislost mezi přílivem PZI (ilustrovaným přepočteným stavem PZI na 1000 obyvatel) a počty zaměstnaných cizinců v jednotlivých krajích - vyjma Plzeňského a Královehradeckého kraje, kde na hladině významnosti 5% nebyla prokázána lineární

---

²²⁸ KOTÍKOVÁ, Sylvie a Renata ČUHLOVÁ. Multinational Companies Benefiting from Investment Incentives and Their Impact on Labour Market of Ustecky Region. In *XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 129 – 135. ISBN 978-80-210-7861-1.

²²⁹ KOTÍKOVÁ, Sylvie. Foreign Direct Investment from the Industry Zone Alpka and Its Impact on the Region Labour Market. In *XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 164 – 170. ISBN 978-80-210-6840-7.

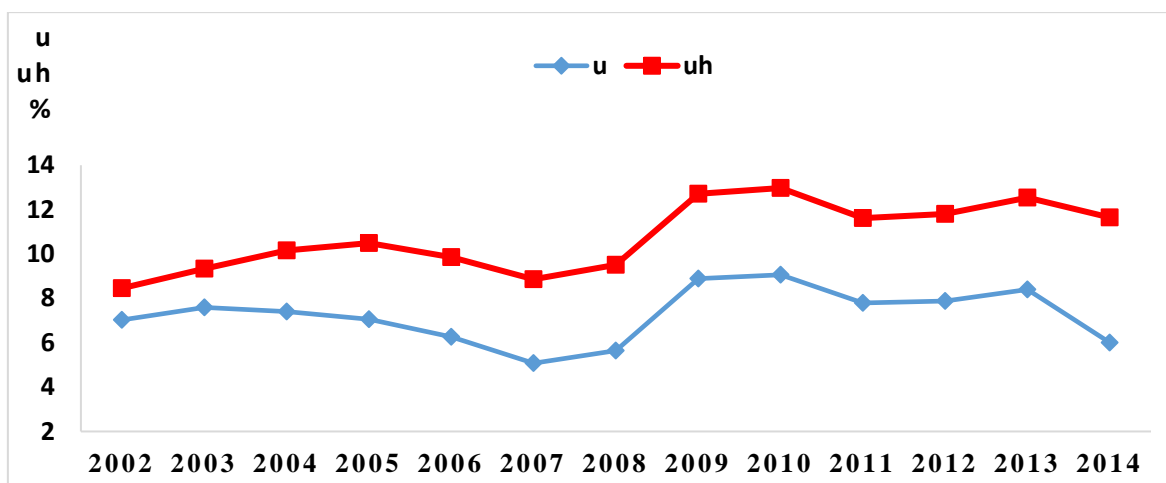
závislost mezi těmito dvěma proměnnými. Výsledky korelační analýzy ilustruje tabulka 3, kde jsou regiony seřazeny sestupně dle síly závislosti mezi zkoumanými proměnnými.

Tabulka 3: Výsledky analýzy závislosti mezi přílivem PZI a počty zaměstnaných cizinců

Analyzovaný kraj	Velikost korelačního koeficientu
Liberecký	0,8615
Karlovarský	0,7552
Ústecký	0,7013
Pardubický	0,6228
Královehradecký	Závislost mezi přílivem PZI a cizinců nebyla prokázána
Plzeňský	Závislost mezi přílivem PZI a cizinců nebyla prokázána

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat RISY a ČSÚ

Z výročních zpráv firem splňující kritérium PZI čerpající IP byly zjištěny údaje o počtu vytvořených pracovních míst za jednotlivá léta v období 2002 – 2014. Na základě zvolené metodiky výpočtu byl v Plzeňském kraji kvantifikován dopad PZI na snižování míry nezaměstnanosti ve velikosti cca 3,19 p. b. ročně. Tomu odpovídá plocha mezi modrou a červenou křivkou v obr. 4. Z grafu lze také vypočítat s časem rostoucí vliv PZI na snižování míry nezaměstnanosti. Analyzované PZI v tomto regionu vytvořily v průměru 9,9 tisíc pracovních míst.

Obrázek 4: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti v Plzeňském kraji

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSÚ, výroční zprávy analyzovaných PZI

4.2.2 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Karlovarském kraji z hlediska tvorby pracovních míst

Karlovarský kraj je krajem s nejmenším počtem obyvatel v rámci ČR. Z hlediska struktury hospodářství patří k regionům s pestrou ekonomickou strukturou ovlivněnou cestovním ruchem a tradičními průmyslovými obory, jako je sklářství či výroba porcelánu. Hospodářství Karlovarského kraje se vyznačuje velkou pestrostí. Na jedné straně se rozvíjí tradiční obory lehkého průmyslu, na druhou stranu významné postavení zaujímá strojírenství.

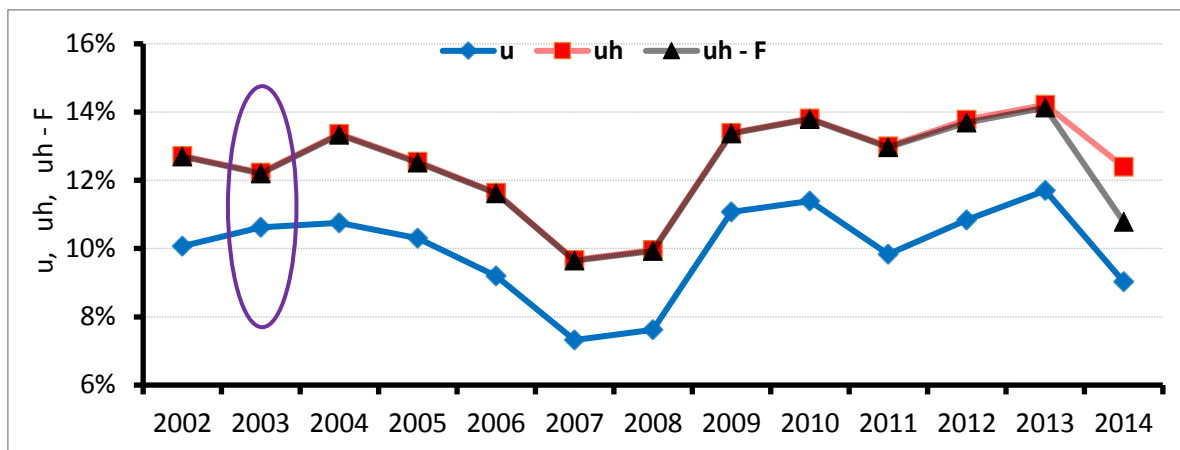
Karlovarský kraj jako oblast s nízkou koncentrací PZI představuje potenciál pro budoucí investory právě vzhledem ke své ekonomické rozmanitosti. Zároveň kraj disponuje výhodnou geografickou polohou příhraničního regionu a komparativní výhodou nižší ceny práce vzhledem k sousednímu Německu.

Nevýhodou regionu je omezené dopravní spojení, komplikující nemobilním občanů dojíždění do zaměstnání. Tato slabá stránka regionu je umocněna nízkou mobilitou pracovníků a neochotou dojíždět do zaměstnání. Dlouhodobě vyšší nezaměstnanost v porovnání s republikovým průměrem je dána vysokým podílem nezaměstnaných se základním nebo neúplným základním vzděláním. Dalším stěžejním faktorem určující nepříznivou situaci na trhu práce je dlouhodobá nezaměstnanost.²³⁰

Zvolená metodika byla aplikována také na zbývající doposud analyzované regiony. Vliv PZI čerpající IP v Karlovarském kraji na ukazatel míry nezaměstnanosti je v komparaci s ostatními regiony relativně nízký – 2,43 p. b. Vývoj hypotetické míry nezaměstnanosti kopíruje vývoj skutečné, jak ilustruje obr. 5, nebyla zde prokázána růstová tendence.

---

²³⁰ MPSV. *Analýza trhu práce za rok 2014 Karlovarský kraj*. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/kvk/statistiky/analyza_trhu_prace_v_karlovarskem_kraji_za_rok_2014.pdf

Obrázek 5: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o vliv migrace do Karlovarského kraje

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSÚ, výroční zprávy analyzovaných PZI

Počet nově vytvořených pracovních míst je také relativně nízký cca 2,4 tisíc. Což je dáno nízkým přílivem PZI do regionu. Avšak nově vytvořená pracovní místa jsou jako v případě ostatních regionů téměř z celé části obsazována domácím obyvatelstvem (97 %). Za zmínku stojí pokles linií hypotetických měr v r. 2003 ilustrující odliv investorů z regionu.²³¹ A taktéž odchýlení očištěné hypotetické míry nezaměstnanosti o vliv migrace do regionu v posledním analyzovaném roce, způsobené výrazným zvýšením meziročním přílivem zahraničních pracovníků.

4.2.3 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Ústeckém kraji z hlediska tvorby pracovních míst

Ústecký kraj vykazuje v rámci ČR dlouhodobě nejvyšší nezaměstnanost. Vysoká míra nezaměstnanosti je dána omezením jednostranného zaměření regionu na těžební, těžký a chemický průmysl. Nezaměstnaní, jsou převážně lidé, kteří se do kraje dříve přestěhovali za práci, která jim zde byla nabízena. Byla to práce většinou pro málo kvalifikované pracovníky. Důsledkem je nevyvážená vzdělanostní i sociální struktura obyvatel kraje. Také

²³¹ KOTÍKOVÁ, Sylvie. Quantification of the Direct Impact of the Creation of Jobs Created by FDI in Selected Regions. *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016. S. 364 – 370. ISBN 9788021082731.

zaměření učňovského a středoškolského vzdělání ideálně nepokrývá potřeby trhu práce, a tak se nezřídka stává, že ze škol a učilišť vychází odmaturovaní ale nepoužitelní absolventi. V důsledku nastalé situace se k Ústeckému kraji pojí cílené IP. V některých případech investoři respektovali strukturu obyvatel a vybudovali zde takzvané montovny, které na sebe nenavázaly kvalitní lidský potenciál. Setrvání investora v regionu bylo motivováno především cenou práce a tak při potřebě snižovat náklady, zde investor ukončil činnost a posunul se dále na východ.²³²

Na základě zvolené metodiky výpočtu byl v Ústeckém kraji kvantifikován dopad PZI na řešení vysoké míry nezaměstnanosti ve velikosti cca 5,12 p. b. ročně. Tomu odpovídá plocha mezi modrou a černou křivkou v obr. 6. PZI v tomto regionu vytvořily v průměru 19,5 tisíc pracovních míst. Z výsledků, které byly kvantifikovány, lze říci, že analyzované nadnárodní společnosti mají důležitý vliv na regionální trh práce.

Výpočty byly v rámci provedeného výzkumu očištěny o podíl počtu cizinců na celkové zaměstnanosti v regionu, neboť, jak potvrdila korelační analýza, vývoj migrace koresponduje s vývojem lokalizace PZI. Na základě tohoto očištění bylo možné přesněji určit, jaká část z celkově vytvořeného počtu pracovních míst je v PZI obsazována domácími obyvateli. Na základě kvantifikace podílu cizinců na celkové zaměstnanosti v kraji, lze konstatovat, že primárně vytvořená pracovní místa v analyzovaných společnostech jsou z 97 % obsazena domácím obyvatelstvem.²³³

Dále bylo zjištěno, že vývoj zaměstnanosti v PZI kopíruje vývoj nezaměstnanosti v regionu a jejich vliv na snižování míry nezaměstnanosti je poměrně stabilní – vývoj míry nezaměstnanosti (u) a graficky znázorněné výsledky hypotetické míry nezaměstnanosti (u_h) a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o počet cizinců ($u_h - F$) ilustruje obr. 6. Za zmínku stojí výrazný pokles v posledním analyzovaném roce, který nebyl způsoben odlivem

---

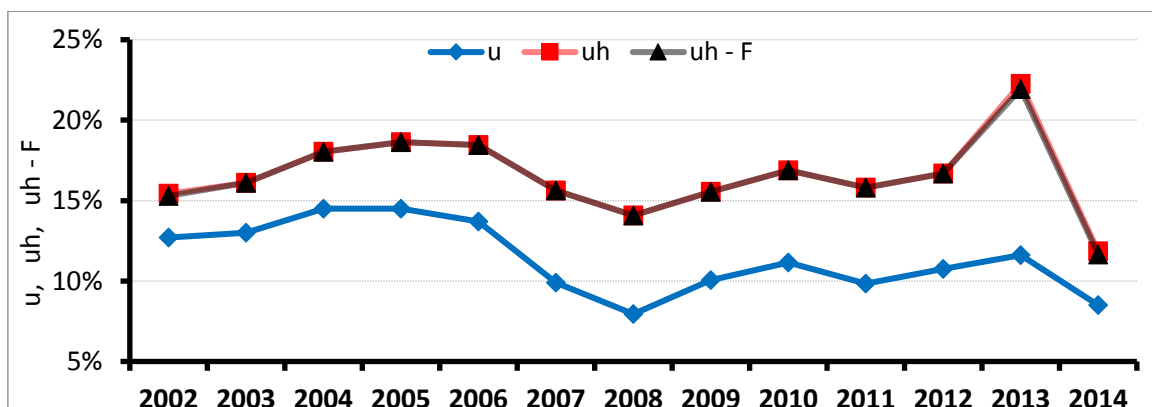
²³² MPSV. *Analýza stavu a vývoje trhu práce v Ústeckém kraji za rok 2014*. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp_up.

²³³ KOTÍKOVÁ, Sylvie a Renata ČUHLOVÁ. Multinational Companies Benefiting from Investment Incentives and Their Impact on Labour Market of Ustecy Region. In *XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 129 – 135. ISBN 978–80–210–7861–1.

→ pokračování na další straně

investorů z regionu, nýbrž novým trendem náborem zaměstnanců prostřednictvím specializovaných agentur. V takovém případě najímaní pracovníci nejsou zaměstnanci společnosti, u které vykonávají práci, ale agentury. Tudíž se nevykazují ve výročních zprávách PZI jako kmenoví zaměstnanci. Obdobná situace byla identifikována rovněž v případě Královehradeckého kraje.²³⁴

Jedním z hlavních důvodů umístění PZI právě do tohoto regionu byly četné IP – především pak podpora tvorby pracovních míst, které byly s tímto regionem spojené. Vzhledem k výše kvantifikovanému dopadu těchto PZI na trh práce, lze tvrdit, že udělení IP těmto konkrétním analyzovaným společnostem lze považovat za účinné, neboť pokud by region nebyl spojen s vysokými IP, lze jen spekulovat o tom, zda by k lokalizaci investic do regionu vůbec došlo. IP se zde ukázaly jako správná motivace pro investory, jež vytvořili dohromady tisíce nových pracovních míst.²³⁵

Obrázek 6: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o vliv migrace do Ústeckého kraje

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSÚ, výroční zprávy analyzovaných PZI

Nelze však s určitostí tvrdit, že bez IP a bez lokalizace těchto PZI do Ústeckého kraje by se míra nezaměstnanosti zvýšila na hodnoty kvantifikované (u_h). Lze předpokládat, že část E_{FDI} by přešla do domácích firem nebo by začala sama podnikat. Nicméně (u_h) ilustruje

²³⁴ viz obr. 8 v kap. 4.2.5.

²³⁵ KOTÍKOVÁ, Sylvie. Přímé zahraniční investice a jejich dopad na trh práce strukturálně postiženého regionu. *Grant Journal*. 1. vyd. Hradec Králové: MAGNANIMITAS, 2015, roč. 4., č. 1. S. 59 – 63. ISSN 1805-0623.

jakýsi nejpesimističtější scénář na daném regionálním trhu práce, který by bez lokalizace PZI mohl nastat.

4.2.4 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Libereckém kraji z hlediska tvorby pracovních míst

Významným problémem trhu práce tohoto regionu není, jako v případě Ústeckého kraje, nadprůměrná míra nezaměstnanosti, ale nízká produktivita práce. Tato skutečnost řadí Liberecký kraj na spodní příčky v rámci mezikrajského srovnání. Dalším negativním endogenním faktorem je záporné krajské saldo pracovní dojížděky, pouze 1/3 pracujících obyvatel vyjíždí za svým zaměstnáním mimo obec.²³⁶ Stejně jako v případě Ústeckého kraje, se i v tomto případě na trhu práce projevuje exogenní vliv nesouladu nabídky oborů vzdělávání a požadavky trhu práce. Obecně vzdělanostní struktura Libereckého kraje není příliš příznivá, podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva je třetí nejnižší mezi kraji.²³⁷ Skladba zaměření PZI čerpající IP lokalizovaných do Libereckého kraje koresponduje se vzdělanostní strukturou obyvatelstva – jedná se především o typ montážních závodů.²³⁸

Na základě výpočtů dle vzorců (6) a (7) PZI, které získaly IP, vytvořily v průměru 4,5 tisíc nových pracovních míst, která byla z 97,3 % obsazena občany ČR. Rozdíl mezi skutečnou a hypotetickou mírou nezaměstnanosti očištěnou o počet cizinců v průměru činí 3 p.b. Obr. 7 ilustruje průběh těchto veličin. Vliv PZI na snižování míry nezaměstnanosti je poměrně stabilní, dokonce lze vypožorovat růstovou tendenci.

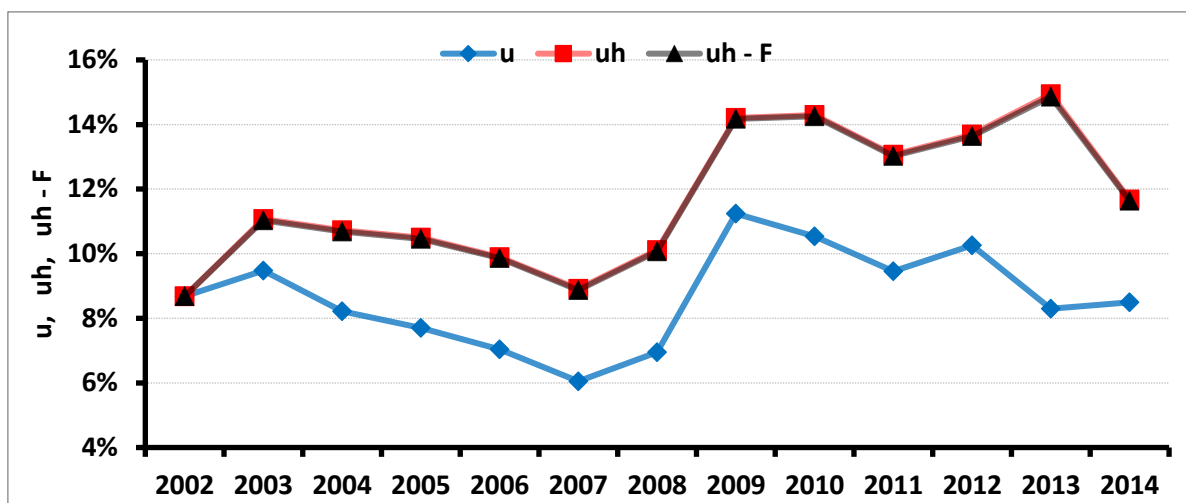
---

²³⁶ CEP. *Problémová analýza potřeb Libereckého kraje* [online]. Hradec Králové: Centrum EP, 2012 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&es_th=1&ie=UTF-8#q=probl%C3%A9mov%C3%A1%20anal%C3%BDza%20libereck%C3%A9ho%20kraje

²³⁷ ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

²³⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Veřejný rejstřík a sbírka listin* [online]. 2016 [vid. 1. února 2016]. Dostupné z: <http://www.justice.cz>

Obrázek 7: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o vliv migrace do Libereckého kraje

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSÚ, výroční zprávy analyzovaných PZI

Vzhledem k počtu nově vytvořených pracovních míst není dopad na regulování míry nezaměstnanosti tak výrazný jako v případě Ústeckého kraje.

4.2.5 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Královéhradeckém kraji z hlediska tvorby pracovních míst

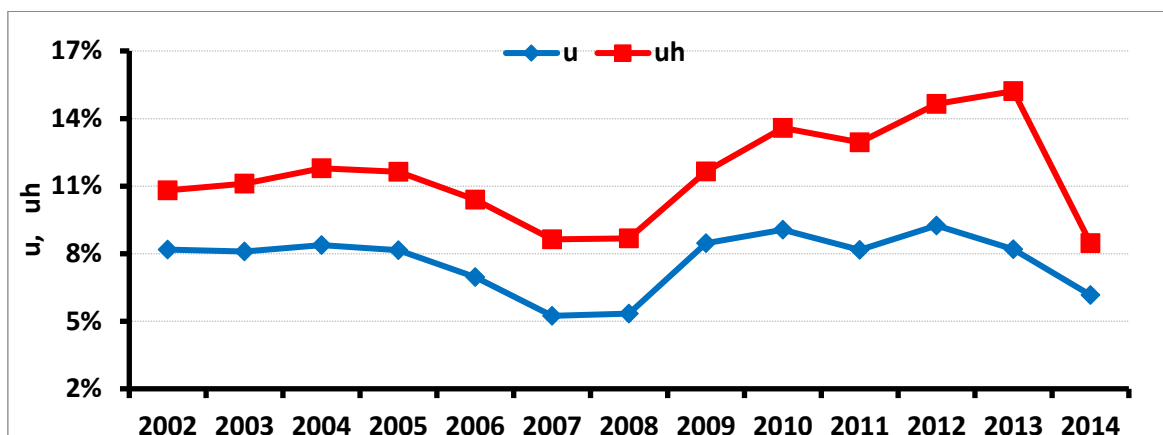
Mezi faktory, které nepříznivě ovlivňují nezaměstnanost v Královéhradeckém kraji, patří obtížná dostupnost v okrajových částech kraje, prohlubující se disproporce mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce - např. vzrůstající zájem o technické obory, přičemž evidovaní uchazeči jsou jiného zaměření. Lze identifikovat odlišnou úroveň ve vzdělávacích zařízeních, kde je kladen malý důraz na praktické dovednosti.²³⁹

V Královéhradeckém kraji bylo rovněž zjištěno, že vývoj zaměstnanosti v PZI kopíruje vývoj nezaměstnanosti v regionu, byla zde prokázána výrazná růstová tendence, která je

²³⁹ ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

→ pokračování na další straně

naznačena v obr. 8. Pokud by nevzniklo 10,2 tisíc vytvořených pracovních míst v PZI, došlo by k nárůstu regionální míry nezaměstnanosti cca o 3,7 p. b.²⁴⁰

Obrázek 8: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji
Zdroj: vlastní zpracování, data ČSÚ, výroční zprávy analyzovaných PZI

4.2.6 Význam přímých zahraničních investic s investiční pobídkou v Pardubickém kraji z hlediska tvorby pracovních míst

V porovnání s ostatními kraji ČR je pro Pardubický kraj typický velký počet malých obcí. S čímž souvisí obtížná dostupnost okrajových částí kraje a nerovnoměrné rozložení podnikatelského zázemí.

Relativní otevřenost regionu lze vyjádřit např. ukazatelem obratu dojížděky a vyjížděky na 1 000 bydlících zaměstnaných ekonomicky aktivních obyvatel. „Hodnoty ukazatele v Pardubickém kraji se pohybují v rozmezí od 258 (Pardubice) do 541 (Letohrad). Nízké hodnoty znamenají vysokou míru uzavřenosti pohybu za prací v rámci regionu a vysoké naopak nízkou vnitřní integraci charakterizovanou většinou vysokou relativní vyjížděkou mimo hranice regionu.“²⁴¹ Tyto výsledky jsou ovlivněny také rozvinutou infrastrukturou,

²⁴⁰ KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Boosting regional labour market via foreign investment: evidence from the Liberec region. *20th International Colloquium on Regional Sciences* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. S. 114 – 119. ISBN 978-80-210-8586-2.

²⁴¹ MŠMT. *Regionální analýza Pardubického kraje* [online]. Str. 9, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015 [vid. 2017-04-09]. Dostupné z: <https://www.google.fr/search?q=Region%C3%A1ln%C3%AD+anal%C3%BDza+Pardubick%C3%A9ho>
→ pokračování na další straně

zejména železničním koridorem Česká Třebová – Brno. Vzhledem k poloze na hlavní železniční trati a zastavování většiny rychlíkových spojů se značně zvyšuje možnost dojíždění do zaměstnání i do jiných okresů.

Podíl osob s cizím státním občanstvím na všech obyvatelích ČR je obecně dlouhodobě nízký. V roce 2011 činil dle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů cca 5 %. Rozmístění přistěhovaných cizinců odpovídá do jisté míry atraktivnosti daného regionu především z hlediska nabídky zaměstnání. V pardubickém kraji se hodnota tohoto ukazatele každoročně pohybuje kolem 3 %. Přičemž v okresech Chrudim a Svitavy se na této hodnotě nejvíce podílejí občané Ukrajiny, v okrese Pardubice občané Slovenska a v okrese Ústí nad Orlicí převládají občané Polska.

Význam lidského kapitálu stále roste, stejně jako význam jeho vztahu k ekonomickým veličinám. „*Nejčastěji se k měření lidského kapitálu používá nejvyšší úroveň dosaženého vzdělání, nebo počet let strávených studiem a případně i účast na dalším vzdělávání.*“²⁴² Na úrovni lidského kapitálu jsou větší či menší měrou závislé hodnoty řady dalších socio-ekonomických ukazatelů. Ze statistik ČSÚ vyplývá, že vzdělanostní struktura obyvatelstva Pardubického kraje je obdobná vzdělanostní struktuře celé ČR. To samé platí i pro míry nezaměstnanosti Pardubického kraje, která se pohybuje přibližně na stejné úrovni jako míry nezaměstnanosti za ČR.²⁴³

V Pardubickém kraji, podobně jako v případě Ústeckého kraje by se situace na trhu práce výrazně zhoršila při nelokalizování PZI s IP, konkrétně o 5,18 %, což by mělo za následek

---

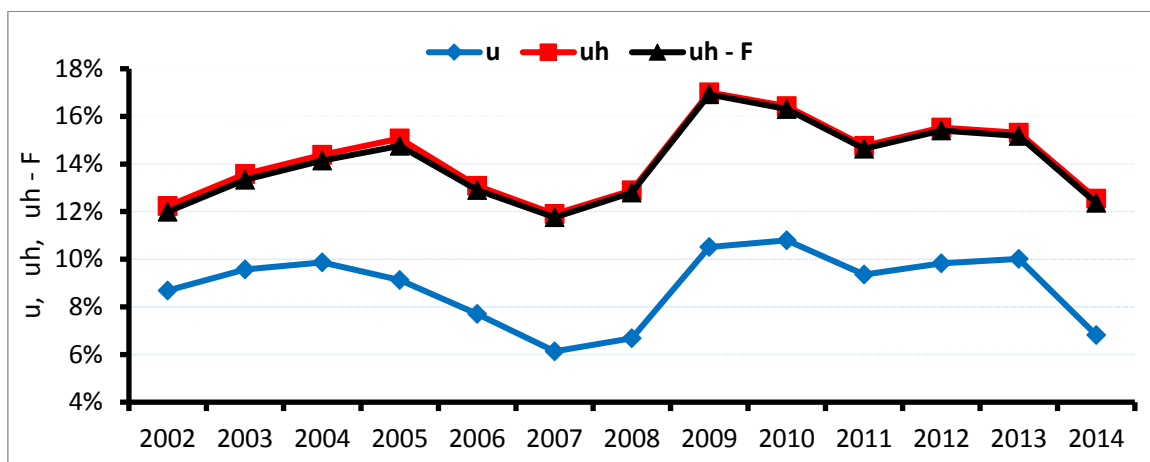
+kraje&oq=Region%C3%A1ln%C3%AD+anal%C3%BDza+Pardubick%C3%A9ho+kraje&aqs=chrome..69i57.641j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8

²⁴² MŠMT. *Regionální analýza Pardubického kraje* [online]. Str. 10, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015 [vid. 2017-04-09]. Dostupné z: <https://www.google.fr/search?q=Region%C3%A1ln%C3%AD+anal%C3%BDza+Pardubick%C3%A9ho+kraje&oq=Region%C3%A1ln%C3%AD+anal%C3%BDza+Pardubick%C3%A9ho+kraje&aqs=chrome..69i57.641j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

²⁴³ ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

→ pokračování na další straně

neexistenci téměř 14 tisíc pracovních míst obsazených z 96,8 % domácím obyvatelstvem – viz obr. 9.²⁴⁴

Obrázek 9: Porovnání skutečné a hypotetické míry nezaměstnanosti očištěné o vliv migrace do Pardubického kraje

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSÚ, výroční zprávy analyzovaných PZI

4.3 Měření zahraniční přítomnosti v regionech České republiky

Prvním krokem pro ověření stanovené hypotézy **H3: Velikost míry zahraniční přítomnosti ve vybraných regionech NUTS 3 České republiky představuje potenciál ke vzniku pozitivních spillover efektů**, je vypočítání velikosti zahraniční přítomnosti v jednotlivých regionech.

Zahraniční přítomnost (FP) je úroveň stavu zahraničních investic v ekonomice, regionu či odvětví, vyjádřená podílem zaměstnanosti zahraničních společností na celkové zaměstnanosti v dané ekonomice, regionu nebo vybraném odvětví.²⁴⁵

$$FP = \frac{E_{FDI}}{E} * 100 \quad (8)$$

²⁴⁴ KOTÍKOVÁ, Sylvie. The Situation of the Regional Labor Markets with the Hypothetical Absence of Foreign Direct Investment. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2017, roč. 7, č. 1, s. 78 – 82. ISSN 1804-7890.

²⁴⁵ GÖRG, Holger and David GREENAWAY. Much I do about nothing? Do domestic firms really benefit from foreign direct investment? In: *World Bank Research Observer*, 2004, vol. 19, iss. 2, s. 171-197. ISSN 0257-3032.

→ pokračování na další straně

E_{FDI} představuje počet zaměstnanců v PZI, které získaly IP v jednotlivých regionech. *E* jsou „všechny osoby patnáctileté a starší, které během referenčního týdne příslušely mezi placené zaměstnané nebo zaměstnané ve vlastním podniku. Není přitom rozhodující, zda jejich pracovní aktivita měla trvalý, dočasný, sezónní či příležitostný charakter a zda měly jen jedno nebo více souběžných zaměstnání. Do skupiny zaměstnaných nejsou zahrnovány osoby na další mateřské (rodičovské) dovolené, jejichž postavení má podle metodiky ILO²⁴⁶ odlišný charakter.“²⁴⁷

Obr. 9 ilustruje výsledky výpočtu ukazatele *FP* v analyzovaných regionech. Nutno podotknout, že tento ukazatel nekoresponduje s hodnotami ukazatele přílivu PZI. Hodnocení atraktivity krajů z hlediska přílivu PZI má nízkou vypovídající hodnotu, neboť nepřináší detailnější informace o zahraničních investicích. Ukazatel přílivu PZI do regionu nevyovídá o charakteru investic, resp. neodráží, zda a do jaké míry ovlivňuje místní trh práce. Neukazuje, zda v regionech převládají plně automatizované výroby s nízkým počtem pracovníků, zda růst ukazatele byl docílen vstupy nových investorů na místní trh či jen růstem hodnoty investice apod. Zahraniční přítomnost je proto měřena pomocí vzorce (8), který dokáže tyto nedostatky alespoň částečně eliminovat skrze sledování vývoje počtu zaměstnanců. Byť Liberecký kraj vykazuje dlouhodobě vysoký příliv PZI,²⁴⁸ počet nově vytvořených pracovních míst je zde v porovnání s ostatními kraji relativně nízký. Tomu odpovídá nízká hodnota ukazatele *FP*. Regiony, kde naopak PZI vytvořily relativně vyšší počet pracovních míst, dosahují vyšších hodnot ukazatele *FP*. Nejprogresivnější růst lze identifikovat v případě Pardubického kraje.²⁴⁹

Konkrétní hodnoty *FP* vypočtené za sledované období jsou uvedeny v tab. A1 v příloze A této práce. Za zmínku stojí, že téměř 3% pokles *FP* v případě Ústeckého kraje v posledním

---

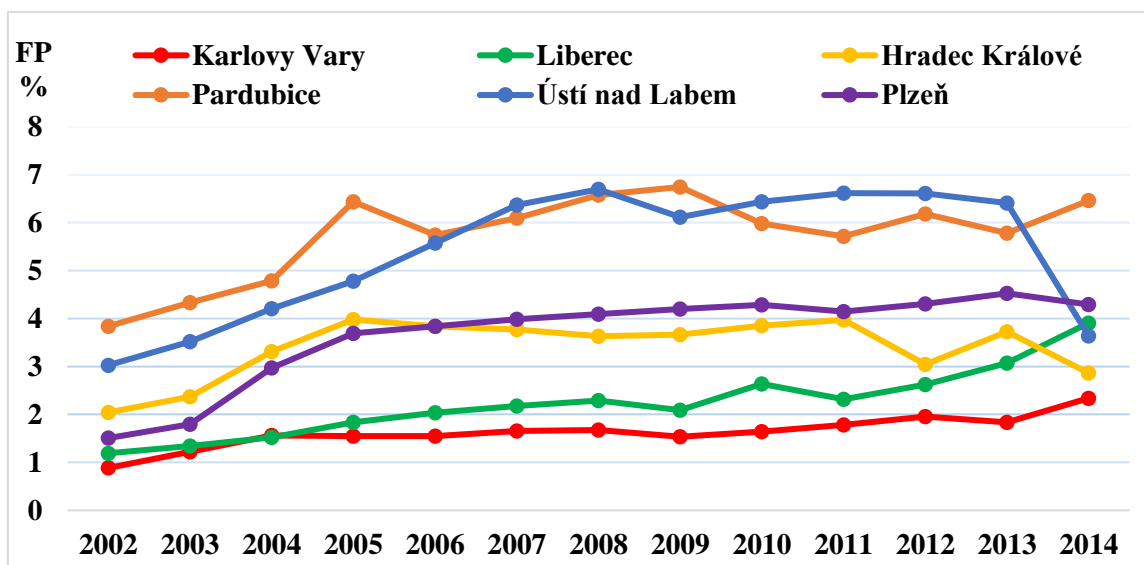
²⁴⁶ ILO - International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce).

²⁴⁷ ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

²⁴⁸ RISY. *Srovnání makroekonomických ukazatelů* [online]. Regionální informační servis, 2016 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/plzensky-kraj/kraj/hospodarske-prostredi/makroekonomicke-ukazatele/>

²⁴⁹ KOTÍKOVÁ, Sylvie. The Foreign Presence as a Determinant of Creation of Spillover Effects of Foreign Direct Investment. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2016, roč. 6, č. 1. S. 32 – 36. ISSN 1804-7890.

roce zkoumání nebyl způsoben odlivem investorů. Nýbrž novým trendem náborem zaměstnanců prostřednictvím specializovaných agentur, který se nejvýrazněji projevil v Ústeckém a částečně i v Královéhradeckém kraji. V takovém případě najímání pracovníci nejsou zaměstnanci společnosti, u které vykonávají práci, ale agentury a nevykazují se ve výročních zprávách PZI jako kmenoví zaměstnanci.

Obrázek 10: Vývoj zahraniční přítomnosti v analyzovaných regionech České republiky
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Dle metodiky A. Kokka²⁵⁰ by nejvyšší míra spillover efektů měla být identifikována právě v Pardubickém a Ústeckém kraji. I přes výše kvantifikované primární dopady PZI na trh práce v počtu nově vytvořených pracovních míst lze hovořit o velice nízké zahraniční přítomnosti ve všech analyzovaných regionech, tudíž rovněž o nízkém potenciálu pro vytváření nepřímých efektů PZI. Na což poukazují např. Damijan et al.²⁵¹ či Blomström a

²⁵⁰ KOKKO, Ari. Technology, Market Characteristics, and Spillovers. *Journals of Development Economics*, 1994, vol. 43, s. 279-293. ISSN: 1467-9361.

²⁵¹ DAMIJAN Jože P., Mark KNELL, Boris MAJCEN and Matija ROJEC. The role of FDI, R&D accumulation and trade in transferring technology to transition countries: evidence from firm panel data for eight transition countries. *Economic Systems*. 2003, vol. 27. No. 2, June, s. 189–204. ISSN: 0939-3625.

→ pokračování na další straně

Wolff,²⁵² kteří se shodují v názoru, že nízká penetrace zahraničních podniků nevytváří dostatečný potenciál pro spillover efekt v hostitelském podnikatelském prostředí.

4.4 Relativní regionální technologická mezera zahraniční přítomnosti

Jak již bylo uvedeno výše, velikost technologické mezery se řadí, společně s FP, k základním determinantům vzniku spillover efektů (viz kap. 3.4). Produktivita domácích firem a zahraničních je vzájemně determinovaná. Výše produktivity zahraničních firem na hostitelském trhu vede k růstu produktivit v domácích podnicích a růst produktivity ze strany domácích podniků způsobí zvýšený technologický transfer a nárůst produktivity ostatních firem. V odborné literatuře je velikost technologické mezery pro identifikaci spillover efektů měřena na základě rozdílů v produktivitách práce mezi zemí původu investora a hostitelskou ekonomikou.²⁵³ Pro naplnění cíle této disertační práce je však nutné tento přístup modifikovat a sestoupit ze sledování technologické mezery na národní úrovni z hlediska hostitelské ekonomiky na regionální úroveň krajů.

Sestrojená „relativní regionální technologická mezera zahraniční přítomnosti“ (RRTG) sleduje rozdíl mezi produktivitou (technologickou vyspělostí) zahraničních firem, které získaly IP a regionálním podnikatelským prostředím. Na základě vývoje tohoto ukazatele v čase lze predikovat, jakou dynamiku růstu produktivity může v budoucnu vykazovat kraj s vysokou FP oproti kraji s nízkým zastoupením těchto firem. Ukazatel též svými hodnotami a hodnotami jednotlivých komponent signalizuje zaostávání regionu, resp. vybrané skupiny

---

²⁵² BLOMSTRÖM, Magnus and Edward N. WOLFF. Multinational Corporations and Productive Convergence in Mexico. In: Baumol, W., Nelson, R. J., Wolff, E. N.: (eds.): *Convergence of Productivity: Cross National Studies and Historical Evidence*. Oxford: Oxford University Press, 1994, s.263-293. ISBN: 9780195083903.

²⁵³ FIFEKOVÁ, Martina. *Priame zahraničné investície a efekty spillovers* [online]. Bratislava: A.K.O. - Alternatíva, komunikácia a občania, 2008 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://alternativa.sk/uploads/tx_clanok/Fifekova_RP.pdf

regionů, za technologickou úroveň zahraničních firem a identifikuje, kde se toto zaostávání generuje:

- a) v šíři zaostávání – tedy míře zahraniční přítomnosti
- b) v hloubce zaostávání - v rozdílu produktivit práce.

Vývoj technologické mezery je zjišťován pomocí metody Shift-share analýzy, resp. rozkladu technologické úrovně regionů na efekt technologický, efekt zaměstnanosti a kombinaci obou efektů. RRTG je počítána dle vzorce (9):

$$RRTG_n = \frac{\sum_{i=1}^r (AP_{Li}^{FDI} - AAP_B^{reg}) \cdot FP_B^{reg}}{AAP_B^{reg}} + \frac{\sum_{i=1}^r (FP_i^{FDI} - FP_B^{reg}) \cdot AAP_B^{reg}}{AAP_B^{reg}} + \frac{\sum_{i=1}^r (AP_{Li}^{FDI} - AAP_B^{reg}) \cdot (FP_i^{FDI} - FP_B^{reg})}{AAP_B^{reg}} \quad (9)$$

kde:

AP_{Li}^{FDI} je produktivita zahraničních firem dané i – té země²⁵⁴ (vyjádřená jako produktivita země původu investora PZI) v daném roce n,²⁵⁵

AAP_B^{reg} je produktivita benchmarku (vyjádřená jako aritmetický průměr produktivit zkoumaných regionů)²⁵⁶ v daném roce n,

FP_i^{FDI} je podíl zaměstnanců firem dané i – té země a celkového počtu zaměstnaných osob v regionu v daném roce n,

FP_B^{reg} je benchmark podílu zaměstnanců v zahraničních firmách ve zkoumaných regionech v daném roce n (vypočítaný jako aritmetický průměr podílu zaměstnanců ve zkoumaných regionech).

---

²⁵⁴ OECD. *Level of GDP and productivity* [online]. OECD Statistics, 2017 [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PDB_LV

²⁵⁵ představuje produktivitu práce zahraničních firem vykazovanou OECD ve stálých cenách r. 2010, kde míra využívání vstupů práce je měřena dle celkového počtu odpracovaných hodin.

²⁵⁶ měřeno v dolarech. Kurz ČNB k 31. 12. 2010, USD/CZK = 18,751.

→ pokračování na další straně

Shift-share analýza je v odborné literatuře často využívanou metodou zejména pro určení vývoje dynamiky zaměstnanosti, produktivity práce či přidané hodnoty.²⁵⁷ Např. Maudos et. al.²⁵⁸ vysvětlují změny v produktivitě práce pomocí vnitřního odvětvového efektu (*intra sectoral effect*), statického odvětvového efektu (*static sectoral effect*) a dynamického odvětvového efektu (*dynamic sectoral effect*). Poslední dva tvoří tzv. efekt strukturálních změn (*structural change effect*). Tato metoda připomíná rozklad změn produktivity práce se zbytkem. Autoři se zabývali produktivitou práce z hlediska 47 odvětví v Evropské unii (EU) a USA. Esteban²⁵⁹ prostřednictvím shift-share analýzy hodnotí multisektorovou strukturu produktivity práce s regionálními rozdíly na národní úrovni států EU.

Z ČR metodu použili např. Šimanová a Trešl,²⁶⁰ kteří sledovali vývoj technologické mezery pomocí rozkladu shift-share analýzy na efekt technologický, odvětvový a kombinaci těchto efektů. Zvoleným benchmarkem byla produktivita regionu Hl. města Prahy, resp. regionu s nejvyšší produktivitou. Se zvoleným benchmarkem byly následně komparovány produktivity čtyř zvolených odvětví v časové řadě 1998 – 2008. Dále také např. Zdeněk a Střeleček²⁶¹ použili metodu pro posouzení vývoje produktivity práce, průměrné mzdy a zaměstnanosti z hlediska krajů a odvětví pro období 2004 – 2008, kdy byla očekávána akcelerace hospodářského růstu.

Hlavní výhodou metody shift-share analýzy je její použití na libovolné regionální úrovni a volba posuzovaných komponent. V konstrukci samotného vzorce (9) je možné vysledovat

---

²⁵⁷ ZDENĚK, Radek a František STŘELEČEK. Hodnocení vývoje zaměstnanosti, průměrné mzdy a produktivity práce pomocí shift-share analýzy. *E + M Ekonomie a Management*. roč. 2012, vol. 15, iss. 3 s. 4 – 15. ISSN 1212-3609.

²⁵⁸ MAUDOS, Joaquin, PASTOR, Jose Manuel, SERRANO, Lorenzo. Explaining the US–EU productivity growth gap: Structural change vs. intra-sectoral effect. *Economics Letters*. 2008, Vol. 100, Iss. 2, s. 311-313. ISSN 0165-1765.

²⁵⁹ ESTEBAN, J. Regional convergence in Europe and the industry mix: a shift-share analysis. *Regional Science and Urban Economics*. 2000, Vol. 30, Iss. 3, s. 353-364. ISSN 0166-0462.

²⁶⁰ ŠIMANOVÁ, Jana a Filip TREŠL. Vývoj průmyslové koncentrace a specializace v regionech NUTS3 České republiky v kontextu dynamizace regionální komparativní výhody. *E + M Ekonomie a Management*. roč. 2011, vol. 14, iss. 1 s. 38 – 52. ISSN 1212-3609.

²⁶¹ ZDENĚK, Radek a František STŘELEČEK. Hodnocení vývoje zaměstnanosti, průměrné mzdy a produktivity práce pomocí shift-share analýzy. *E + M Ekonomie a Management*. roč. 2012, vol. 15, iss. 3 s. 4 – 15. ISSN 1212-3609.

jeho možný rozklad – resp., že je tvořen jako součet tří komponent základního přístupu určení RRTG:

První komponenta – komponenta produktivity: ukazuje na míru zaostávání produktivity regionů za produktivitou práce zahraničních firem. Vzhledem k tomu, že jde o poměrový ukazatel, v jehož konstrukci je ve jmenovateli průměrná produktivita regionů, je nutné danou hodnotu chápat ve vývoji jako relativní hodnotu. Konkrétně toto znamená, že její vypovídací schopnost je vyšší v případě srovnání ve vybrané množině regionů. V případě nadproporcionálního růstu průměrné produktivity regionů (benchmarku) by tento ukazatel měl v čase klesat, což by signalizovalo zmenšující se potenciál růstu, ale na druhou stranu vysokou schopnost absorpce již dovezených znalostí a dovedností zkoumaných regionů.

Ideální pro kontinuální růst produktivity regionu – resp. komponenty produktivity by pak bylo, kdyby do regionu přicházely neustále nové firmy s rostoucí produktivitou práce a se zvyšující se nabídkou pracovních míst. Takový vývoj by pak i při dokonalé absorpci technologických dovedností regionu nadále vedl k růstu ukazatele.

Druhá komponenta – komponenta zaměstnanosti: Jedná se o podíl příspěvku relativního rozdílu v technologické úrovni generovaný rozdílem ve velikosti FP. Komponenta ukazuje šíři technologického zaostávání a možnost jejího snižování za pomoci vysoké zahraniční přítomnosti v regionu (viz vzorec 8). Pokud tato komponenta roste, lze usuzovat, že PZI s IP v regionu souhrnně vytvářejí vysoký počet pracovních míst. Vysoký počet pracovních míst v těchto firmách pak umožňuje rychlejší přenos technologické úrovně a poznatků do ekonomického života regionu. V kontextu již výše zmíněného ovšem nutno mít na paměti též níže uvedené skutečnosti, které mohou pomoci při interpretaci výsledků RRTG:

- a) Hodnoty komponenty mohou limitně i při nadproporcionálním růstu produktivity benchmarku či samotného regionu klesat. Takový vývoj pak může signalizovat mnoho skutečností – např. zaostávání regionu v podílu pracovníků ve firmách s IP za benchmarkem, přítomnost zemí s malou produktivitou práce v regionu.
- b) Hodnoty komponenty zaměstnanosti mohou být, i při relativně vyšší úrovni podílu zaměstnanců v regionu oproti ostatním regionům benchmarku, záporné a nižší než je tomu u komponenty produktivity. V takovém případě region může mít relativně

vyšší růst produktivity ale zároveň mnohem vyšší dynamiku či úroveň zaměstnanosti firem s IP v regionu.

Třetí komponenta je kombinací obou výše zmíněných efektů. Tato komponenta souhrnně vystihuje míru provázanosti obou efektů.

Závěrem po představení všech komponent ukazatele RRTG je možné se též pozastavit nad náplní jednotlivých členů komponent a tedy nad vlastností flexibility vytvořeného ukazatele. Změnou náplně těchto komponent by bylo možné vytvořený ukazatel modifikovat, což by mohlo být vhodné při řešení specifických otázek. Ukazatel je tedy vzhledem k možnosti změny naplnění svých členů modifikovatelný, resp. flexibilní. Mezi tyto možné modifikace lze zařadit následující přístupy:

- a) V komponentě produktivity by bylo možné srovnávat produktivitu zahraniční firmy s produktivitou regionu (namísto produktivity benchmarku).
- b) Z hlediska zjednodušení přístupu by bylo možné pracovat s průměrnou produktivitou zahraničních firem v daném regionu (namísto produktivity každé jednotlivé firmy dle země původu).

Výše uvedené modifikace vzorce by pak sebou samozřejmě nesly též nutné úpravy ve výkladu možných výsledků jak modifikovaného souhrnného ukazatele, tak jeho komponent.

Pro výsledné hodnoty ukazatele v současné podobě pak platí:

A) Faktor velikosti technologické mezery lze chápat v pozitivním i negativním smyslu, v závislosti na konstrukci ukazatele, pomocí kterého je velikost technologické mezery kvantifikována. Vzhledem ke konstrukci ukazatele RRTG, kdy první člen v jednotlivých komponentách představuje vždy hodnoty za PZI a od nich se odečítají hodnoty za region, je nutné chápat kladné výsledky ukazatele v pozitivním smyslu. Čím vyšších hodnot region dosahuje, tím lze vzhledem ke zvažovaným skutečnostem očekávat vyšší potenciál pro tvorbu nepřímých efektů spillovers. Čím relativně vyšší hodnota tohoto ukazatele oproti ostatním regionům je, tím má daný region oproti srovnávaným regionům vyšší potenciál technologického růstu (abstrahováno od omezení růstu). Velikost hodnoty je dána množstvím zahraničních firem v regionu, jejich

technologickou úrovní (produktivitou práce země jejich původu) a podílem těchto firem na zaměstnanosti v regionu. Výše RRTG je pak dána počtem nově příchozích a nadále setrvávajících zahraničních firem do a v regionu. Konkrétněji, pokud je v regionu relativně více PZI s IP, s vysokou mírou vytvořených pracovních míst (region vykazuje vysokou míru FP) a jedná se o země s vysokou technologickou úrovní pak, region prokazuje relativně vyšší potenciál možného ekonomického a technologického růstu než region s nízkou mírou FP, s nízkým počtem vytvořených pracovních míst v PZI ze zemí s relativně nízkou produktivitou práce.

- B) Čím vyšší je prvá komponenta ukazatele a čím vyšší (kladný) je rozdíl hodnot, jichž dosahuje prvá komponenta oproti druhé komponentě sestrojeného ukazatele RRTG, tím hlubší (déletrvající) technologické zaostávání regionu (benchmarku) lze konstatovat. Ideálním vývojem v čase pak tedy je, když prvá komponenta vzorce v čase klesá vlivem rostoucí průměrné produktivity regionů a druhá komponenta v čase u zkoumaného regionu roste či stagnuje kolem 0 se zároveň prokazatelně zvyšujícím se průměrným podílem zaměstnanosti firem s IP. Tento vývoj by signalizoval rostoucí počet nově vytvářených pracovních míst v regionu a současně schopnost regionů v benchmarku absorbovat importované znalosti a dovednosti. To by se mělo projevit vyvolaným růstem produktivity práce - např. v růstu celkové zaměstnanosti, růstu mezd, růstem počtu domácích (ale i zahraničních) firem, které povětšinou z počátku vznikají jako subdodavatelé příchozích zahraničních firem.
- C) Pohledem na jednotlivé komponenty ukazatele lze též konstatovat, že pokud druhá komponenta vzorce – tzv. komponenta zaměstnanosti - dosahuje vysokých kladných hodnot, tím relativně rychleji zkoumaný region oproti ostatním regionům může transfer technologie a produktivity na svém území přenést.

Popsaný přístup je nutné brát v prostoru a čase s určitými předpoklady (některé jsou omezující a snižují vypovídací schopnost ukazatele - ovšem nelze je do modelu zcela regulérně zahrnout) a poznámkami:

- 1) Abstrahuje od vzájemné provázanosti regionů (např. přesun získaných technologických znalostí získaných od PZI mezi regiony, k čemuž zřejmě obvykle dochází).
- 2) Abstrahuje od vzájemné interakce mezi firmami v regionu či mezi regiony. To by vedlo k nutnosti úpravy výše ročních produktivit za jednotlivé země, ze kterých investice do

zkoumaného regionu přichází. Tedy nelze např. přesně určit, do jaké míry ovlivní firma z produkčně výkonnější země firmu ze země s nižší produktivitou práce.

- 3) Nezvažuje absolutní míru přínosu zahraničních firem pro region. Absolutní přínos přítomnosti zahraničních firem v regionu by v čase mohl v daném regionu růst i za předpokladu, že RRTG klesá či stagnuje – což by bylo způsobeno nadproporcionálním růstem zahraniční přítomnosti v ostatních regionech benchmarku, v krajním případě též za předpokladu, že by produktivita práce v regionu rostla mnohem vyšším tempem než produktivita příchozích zahraničních firem (zemí původu investorů). Region s historicky vysokou mírou zahraniční přítomnosti tedy může s ukazatelem RRTG stagnovat či klesat z důvodu nasycení regionu zahraniční přítomností. Proto je vhodné sledovat, popřípadě sestrojít též „ukazatel možného nasycení“ regionálního trhu a jeho kapacit. Hodnoty tohoto ukazatele by pak mohly být určitým hraničním omezením využití ukazatele RRTG.

4.4.1 Relativní regionální technologická mezera pro jednotlivé kraje

V této podkapitole je pozornost soustředěna k výpočtům a hodnocení vývoje RRTG v jednotlivých krajích (regionech). Data byla spočítána, zpracována a přehledně zaznamenána do tabulek a grafů pomocí aplikace Microsoft Excel. U každého regionu je zhodnocen celkový vývoj ukazatele RRTG, následně jsou identifikovány možné příčiny a souvislosti s vybranými ekonomickými ukazateli, které za daným průběhem ukazatele RRTG v čase mohou stát. Na závěr je zhodnocen vývoj jednotlivých komponent ukazatele RRTG.

Skladbu zemí původu investorů vyobrazuje následující tabulka. Z informací jasně vyplývá, že nejčastěji zastoupenou zemí je Německo a také Velká Británie.

Tabulka 4: Přehled zemí původu PZI

	Plzeň	Karlovy Vary	Ústí nad Labem	Liberec	Hradec Králové	Pardubice
Německo	X	X	X	X	X	X
Francie	X		X	X	X	X
Belgie	X			X	X	
Velká Británie	X	X	X	X	X	X
Švýcarsko	X	X	X	X		X
Španělsko	X		X	X		X

Rakousko	X		X		X	
Itálie	X		X			X
Nizozemí		X	X		X	X
Švédsko		X	X			
Norsko			X			
Lucembursko			X		X	
Dánsko				X		X
Indie						X
Izrael			X			
Mexiko			X			
Japonsko	X	X	X	X		X
USA	X		X	X	X	
Čína			X			
Celkový počet zastoupených zemí:	10	6	16	9	8	10

Zdroj: vlastní zpracování, data CzechInvest

Tabulka přináší pouze přehled o zemích původů investora v jednotlivých regionech, nezobrazuje relevanci míry přítomnosti jednotlivých zemí. Nicméně relevance míry přítomnosti jednotlivých zemí jsou zabudovány do vzorce (9) pomocí váhy FP_i^{FDI} .

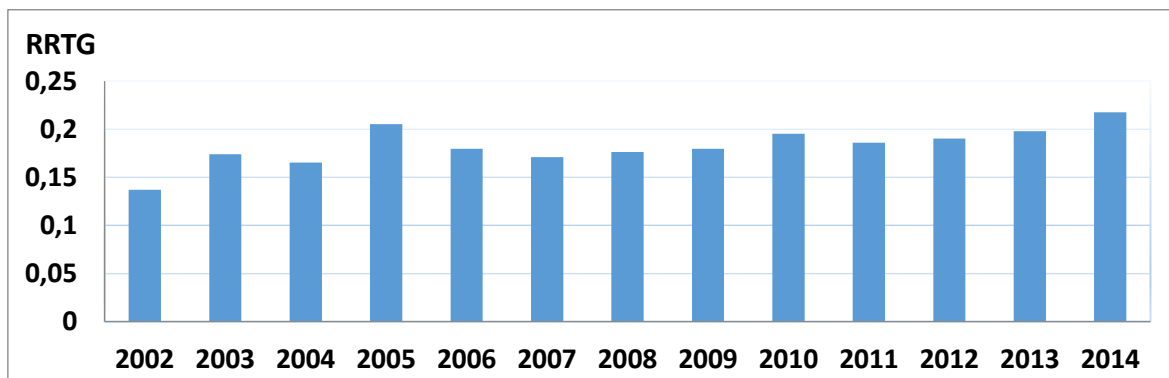
Relativní regionální technologická mezera v Plzeňském kraji

Plzeňský region má lokalizaci velmi blízko k regionu Karlovarskému. Ekonomickým vývojem se ovšem zcela odlišuje.²⁶² Určitý vliv na toto může mít také samotný význam hlavního města kraje – kdy Plzeň je velké průmyslové město s tradicí hlavního města regionu, zatímco Karlovy Vary se hlavním městem kraje staly až po vzniku zcela nového samostatného regionu.²⁶³

²⁶² RISY. *Srovnání makroekonomických ukazatelů* [online]. Regionální informační servis, 2016 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/plzensky-kraj/kraj/hospodarske-prostredi/makroekonomicke-ukazatele/>

²⁶³ Česko. Zákon č. 36 ze dne 9. dubna 1960 o územním členění státu. In: Sbírnka zákonů Republiky československé. 1960, částka 15, s. 115. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=36&r=1960>

Vývoj RRTG v obou regionech byl zcela odlišný. Zatímco Karlovarský region ve velikosti RRTG za ostatními regiony výrazně zaostával, Plzeňský region dosahoval naopak oproti ostatním zkoumaným regionům výrazně vyšších hodnot ukazatele RRTG. Vše dokumentuje tab. B1 v příloze B a obr. 11.

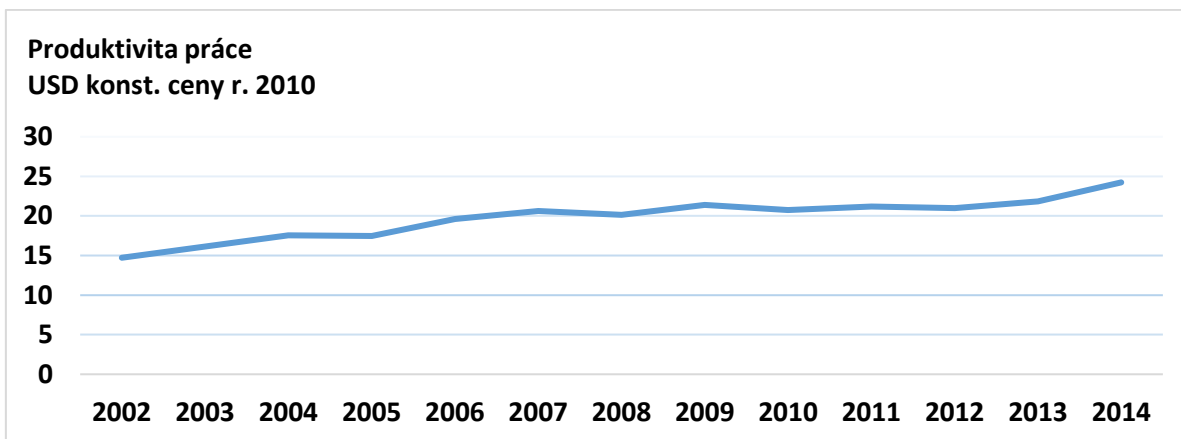

Obrázek 11: Vývoj RRTG v Plzeňském kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Na vysokých hodnotách RRTG se podílely obě komponenty ukazatele pozitivně, ovšem s rozdílnou dynamikou. Komponenta produktivity v čase mírně klesala, zatímco komponenta zaměstnanosti poměrně silnou dynamikou rostla. Pokles komponenty produktivity byl zapříčiněn relativně vyšší dynamikou růstu produktivity práce benchmarku ve srovnání s vývojem průměrného podílu zaměstnanosti zahraničních firem s IP (zahraničních firem benchmarku).

Komponenta zaměstnanosti rostla především díky zvyšujícímu se podílu zaměstnanosti zahraničních firem s IP. Tento růst byl nejvyšší ze všech sledovaných regionů. Rostoucí vývoj RRTG byl zapříčiněn poměrně velkou zahraniční zainteresovaností v regionu a také výraznou šíří zahraniční přítomnosti se zájmem o IP v regionu – dáno množstvím zaměstnanců v zahraničních firmách s IP. U tohoto kraje lze potvrdit přímou korelaci mezi vývojem ukazatele RRTG a produktivitou práce, viz obr. 12.

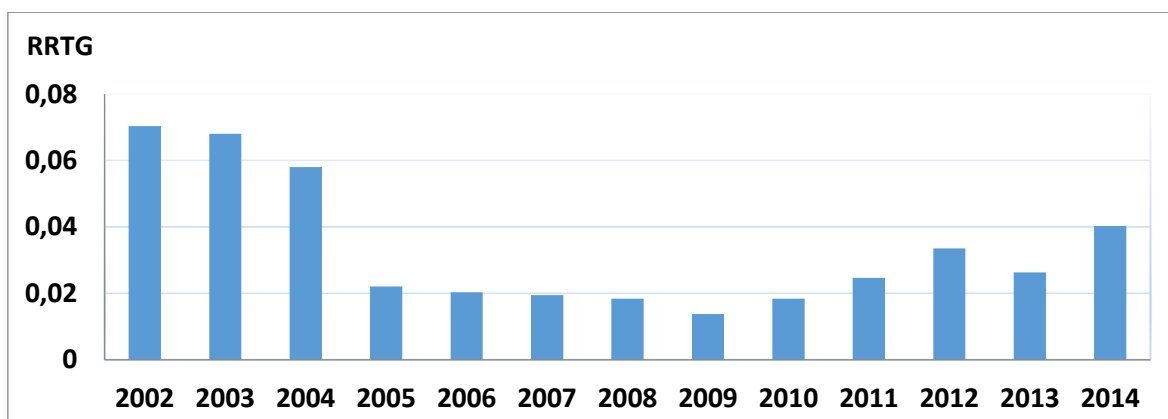

Obrázek 12: Vývoj produktivity práce v Plzeňském kraji
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z ČSÚ

Lze potvrdit příznivý vliv IP na vývoj produktivity Plzeňského kraje, tedy přínos z technologického transferu zahraničních firem s IP, které do kraje přišly.

Relativní regionální technologická mezera v Karlovarském kraji

Hodnoty RRTG vypočítané za sledované období pro Karlovarský kraj uvádí tabulka B2 v příloze B. Jejich vývoj v čase pak názorně zobrazuje obr. 13. Z hlediska srovnání s ostatními kraji byly vypočítané hodnoty RRTG Karlovarského kraje nejnižší. Vývoj hodnot byl též do jisté míry specifický. Lze říci, že zatímco ostatní kraje procházely poměrně rozkolísaným vývojem, Karlovarský kraj má křivku vývoje RRTG poměrně (v komparaci s ostatními kraji) konzistentní ve formě ploché paraboly.

Obrázek 13: Vývoj RRTG v Karlovarském kraji
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Pohledem do obr. 13 je také patrné, že velikost technologické mezery vyjádřená ukazatelem RRTG u Karlovarského kraje prošla obdobím prvotního poklesu, který dosáhl svého minima v období vrcholící finanční a ekonomické krize v Evropě a ve světě. Tento výsledek koresponduje s globálním poklesem investičních aktivit MNCs vzhledem k vnímané nejistotě v tomto období. Od roku 2010 se RRTG v Karlovarském kraji zvyšovala se zakolísáním v roce 2013 resp., došlo ke snížení podílu zaměstnanců v zahraničních firmách s IP. Konkrétně se jednalo o odchod německého investora působícího v plastikářském a gumárenském průmyslu.²⁶⁴

Kraj dosahoval po celé sledované období relativně nízké úrovně RRTG, což může být zapříčiněno několika faktory. Tyto faktory lze blíže identifikovat právě pohledem do tabulky tabulka B2 v příloze B, která RRTG Karlovarského kraje rozkládá do sledovaných efektů.

Komponenta produktivity vykazuje kladné a v čase klesající hodnoty. Vzhledem k tomu, že jde o poměrně nízké hodnoty po dobu celého sledovaného období (nejnižší ze všech sledovaných krajů) a ukazatel je kromě produktivity zahraničních firem pro ostatní regiony stejný, lze konstatovat, že relativně nízkou hladinu komponenty produktivity je možné ozřejmit malým zastoupením zahraničních firem v regionu (tedy příčina v šíři) a současně nízkou produktivitou práce firem přicházejících do regionu (tedy příčina v hloubce). Vzhledem k tomu, že firmy v regionu pocházejí ze zemí s vysokou produktivitou práce, (v relativním srovnání je kraj srovnatelný s ostatními kraji – dokonce lehce nad průměrem) lze konstatovat, že příčinou je především malé zastoupení firem ze zahraničí. Tedy nedostatečná šíře zastoupení zahraničních firem.²⁶⁵

Komponenta zaměstnanosti potvrzuje vývoj první komponenty – komponenty produktivity, a tvrzení o příčině její nízké úrovně po celé sledované období. Kraj vykazoval opět relativně nízkou úroveň této komponenty. S výjimkou roku 2002 po celé sledované období komponenta nabývala záporné hodnoty. Znamená to tedy, že kraj byl podílem zaměstnaných

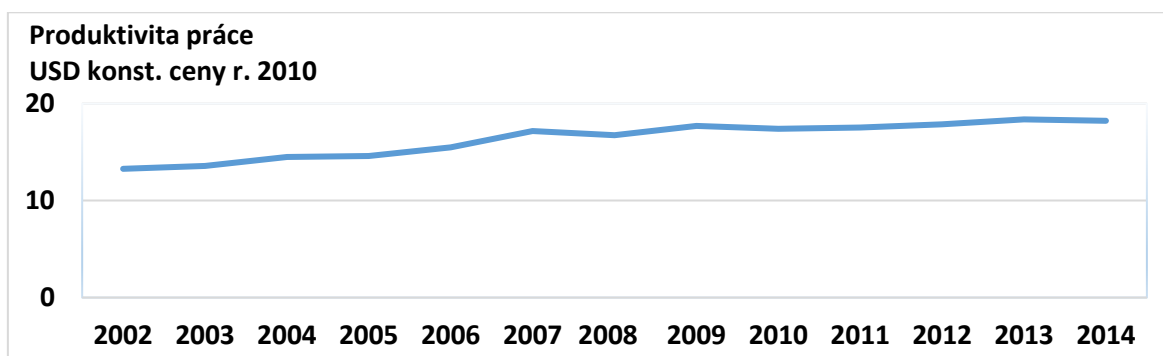
---

²⁶⁴ CZECHINVEST. *Investiční pobídky* [online]. Praha: CzechInvest, 2017 [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/investicni-pobidky-czechinvest>

²⁶⁵ v Karlovarském kraji bylo podpořeno IP 11 projektů PZI – viz kap. 4.1

ve firmách ze zahraničí s IP vždy pod průměrem benchmarku. Dynamika růstu zaměstnanosti sledovaných firem také v relativním srovnání nebyla vysoká (viz obr. 10).

Hlavní příčinou celkově nízké úrovně RRTG v Karlovarském kraji je především malé zastoupení firem v kraji, které sebou nese také malý podíl zaměstnanců zahraničních firem, resp. nízkou úroveň FP. Vzhledem k tomu, že úroveň a dynamika vývoje produktivity práce v Karlovarském regionu (viz obr. 14), byla ve srovnání s ostatními regiony na nejnižší úrovni, je tento zaznamenaný vývoj RRTG (především mezi lety 2002 až 2009) špatným signálem a konstatováním, že ve sledovaném období kraji téměř vždy chyběla příležitost tzv. „ekonomické lokomotivy“ ve formě přínosů z možnosti přenosu technologické úrovně z vyspělejších zahraničních firem, kterou právě tento region nejvíce ze všech sledovaných regionů, potřeboval.

Obrázek 14: Vývoj produktivity práce v Karlovarském kraji
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z ČSÚ

Určitým pozitivním signálem je zlepšující se stav po roce 2010, kdy ukazatel RRTG začínal růst a tento růst lze zaznamenat také na ekonomických ukazatelích (trhu práce).²⁶⁶ Ve stejném období také dochází k určitému růstu počtu zaměstnanců v zahraničních firmách (až na výkyv v roce 2013 způsobený restrukturalizací výroby)²⁶⁷ a růstu produktivity práce v regionu.

²⁶⁶ ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

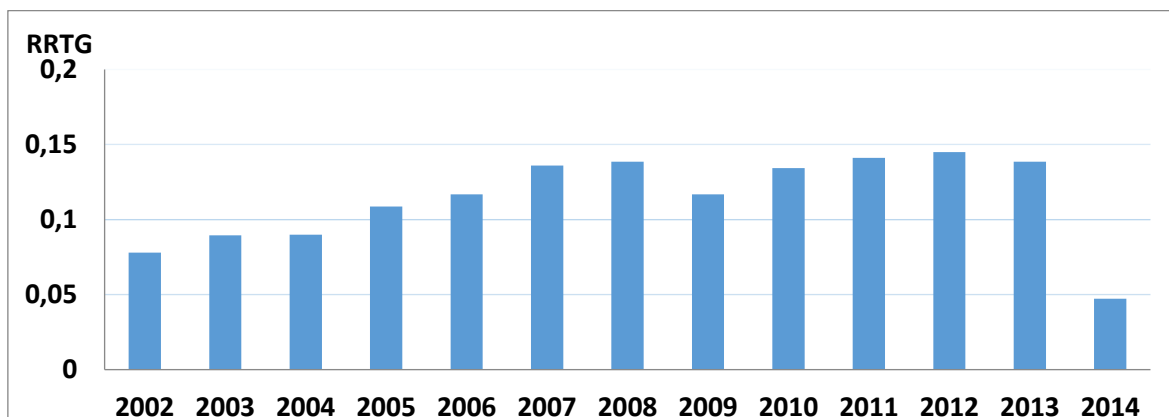
²⁶⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Veřejný rejstřík a sbírka listin* [online]. 2016 [vid. 1. února 2016]. Dostupné z: <http://www.justice.cz>.

→ pokračování na další straně

Relativní regionální technologická mezera v Ústeckém kraji

Ústecký region představuje často diskutovaný kraj především z hlediska ekonomického a sociálního vývoje. Spolu s Moravskoslezským krajem reprezentuje kraj s dlouhodobě nejvyšší mírou nezaměstnanosti v ČR.²⁶⁸ Mělo by se tedy jednat o region, který by měl rozhodně usilovat o možnost hospodářského rozvoje za využití IP, které by do kraje přilákaly PZI. Sledování tohoto kraje by mohlo také do jisté míry poskytnout odpověď na často diskutovanou otázku, zda se využitím politiky IP daří dostávat zahraniční investice do problematických krajů, kde by IP měly plnit zásadní úlohu při zlepšení situace v kraji, především na trhu práce, ale také v celém hospodářském vývoji regionu.

Vývoj sledovaného ukazatele RRTG zobrazuje obr. 15²⁶⁹ a tabulka B3 v příloze B, která podává též detailní přehled o vývoji komponent RRTG pro Ústecký region ve sledovaném období. Pohledem na graf vývoje RRTG lze konstatovat poměrně velmi příznivé zjištění - kraj dokázal téměř po celé sledované období hodnotu RRTG zvyšovat. Je jedním ze dvou krajů, který toto dokázal. Za tímto vývojem stojí především fakt, že regionu se podařilo přilákat řadu investorů ze zahraničí – jde o kraj s vůbec největším počtem investorů ze sledovaných krajů. Co do skladby zemí původu investorů patří Ústeckému kraji taktéž prvenství (viz tab. 4).

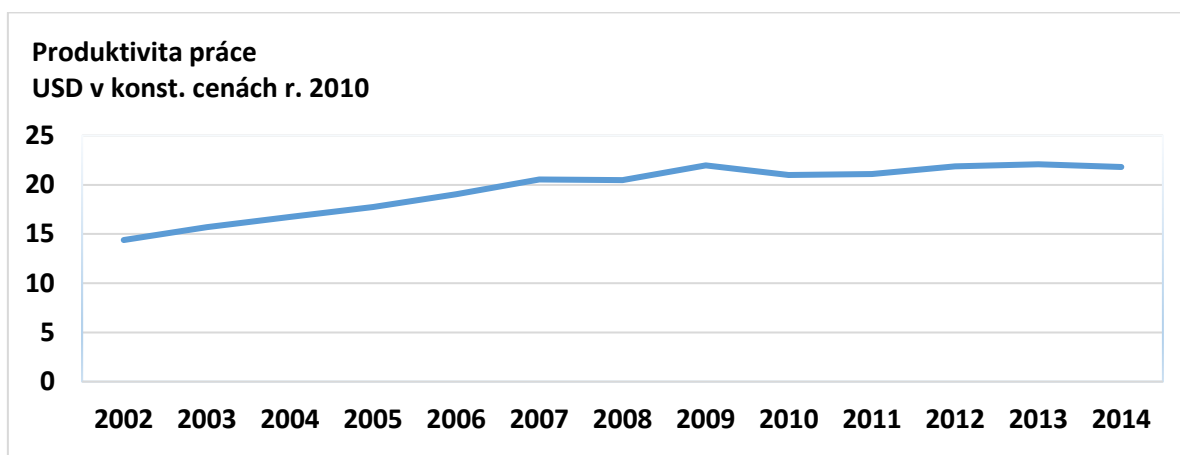
Obrázek 15: Vývoj RRTG v Ústeckém kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

²⁶⁸ ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

²⁶⁹ Razantní propad v poslední roce je způsoben poklesem FP.

Důležité je, že tato skutečnost měla za následek také očekávanou vysokou tvorbu nových pracovních míst. Tyto příznivé informace se jasně promítají do vývoje RRTG, resp. vývoj RRTG a následný vývoj ekonomických ukazatelů se vzájemně doplňují a lze konstatovat, že Ústecký kraj může být jedním z důkazů toho, jak příliv PZI může pomoci v růstu ekonomické úrovně kraje. Toto potvrzuje poměrně překvapivý vývoj sledované produktivity práce. Vývoj produktivity práce v průběhu sledovaného období zobrazuje obr. 16, srovnání s ostatními regiony následně tabulka 5.

Obrázek 16: Vývoj produktivity práce v Ústeckém kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z ČSÚ

V tabulce 5 lze vysledovat, že na počátku sledovaného období byl Ústecký kraj v žebříčku produktivity zkoumaných krajů na čtvrtém místě, ovšem v době silícího přílivu zahraničních investic s IP spolu s Plzeňským krajem udržoval vedoucí pozici. Daná skutečnost opět jasně potvrzuje, jak je pro kraj s ekonomickými a sociálními problémy životně důležité, aby uměl nabídnout investorům příhodné podmínky pro jejich podnikání, např. i ve formě IP.

Tabulka 5: Vývoj produktivity práce ve zkoumaných krajích

Kraje	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Plzeňský	14,72	16,13	17,56	17,48	19,62	20,63	20,15
Karlovarský	13,28	13,57	14,5	14,59	15,5	17,17	16,76
Ústecký	14,39	15,71	16,73	17,75	19,04	20,54	20,47
Liberecký	14,36	14,17	14,84	16,57	17,88	18,58	19,18
Královéhradecký	14,21	15	16,97	17,04	18,1	19,96	20,57
Pardubický	14,84	15,56	16,46	16,94	18,82	20,13	20,53
Benchmark (AAP_B)	14,3	15,02	16,18	16,73	18,16	19,5	19,61

Kraje	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Plzeňský	21,4	20,75	21,2	21	21,84	24,24
Karlovarský	17,72	17,42	17,55	17,88	18,38	18,25
Ústecký	21,99	20,99	21,1	21,88	22,09	21,81
Liberecký	19,28	19,42	19,82	21,5	21,59	21,75
Královéhradecký	20,73	20,96	20,91	21,02	21,79	23,86
Pardubický	20,57	20,66	21,33	20,5	20,46	20,57
Benchmark (AAP_B)	20,28	20,03	20,32	20,63	21,03	21,75

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSÚ

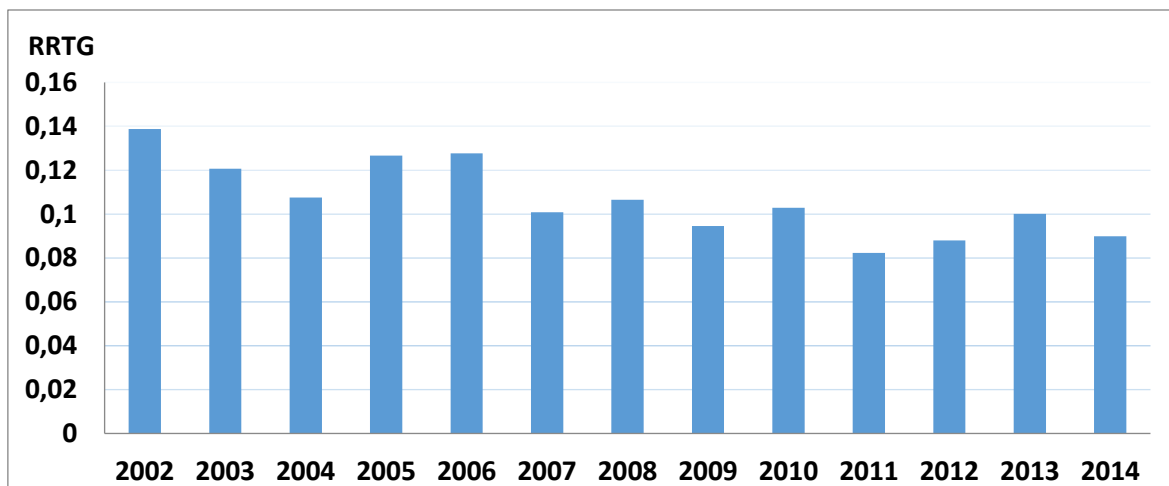
Dle výše zmíněného by se dalo předpokládat, že z komponent ukazatele RRTG bude za zmíněným růstem ukazatele především opět komponenta zaměstnanosti. Není tomu tak, z důvodu velké širé množiny zemí (firem) generujících hodnotu ukazatele, z důvodu vysoké produktivity některých zemí v dané množině (Lucembursko, Norsko) a především právě z důvodu vysokého podílu zaměstnanosti zahraničních firem s IP. Ukazatel RRTG Ústeckého regionu je tak na rozdíl od předchozích dvou zkoumaných regionů více tažen hodnotami komponenty produktivity (viz tab. B3).

Lze tedy konstatovat, že Ústecký kraj dokáže využít potenciál IP. Růst produktivity je ovšem tažen především vysokým nadproporcionálním zastoupením zaměstnanců zahraničních firem s IP, tedy je tažen extenzivně. Region tedy, dle očekávání, nepřitahuje firmy z několika málo vybraných zemí s vysokou mírou produktivity, které v regionu chtějí zavést výrobu s vysokou přidanou hodnotou, a tím by zapříčinily intenzivní růst regionu. Investoři tedy charakterem svých výrob respektují vzdělanostní strukturu regionu. Ústecký kraj vykazuje ve srovnání s ostatními regiony nižší vzdělanostní úroveň obyvatelstva.²⁷⁰ Výsledky celkového vývoje RRTG a vývoje jeho komponent tedy do jisté míry nakonec potvrzují možná očekávání, jak z hlediska potřeb investic do kraje, jakým je Ústecký region, pak také strukturu těchto investic (zahraniční firmy hledají spíše levnou, než-li vysoce kvalifikovanou pracovní sílu).

²⁷⁰ ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

Relativní regionální technologická mezera v Libereckém kraji

Hodnoty RRTG vypočítané pro sledované období pro Liberecký kraj uvádí tabulka B4 v příloze B, jejich vývoj v čase pak názorně zobrazuje obr. 17. Hodnoty RRTG se v Libereckém kraji pohybovaly ve sledovaném období zhruba na úrovni benchmarku. Křivka vývoje RRTG by se u tohoto kraje dala nazvat klesající sinusoidou – viz obr. 17.

Obrázek 17: Vývoj RRTG v Libereckém kraji

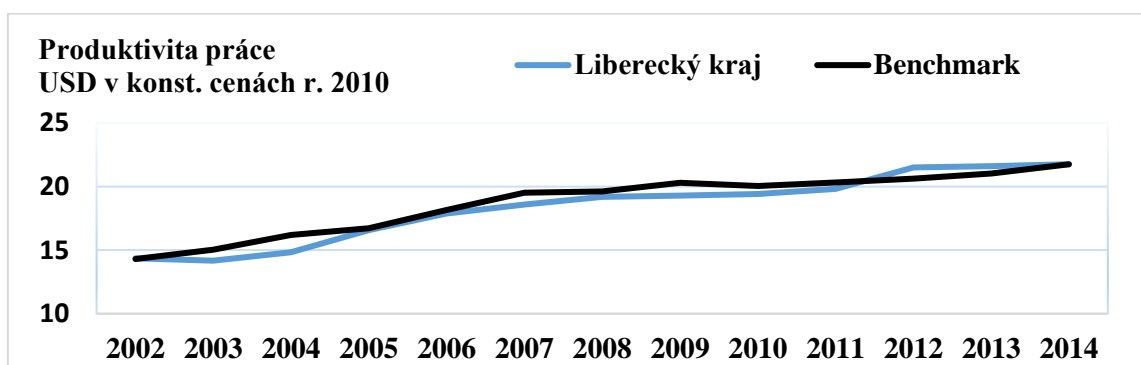
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Právě ono konstatování o klesajícím trendu ukazatele je poměrně nelichotivé – tedy lze říci, že kraj na tom byl nejlépe na počátku sledovaného období a postupně svou úroveň a postavení ztrácí. Na počátku období šlo dokonce o kraj s nejvyšší mírou RRTG – viz tab. B4. Pohledem do tabulky lze také zjistit, která z komponent ukazatele zapříčinila popsany vývoj RRTG Libereckého kraje.

Komponenta produktivity měla ve sledovaném období pozvolna klesající trend. Lze říci, že produktivita zahraničních firem a růst zaměstnanosti těchto firem v regionu měly dohromady nižší dynamiku růstu, než byla dynamika růstu průměrné produktivity regionu. Vývoj tohoto ukazatele má ovšem podobný průběh (dynamiku) jako u ostatních sledovaných regionů. Šíře trhu vyjádřená počtem PZI ani hloubka trhu v podobě toho, z jakých zemí firmy pocházely, o specifickém tvaru křivky a tedy průběhu RRTG Libereckého kraje nerozhodla.

Komponenta zaměstnanosti do roku 2006 rostla, v počátku ekonomické krize silně poklesla, následující tři roky rostla a následně opět poklesla. Právě komponenta zaměstnanosti rozhodla o tvaru křivky vývoje RRTG Libereckého kraje.

Potvrzením daných závěrů jsou též vývoje ekonomických veličin trhu práce Libereckého regionu.²⁷¹ Vzhledem k tomu, že ve vývoji produktivity práce zaznamenal kraj relativně pozvolný, ovšem trvalý růst, viz obr. 18 a ve vývoji podílu zaměstnanců kraj zaznamenal po roce 2008 proměnlivý vývoj, lze opět potvrdit, že větší vliv na hodnotu a vývoj RRTG měla především opět komponenta zaměstnanosti.

Obrázek 18: Vývoj produktivity práce v Libereckém kraji
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z ČSÚ

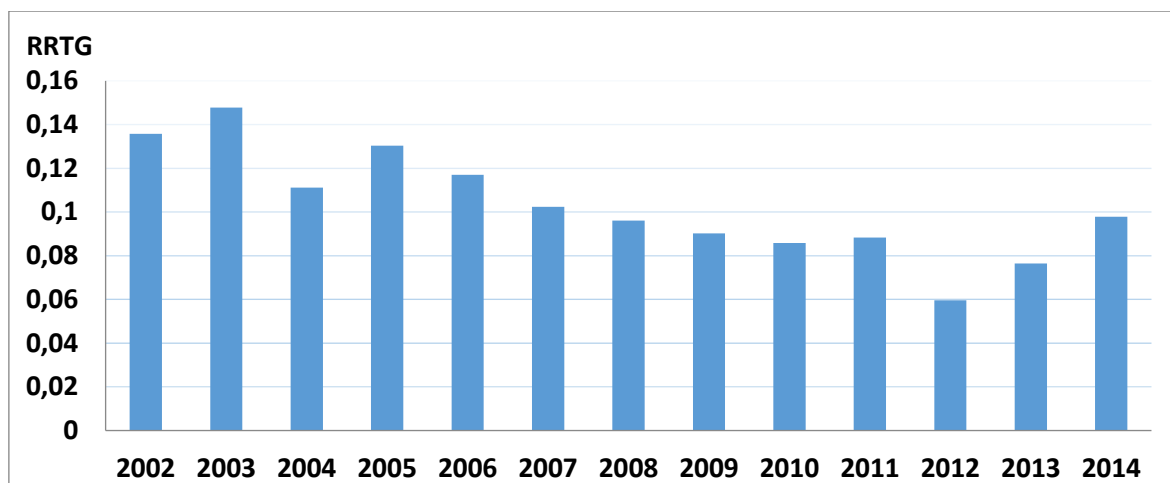
Vedle vývoje zaměstnanosti v zahraničních firmách s IP vývoj ukazatele RRTG ovlivnil též vývoj hodnot benchmarku – ty povětšinou rostly dynamičtěji nežli hodnoty ukazatelů (produktivita, zaměstnanost) Libereckého kraje. Vývoj ukazatele tak byl v Libereckém regionu ovlivněn nejenom výsledkem vývoje absolutních ukazatelů regionu, ale především změnou postavení kraje ve srovnání s kraji v benchmarku – změnou v relativním srovnání, tedy rozdílnou dynamikou vývoje zaměstnanosti a produktivity oproti srovnávaným krajům. Závěrem lze tedy říci, že Liberecký kraj si drží průměrnou úroveň ekonomických ukazatelů, ale má podprůměrnou a vysoce volatilní schopnost technologické absorpce, kterou by si stabilně udržel dynamiku růstu. To znamená, že dostatečně nevyužívá svého možného potenciálu.

²⁷¹ RISY. *Srovnání makroekonomických ukazatelů* [online]. Regionální informační servis, 2016 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/plzensky-kraj/kraj/hospodarske-prostredi/makroekonomicke-ukazatele/>

Relativní regionální technologická mezera v Královehradeckém kraji

Královehradecký kraj je regionem, který s Pardubickým krajem procházel několik desetiletí společným vývojem, přičemž Hradec Králové byl centrem společného regionu. I přes nové územní uspořádání ČR z r. 2000, při kterém vznikly dva samostatné kraje – kraj Pardubický a Královehradecký,²⁷² jsou si oba kraje v řadě parametrů velmi blízké. A to především vzhledem k poloze, podobnému ekonomickému a sociálnímu vývoji. V rámci provedeného výzkumu se dalo očekávat, že sledovaný vývoj RRTG bude pro oba kraje podobný.

Vývoj RRTG Královehradeckého kraje zobrazuje obr. 19 a tabulka B5 v příloze B této práce. Dle tvaru křivky vývoje RRTG lze konstatovat, že očekávání se potvrdilo. Vývoj obou křivek je velmi podobný.

Obrázek 19: Vývoj RRTG v Královehradeckém kraji

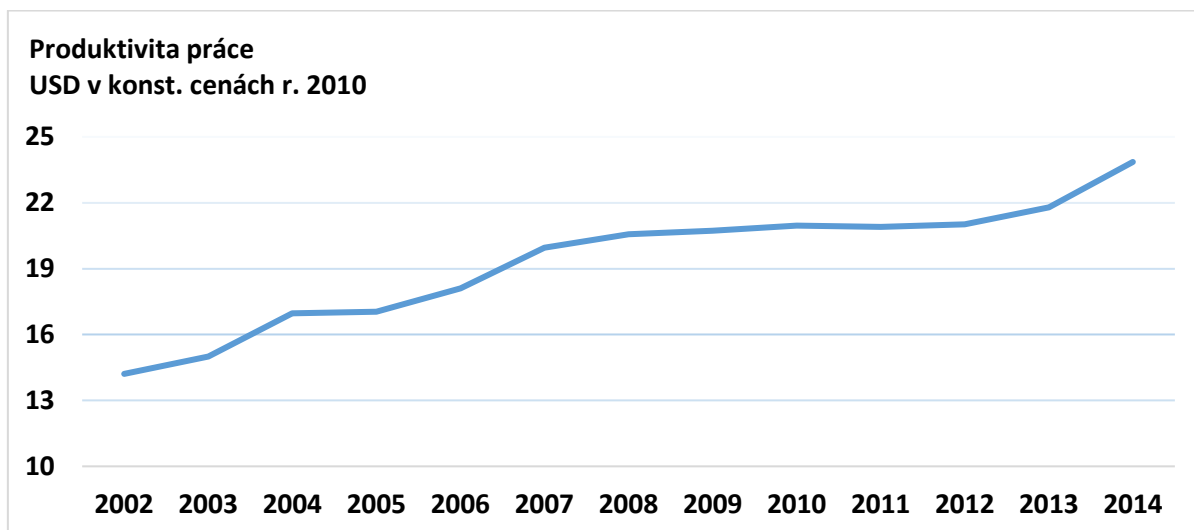
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Přesto lze identifikovat některé odlišnosti. Především, ačkoli oba kraje vycházely na počátku sledování prakticky z identického bodu hodnoty RRTG, Královehradecký kraj zaznamenal během sledovaného období hlubší a téměř ničím nepřerušovaný pokles z původní hodnoty RRTG. Výjimkou byl pouze růst na počátku období v roce 2003 a na konci zkoumaného období v roce 2014. Dle vývoje RRTG Královehradeckého regionu lze usuzovat, že region

²⁷² Česko. Ústavní zákon ze dne 3. prosince 1997 o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. In: Sběrka zákonů České republiky. 1997. Dostupné také z: <http://www.psp.cz/docs/laws/1997/347.html>

nedokázal využívat možnosti růstu za pomoci transferu zahraniční technologické úrovně. Proto je poměrně překvapivé zjištění, že produktivita práce v regionu za sledované období 13 let rostla nejdynamičtěji ze všech sledovaných regionů – viz obr. 20.

Obrázek 20: Vývoj produktivity práce v Královeshradeckém kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z ČSÚ

Region má samostatně potenciál intenzivního růstu.²⁷³ Důvodem může být poměrně silná ekonomická pozice regionu v rámci regionů celé ČR a široké zastoupení firem ze zahraničí. Region tak nemusel být v centru zájmu IP jak ze strany samotné reprezentace regionu, tak reprezentace státu. Malé zainteresování na možný růst za využití transferu technologických znalostí ze zahraničních firem s IP vedle vývoje RRTG signalizuje též vývoj podílu zaměstnanců zahraničních firem s IP na celkovém počtu zaměstnanců Královeshradeckého regionu – viz obr. 10 v kap. 4.3. Královeshradecký region tímto podílem nikdy nepřesáhl hranici 4 % (viz tab. A1).

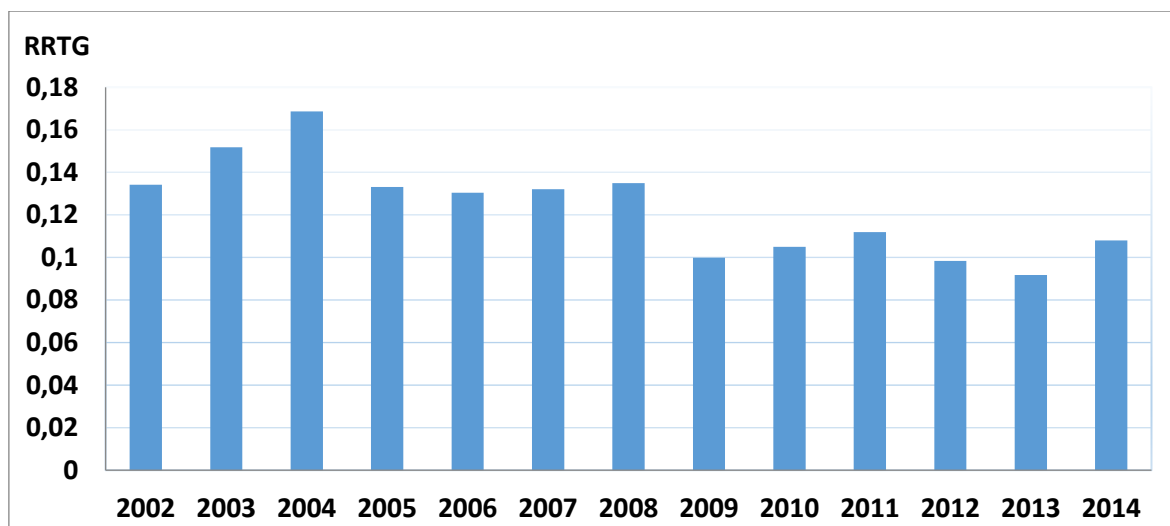
Pokud jde o rozklad ukazatele RRTG, lze konstatovat, že větší podíl na jeho růstu měla komponenta produktivity. Komponenta zaměstnanosti od roku 2004 dosahovala po celou dobu záporných hodnot. Což není překvapivý výsledek vzhledem k výše zmíněnému velmi nízkému podílu zaměstnaných pracovníků jednotlivými zahraničními firmami s IP v regionu. Vývoj hodnot obou komponent přehledně znázorňuje tabulka B5.

²⁷³ Což potvrzuje ukazatel intenzity transferu – viz kap. 4.5.2

Relativní regionální technologická mezera v Pardubickém kraji

Hodnoty ukazatele RRTG a jednotlivé komponenty tohoto ukazatele pro Pardubický region lze přehledně nalézt v tab. B6 v příloze B této práce. Dynamiku vývoje tohoto ukazatele pak ilustruje následující obr. 21.

Nejvyšší hodnoty RRTG region dosahoval na počátku sledovaného období, nejvyšší hodnotu lze zaznamenat v roce 2004. V předkrizovém a krizovém období let 2005 až 2009 došlo k snížení a stagnaci ukazatele, s nejnižší hodnotou v roce 2009. Po roce 2009 zřejmě vlivem pozitivního očekávání ekonomických subjektů po prodělané finanční krizi ukazatel opět dva roky rostl, aby pak v roce 2012 a 2013 následně propadl na nejnižší hodnoty za celé sledované období.

Obrázek 21: Vývoj RRTG v Pardubickém kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

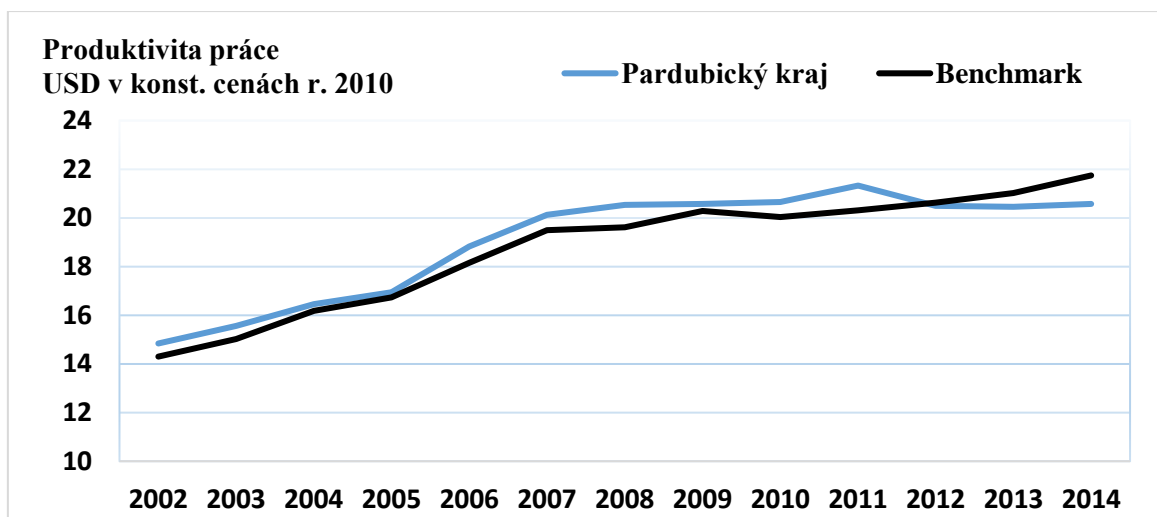
Dá se ovšem souhrnně konstatovat, že kraj ve sledovaném čase prošel obdobím poklesu zájmu ze strany zahraničních investorů žádajících o IP. Tento pokles byl zároveň nižší, než byl s Pardubickým regionem v často srovnávaném regionu Královehradeckém.²⁷⁴ Vzhledem

²⁷⁴ CZECHINVEST. *Investiční pobídky* [online]. Praha: CzechInvest, 2017 [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/investicni-pobidky-czechinvest>

ke společnému ekonomickému vývoji, kdy oba regiony v minulosti tvořily Východočeský kraj, podobné vývoje křivek RRTG nejsou překvapivým zjištěním.

V tabulce B6 lze identifikovat, která z komponent měla vyšší vliv na vývoj ukazatele RRTG. Souhrnně lze konstatovat, že podíl na kladné hodnotě ukazatele měly obě komponenty, přičemž větší vliv s menší volatilitou (resp. pozvolna snižující se hodnotou) měla komponenta produktivity. Ta v čase, stejně jako u ostatních regionů, pozvolna klesala z důvodu silnější dynamiky růstu průměrné produktivity práce (produktivita benchmarku) oproti růstu průměrné zaměstnanosti firem s IP benchmarku.

Dynamika růstu produktivity zemí původu firem investujících v Pardubickém regionu byla také oproti dynamice růstu průměrné produktivity krajů nižší. Viz obr. 22.

Obrázek 22: Vývoj produktivity práce v Pardubickém kraji
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z ČSÚ

Produktivita práce v regionu přílivem PZI nedokázala dosáhnout nadprůměrné dynamiky růstu ve srovnání s ostatními regiony benchmarku. Region na počátku sledovaného období prokazoval nejvyšší produktivitu práce ze sledovaných krajů, na konci období ovšem své postavení ztratil a propadl se až na předposlední místo. To potvrzuje vzájemnou přímou závislost mezi růstem produktivity práce v regionu a růstem ukazatele RRTG, resp. tento klesající vývoj produktivity práce v regionu vývoj RRTG ve sledovaném období signalizoval.

Region po celé období prakticky udržoval podíl zaměstnanců zahraničních firem s IP na konstantní úrovni. Procházel tak v tomto sledovaném parametru jiným vývojem než ostatní sledované regiony. Což mu neumožnilo zvýšit hloubku přenosu technologické úrovně, využít možnosti přenosu produktivity a následně tak více zvýšit produktivitu práce. Toto potvrzuje vývoj RRTG Pardubického kraje.²⁷⁵ Příčiny tohoto stavu mohou být různé – nezájem samotné reprezentace regionu na využití IP a tzv. „usnutí na vavřínech“ po roce 2002, kdy kraj byl v relativním srovnání ekonomicky silným regionem ČR nebo nezájem ze strany investorů ze zahraničí (z důvodů kvalifikací nevyhovující nebo relativně vysoké ceny práce apod.).

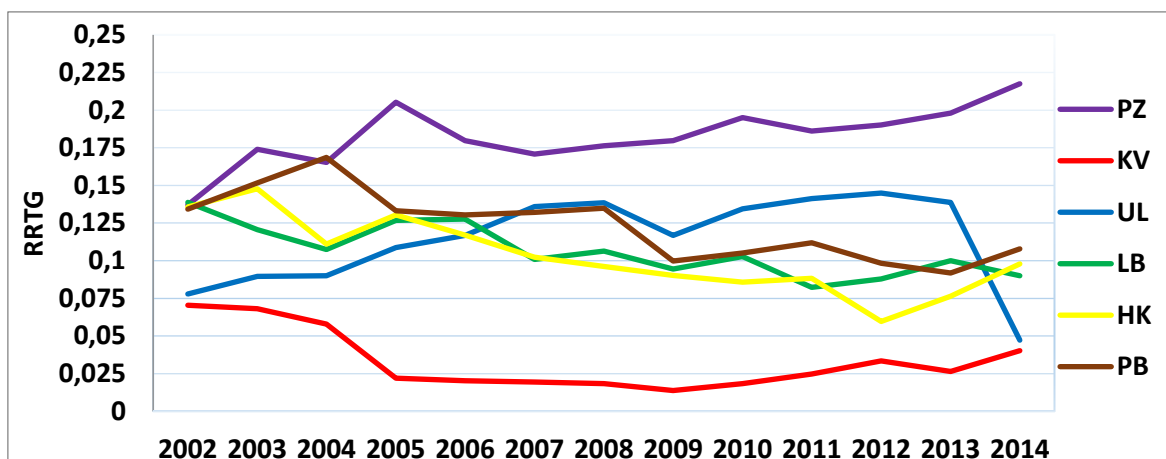
4.4.2 Relativní regionální technologická mezera – komparace krajů

Pro přehledné zachycení situace vývoje technologické mezery ve sledovaných krajích (regionech) je vhodné provést srovnání vývoje zkonstruovaného ukazatele RRTG také souhrnně napříč všemi zkoumanými kraji. Vývoj RRTG a srovnání výše RRTG všech sledovaných krajů, stejně tak porovnání vývoje jednotlivých komponent tvorby ukazatele RRTG pro všechny regiony ve sledovaném období přehledně zachycují obr. 23 – 26.

U vývoje celkové hodnoty RRTG, viz obr. 23, nejvyšší velikost technologické mezery vykazoval po celé období Plzeňský region. Rozdíl ve výši ukazatele RRTG se mezi Plzeňským krajem a ostatními kraji, s výjimkou kraje Ústeckého, spíše prohluboval. Ústecký kraj byl druhým a též posledním krajem, který RRTG dokázal v průběhu období zvyšovat. Pouze v posledním sledovaném roce jeho hodnota RRTG prudce klesla. Vysvětlením je prudký pokles FP, způsobený změnou v trendu nábory pracovníků (viz kap. 4.3). Ostatní kraje v čase hodnotu RRTG snižovaly s minimy mezi lety 2007 až 2010 (období finanční krize a dluhové krize Eurozóny), na závěr období (roky 2013 – 2014) se signály opětovného růstu RRTG.

---

²⁷⁵ KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Foreign Presence, Cultural Distance and Technology Gap as Indicators of Globalization in the Czech Republic. *16th International Scientific Conference Globalization and Its Socio-Economics Consequences* 1. vyd. Zilina: University of Zilina, 2016. S. 337 – 344. ISBN 978-80-8154-191-9

Obrázek 23: Vývoj RRTG ve všech analyzovaných regionech

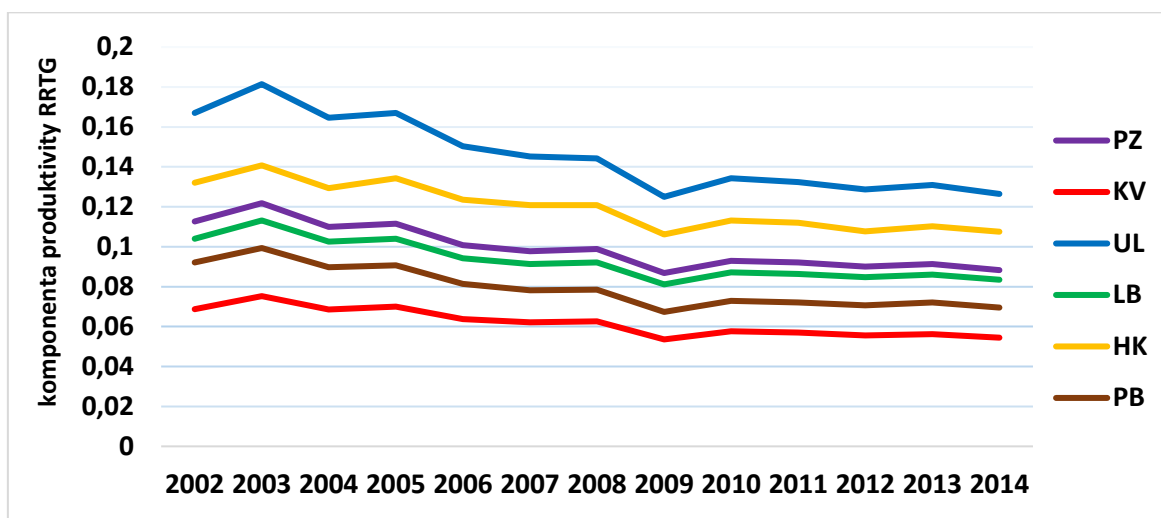
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

U krajů, kde RRTG zaznamenala rostoucí trend, lze vysledovat nadprůměrný růst produktivity práce.²⁷⁶ Opačně u krajů, které vykazovaly klesající či nízkou úroveň sledovaného ukazatele RRTG byl zaznamenán podprůměrný růst produktivity práce (výjimkou tohoto pravidla byl Královehradecký kraj). Lze konstatovat, že zkoumané kraje dokáží vznikající technologické mezery využít pro svůj ekonomický růst. A naopak, kraje, které nedokáží či nechtějí do svého regionu přilákat investory z vyspělých zahraničních zemí, zbytečně ztrácí možnost hospodářského růstu z transferu technologických znalostí.

Poměrně zajímavé skutečnosti byly zjištěny při analýze rozkladu RRTG. Tu lze, jak bylo již dříve popsáno, rozkládat do tří komponent – komponenty produktivity, komponenty zaměstnanosti a komponenty obou efektů. U komponenty produktivity sledované regiony zaznamenaly obdobný vývoj. U všech krajů byl identifikován stejný průběh křivky komponenty produktivity. U všech měla křivka klesající trend, viz obr. 24. To bylo zapříčiněno samotnou konstrukcí vzorce, v jehož čitateli se odečítá a ve jmenovateli vystupuje průměrná produktivita benchmarku. Protože ta rostla vyšší dynamikou, nežli byl růst produktivity firem ze zahraničí, komponenta musela mít zákonitě klesající tvar. Tento

²⁷⁶ na tomto místě je nutné poznamenat, že závislost RRTG a produktivity práce je oboustranná a pozitivní. Tedy, že růst RRTG může vyvolat růst produktivity práce ve zkoumaném regionu a naopak růst produktivity práce v daném regionu může vytvářet příhodné podmínky pro další transfer technologických znalostí.

vývoj ovšem ilustruje schopnost regionu absorbovat a využít vznikající technologické mezery pro svůj hospodářský růst.

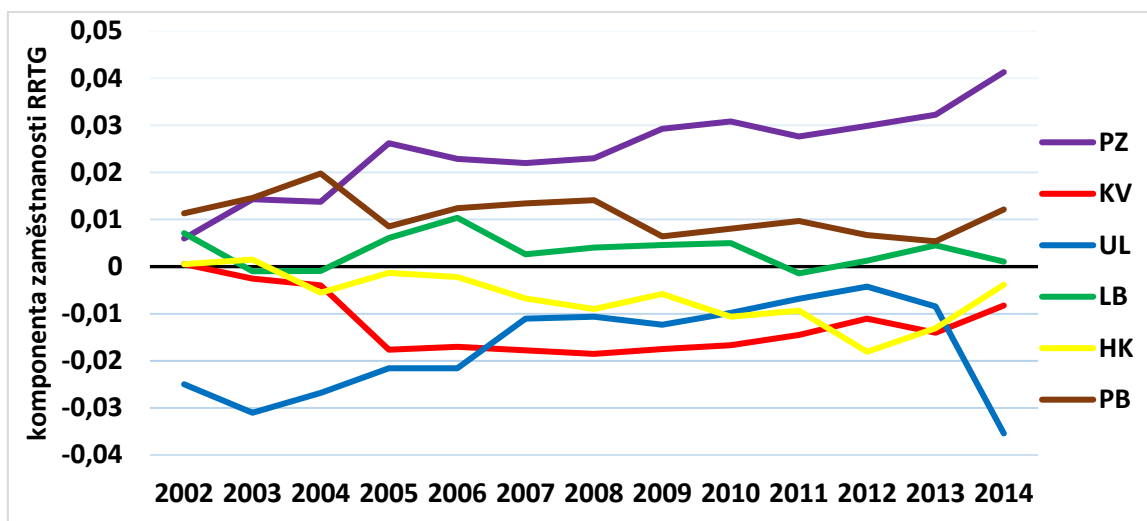
Obrázek 24: Vývoj komponenty produktivity RRTG ve sledovaných krajích

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Vývoj křivky byl ovšem ovlivněn různými situacemi ve zkoumaných regionech. Např. zatímco Ústecký kraj generoval hodnotu komponenty především vysokým podílem zaměstnanců zahraničních firem s IP, na druhou stranu kraj Královehradecký vykazoval vyšší než nadprůměrné hodnoty díky zastoupení zemí s vysokou produktivitou práce (nízký počet zemí původu investorů, mezi nimi dominantní vysoce nadprůměrné Lucembursko).

Nízké hodnoty kraje Karlovarského jsou způsobeny jak nízkým zájmem ze strany zahraničních investorů o tvorbu nových pracovních míst v kraji (nejnižší podíl PZI na celkové zaměstnanosti ze všech analyzovaných krajů), tak skladbou investujících zemí (nízký počet zemí původu investora a mezi nimi země s podprůměrnou produktivitou ve srovnání s ostatními vyspělými zeměmi – Japonsko, VB).

Mnohem rozmanitější je chování křivek komponenty zaměstnanosti pro jednotlivé zkoumané regiony. Tvar těchto křivek již prakticky odráží vývoj a tvar křivek samotných RRTG sestavených pro jednotlivé regiony, viz obr. 25.

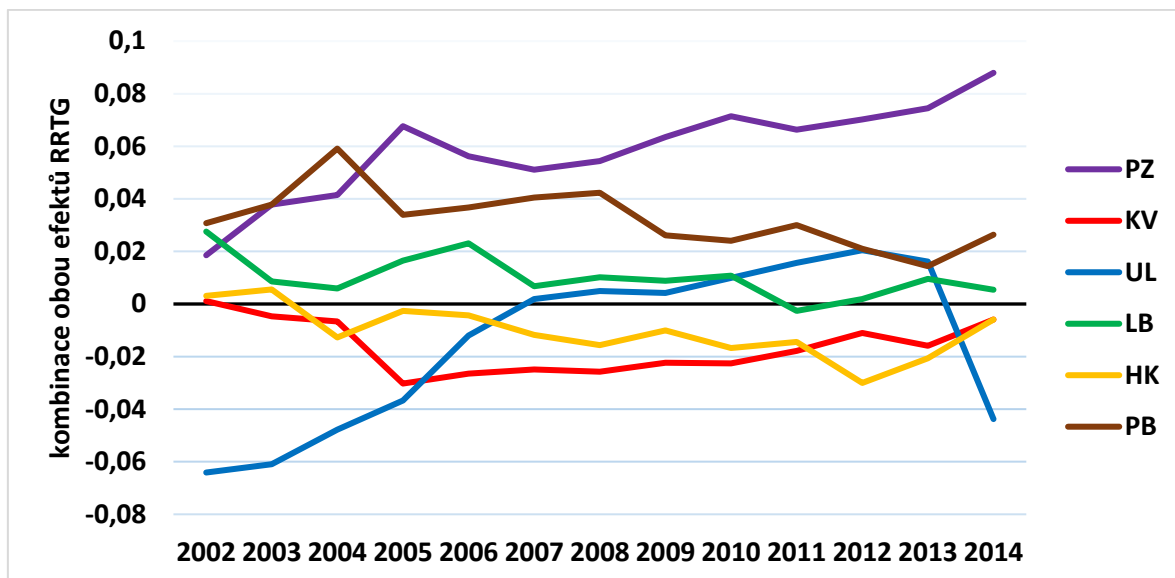

Obrázek 25: Vývoj komponenty zaměstnanosti RRTG ve sledovaných krajích

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Zcela jasně se potvrzuje dominance Plzeňského kraje, který dokázal přilákat dostatek zahraničních firem z vysoce vyspělých zemí, které měly zájem vytvářet nová pracovní místa. Opakem je Karlovarský kraj s malým množstvím firem, které tvořily počtem pracovních míst malý podíl na zaměstnanosti kraje. Velmi zajímavý vývoj lze pozorovat u Ústeckého kraje. Ačkoli u tohoto kraje byla zjištěna rostoucí křivka ukazatele RRTG, což mělo pozitivní vliv na růst produktivity kraje mimo jiné i tím, že v kraji byly zaznamenány v průběhu sledovaného období vysoké celkové podíly zaměstnanců v zahraničních firmách, které získaly IP, křivka komponenty zaměstnanosti je přesto na jedné z nejnižších úrovní mezi sledovanými kraji. To je zapříčiněno tím, že zaměstnanost v zahraničních firmách s IP v kraji byla doprovázena výraznou širší zastoupení zahraničních firem, resp. zemí v kraji (nejvyšší počet zaznamenaných zemí ze všech srovnávaných krajů). Tedy technologický transfer probíhal přes výrazně vyšší množinu přínosců. U kraje Plzeňského hloubka zaměstnanosti byla tvořena malou širší firem a zemí. Tzn., že růst RRTG v Plzeňském kraji je více tažen intenzitou využití technologické mezery a růst RRTG u Ústeckého kraje je tažen spíše extenzivním využitím technologické mezery, kterou do kraje přinášejí zahraniční firmy.

Křivka kombinace obou efektů prakticky kopíruje vývoj křivky RRTG a křivky komponenty zaměstnanosti. Jednotlivé křivky pouze posouvá, na čemž má vliv především dosažená úroveň komponenty produktivity, viz obr. 26.

Obrázek 26: Vývoj kombinace obou efektů RRTG ve sledovaných krajích

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

4.5 Intenzita využití zahraniční přítomnosti v regionu

Aby zkoumaný region díky *FP* dokázal zvyšovat svou produktivitu a hospodářsky rosti, musí v první řadě prokázat vysokou zahraniční otevřenost, tj. dokázat přilákat dostatečné množství zahraničních firem s vysokou produktivitou, které v regionu jsou ochotny vytvářet co nejvyšší množství nových pracovních míst. V druhé řadě tohoto nového potenciálu musí region umět v co nejhlubší míře, tedy intenzitě, využít. Ukazatel RRTG ve své konstrukci spojuje oba předpoklady. Nedokáže ovšem přesně a tedy odděleně kvantifikovat, do jaké míry region rosti díky samotné široké přítomnosti firem ze zahraničí, a do jaké míry tím, že region dokázal vsřebat co nejvyšší míru zahraničními společnostmi nabízeného technologického potenciálu.

Vedle ukazatele RRTG, který odpovídá na otázku, jak se v daném regionu ve sledovaném období dokázala přítomnost zahraničních firem projevit v růstu produktivity regionu, by bylo vhodné mj. sledovat též stupeň, resp. míru schopnosti regionu využít *FP*. Tedy bylo by zajímavé zabývat se otázkou, do jaké míry, *ceteris paribus*, dokáže region z průměrné jednotky *FP* vytěžit růst produktivity. Přičemž průměrná jednotka *FP* je rozuměno průměrná produktivita PZI přepočtená na jednoho pracovníka PZI v daném roce. Takovýto ukazatel intenzity lze nazvat jako „ukazatel intenzity využití zahraniční přítomnosti ve zkoumaném

regionu“, zkráceně ukazatel intenzity transferu (IT). Zkonstruovaný ukazatel pak nebude přímo závislý na počtu firem, které do regionu přišly, ani na celkovém počtu pracovních míst, které dané firmy v regionu vytvořily.

Pro sledování schopnosti regionu intenzivně využít a tzv. účinně vstřebat přinášené technologické možnosti PZI lze zkoumat, k jakému posunu produktivity ve zkoumaném regionu došlo pouze v závislosti na tom, z jaké technologicky vyspělé země do něj PZI přicházely (produktivita dané země) a v jakém poměru v něm investovaly (počet pracovních míst). Dá se říci, že pokud region dosáhl relativně vysokého růstu produktivity za účasti malého množství zahraničních firem s malým počtem jimi vytvořených pracovních míst v regionu, tím byl tento region, při jinak dále nezvažovaných faktorech, tedy *ceteris paribus*, úspěšnější v intenzitě transferu technologické úrovně zahraničních firem do regionu (ve vstřebávání této úrovně). K sledování této schopnosti „vstřebávání“ technologické úrovně může sloužit např. konstrukce podílového ukazatele, v jehož čitateli bude produktivita regionu v daném roce a ve jmenovateli vážený průměr produktivity zahraničních firem, kde váhy budou představovat jednotlivé podíly zaměstnanců těchto firem, opět pro zkoumaný rok. Ukazatel pak též logicky není součtovým ukazatelem, na rozdíl od ukazatele RRTG.

Zkonstruovaný ukazatel *IT* lze vypočítat následujícím vztahem (10):

$$IT_n = \frac{AP_{Li}^{reg}}{\sum (AP_{Li}^{FDI} FP_i^{reg}) / \sum FP_i^{reg}} * 100 \quad (10)$$

AP_{Li}^{reg} je produktivita regionu v daném roce *n*.

Kde AP_{Li}^{FDI} je produktivita zahraničních firem dané země (vyjádřená jako produktivita země původu investora) ve zkoumaném regionu v roce *n*.

FP_i^{reg} je podíl zaměstnanců zahraničních firem dané země ve zkoumaném regionu v roce *n*.

Pro daný ukazatel IT pak bude platit, že čím vyšší hodnoty dosahuje, tím více region dokázal vstřebat nabízené zkušenosti a možnosti technologického růstu firem ze zahraničí.²⁷⁷

Pro zhodnocení celkové schopnosti regionu vstřebat nabízený technologický potenciál v průběhu sledovaného období, tedy vyhodnocení sledovaného trendu, pak lze využít ukazatele průměrného koeficientu růstu IT nebo modifikovaného ukazatele IT. V takovém případě v čitateli vzorce bude namísto roční produktivity regionu, meziroční změna produktivity regionu (tedy absolutní roční přírůstek produktivity).

Zkonstruovaný ukazatel IT velmi vhodně doplňuje ukazatel RRTG, neboť na rozdíl od ukazatele RRTG pracuje s relativní schopností přenosu (vstřebávání) technologické úrovně v regionu. Ukazatel hodnotí stupeň využití – intenzitu - příležitosti převzít technologickou úroveň zahraničních firem ze strany jednotlivých krajů (regionů). Pro co nejlepší hospodářský rozvoj regionu, vedoucí k růstu produktivity regionu, lze konstatovat, že ideálním stavem je vysoká výše jak extenzivního, tak intenzivního růstu. Tedy ideální je pokud jak ukazatel RRTG, tak ukazatel IT dosahují pro daný region vysokých hodnot.

Je nutné opět poukázat na to, že daný ukazatel má několik předpokladů, které je při jeho interpretaci nutné znát. Zásadní jsou pak především tyto dva:

- 1) Nezohledňuje jiné faktory růstu produktivity regionu (tedy faktory růstu, které mohou být vyvolány např. růstem technologické vyspělosti českých firem bez vlivu zahraničí nebo vnější faktory ekonomického růstu – růst či pokles makroekonomických ukazatelů v zemi, změny institucionálních podmínek atd.)
- 2) Abstrahuje od vzájemného působení (interakce) na růst produktivity mezi regiony. Tedy, že jeden region je technologickou „lokomotivou“ druhému regionu či naopak.

---

²⁷⁷ KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Market internationalization in the regional context. *20th International Colloquium on Regional Sciences* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. S. 114 – 119. ISBN 978-80-210-8586-2.

4.5.1 Ukazatel relativní regionální technologické mezery a ukazatel intenzity transferu – vzájemné vazby

Oba zkonstruované ukazatele se mohou vzájemně velmi vhodně doplňovat. V kontextu výsledků obou ukazatelů lze učinit znatelnější a verifikovanější závěry o tom, jak resp., jakým způsobem, zkoumaný region dokázal či dokáže využít zahraniční přítomnosti k růstu své produktivity.

Na základě toho pak je možné tvrdit, že pokud region dokáže přilákat velké množství PZI s vysokým počtem nově vytvářených pracovních míst (extenzivní faktory růstu, projevují se v RRTG) a vedle toho disponuje vysokou schopností intenzity využití této FP (intenzivní faktor růstu, projevuje se v míře IT), přenos technologické úrovně ze zahraničí do regionu projevující se v růstu produktivity je vysoký. Tudíž importovaná technologická příležitost je regionem ve vysoké míře využita. Pro vzájemné vztahy mezi oběma ukazateli pak zjednodušeně platí:

- a) Pokud jsou hodnoty RRTG vysoké a IT nízké – region roste extenzivně za využití FP. Růst regionu je tedy dán spíše širokým zastoupením firem ze zahraničních zemí a jejich vysokým podílem na zaměstnanosti regionu. Region ovšem má mezery v možném využití zahraniční příležitosti, tj. nemá dostatečně silnou schopnost vstřebat nabízené příležitosti. To může být způsobeno špatně nastavenou infrastrukturou, malým propojením, kooperací zahraničních a domácích firem, soustředěností regionu pouze na to, jak přilákat investice do regionu, a nedostatečnou koncentrací na následné využití přítomnosti zahraničních firem v regionu. Region je pro zahraniční investory atraktivní především absolutními výhodami – nízká cena práce, vhodná infrastruktura, poloha regionu atd.
- b) Pokud jsou hodnoty RRTG nízké a IT vysoké – region roste tzv. intenzivně za využití FP. Do regionu se nedaří lákat široké množství firem ze zahraničí, tvorba nových pracovních míst ze strany PZI je nízká. Region naproti tomu ovšem disponuje schopností maximálně využít tohoto malého počtu příležitostí přenosu technologické úrovně. Region je atraktivní vzdělanostní strukturou zaměstnanců, subdodavatelskými vazbami a podnikatelskými příležitostmi nebo ojedinělým faktorem vzájemné konzistence (vhodnosti) infrastruktury a zájmu zahraničních investorů.

- c) Pokud jsou hodnoty RRTG i IT nízké – region nedokáže přilákat investory ze zahraničí a zároveň nedokáže intenzivně využít dosud importovaného know-how. Region se nejeví pro zahraniční investory atraktivním a zároveň má velice nízký potenciál tzv. synergie.
- d) Pokud jsou hodnoty RRTG i IT vysoké – region dokáže přilákat investory ze zahraničí a zároveň umí ve vysoké intenzitě využít importovaný technologický potenciál. Růst produktivity a hospodářský růst regionu je tažen zahraniční přítomností v regionu. Region je pro zahraniční firmy atraktivní jak vhodnými absolutními výhodami investice, pak také dobrou strukturou spolupráce s domácími firmami, subdodavatelskými vazbami, vzdělanostní strukturou obyvatelstva, které je schopno pracovat v odvětvích s vyšší přidanou hodnotou.

4.5.2 Ukazatel intenzity transferu – srovnání zkoumaných regionů

Vývoj intenzity transferu, vstřebávání technologické úrovně zahraničních firem u zkoumaných regionů svými výsledky ne zcela kopíruje výsledky RRTG. Zatímco u ukazatele RRTG byl jasně nejlepším regionem ve využití technologické mezery Plzeňský kraj, u ukazatele intenzity transferu se na prvním místě srovnání objevuje s výrazným náskokem kraj Královeshradecký (průměrný koeficient růstu IT byl 1,039).

Důvodem tohoto rozdílu je především to, že v obou krajích je sice oproti ostatním regionům poměrně vysoká úroveň sledované produktivity, ovšem u obou je tažena jinou komponentou RRTG. U Plzeňského kraje způsobena vysokým zastoupením PZI v regionu a též vysokým podílem zaměstnanců těchto firem na celkovém počtu zaměstnanců kraje – tedy jde o extenzivní růst. U Královeshradeckého kraje je růst produktivity vyvolán především intenzitou využití přítomnosti poměrně malého množství firem ze zahraničí v regionu, které zaměstnávají relativně malý podíl zaměstnanců.

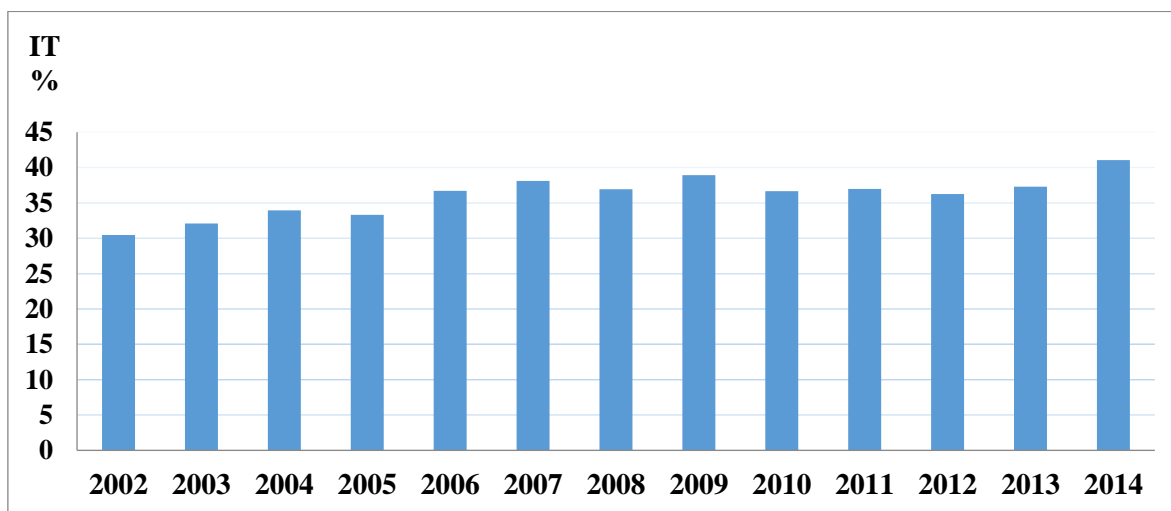
Lze vysledovat, že vysoká hodnota ukazatele IT je především u regionů, jejichž RRTG bylo taženo komponentou produktivity a nižší úrovně IT pak dosahují regiony, jejichž hodnota RRTG byla tažena komponentou zaměstnanosti. Nejnižší hodnoty IT pak dosahují kraje, které neměly ani jednu z komponent RRTG na uspokojivé úrovni.

Nejvyšší hodnoty ukazatele v relativním pojetí mezi zkoumanými regiony tedy dosáhl již zmíněný Královehradecký kraj, nejnižších hodnot pak Karlovarský kraj. U Karlovarského regionu byla nízká jak absolutní hodnota ukazatele IT, tak relativizovaná (modifikovaná) hodnota ukazatele. Poměrně vysokou hodnotu IT pak dosahoval též Ústecký region (průměrný koeficient růstu IT byl 1,031), naopak překvapivě nízkou hodnotu dosáhl kraj Pardubický (průměrný koeficient růstu - 1,021). Všechny kraje pak dosáhly kladné hodnoty průměrného koeficientu růstu IT. Lze tedy konstatovat, že všechny kraje dokáží s postupem času více a intenzivněji využívat příležitosti technologického růstu, který jim přináší zastoupení zahraničních firem v regionu. Tento výsledek je patrně způsoben růstem zkušeností regionu z hlediska kooperace se zahraničím a penetrace zahraničních společností; s tímto tvrzením také korespondují zvyšující se hodnoty křivek FP.

Detailnější rozbor vývoje intenzity transferu v analyzovaných regionech přináší následující podkapitoly.

Intenzita transferu pro Plzeňský kraj

Hodnoty intenzity transferu pro Plzeňský region jsou uvedeny v tab. C1 v příloze C této práce. Dynamiku vývoje tohoto ukazatele pak graficky znázorňuje obr. 27.

Obrázek 27: Vývoj ukazatele IT v Plzeňském kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat OECD, ČSÚ a CzechInvestu

U Plzeňského kraje je dle očekávání intenzita transferu oproti ostatním krajům po celé sledované období relativně vysoká. Dosahuje po celé období úrovně třicet a více procent.

Dynamika růstu IT je ovšem na průměrné či podprůměrné úrovni. Tento výsledek je dán relativně celkově vyšší výchozí hospodářskou úrovní (ekonomickou vyspělostí) Plzeňského regionu v porovnání s ostatními srovnávanými kraji.

Aby mohl být vyloučen vliv celkové výchozí úrovně ekonomické vyspělosti kraje, je vhodné zhodnotit trend vývoje zkoumaného ukazatele na základě jeho meziročních změn, resp. pracovat s meziroční změnou produktivity v regionu měřenou vhodným ukazatelem trendu. Za takový ukazatel lze i v tomto případě považovat roční koeficienty růstu *IT*. Z nich pak lze stanovit průměrný koeficient růstu.²⁷⁸ Průměrný koeficient růstu *IT* v Plzeňském regionu dosahoval ve sledovaném období kladné hodnoty ve výši 1,025. Lze tedy konstatovat, že Plzeňský region dokázal ve zmíněném období, při ceteris paribus, udržovat rostoucí úroveň schopnosti vstřebávat zahraničními firmami přinášenou technologickou úroveň. Tato úroveň růstu však oproti ostatním zkoumaným krajům byla podprůměrná.

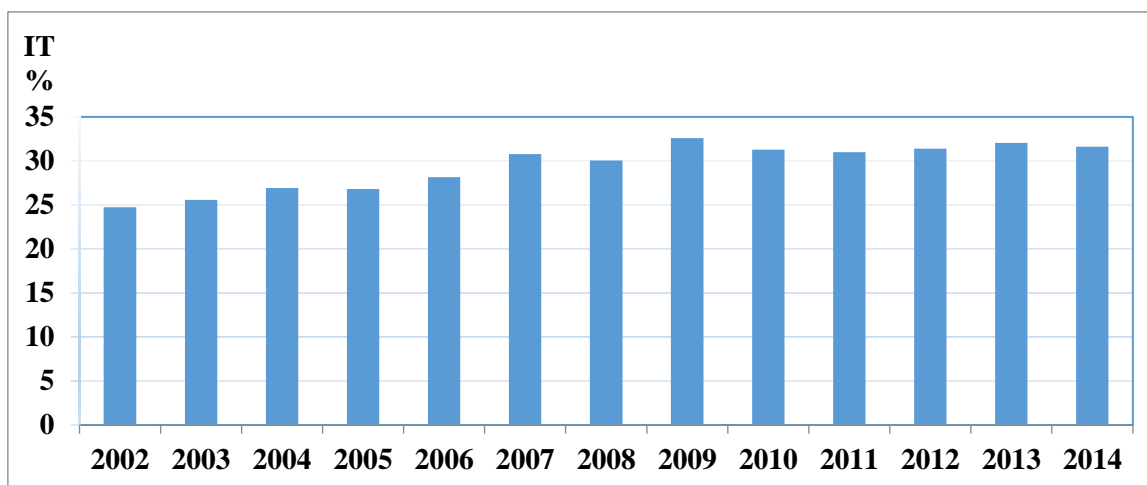
K velmi podobnému závěru lze dospět pohledem na hodnoty IT, kdy v čitateli ukazatele jsou roční přírůstky produktivity v Plzeňském regionu – viz příloha C. Ukazatel vykazuje jedny z nejnižších hodnot mezi sledovanou skupinou krajů. Vzhledem k tomu, že kraj vykázal relativně vysokou hodnotu RRTG, je zcela zřejmé, že technologická mezera byla tažena především extenzivními faktory – vysokým zastoupením PZI v regionu.

Intenzita transferu pro Karlovarský kraj

Hodnoty intenzity transferu pro Karlovarský region jsou uvedeny v tab. C2 v příloze C. Dynamiku vývoje tohoto ukazatele pak graficky znázorňuje obr. 28.

---

²⁷⁸ geometrický průměr ročních koeficientů růstu IT.

Obrázek 28: Vývoj ukazatele IT v Karlovarském kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat OECD, ČSÚ a CzechInvestu

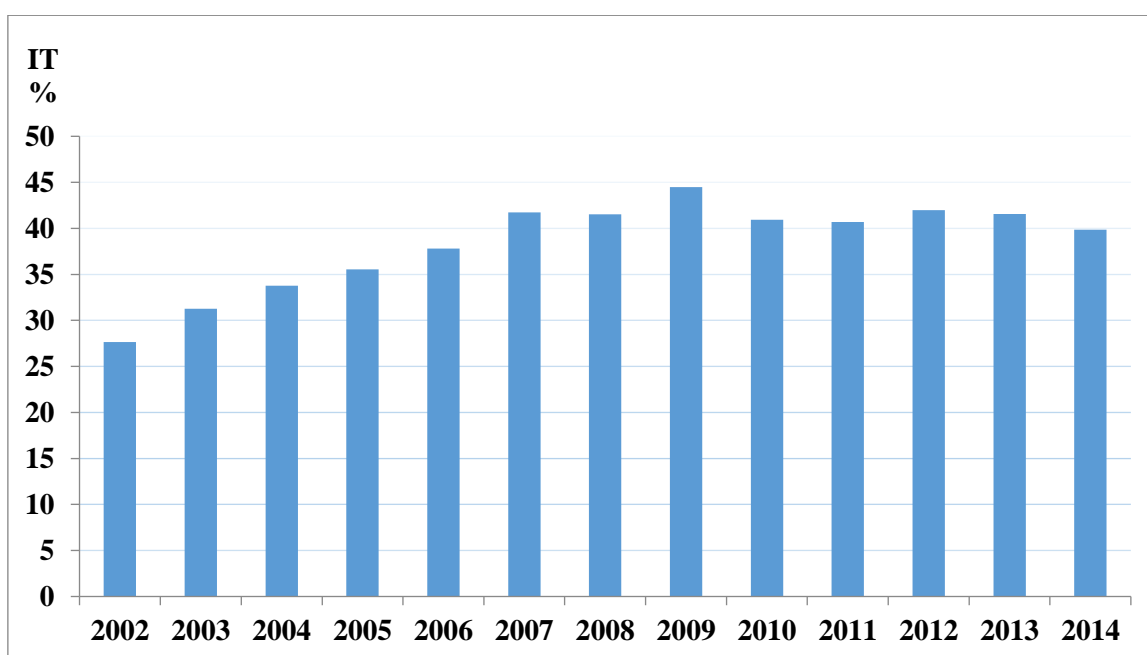
Region v celém období dosahoval relativně nízké úrovně intenzity využití zahraniční přítomnosti, ze sledovaných krajů byl v ukazateli nejhorší. Vzhledem k tomu, že taktéž hodnota extenzivního ukazatele RRTG byla u kraje nízká, lze konstatovat, že kraj nedokáže využívat technologickou mezeru, kterou mu přinášejí firmy ze zahraničí, a tedy není schopen extenzivního ani intenzivního růstu za využití zahraniční přítomnosti v regionu. Nelichotivá pozice kraje je způsobena jak z hlediska nízké zahraniční přítomnosti, tak rovněž nízkou schopností kraje příležitosti využít. Tento závěr ještě více podtrhuje slabé stránky trhu práce a zdůrazňuje nevyužití svého potenciálu a komparativní výhody regionu (ekonomická rozmanitost, příhodná geografická poloha, nízká cena práce vzhledem k Německu).²⁷⁹

K velmi podobným, ne zcela pozitivním, závěrům lze dojít též pohledem na ukazatel intenzity transferu při meziročních změnách růstu produktivity, viz příloha C. Relativní srovnání pro kraj již nevyznívá tak vysoce negativně jako v případě absolutních hodnot produktivity. Potvrzuje se tak, že region s nízkou mírou úrovně produktivity dokáže absorbovat technologickou mezeru sice v menším rozměru než kraj s vyšší hospodářskou úrovní (což je způsobeno nedostatečným využíváním komparativní výhody regionu, menší ekonomickou zkušeností a schopnostmi podnikatelských subjektů pracovat s příležitostmi ze zahraničí), ovšem vliv na produktivitu (tedy její růst) je relativně vyšší z důvodu nižší výchozí báze produktivity.

²⁷⁹ viz kap. 4.2.2

Intenzita transferu pro Ústecký kraj

Ústecký kraj i přes svůj negativní mediální obraz a socio-ekonomické problémy dokázal ve sledovaném období přilákat poměrně široké spektrum zahraničních firem, které v regionu vytvořily relativně vysoký podíl pracovních míst. Vedle toho ovšem region dle výsledků ukazatele IT dokáže FP poměrně intenzivně využít. Velmi pozitivně vyznívá především to, že ukazatel dokázal růst v období krizových let až k jedné z nejvyšších hodnot mezi zkoumanými regiony (44 %) a udržel si od té doby nadále hodnotu nad úrovní 40% – viz obr. 29.

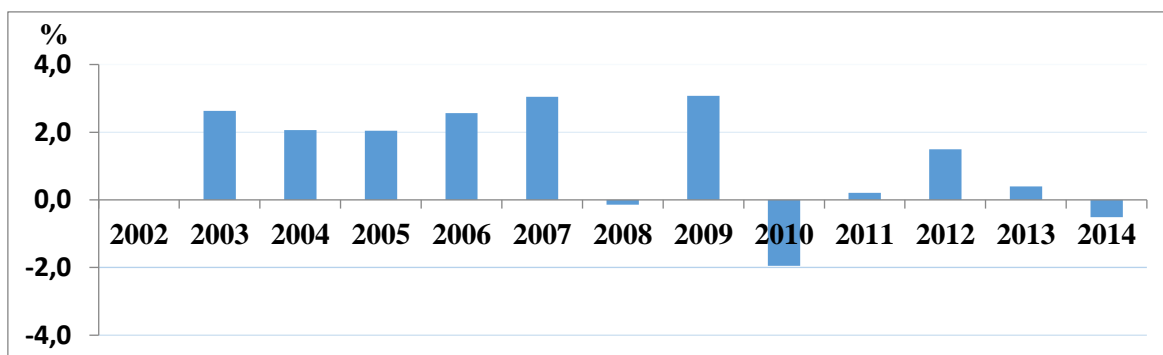

Obrázek 29: Vývoj ukazatele IT v Ústeckém kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat OECD, ČSÚ a CzechInvestu

Kdyby hodnoty ke konci sledovaného období nebyly oproti jiným regionům ve fázi poklesu (ztráta dynamiky růstu mezi lety 2010 až 2014), region by byl v daném ukazateli jednoznačným lídrem mezi zkoumanými regiony. Tento závěrečný výrok mimo jiné též potvrzuje a lépe vystihuje vývoj intenzity transferu počítaný za využití meziročních změn produktivity. Viz tab. C3 v příloze C a obr. 30. Vysoká míra ukazatele IT s ohledem na nízkou úroveň vzdělanostní struktury v regionu je pak dána především kvalitní regionální politikou a vzájemnou konzistentností mezi domácími a zahraničními firmami.

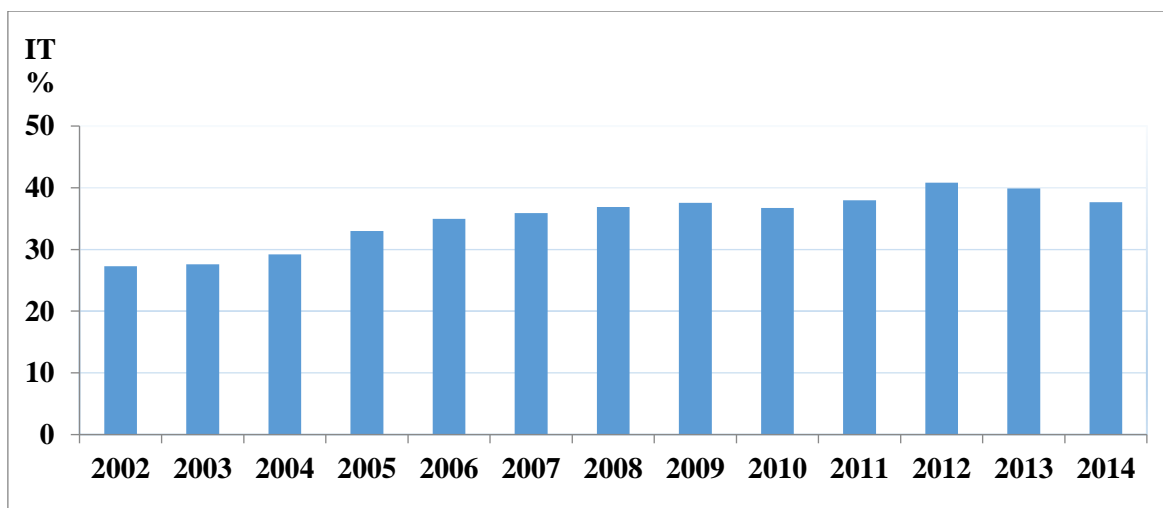

Obrázek 30: Ukazatel IT – meziroční změny produktivity pro Ústecký kraj
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat OECD, ČSÚ a CzechInvestu

Hodnoty IT ve tvaru výpočtu meziroční změny produktivity regionu jasně dokumentují, že kraj v závěru sledovaného období nedokázal využít nabízených příležitostí k růstu. Důvodů může být několik – vnější faktory, změna priorit v oblasti IP, snížení aktivity kraje a jiné.

Intenzita transferu pro Liberecký kraj

Hodnoty intenzity transferu pro Liberecký kraj opět zobrazuje přehledně tabulka C4 v příloze C a následující obr. 31. Pohledem na tato data lze zkonstatovat, že v relativním srovnání s ostatními regiony ve sledované množině krajů byla intenzita transferu Libereckého kraje po celé sledované období na nízké úrovni.

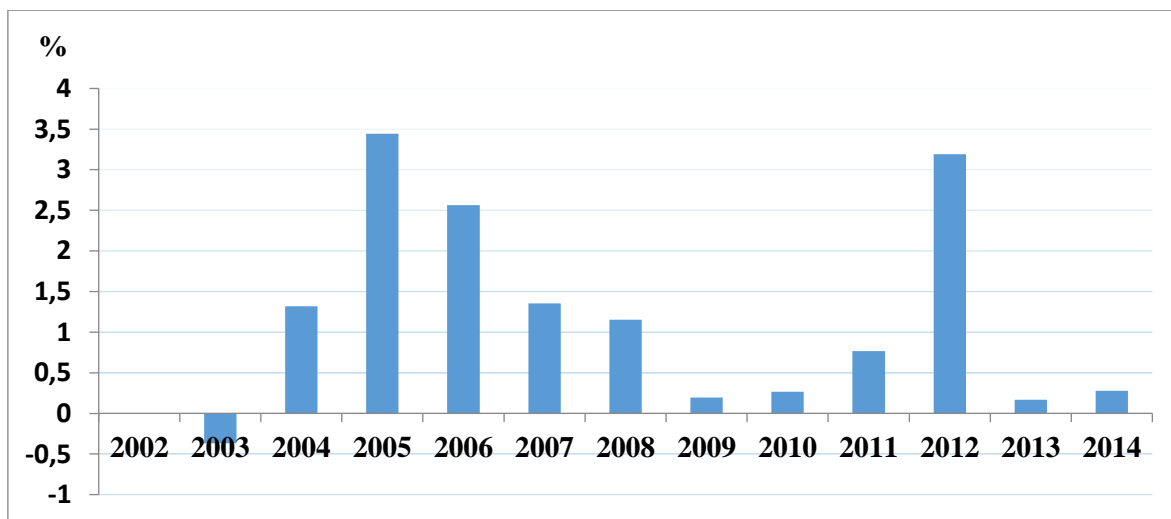

Obrázek 31: Vývoj ukazatele IT v Libereckém kraji
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat OECD, ČSÚ a CzechInvestu

Vzhledem k tomu, že ukazatel RRTG dosahoval u regionu v relativním srovnání vyšší než průměrné hodnoty, lze též konstatovat, že region využívá pro svůj hospodářský růst relativně

vysoké *FP*. Region ovšem nedokáže s dostatečnou intenzitou tohoto zájmu ze strany zahraničních firem využít. Tento fakt se v podnikatelském prostředí projevuje nízkou kooperací mezi domácími firmami v regionu a příchozími PZI. Zahraniční firmy nejsou do podnikatelského života v regionu zcela zapojeni, respektive orientují své dodavatelsko-odběratelské řetězce především směrem ven a domácí podniky se subdodavatelsky podílejí jen v menší míře. Schopnost domácích podniků zapojit se do produkčních sítí zahraničních firem souvisí s jejich absorpční kapacitou - schopností vstřebávat technologický transfer. Zkonstruovaný ukazatel IT kvantifikuje, vzhledem k výše stanoveným zjednodušujícím předpokladům, jak dalece je regionální podnikatelské prostředí schopné vstřebávat technologický transfer, resp. jedná se o zjednodušený relativní indikátor absorpční kapacity.

Vzhledem k tomu, že region po celé období zaznamenal mírný, ale stálý růst produktivity, jsou hodnoty ukazatele po celé období po roce 2003 kladné, ovšem jsou relativně velmi nízké oproti jiným regionům. Hodnota tohoto ukazatele nikdy za celé zkoumané období nepřesáhla 35 %. Růst produktivity regionu musel být tažen ve vyšší míře oproti ostatním krajům domácími hospodářskými subjekty.

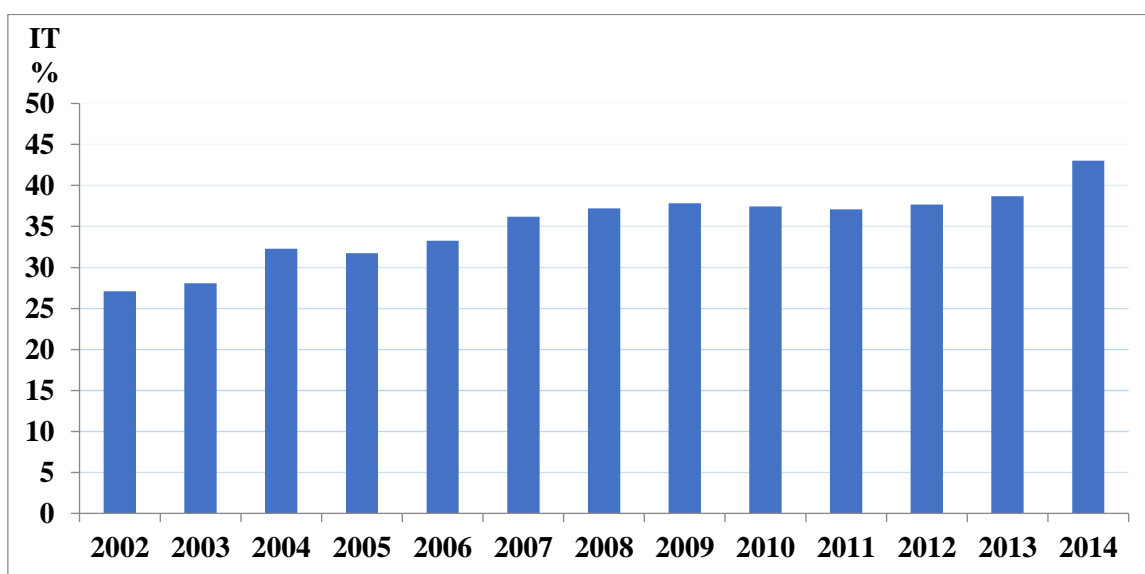
Obrázek 32: Ukazatel IT – meziroční změny produktivity pro Liberecký kraj

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat OECD, ČSÚ a CzechInvestu

Velmi podobné závěry a důkaz nízké úrovně tempa růstu produktivity vlivem slabé intenzity využití přítomnosti zahraničních firem dokumentuje následující obrázek 32, který intenzitu využití *FP* vztahuje k meziroční změně produktivity.

Intenzita transferu pro Královehradecký kraj

Královehradecký kraj zaznamenal mezi srovnávanými regiony nejvyšší míru růstu IT – tedy nejvyšší dynamiku tohoto ukazatele. Velmi pozitivní je především to, že po celé období dokázal ukazatel udržovat konstantní či rostoucí hodnotu (viz obr. 33), což napovídá o rostoucí absorpční kapacitě podnikatelského prostředí Královehradeckého kraje, tzn. v čase rostoucí schopnost zúčastněných ekonomických subjektů využít příležitosti absorpce přínosů ze zahraničí.

Obrázek 33: Vývoj ukazatele IT v Královehradeckém kraji

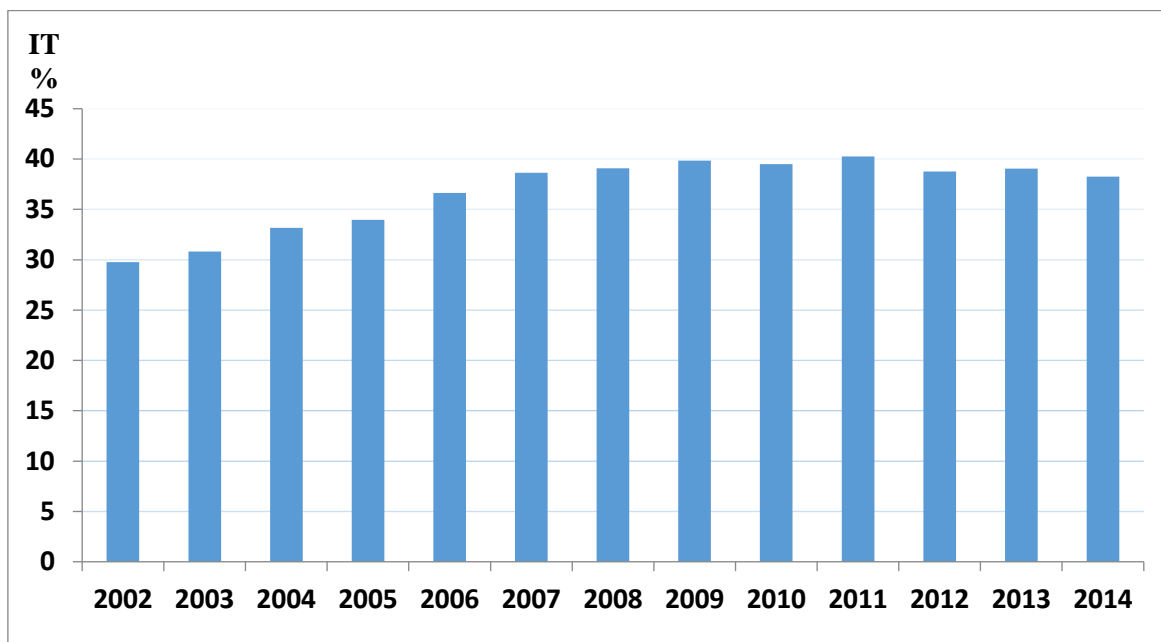
Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat OECD, ČSÚ a CzechInvestu

Vzhledem k tomu, že v kraji nepůsobila široká množina PZI s IP (též ukazatel RRTG byl oproti ostatním srovnávaným regionům poměrně nízký) lze konstatovat, že kraj dokázal do regionu přilákat především firmy s vysokou mírou konzistence obchodních vztahů a vysokou mírou subdodavatelských vztahů mezi zahraničními firmami a domácími podniky. Vysokou dynamiku růstu míry intenzity využití zahraniční účasti v kraji též potvrzují hodnoty modifikovaného ukazatele IT, které jsou uvedeny v tabulce C5 v příloze C.

Intenzita transferu pro Pardubický kraj

Pardubický kraj zaznamenal ve zkoumaném ukazateli nejstabilnější úroveň. Kraj dokázal ve sledovaném období stabilním tempem zlepšovat nebo udržovat své schopnosti absorbovat přínosy ze zahraničí (do roku 2011). Negativní skutečností je, že od roku 2012 dochází

k poklesu tohoto trendu a kraj nikdy nedosáhl hodnoty IT vyšší než 40 %. Tzn., že kraj, resp. krajské podnikatelské prostředí dokáže každou jednotku zahraničního kapitálu vstřebat ze 40 %. Hodnoty opět přehledně zobrazuje tabulka v příloze a následující obrázek 34.

Obrázek 34: Vývoj ukazatele IT v Pardubickém kraji

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat OECD, ČSÚ a CzechInvestu

Vzhledem k poloze regionu, lze také do určité míry malou hodnotu ukazatele přičíst menší zkušenosti domácích subjektů na poli spolupráce se zahraničními firmami. U výrazně příhraničních regionů se tato zkušenost dá vždy alespoň v menší míře předpokládat.²⁸⁰

Stabilitu ve vývoji a zároveň malou dynamiku růstu daného ukazatele lépe zvýrazní a potvrdí pohled na hodnoty IT počítaných přes hodnoty meziroční změny produktivity – viz tabulka C6 v příloze C.

Zajímavé je opět vzhledem k polohám regionů porovnání Pardubického kraje s krajem Královohradeckým. Zatímco Královohradecký kraj vyšel ve srovnání všech krajů v ukazateli IT nejlépe, Pardubický kraj se umístil na zadních příčkách srovnání. Vzhledem k tomu, že

²⁸⁰ Délka společné hranice s Polskem je necelých 33 km, což může být chápáno jako určitý hendikep. U regionů tvořící výrazně delší hranice se zahraničím (všechny ostatní zkoumané regiony), dochází zcela přirozeně k propojení řady činností a ke spolupráci mezi soukromými firmami i veřejnými institucemi na přeshraniční bázi. Příkladem mohou být přeshraniční projekty EU a jiné.

těž v ukazateli RRTG Pardubický kraj mírně za Královehradeckým regionem zaostával, lze konstatovat, že na růstu produktivity Královehradeckého kraje má FP, oproti Pardubickému kraji daleko vyšší vliv. Na růstu produktivity Pardubického kraje se více podílejí domácí subjekty.

4.6 Testování významnosti technologické mezery u zkoumaných regionů

V této subkapitole bude ověřována stanovená hypotéza **H2: Existuje významná technologická mezera mezi přímými zahraničními investicemi a domácími podniky na regionální úrovni.** Tato hypotéza se váže k druhé výzkumné otázce: **V jaké míře se ve vybraných regionech České republiky prosazují nepřímé efekty přímých zahraničních investic?**

U všech zkoumaných regionů byly zaznamenány kladné hodnoty obou konstruovaných ukazatelů – RRTG i IT. U ukazatele IT bylo na základě vypočtených průměrných koeficientů růstu též zjištěno, že pro každý region ve sledovaném období ukazatel v čase rostl. Všechny tyto výsledky naznačují, že existuje významná technologická mezera mezi analyzovanými PZI a ostatními podniky na regionální úrovni.

Pro potvrzení tohoto vztahu je vhodné otestovat význam zjištěných hodnot vhodným statistickým testem, např. testem o parametru střední hodnoty. Hypotéza H_0 byla vždy stanovena jako $\mu_0 = 0$, což znamená, že vypočítané hodnoty nebyly statisticky významné, resp., že významná technologická mezera neexistuje. Zamítnutím tohoto tvrzení, pak dojde k přiklonění k hypotéze $H_1: \mu_1 > 0$, která je alternativou k hypotéze H_0 a znamená, že existuje významná technologická mezera mezi analyzovanými pobočkami nadnárodních firem, které získaly IP a zbylými podniky v regionu. Jednotlivé testy byly provedeny na hladině významnosti $\alpha = 0,01$. Kritická hodnota testového kritéria byla (vzhledem k počtu méně jak třiceti naměřených hodnot) nalezena v tabulkách Studentova rozdělení při dané

hladině významnosti a při 12 stupních volnosti (počet hodnot, resp. období, sníženo o jednotku), což odpovídá hodnotě 3,106.²⁸¹

Pokud hodnota testového kritéria T přesáhla kritickou hodnotu 3,106, dojde k zamítnutí hypotézy H_0 . To ve svém důsledku znamená, že se lze přiklonit k hypotéze H_1 , tedy ke statistické významnosti naměřených hodnot.

4.6.1 Testování statistické významnosti relativní regionální technologické mezery

Pokud byla stanovená testovaná hypotéza H_0 zamítnuta, pak se lze přiklonit k tvrzení, že v regionu existuje významná technologická mezera. Hodnoty směrodatné odchylky a testového kritéria pro jednotlivé regiony přehledně zobrazuje tab. 6.

Tabulka 6: Výpočet hodnoty testového kritéria pro jednotlivé regiony

Kraj	Hodnota směrodatné odchylky (RRTG)	Hodnota testového kritéria (RRTG)	Hodnota směrodatné odchylky (IT)	Hodnota testového kritéria (IT)
Plzeňský	0,019	34,111	0,029	45,033
Karlovarský	0,019	6,343	0,026	41,519
Ústecký	0,029	14,259	0,047	29,208
Liberecký	0,016	23,324	0,043	29,464
Královehradecký	0,024	15,535	0,043	29,48
Pardubický	0,022	20,316	0,035	38,401

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

Vzhledem ke kritické hodnotě testového kritéria při dané hladině významnosti $\alpha = 0,01$ ve všech případech byla zamítnuta hypotéza H_0 . To znamená, že bylo zamítnuto tvrzení, že střední hodnota RRTG je nulová a to u každého ze zkoumaných regionů. Vzhledem k výsledkům provedeného testu o střední hodnotě sledovaného ukazatele, u každého z regionů byla potvrzena statisticky významná existence technologické mezery mezi domácími firmami v regionu a analyzovanými PZI přicházejícími do regionu za podpory IP.

²⁸¹ NEUBAUER, Jiří, SEDLAČÍK, Marek, KRÍŽ, Oldřich. Statistické tabulky [online]. [vid. 1.května 2017]. Dostupné z: <http://k101.unob.cz/~neubauer/pdf/preprint.pdf>

4.6.2 Testování statistické významnosti intenzity transferu

V druhém případě bylo provedeno testování ukazatele IT, který je rovněž ukazatelem sledujícím schopnost regionu využít nabízenou technologickou mezeru. Využito bylo opět parametrického testování střední hodnoty, kdy hypotéza H_0 je tvrzením o neprokázání statistické významnosti v regionu, tedy $H_0: \mu_0 = 0$.

Pokud bude hypotéza H_0 zamítnuta, lze tvrdit, že střední hodnota intenzity transferu je vyšší než nula, a tudíž statistická významnost IT byla v regionu prokázána. Hodnoty směrodatné odchylky a testového kritéria pro jednotlivé regiony opět přehledně zobrazuje tab. 6.

Vzhledem ke kritické hodnotě testového kritéria, při dané hladině významnosti $\alpha = 0,01$, lze konstatovat, že ve všech případech opět byla zamítnuta hypotéza H_0 . To znamená, že lze zamítnout tvrzení, že střední hodnota IT je nulová, a to u každého ze zkoumaných regionů. Vzhledem k výsledkům provedeného testu a vzhledem k analýze trendu sledovaného ukazatele u každého z regionů byla potvrzena statistická významnost IT mezi domácími firmami v regionu a zahraničními firmami, které jsou reprezentovány analyzovanými pobočkami nadnárodních korporací přicházejícími do regionu za podpory IP.

Vzhledem k výše zjištěným výsledkům hodnot RRTG a IT pro jednotlivé regiony, vzhledem k hodnocení trendu IT v čase a **vzhledem k výsledkům provedených testů o střední hodnotě uvedených ukazatelů lze konstatovat, že: existuje významná technologická mezera mezi přímými zahraničními investicemi a domácími podniky na regionální úrovni.**

4.7 *Spillover efekt ve zkoumaných krajích*

Efekt PZI proudících do zkoumaného regionu lze hodnotit přímo dopadem na makroekonomické ukazatele, jako jsou např. zaměstnanost či vývoj produktu (HDP, HPH) v regionu, ale také nepřímo, kdy lze zkoumat např. dopady na vývoj vzdělanosti či na vývoj investic do VaV v regionu. Jde vlastně o jakési doprovodné efekty PZI, které sice nejsou ze strany zahraničních investorů podstatným či zásadním rozhodovacím faktorem při rozhodování o umístění investice, pro okolí podniku a pro podnikatelské prostředí

hostitelského regionu ovšem mohou mít velmi pozitivní vliv – tzv. pozitivních externalit. Samozřejmě nelze opět nezmínit, že PZI mohou přinášet rovněž negativní efekty – negativní externality, např. v možném zvýšení ekologické zátěže v regionu, různé sociální problémy či crowding-out efekt.

V obou případech lze hovořit o tzv. efektu přelévání – spillover efektu, ať už v pozitivním či v negativním směru pro hostitelský region. S přílivem PZI do regionu vedle ekonomického růstu regionu, se přelévají také zkušenosti a schopnosti plynoucí z rozdílu technologické úrovně mezi zemí, z které investující firma pochází, a regionem, do kterého investice zmíněné firmy směřuje. Otázkou pak zůstává jak efekt přelévání regulérně měřit.

Základním východiskem měření je určení množiny kvantifikovatelných faktorů, na které mají PZI ve zkoumaných regionech vliv, tedy na kterých lze jejich přímý či nepřímý (ve formě externalit) dopad měřit.

Velmi inspirativní přístup lze nalézt v článku *Spillovers from Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe*.²⁸² Dle autorů identifikace a měření spillover efektů má smysl v takových podnikatelských prostředí, kde existují intenzivní vertikální vazby mezi domácími firmami a zahraničními afilacemi. Zároveň tyto afilace musí představovat významné zaměstnavatele, resp. jedná se o prostředí s identifikovatelnou zahraniční přítomností. Autoři vycházejí ze zjištění Blomströma a Kokka²⁸³ a Görga a Greenawaye,²⁸⁴ průkopníky v oblasti spillover efektů. Na základě zjištěných determinant spillover efektů

---

²⁸² SZENT-IVANYI, Balázs and Gábor VIGVÁRI. Spillovers From Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe. *Society and Economy*, 2012, vol. 34, s. 51-72. ISSN 1588-9826.

²⁸³ BLOMSTÖRM, Magnus and Ari KOKKO. Multinational Corporations and Spillovers. *Journal of Economic Surveys*, 1998, vol. 12, s. 245-277. ISSN 0950-0804.

²⁸⁴ GÖRG, Holger and David GREENAWAY. Much I do about nothing? Do domestic firms really benefit from foreign direct investment? In: *World Bank Research Observer*, 2004, vol. 19, iss. 2, s. 171-197. ISSN 0257-3032.

→ pokračování na další straně

(viz kap. 3.4) autoři²⁸⁵ zkonstruovali tzv. *Spillover Potencial Index* k identifikování efektu na národní úrovni. Index se skládá z šesti komponent:

- A) HDP na obyvatele hostitelské ekonomiky jako ukazatel ekonomické úrovně,
- B) podíl průmyslového výstupu vzniklého v PZI jako ukazatel odvětvových spilloverů,
- C) podíl domácích vstupů na celkových vstupech dle odvětví, (ukazatele B) a C) představují kvantifikátory technologické mezery)
- D) výdaje na vědu a výzkum,
- E) podíl osob s vyšším středním a vysokoškolským vzděláním,
- F) čistý export jako ukazatel otevřenosti hostitelské ekonomiky.

Tento přístup je však, vzhledem k dostupnosti dat, nutné modifikovat pro naplnění DC2 a určení efektu přelévání na regionální úrovni, pro každý region ve zkoumané množině regionů, tak aby bylo možné výši zjištěného efektu mezi regiony v čase pak také porovnat. Mezi indikátory, které budou vstupovat do modifikovaného „*UKAZATELE SPILLOVER EFEKTU (SPE)*“ pro určení efektu na regionální úrovni krajů, patří následující veličiny:

- 1) HPH: Sami autoři upozorňují na nízkou vypovídající schopnost ukazatele HDP na obyvatele vzhledem k určení charakteru a působení investic v hostitelské ekonomice. HPH může tento problém do jisté míry eliminovat, z tohoto důvodu bude zkonstruovaný ukazatel spillover efektu pracovat s HPH namísto HDP na obyvatele. Neboť dá se předpokládat, že PZI mají přímý vliv na vývoj HPH. U investic ze zemí s vyspělou technologií, které vytvářejí produkty s vysokou přidanou hodnotou, by měl tento vliv být vysoce pozitivní. Závislost ovšem může být též opačná – regiony s vysokou HPH lákají investice s vyšší přidanou hodnotou respektive ze zemí s více vyspělou technologií. Tedy vývoj HPH je příčinou zvyšujících zahraničních investic, ale také důsledkem přílivu zahraničních investic. Váha tohoto faktoru v ukazateli Spillover efektu bude tedy jiná než váhy ostatních faktorů.
- 2) RRTG – tedy schopnost regionu využít zahraniční přítomnosti. Dá se říci, že čím větší příliv zahraničních investic do regionu je a z čím technologicky více vyspělých zemí tyto

---

²⁸⁵ SZENT-IVANYI, Balázs and Gábor VIGVÁRI. Spillovers From Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe. *Society and Economy*, 2012, vol. 34, s. 51-72. ISSN 1588-9826.

investice pochází, tím větší zkušenosti a schopnosti využívat příležitosti z těchto investic region má.

- 3) Investice do vědy a výzkumu (IVaV) – lze očekávat, že vyšší míra zahraničních investic ze zemí s vyspělou technologií na sebe váže nové investice do VaV v regionu, popř. přímo samotné zahraniční firmy do této oblasti investují. Dále lze také logicky předpokládat, že do oblastí s vyššími investicemi do VaV budou vstupovat investoři s výrobou s vyšší přidanou hodnotou.
- 4) Podíl obyvatel s vyšším středoškolským či vysokoškolským vzděláním (EDU) – lze očekávat, že investice firem s vysokou technologickou úrovní poptávají vysoce kvalifikované pracovníky. To by mělo mimo jiné vést k spolupráci mezi firmami a školami v regionu, která by měla následně vést k růstu podílu osob s vyšším stupněm vzdělání v regionu. Zároveň tato komponenta představuje indikátor lidského kapitálu, který je, jak bylo uvedeno výše, atributem absorpční schopnosti domácího podnikatelského prostředí.²⁸⁶
- 5) Příliv přímých zahraničních investic do regionu (PZIr) – jako ukazatel otevřenosti hostitelského podnikatelského prostředí. Je signifikantní, že efekt přelévání je přímo závislý na velikosti PZI v regionu. Velikost PZI v regionu může z vysoké míry ovlivnit (především pozitivně) příliv dalších, nových, PZI. A to z mnoha důvodů. Těmi mohou být např.: větší zkušenosti regionu s lákáním nových PZI, vyšší připravenost (kvalifikace) obyvatel a tím i vyšší absorpční kapacita podnikatelského prostředí či investice odběratelů či dodavatelů investujících firem. Vzhledem k vzorku poboček nadnárodních společností, které jsou předmětem výzkumu této práce, vstupuje do této komponenty ukazatele pouze příliv PZI splňující kritérium udělení investiční pobídky.

Každý z faktorů je u každého regionu zvažován v relativní míře, která je stanovena:

- a) poměrem absolutní výše ukazatele a počtu obyvatel regionu – tedy tzv. na obyvatele v regionu. To umožní relativizovat rozdíly ve velikosti ekonomického prostoru krajů.
- b) jako podíl k benchmarku; benchmark bude vždy prostým aritmetický průměr ukazatele sumy hodnot za jednotlivé regiony.

---

²⁸⁶ blíže viz kap. 3.4.2

c) váha ukazatele relativní výše HPH bude mít poloviční váhu v ukazateli spillover efektu (SPE), ostatní faktory budou mít váhu stejnou. Zkonstruovaný výsledný vzorec má následující tvar:

$$SPE_n = \frac{HPH_r + 2 * RRTGr + 2 * IVaVr + 2 * EDUr + 2 * PZIr}{9} \quad (11)$$

Kde:

SPE_n – je hodnota spillover efektu v roce n,

HPH_r – je relativní hrubá přidaná hodnota vypočtená jako průměrná HPH na jednoho obyvatele kraje poměřená k benchmarku krajů (HPHBr), respektive:

$$HPH_r = \frac{\text{výše HPH} * 1/HPHBr}{\text{počet obyvatel}} \quad (12)$$

$RRTGr$ – je relativní regionální technologická mezera v poměru k benchmarku RRTG krajů (RRTGB), respektive:

$$RRTGr = \frac{RRTG \text{ kraje}}{RRTGB} \quad (13)$$

$IVaVr$ - je relativní míra investic do vědy a výzkumu vypočtená jako průměrná výše investic do vědy a výzkumu na jednoho obyvatele kraje poměřená k benchmarku krajů (IVaVB), respektive:

$$IVaVr = \frac{\text{výše IVaV} * 1/IVaVB}{\text{počet obyvatel}} \quad (14)$$

$EDUr$ – je podíl středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných obyvatel kraje poměřený k benchmarku krajů (EDUB), respektive:

$$EDUr = \frac{\text{podíl EDU}}{EDUB} \quad (15)$$

$PZIr$ – je míra přílivu PZI vypočtená jako příliv PZI do kraje poměřený k benchmarku krajů (PZIB), respektive:

$$PZIr = \frac{\text{výše PZI} * 1/PZIB}{\text{počet obyvatel}} \quad (16)$$

Výše popsanou metodiku včetně jednotlivých dílčích kroků schematicky ilustruje tabulka D2 v příloze D.

4.7.1 Interpretace výsledků

Uvedený přístup k určení velikosti (intenzity) efektu přelévání má některé podstatné vlastnosti a výhody. V první řadě hodnoty jednotlivých komponent jsou již souměřitelná čísla stejných jednotek, tedy lze je sčítat a vykazovat konkrétní hodnotu ukazatele. Dle zjištěných hodnot je pak možné určit pořadí sledovaných regionů. Resp., ve kterém regionu došlo k nejvyšší míře efektu spillover.

Uvedený přístup také umožňuje rozšířit množinu zkoumaných a sledovaných regionů prakticky neomezeně. Následně pak takovou množinu regionů lze opět seřadit dle výše efektu přelévání. Rozdíly mezi jednotlivými regiony lze vyjádřit v procentních bazických bodech. Poměrně snadno lze také hodnotit trend vývojové řady ukazatele SPE pro jednotlivé kraje zvlášť nebo taktéž pro celou vybranou množinu krajů (sledování hodnoty benchmarku).

Vzhledem k tomu, že hodnota každé z komponent ukazatele je relativní hodnotou vztaženou k benchmarku dané komponenty, pak průměrná hodnota ukazatele SPE za všechny zkoumané kraje v daném roce bude rovna jedné. Kraje, které dosahují hodnoty vyšší než jedna, vykazují oproti ostatním regionům ve zkoumané množině nadprůměrnou hodnotu efektu přelévání a naopak.

4.7.2 Identifikace spillover efektu u zkoumané množiny krajů

Na základě uvedené metodologie byly pro danou skupinu regionů ve zkoumaném období let 2002 - 2014 vypočítané roční hodnoty efektu přelévání. Hodnoty zobrazuje tab. 7.

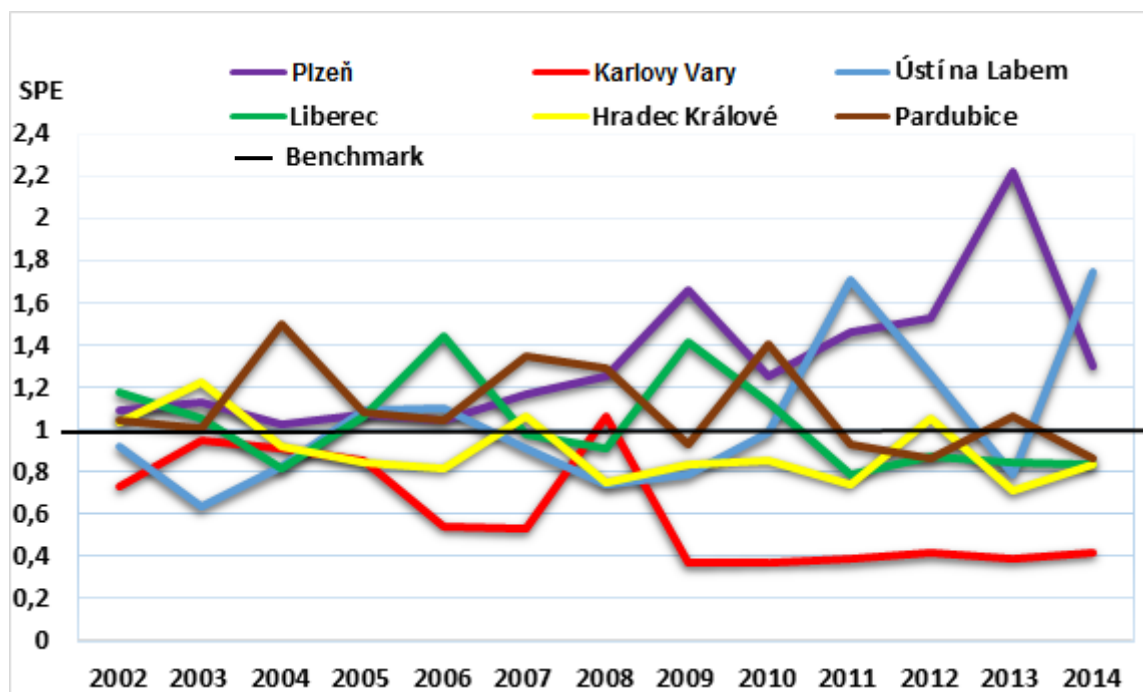
Tabulka 7: Hodnoty ukazatele spillover efektu

Rok	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický
2002	1,086	0,728	0,918	1,176	1,041	1,051
2003	1,124	0,945	0,636	1,06	1,228	1,008
2004	1,025	0,91	0,82	0,815	0,928	1,503
2005	1,072	0,847	1,087	1,061	0,848	1,086
2006	1,047	0,538	1,101	1,445	0,817	1,051
2007	1,168	0,526	0,908	0,981	1,067	1,349
2008	1,251	1,057	0,734	0,911	0,751	1,296
2009	1,655	0,364	0,785	1,42	0,839	0,937
2010	1,254	0,371	0,983	1,133	0,854	1,404
2011	1,457	0,379	1,705	0,788	0,74	0,93
2012	1,529	0,409	1,261	0,88	1,06	0,86
2013	2,22	0,385	0,782	0,844	0,706	1,064
2014	1,3	0,415	1,744	0,837	0,834	0,869
Průměr:	1,332	0,606	1,036	1,027	0,901	1,108

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Z dat je patrné, že nejvyšší míru růstu spillover efektu ve sledovaném období zaznamenal Plzeňský region a naopak nejvyšší míru propadu spillover efektu zaznamenal region Karlovarský. U Plzeňského regionu dosáhl ukazatel spillover efektu nejvyšší hodnoty v roce 2013 a to 2,22. Jednalo se o nejvyšší zaznamenanou hodnotu mezi zkoumanými kraji vůbec. Výše hodnoty říká, že Plzeňský region byl v daném roce 2,22-krát úspěšnější v efektu přelévání, než odpovídalo průměru regionů.

Na druhé straně nejméně úspěšný, Karlovarský region, dosáhl nejnižší hodnoty v roce 2009, konkrétně 0,364. Tato hodnota říká, že v daném roce byl efekt přelévání v kraji téměř třikrát menší, než odpovídalo průměru všech krajů. Poměrně stabilní až mírně volatilní úroveň spillover efektu lze vysledovat u Pardubického, Královéhradeckého a Libereckého regionu. Hodnoty spillover efektu těchto krajů se ve sledovaném období pohybovaly nejčastěji kolem průměrné hladiny 1. Silně volatilní v průběhu sledovaného období byl vývoj spillover efektu v Ústeckém regionu. Ústecký region dokázal být pod hranicí průměru efektu téměř o 40 %, aby následně byl schopen průměr o téměř 75 % překonat. Silné zaostávání Karlovarského regionu je velmi negativní skutečností. Negativně lze ovšem hodnotit také silně volatilní vývoj v Ústeckém regionu. Grafické srovnání vývoje spillover efektu za jednotlivé kraje pak názorně představuje obr. 35.

Obrázek 35: Spillover efekt – srovnání zkoumaných regionů

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, dat ČSÚ, a výročních zpráv analyzovaných PZI

Toto grafické srovnání také zřetelněji vystihuje zvyšování rozdílu ve velikosti efektu přelévání mezi regiony ve sledovaném čase. Tento vývoj lze hodnotit negativně, neboť signalizuje prohlubování ekonomicko-sociálních rozdílů mezi regiony. Na počátku sledovaného období mezi roky 2002 – 2005 byl spillover efekt mezi jednotlivými kraji srovnatelný. V období mezi lety 2009 - 2013 se hodnoty spillover efektu u jednotlivých regionů znatelně lišily. Vzhledem k tomu, že v prvním případě let 2002 - 2005 se česká ekonomika nadechla k silnému hospodářskému růstu, který vyvrcholil v roce 2006 a naopak, v období 2009 - 2013 byla tuzemská ekonomika v útlumu a recesi, lze konstatovat, že vývoj efektu je závislý na ekonomickém vývoji země.

V době ekonomického růstu se tedy dá předpokládat, že by spillover efekt u jednotlivých regionů měl mít podobnou hodnotu, tedy, že pobočky nadnárodních firem, které získaly IP, přinášejí pozitivní efekty do všech zkoumaných regionů. V době ekonomického útlumu se spillover efekt selektuje k určitým regionům – především k ekonomicky silným či PZI preferovaným regionům. Tato skutečnost se potvrdí či vyvrátí na datech, která bude možné sledovat v následujících několika letech, kdy česká ekonomika prochází a bude procházet obdobím ekonomického oživení a růstu.

4.8 *Zahraniční přítomnost a spillover efekt*

Pro naplnění DC3 je v této subkapitole zhodnocen vztah mezi zahraniční přítomností v regionu a efektem spillover, resp. bude ověřována stanovená hypotéza **H3: Velikost míry zahraniční přítomnosti ve vybraných regionech NUTS 3 České republiky představuje potenciál ke vzniku pozitivních spillover efektů.** Dá se očekávat, že by měla být mezi veličinami FP a spillover efektem především pozitivní korelace, pokud poroste FP v regionu, pak se bude zvyšovat efekt přelévání a naopak.

FP je měřena vzorcem (8)²⁸⁷ a spillover efekt je vyjádřen rovnicí (11).²⁸⁸ Zhodnocení, respektive nalezení vztahu mezi oběma veličinami je provedeno za využití regresní analýzy, pro každý region samostatně. Hodnoty budou počítány s využitím programu Microsoft Excel. Pro potvrzení nalezeného vztahu bude následně provedeno srovnání v pořadí regionů v obou veličinách a za využití vhodné metody pořadové korelace (Spearmanův korelační koeficient) opět ověřena závislost obou zkoumaných veličin. Tato srovnání budou vyhodnocena změnou v čase intervalu sledovaného období.

Hodnoty FP, jak již bylo zmíněno výše, jsou uvedené v tab. A1 v příloze A a hodnoty SPE ve sledovaném období let 2002 - 2014 pro zkoumané regiony přehledně zobrazuje tabulka 7. Pro uvedená data byla pro každý region spočítána regresní funkce zachycující vztah mezi veličinami. Konečné výsledky regresní analýzy přehledně zachycuje tabulka E1 v příloze E. Regresní funkce byly pro každý region spočítány ve dvou tvarech. V prvním případě funkcí, která nejvyšším stupněm polynomu dokáže nejlépe popsat variabilitu dat (polynom šestého stupně) a v druhém případě byl vztah hledán ve formě lineární funkce (regresní přímky). Výše nalezené funkce a funkční závislosti míry zahraniční přítomnosti a Spillover efektu ve zkoumaných regionech výstižněji graficky znázorňují grafy v příloze E.

Pohledem na výsledky regresní analýzy lze konstatovat, že pouze u dvou regionů (Plzeňský a Ústecký kraj), lze předpokládat, že existuje pozitivní vztah mezi výší FP a výší spillover efektu, resp. že příliv zahraničních investic a s ním související růst podílu pracovníků v

---

²⁸⁷ viz kap. 4.3

²⁸⁸ viz kap. 4.7

zahraničních firmách vede k růstu efektu přelévání. U ostatních regionů, Karlovarský, Liberecký, Hradecký a Pardubický region, byl vysledován opačný vztah – nepřímá závislost mezi zkoumanými veličinami.

Tato skutečnost v kontextu ostatních již dosažených výsledků znamená, že kraje, kde byla vysledována přímá závislost mezi mírou zahraniční přítomnosti a velikostí spillover efektu, jsou regiony, které vykázaly oproti ostatním nadprůměrně vysokou hodnotu ukazatele technologické mezery (Plzeňský kraj) nebo vysokou dynamiku vývoje a růstu technologické mezery (Ústecký kraj).

4.8.1 Spearmanův koeficient pořadové korelace pro míru zahraniční přítomnosti a spillover efekt

Vztah mezi vývojem zahraniční přítomnosti a vývojem spillover efektu lze zkoumat také na základě srovnání pořadí regionů v míře FP a pořadí regionů ve velikosti spillover efektu v každém roce zkoumaného období. Pokud se tato pořadí budou ve vysokém počtu shodovat, lze konstatovat, že existuje přímá závislost mezi oběma jevy.

Test bude proveden na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Kritická hodnota pak je vzhledem k uvedené hladině významnosti a počtu srovnávaných regionů (6), vždy pro každý zkoumaný rok totožná, a to ve výši 0,829. Pořadí se budou ve statistické míře v daném roce shodovat (resp. bude potvrzena závislost) vždy, pokud hodnota testového kritéria (r) překoná uvedenou kritickou hodnotu 0,829 ($r > 0,829$).

Přehled pořadí regionů v obou jevech za každý rok hodnoceného období uvádí tabulka 8. Každému z těchto pořadí byla propočítána hodnota testového kritéria. Přehled těchto hodnot, stejně jako výsledků provedených testů pořadové korelace uvádí tabulka E2 v příloze E.

Tabulka 8: Pořadí z hlediska velikosti zahraniční přítomnosti a zjištěného spillover efektu

	Plzeňský pořadí:		Karlovarský pořadí:		Ústecký pořadí:		Liberecký pořadí:		Královéhradecký pořadí:		Pardubický pořadí:	
	FP	SPE	FP	SPE	FP	SPE	FP	SPE	FP	SPE	FP	SPE
2002	4	2	4	2	2	5	5	1	3	4	1	3
2003	4	2	6	5	2	6	5	3	3	1	1	4
2004	4	2	5	4	2	5	6	6	3	3	1	1
2005	4	3	6	6	2	1	5	4	3	5	1	2
2006	3	4	5	6	2	2	4	1	3	5	1	3
2007	3	2	6	6	1	5	5	4	4	3	2	1
2008	3	2	6	3	1	6	5	4	4	5	2	1
2009	3	1	6	6	2	5	5	2	4	4	1	3
2010	3	2	6	6	1	4	5	3	4	5	2	1
2011	3	2	6	6	1	1	5	4	4	5	2	3
2012	3	1	6	6	1	2	5	4	5	4	2	5
2013	3	1	6	6	1	4	5	3	4	5	2	2
2014	4	2	6	6	3	1	2	4	5	5	1	3

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

Pohledem na výsledky lze konstatovat, že pořadí obou hodnocených jevů se ve statistické míře shodovala pouze v roce 2011. V ostatních letech provedený test vždy zamítl shodu obou pořadí. Lze tedy opět potvrdit, že přímá závislost mezi vývojem míry zahraniční přítomnosti a výší spillover efektu nebyla testem potvrzena.

Uvedené testování vzájemné závislosti mezi mírou FP (vypočítaného na základě rovnice 8, viz kap. 4.3) a výší efektu přelévání (vypočítaného na základě rovnice 11, viz kap. 4.7) neprokázalo přímý vztah mezi výší FP v regionu a výší spillover efektu.

Na základě výsledků provedené regresní analýzy, provedených testů závislosti a na základě výše uvedených tvrzení lze konstatovat, že **stanovenou hypotézu H3 lze zamítnout. Nebylo prokázáno, že „velikost míry zahraniční přítomnosti ve vybraných regionech NUTS 3 České republiky představuje potenciál ke vzniku pozitivních spillover efektů“.**

Toto zjištění koresponduje se závěry prací A. Kokka,^{289, 290, 291} který upozorňuje na skutečnost, že FP má přímý vliv na vývoj spillover efektu až od určité výše zahraniční přítomnosti. Nepotvrzení závislosti lze připsat zatím stále malé úrovni FP ve zkoumaných regionech (průměrná hodnota FP analyzovaných společností se pohybuje pouze kolem 3,666 %).

---

²⁸⁹ KOKKO, Ari. Technology, Market Characteristics, and Spillovers. *Journals of Development Economics*, 1994. roč. 43, s. 279-293. ISSN: 1467-9361.

²⁹⁰ KOKKO, Ari, et. al. Local Technological Capability and Productibility Spillovers from FDI in the Uruguayan Manufacturing Sector. *Journal Development Studies*, 1996, vol. 34, iss. 4, s. 602-611. ISSN 0022-0388.

²⁹¹ KOKKO, Ari and Patrik GUSTAVSSON TINGVALL. Distance, Transaction Costs, and Preferences in European Trade. *International Trade Journal*, 2014, vol. 28, iss. 2, p. 87-120. ISSN 0885-3908.

5. Zkoumané efekty přímých zahraničních investic a jejich vliv na podnikatelské prostředí v českých regionech

V kapitole 4 byly kvantifikovány a) vybraný přímý efekt PZI, který reprezentuje vliv PZI na zaměstnanost ve zkoumaných regionech a b) vybraný nepřímý efekt PZI reprezentovaný spillover efektem pro danou skupinu regionů. Vliv PZI na zaměstnanost ve zkoumaných regionech byl hodnocen analýzou vývoje tvorby primárních pracovních míst. Přičemž pomocí modelování hypotetické míry nezaměstnanosti byl ilustrován pozitivní dopad PZI na regionální trhy práce. Spillover efekt byl hodnocen na základě pěti kritérií – HPH, RRTG, investice do VaV, podíl osob se středním a vyšším vzděláním a příliv PZI. Každý z těchto ukazatelů pro region znamená zlepšení kvality podnikatelského prostředí.²⁹² Čím vyšší v této práci zkonstruovaný SPE byl v regionu dosažen, tím vyšší pozitivní účinek měly PZI na kvalitu podnikatelského prostředí. Nicméně dosavadní studie poukazují také na negativní efekt přílivu PZI na podnikatelské prostředí. Mezi tyto efekty patří zejména crowding-out efekt, kdy domácí firmy jsou z trhu vytěsněny příchozími zahraničními firmami, často se tento efekt projevuje také snížením zaměstnanosti v domácích firmách. Dále sem patří vznik duální ekonomiky, kdy příliv PZI způsobí vznik dvou paralelních trhů. Na jednom operují zahraniční, silně kapitálové společnosti nabízející produkty s vysokou přidanou hodnotou a na druhém méně silné domácí podniky neschopné konkurovat vzhledem ke své nižší produktivitě, vyrábějící méně kvalitní produkty pro odlišné segmenty zákazníků.²⁹³ I tyto na první pohled negativní vlivy pro domácí podnikatelské prostředí je ovšem nutné chápat v kontextu možnosti zvyšující se konkurenceschopnosti na zkoumaném trhu; resp., za pozitivní dopad lze vždy vnímat zvýšení konkurence na daném trhu. Domácí firmy jsou nuceny zvýšit kvalitu svých procesů (proces výroby, řízení, vztahů se zákazníky, podniková kultura, PR, efektivita výroby, cenová politika, dodavatelsko-odběratelské vztahy atd.). Lze konstatovat, že příliv PZI má převažující pozitivní vliv na kvalitu podnikatelského prostředí a očekávanou sílu tohoto vlivu lze měřit právě vývojem tvorby primárních pracovních míst z důvodu přílivu PZI (respektive rozdílem mezi hypotetickou a skutečnou mírou

---

²⁹² SZENT-IVANYI, Balázs and Gábor VIGVÁRI. Spillovers From Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe. *Society and Economy*, 2012, vol. 34, s. 51-72. ISSN 1588-9826.

²⁹³ BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

nezaměstnanosti v regionu) nebo spillover efektem. Čím vyšší vliv na tvorbu primárních pracovních míst v regionu PZI mají (čím vyšší je rozdíl mezi hypotetickou a skutečnou mírou nezaměstnanosti v regionu) nebo čím vyšší spillover efekt je následně v regionu identifikován, tím významnější pozitivní vliv přílivu PZI na podnikatelské prostředí lze očekávat.

Výše zmíněné vztahy mezi vývojem rozdílu mezi hypotetickou a skutečnou mírou nezaměstnanosti v regionu a kvalitou podnikatelského prostředí (KPP) a mezi vývojem spillover efektu a KPP lze tedy též zkoumat u množiny zkoumaných krajů. U dané množiny krajů byl zjištěn rozdíl mezi hypotetickou a skutečnou mírou nezaměstnanosti a spillover efekt v období let 2002-2014. Vývoj analyzovaného přímého a nepřímého efektu PZI by nyní bylo vhodné porovnat s vývojem KPP jednotlivých regionů za stejný časový úsek, přičemž KPP by byla kvantifikovaným faktorem. Ucelená práce, která by pro dané účely byla vhodná, doposud neexistuje. Je ovšem možné vyjít ze závěrů, které v souvislosti s hodnocením kvality podnikatelského prostředí a vlivů na něj pro ČR vyvodil prof. Viturka,²⁹⁴ který navrhl vhodnou metodiku určení KPP pro české regionální prostředí. Kvalita podnikatelského prostředí je však kvantifikována pro jeden vybraný rok, tedy staticky. Vývoj KPP v čase tak není nadále k dispozici. Jak ovšem uvádí sám Viturka „*hodnoty KPP mají silné vazby na úroveň HDP (verifikace vazeb na vývojovou diferenciaci společenských systémů). Přičemž tato hypotéza byla prověřena na úrovni krajů a její platnost byla potvrzena, kdy hodnota korelačního koeficientu přesáhla hranici 0,95*“.²⁹⁵

Na základě výše uvedených skutečností pro naplnění DC4, je u každého kraje zjišťována korelace mezi kvalitou podnikatelského prostředí reprezentovanou vývojem regionálního HDP a:

- a) vývojem rozdílu mezi hypotetickou a skutečnou mírou nezaměstnanosti (dle vzorců 5 a 6 – viz kap. 4.2)
- b) vývojem spillover efektu (dle vzorce 11 – viz kap. 4.7).

---

²⁹⁴ VITURKA, Milan. Regionální disparity a jejich hodnocení v kontextu regionální politiky. *Geografie*, 2010, **115**(2): s. 131-143. ISSN: 1212-0014.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 136

Vývoj HDP na obyvatele v jednotlivých regionech je uveden v tab. F1 v příloze F. Zjištěné rozdíly mezi hypotetickou a skutečnou mírou nezaměstnanosti následně v tab. F2 v příloze F. Pomocí korelační analýzy byla zjištěna přímá závislost mezi těmito veličinami u každého ze zkoumaných krajů. Hodnoty korelačních koeficientů jsou uvedeny v tab. 9. Aby korelační koeficient měl skutečnou vypovídající hodnotu o síle závislosti mezi proměnnými, je nutné ho následně porovnat s tzv. kritickou hodnotou korelačního koeficientu pro daný počet dvojic.²⁹⁶ Kritické hodnoty pro daný počet dvojic nedosáhl korelační koeficient v případě Karlovarského a Královéhradeckého regionu. V ostatních případech byla identifikována silná závislost. Za zmínku stojí hodnota korelačního koeficientu v případě Plzeňského kraje, která přesáhla hranici 0,97, resp. v případě tohoto regionu byla prokázána téměř 100% přímá závislost analyzovaného přímého efektu PZI a kvalitou podnikatelského prostředí.

Tabulka 9: Hodnoty korelačních koeficientů mezi rozdíly mezi skutečnou a hypotetickou mírou nezaměstnanosti a HDP na obyvatele; hodnoty korelačních koeficientů mezi SPE a HDP na obyvatele

Region	Korelační koeficienty mezi rozdíly mezi skutečnou a hypotetickou mírou nezaměstnanosti a HDP na obyvatele	Korelační koeficienty mezi SPE a HDP na obyvatele
Plzeňský	0,972547	0,5388
Karlovarský	0,148795	-0,627
Ústecký	0,628647	0,3811
Liberecký	0,759797	-0,252
Královéhradecký	0,454186	-0,569
Pardubický	0,809395	-0,141

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů a dat ČSÚ

Tab. 9 dále ilustruje výsledky korelační analýzy mezi KPP (viz tab. E1) a hodnotami spillover efektu (viz tab. 7 v kap. 4.7.2). Zjištěné korelace mezi nepřímým efektem a KPP reprezentovaným HDP na obyvatele v komparaci s předcházejícími výsledky přímého efektu ve vazbě na podnikatelské prostředí přináší velice zajímavé závěry:

- Kritické hodnoty pro daný počet dvojic dosáhl korelační koeficient pouze v případě Karlovarského kraje. Zde byla identifikována silná nepřímá závislost mezi SPE a KPP.

²⁹⁶ NEUBAUER, Jiří, SEDLAČÍK, Marek, KŘÍŽ, Oldřich. Statistické tabulky [online]. [vid. 1.května 2017]. Dostupné z: <http://k101.unob.cz/~neubauer/pdf/preprint.pdf>

Jak již bylo uvedeno výše, Karlovarský kraj vždy dosahoval nejnižších výsledků v porovnání s ostatními kraji ve všech kvantifikovaných veličinách (primárním počtu pracovních míst, FP, RRTG, IT, SPE). Nejnižší hodnota korelačního koeficientu ilustrující negativní závislost tudíž koresponduje s výše vypočtenými hodnotami jednotlivých ukazatelů.

- Zjištěné výsledky pro Karlovarský kraj korespondují se závěry Žižalové a kol.,²⁹⁷ kteří upozorňují na hendikep vzdělanostní infrastruktury tohoto regionu a organizační štihlosti regionálního inovačního systému, projevující se nízkou informovaností i stupněm spolupráce a technologickým lock-in efektem.²⁹⁸
- Naopak v případě Plzeňského kraje byla zjištěna přímá závislost mezi SPE a KPP. Hodnota zjištěného korelačního koeficientu 0,5388 pouze těsně nedosahuje kritické hodnoty korelačního koeficientu pro analyzovaný počet dvojic (0,5529). Jedná se o kraj, kde byla prokázána téměř 100% přímá závislost mezi přímým efektem tvorby pracovních míst v PZI a kvalitou podnikatelského prostředí. I z hlediska nepřímých efektů PZI Plzeňský kraj dosahoval vždy nadprůměrných veličin (viz kap. 4.4.2 a 4.7.2).
- Směry závislostí korelační analýzy přesně korespondují se závěry regresní analýzy provedené pro ověření hypotézy H3: Velikost míry zahraniční přítomnosti ve vybraných regionech NUTS 3 České republiky představuje potenciál ke vzniku pozitivních spillover efektů (viz tab. E1 v příloze E).

Z těchto zjištěných skutečností vyplývá, že k pozitivnímu dopadu zkoumaných efektů na podnikatelské prostředí zkoumaných regionů větším podílem přispívá využívání potenciálu technologické mezery než velikost zahraniční přítomnosti, která byla ve všech regionech velmi nízká na to, aby mohla podpořit pozitivní tvorbu nepřímých efektů. Toto zjištění

---

²⁹⁷ ŽÍŽALOVÁ, Pavla, ADÁMEK, Petr a Pavel CSANK. Regionální inovační systémy a jejich podpora. In Kadeřábková, A. a kol.: *Růst, stabilita a konkurenceschopnost IV: Česká republika v globalizované a znalostní ekonomice*. Linde, Praha: 2008, s. 351. ISBN: 978-80-86131-79-5.

²⁹⁸ viz kap. 2.5.4

koresponduje se závěry Damijana et al.^{299, 300} a Blomströma a Wolffa,³⁰¹ kteří se shodují v tvrzení, že nízká penetrace zahraničních firem vytváří nízký potenciál pro spillover efekty a nízký konkurenční tlak a tudíž nižší možnost zvýšení konkurenceschopnosti daného podnikatelského prostředí.

Za hlavní důvody, proč je těžké dokázat vliv spillover efektů na hostitelské podnikatelské prostředí, jsou považovány následující:

- Zahraniční investoři si střeží své specifické výhody a cíleně zamezují úniky k domácím firmám. Proto hlavním nástrojem, pomocí kterého mohou domácí podniky zvyšovat svou produktivitu za přítomnosti zahraničních ekonomických subjektů, je konkurenční tlak, který nutí domácí firmy zavádět efektivnější produkční techniky. To se však v krátkém období často projevuje negativně v hodnotách domácí produktivity.
- Nadnárodní společnosti mají tendenci investovat v odvětvích, kde si mohou udržovat dominantní postavení nebo tam, kde domácí konkurenti nejsou schopni imitovat, tedy v odvětvích či podnikatelských prostředích s nízkou absorpční kapacitou.
- Pozitivní spillover efekt se ve skutečnosti týká pouze určité skupiny firem. Kvantifikace spillover efektu tedy do určité míry podceňuje skutečný význam tohoto efektu.³⁰²
- Vliv na spillover efekty má heterogenita podniků z hlediska absorpční kapacity, velikosti, produktivity a úrovně technologií. Pozitivní horizontální dopady jsou rovnoměrně rozděleny mezi velikostní skupiny firem, zatímco negativní horizontální dopady se pravděpodobně zvyšují u menších firem. Kromě toho pozitivní horizontální

---

²⁹⁹ DAMIJAN Jože P., Mark KNELL, Boris MAJCEN and Matija ROJEC. The role of FDI, R&D accumulation and trade in transferring technology to transition countries: evidence from firm panel data for eight transition countries. *Economic Systems*. 2003, vol. 27. No. 2, June, s. 189–204. ISSN: 0939-3625.

³⁰⁰ DAMIJAN Jože P., Boris MAJCEN and Matija ROJEC. Impact of firm heterogeneity on direct and spillover effects of FDI: Micro-evidence from ten transition countries. *JOURNAL OF COMPARATIVE ECONOMICS*. 2013, vol. 41, iss. 3. p. 895 – 922. ISSN 0147-5967.

³⁰¹ BLOMSTRÖM, Magnus and Edward N. WOLFF. Multinational Corporations and Productive Convergence in Mexico. In: Baumol, W., Nelson, R. J., Wolff, E. N.: (eds.): *Convergence of Productivity: Cross National Studies and Historical Evidence*. Oxford: Oxford University Press, 1994, s.263-293. ISBN: 9780195083903.

³⁰² FIFEKOVÁ, Martina. *Priame zahraničné investície a efekty spillovers* [online]. Bratislava: A.K.O. - Alternatíva, komunikácia a občania, 2008 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://alternativa.sk/uploads/tx_clanok/Fifekova_RP.pdf

→ pokračování na další straně

přilivy se vyskytují ve středně velkých nebo vysoce produktivních firmách s vyššími absorpčními kapacitami, zatímco negativní horizontální dopady pravděpodobně ovlivňují firmy s nízkou až střední produkcí. Zároveň tyto výsledky naznačují, že zahraniční přítomnost může také ovlivnit menší firmy ve větším rozsahu než větší firmy.³⁰³ Získání informací ohledně malých firem je však spojeno s komplikovaným sběrem dat týkající se předmětných indikátorů.

- Podstata přelévání je podmíněna obchodním režimem hostitelského podnikatelského prostředí. Pokud se zahraniční společnost etabluje v zemi, která stimuluje export, kontakty s domácími firmami se nevytvoří v takové míře, jak by k tomu došlo v opačném obchodním režimu. Nadnárodní firmy se budou spíše spoléhat na své výhody v globální distribuční síti či mezinárodním marketingu než na produkční technologie, což způsobuje nižší potenciál pro spillover efekt. Naopak do proimportně orientovaných oblastí musí zahraniční firma přinést vyšší rozsah technologických výhod, které mohou více stimulovat spillover efekty.³⁰⁴
- Příčinou nedostatečné průkaznosti spillover efektů může být také dle Smarzynské Javorcik snaha hledat je tam, kde nevznikají anebo nepůsobí.³⁰⁵

---

³⁰³ DAMIJAN Jože P., Boris MAJCEN and Matija ROJEC. Impact of firm heterogeneity on direct and spillover effects of FDI: Micro-evidence from ten transition countries. *JOURNAL OF COMPARATIVE ECONOMICS*. 2013, vol. 41, iss. 3. p. 895 – 922. ISSN 0147-5967.

³⁰⁴ GÖRG, Holger et al. Productivity spillovers through vertical linkages: Evidence from 17 OECD countries. In *Economics Letters*, 2008, vol. 99, iss. 2, p. 328-331. ISSN 0165-1765.

³⁰⁵ SMARZYNSKA JAVORCIK, Beata. Does Foreign Direct Investment Increase the Productivity of Domestic Firms? In Search of Spillovers through Backward Linkages. [online]. The World Bank, 2002. [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/19210/multi0page.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Závěr

Globální trend liberalizace mezinárodního podnikání je v současné době jednou ze dvou hnacích sil toků zboží a služeb i samotného kapitálu. Za poslední čtvrtstoletí značně vzrostl objem mezinárodního obchodu a ještě rapidněji objem přímých i portfoliových investic. Druhým hybatelem toků jsou inovace v oblasti informačních technologií, které usnadnily komunikaci a výrazně stírají překážky času a prostoru.

Příliv zahraničních investic podporuje v současné době ve své zemi většina vlád. Zahraniční investice vytvářejí základ pro vyšší růst HDP, vytvářejí nová pracovní místa, tím ovlivňují míru nezaměstnanosti v dané zemi, ovlivňují podnikatelské prostředí a zvyšují blahobyt země. Z PZI profitují obě strany – nadnárodní firmy i hostitelské země. Cílem poskytovatele investice je zvýšení zisku, ať už skrze snížení nákladů či zvýšení tržeb. MNCs lokalizují svůj kapitál a technologie do míst, kde je nízká cena práce, energie, nízké daně či atraktivní IP. To vše představuje pro investora redukci nákladů a zároveň v případě vstupu na velký trh realizaci velkého obrátu.

Každá mince má dvě strany a i PZI nemají jen čistě pozitivní přínos pro hostitelský region. Často do země přichází velký konkurent, který díky své kapitálové síle dokáže přetahovat zkušené zaměstnance z již zaběhnutých místních firem. V určitých případech zahraniční investor působí v daném regionu pouze po dobu čerpání IP. Po jeho odchodu zůstanou nezaměstnaní a z původní investice na zelené louce se stane další nevyužitý brownfield.

Problematika PZI a efektů, které PZI svou lokalizací vytvářejí, je velmi aktuálním tématem. Vlivy PZI výrazně působí na regionální rozvoj a ovlivňují ho ze socio-ekonomického hlediska. Efekty PZI nelze analyzovat odděleně, neboť, jak bylo nastíněno ve třetí kapitole, efekty se výrazně prolínají. Bez přímých efektů lokalizace PZI by nikdy nevznikly nepřímé efekty. Pozitivní efekt primární tvorby pracovních míst může mít za následek negativní efekt snížení počtu zaměstnaných osob v domácích podnicích a crowding-out efekt. Pozitivní spillover efekty mohou na regionálních trzích nabývat různých podob – mohou se projevit růstem produktivity práce, zaměstnanosti v domácích podnicích nebo růstem investic domácích podniků v důsledku crowding-in efektu.

Efekty PZI na podnikatelské prostředí byly v disertační práci zkoumány na regionální úrovni skupiny šesti krajů ČR, resp. dopady efektů přímých zahraničních investic byly hodnoceny v rámci podnikatelského prostředí Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého, Libereckého, Královehradeckého a Pardubického kraje v časovém období let 2002 – 2014. Disertační práce se zabývala pouze PZI korporací, které získaly IP. Vzhledem ke zvolenému vzorku společností je předložená disertační práce schopná svými výsledky a závěry zhodnotit analyzované efekty těchto společností na podnikatelské prostředí, ale rovněž i přispět svými zjištěními do diskuze ohledně přínosnosti investičních pobídek.

Hlavním cílem doktorské disertační práce bylo **zhodnotit vybrané efekty lokalizace přímých zahraničních investic - přímý efekt tvorby pracovních míst a nepřímý efekt přelévání - na podnikatelské prostředí v šesti vybraných regionech České republiky.** Pro naplnění cíle bylo nutné zodpovědět dvě výzkumné otázky: **Jak velký vliv mají přímé zahraniční investice, které získaly investiční pobídku, na zaměstnanost ve vybraných regionech České republiky? V jaké míře se ve vybraných regionech České republiky prosazují nepřímé efekty přímých zahraničních investic?**

Pro zodpovězení první výzkumné otázky bylo nejprve nutné kvantifikovat přímý dopad tvorby nových pracovních míst. Z výročních zpráv analyzovaných společností byly získány potřebné informace o počtech zaměstnanců za jednotlivé roky zkoumaného období.

Pro přesnější kvantifikaci vlivu PZI na regionální zaměstnanost, byla v rámci první výzkumné otázky vyslovena hypotéza **H1: Mezi přílivem přímých zahraničních investic do regionu a počty v něm zaměstnaných cizinců existuje závislost. Ve čtyřech z analyzovaných šesti regionů byla korelační analýzou prokázána lineární závislost mezi přílivem PZI (ilustrovaným přepočteným stavem PZI na 1000 obyvatel) a počty zaměstnaných cizinců v jednotlivých krajích - vyjma Plzeňského a Královehradeckého kraje, kde na hladině významnosti 5% nebyla prokázána lineární závislost mezi těmito proměnnými.**

Na základě procentuálního podílu cizinců na celkové zaměstnanosti v jednotlivých krajích byl tento podíl aplikován na zjištěné počty zaměstnávaných osob v pobočkách nadnárodních společností, které získaly IP v jednotlivých letech. Tím byla získána struktura obsazenosti

těchto míst, resp. kolik těchto vzniklých pracovních míst je obsazováno cizinci a kolik místními obyvateli.

Pomocí komparace rozdílů mezi skutečnou mírou nezaměstnanosti v jednotlivých regionech a zkonstruovanou hypotetickou mírou nezaměstnanosti (resp. skutečnou mírou nezaměstnanosti navýšenou o počty zaměstnávaných osob v těchto podnicích), resp. byla modelována hypotetická situace na regionálních trzích práce za předpokladu nelokalizování těchto podniků (viz kap. 4.2). Vzhledem k tomu, že se jedná o podniky, které získaly IP, lze taktéž učinit závěr o kvantifikaci přínosnosti této veřejné podpory. Odpověď na první otázku také přehledně zobrazuje následující tabulka.

Tabulka 10: Kvantifikace přímého vlivu tvorby primárních pracovních míst na trh práce jednotlivých regionů

Analyzovaný kraj	Průměrný nárůst nezaměstnanosti regionálních	hypotetický měr	Průměrný počet nově vytvořených pracovních míst v PZI
Plzeňský		3,19 %	9,9 tis.
Karlovarský		2,43 %	2,4 tis.
Ústecký		5,12 %	19,5 tis.
Liberecký		2,97 %	4,5 tis.
Královéhradecký		3,75 %	10,2 tis.
Pardubický		5,19 %	14 tis.

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů z dat ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Pro zodpovězení druhé výzkumné otázky bylo zapotřebí ověření zbývajících dvou hypotéz:

- **H2: Existuje významná technologická mezera mezi přímými zahraničními investicemi a domácími podniky na regionální úrovni.**
- **H3: Velikost míry zahraniční přítomnosti ve vybraných regionech NUTS 3 České republiky představuje potenciál ke vzniku pozitivních spillover efektů.**

Pro ověření hypotézy H2 a naplnění cíle disertační práce byly zkonstruovány ukazatele technologické mezery a intenzity transferu, které odrážejí regionální velikost zahraniční přítomnosti. Zkonstruované ukazatele v sobě zahrnují tři klíčové determinanty vzniku nepřímých efektů PZI – technologickou mezeru, absorpční schopnost a zahraniční přítomnost.

Sestrojená „relativní regionální technologická mezera zahraniční přítomnosti – RRTG“ sledovala rozdíl mezi produktivitou práce poboček nadnárodních společností, které získaly investiční pobídku a regionálním podnikatelským prostředím. Velikost hodnoty byla dána množstvím zahraničních firem v regionu, jejich technologickou úrovní a podílem těchto firem na zaměstnanosti v regionu. Čím vyšší hodnota tohoto ukazatele oproti ostatním regionům je, tím má daný region oproti srovnávaným regionům vyšší potenciál technologického růstu (abstrahováno od omezení růstu).

Ukazatel RRTG potvrdil předpokládanou dominanci Plzeňského kraje ve skupině analyzovaných regionů. Rozdíly ve výši ukazatele RRTG se mezi ním a ostatními kraji v čase spíše prohlubovaly. Výjimkou byl Ústecký kraj, který byl druhým a rovněž posledním krajem, který dokázal potenciál technologického růstu v průběhu období zvyšovat. Ostatní kraje v čase hodnotu RRTG snižovaly s minimy mezi lety 2007 - 2010 (období finanční krize a dluhové krize Eurozóny), v posledních analyzovaných letech byl identifikován růst ukazatele. Nejhůře v hodnocení RRTG se umístil Karlovarský kraj (viz kap. 4.4).

Vedle ukazatele RRTG, který odpovídá na otázku, jak se v daném regionu ve sledovaném období dokázala přítomnost analyzovaných zahraničních společností projevit v růstu produktivity regionu, byla v disertační práci rovněž sledována míra schopnosti absorbovat danou míru zahraniční přítomnosti pomocí zkonstruovaného ukazatele „intenzity využití zahraniční přítomnosti ve zkoumaném regionu – IT“.

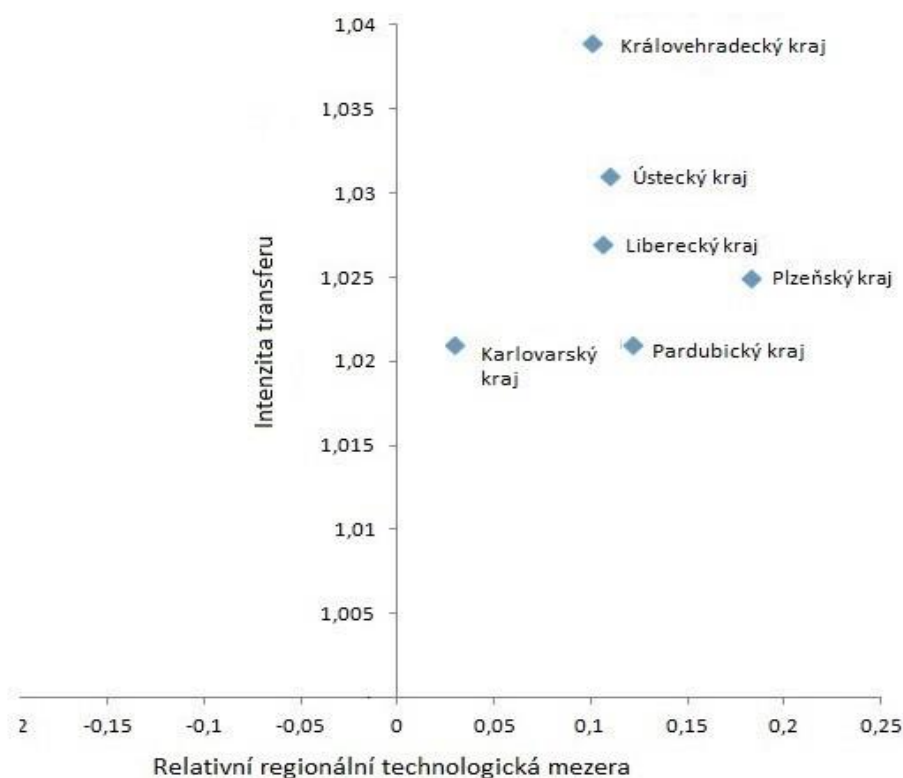
Pro sledování schopnosti regionu absorbovat přinášené technologické možnosti PZI bylo zkoumáno, k jakému posunu produktivity v regionech docházelo v závislosti na tom, z jaké technologicky vyspělé země PZI přicházely (produktivita dané země) a v jakém poměru v něm investovaly, měřeno počtem vytvořených pracovních míst. Pokud region dosáhl ve srovnání k ostatním krajům vysokého růstu produktivity za účasti malého množství zahraničních firem s malým počtem jimi vytvořených pracovních míst, tím byl tento region, ceteris paribus, úspěšnější v absorbování technologické úrovně analyzovaných zahraničních firem.

Zkonstruovaný ukazatel IT doplňuje ukazatel RRTG. Ukazatel IT hodnotí stupeň využití – intenzitu - příležitosti absorbovat technologickou úroveň zahraničních firem ze strany

jednotlivých krajů. Pro co nejlepší dopad na podnikatelské prostředí je ideálním stavem vysoká výše jak extenzivního, tak intenzivního růstu, resp. pokud ukazatel RRTG i ukazatel IT rostou.

Provedené kalkulace ukázaly, že všechny kraje dosáhly kladné hodnoty průměrného koeficientu růstu IT, tzn., že celá skupina krajů dokázala ve větší či menší míře absorbovat příležitosti technologického růstu, který jim přináší zastoupení analyzovaných zahraničních firem v regionu. Nejvyšší hodnoty ukazatele v relativním pojetí mezi zkoumanými regiony dosáhl Královehradecký kraj, zároveň po celé období dokázal ukazatel udržovat konstantní či rostoucí hodnotu (viz obr. 33 v kap. 4.5.2), což napovídá o rostoucí absorpční kapacitě podnikatelského prostředí Královehradeckého kraje. Poměrně vysokou hodnotu IT pak dosahoval též Ústecký region. Naopak nejnižší hodnoty byly identifikovány u Karlovarského kraje.

Souhrnné výsledky vč. pozice jednotlivých krajů v předmětných ukazatelích přehledně ilustruje následující obr. 36:

Obrázek 36: Pozice analyzovaných regionů v ukazatelích RRTG a IT

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

Pro potvrzení stanovené hypotézy H2 byly testovány zjištěné hodnoty zkonstruovaných ukazatelů testem o parametru střední hodnoty na 1% hladině významnosti. U každého z regionů byla potvrzena statisticky významná existence technologické mezery mezi firmami v regionu a analyzovanými investicemi zahraničních společností, které získaly IP. Vzhledem ke zjištěným výsledkům hodnot ukazatelů RRTG a IT, k zjištěnému trendu IT a vzhledem k výsledkům provedených testů o střední hodnotě zkonstruovaných ukazatelů lze zkonstatovat, **že existuje významná technologická mezera mezi přímými zahraničními investicemi a domácími podniky na regionální úrovni. Stanovená hypotéza H2 byla potvrzena.**

Pro ověření zbývajících hypotéz H3, zodpovězení druhé výzkumné otázky a naplnění cíle disertační práce byl v rámci DC2 zkonstruován „ukazatel spillover efektu – SPE“, který je složen z pěti indikátorů efektu přelévání: HPH ilustrující strukturu přílivu investic, RRTG ukazující potenciál technologického růstu daného podnikatelského prostředí, investice do VaV, podíl obyvatel s vyšším středoškolským či vysokoškolským vzděláním jako ukazatele absorpční kapacity podnikatelského prostředí a příliv přímých zahraničních investic jako ukazatel otevřenosti podnikatelského prostředí.

Každý z faktorů byl přepočten na jednoho obyvatele regionu, čímž byly eliminovány rozdíly ve velikosti ekonomických prostorů jednotlivých krajů. Zároveň hodnoty byly vztaženy k benchmarku (průměru skupiny regionů, viz kap. 4.7). Hlavní výhodou zvoleného přístupu je snadná interpretace výsledků. Vzhledem k tomu, že hodnota každé z komponent je relativní hodnotou vztaženou k benchmarku dané komponenty, pak průměrná hodnota ukazatele SPE za celou skupinu analyzovaných krajů v daném roce je vždy rovna jedné. Kraje, které dosahují hodnoty vyšší než jedna, vykazují oproti ostatním regionům ve zkoumané množině nadprůměrnou hodnotu efektu přelévání a naopak.

Ze zjištěných výsledků vyplynulo, že dle očekávání, nejúspěšnějším krajem v míře přelévání byl Plzeňský kraj, kde byla také zaznamenána vůbec nejvyšší hodnota 2,22 (v r. 2013). Výše hodnoty ukazuje, že Plzeňský kraj překonal 2,22krát průměr skupiny regionů v efektu přelévání. Naopak nejnižší míra spillover efektu byla identifikována v Karlovarském kraji, kde byla také zjištěna zcela nejnižší hodnota 0,364 (v r. 2009). Kvantifikovaná hodnota

vypovídá o skutečnosti, že v kraji došlo k zhruba třikrát menší míře přelítí oproti průměru skupiny krajů (viz kap. 4.7.2).

Dále byly zjištěny zvyšující se rozdíly ve velikosti spillover efektu mezi regiony v čase, což signalizuje prohlubování ekonomicko-sociálních rozdílů mezi regiony. Na počátku sledovaného období mezi roky 2002 – 2005 byl spillover efekt mezi jednotlivými kraji srovnatelný. V období mezi lety 2009 - 2013 se hodnoty spillover efektu u jednotlivých regionů znatelně lišily. Zjištěné výsledky korespondují s hospodářským cyklem, tudíž předmětný efekt vykazuje závislost na ekonomickém vývoji země. Tento závěr bude možné ověřit na datech, která budou k dispozici v následujících několika letech, kdy česká ekonomika prochází a bude procházet obdobím ekonomického oživení a růstu.

Hypotéza H3 byla ověřována regresní analýzou. Regresní funkce byly pro každý region spočítány ve dvou tvarech: lineární funkcí a polynomem šestého stupně, který dokázal nejlépe popsat variabilitu dat.

Pouze u dvou krajů (Plzeňský a Ústecký) byl identifikován pozitivní vztah mezi hodnotou FP a hodnotou spillover efektu, resp. že podíl vytvořených pracovních míst analyzovaných zahraničních společností na regionální zaměstnanosti vedl k růstu efektu přelévání. Tato skutečnost v kontextu ostatních již dosažených výsledků znamená, že zjištěná přímá závislost byla identifikována u regionů, které vykázaly oproti ostatním nadprůměrně vysokou hodnotu ukazatele technologické mezery (Plzeňský kraj) nebo vysokou dynamiku vývoje a růstu technologické mezery (Ústecký kraj).

Vztah mezi vývojem zahraniční přítomnosti a vývojem spillover efektu byl rovněž ověřován z hlediska srovnání dosažených pořadí regionů za každý rok analyzovaného období v daných veličinách. Test pořadové korelace byl proveden na 5% hladině významnosti.

Pořadí obou hodnocených jevů se ve statistické míře shodovala pouze v roce 2011. V ostatních letech provedený test vždy zamítl shodu pořadí.

Přímá závislost mezi vývojem míry zahraniční přítomnosti a výší spillover efektu nebyla testem potvrzena. Na základě výsledků provedené regresní analýzy a provedených testů pořadové korelace byla **stanovená hypotéza H3 zamítnuta. Nebylo prokázáno, že**

„velikost míry zahraniční přítomnosti ve vybraných regionech NUTS 3 České republiky představuje potenciál ke vzniku pozitivních spillover efektů“. Nepotvrzení závislosti lze připsat zatím stále malé úrovni FP ve zkoumaných regionech (průměrná hodnota FP analyzovaných společností se pohybuje pouze kolem 3,666 %).

Velikost zjištěného nepřímého efektu v regionálním srovnání a odpověď na druhou výzkumnou otázku ve stručnosti ilustruje následující tabulka 11.

Tabulka 11: Průměrné hodnoty ukazatele spillover efektu

Kraj	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický
Průměr:	1,332	0,606	1,036	1,027	0,901	1,108

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Pro naplnění DC4 a hlavního cíle disertační práce byl následně v páté, poslední, kapitole disertační práce korelován kvantifikovaný přímý a nepřímý efekt analyzovaných PZI s kvalitou podnikatelského prostředí reprezentovanou hodnotami regionálním HDP na obyvatele.

Nejlepších výsledků dosáhl dle očekávání Plzeňský region (byla prokázána téměř 100% přímá závislost analyzovaného přímého efektu PZI s kvalitou podnikatelského prostředí).

Z argumentací v disertační práci vyplývá, že k pozitivnímu dopadu zkoumaných efektů na podnikatelské prostředí má větší podíl využívání potenciálu technologické mezery než velikost zahraniční přítomnosti, která je ve všech regionech velmi nízká na to, aby mohla podpořit pozitivní tvorbu nepřímých efektů.

Z hlediska komparace dříve spojených krajů, největší rozdíly byly identifikovány mezi Plzeňským a Karlovarským krajem, kdy Karlovarský kraj se umístil na posledním místě ve všech sledovaných ukazatelích. Rozdíly mezi Ústeckým a Libereckým krajem nebyly výrazné, nicméně Ústecký kraj prokázal vyšší dynamiku růstu ukazatelů. Zajímavá je komparace výsledků mezi Pardubickým a Královéhradeckým krajem, Pardubický dopadl lépe ve všech ukazatelích kromě IT, kde nejvyšší hodnota ze všech krajů byla zaznamenána právě v Královéhradeckém kraji. I když v kraji nepůsobila velká množina zahraničních firem, kraj dokázal do regionu přilákat především firmy s vysokou mírou konzistence

obchodních vztahů a vysokou mírou subdodavatelských vztahů mezi zahraničními firmami a domácími podniky.

Disertační práce s sebou nese přínos v oblasti teorie, praxe a vzdělávání.

Téma disertační práce je aktuální a zasahuje do mnoha oblastí. Hlavním přínosem předložené disertační práce k vědnímu oboru je navržená metodika identifikace efektů, konstrukce evaluačního modelu a zhodnocení sledovaných efektů na nižší regionální úrovni. V teoretické rovině přínos práce spočívá ve využívání analytických postupů, které jsou založeny na analýze přílivu PZI, analýze pozitivních a negativních dopadů PZI, analýze vztahů mezi přílivem PZI a vývojem nezaměstnanosti v ČR a analýze ekonomických efektů. Teoretické přínosy práce je možné spatřovat nejprve v rovině ryze terminologické s vazbou na různé teorie regionálního rozvoje a lokalizační teorie. Dalším z přínosů deskriptivní části předložené disertační práce je systematizace již existujících dat a informací týkajících se zkoumané problematiky, což může být velmi užitečné pro další výzkumné účely. V neposlední řadě lze za přínos pro vědní obor považovat určité zaplnění mezery v dosavadním ekonomickém výzkumu identifikování efektů přímých zahraničních investic na nižší regionální úrovni. Jedná se zejména o navrženou metodiku výpočtu hypotetické míry nezaměstnanosti, která je aplikovatelná na různých regionálních úrovních, a zkonstruované ukazatele, jejichž hlavní výhodou je snadná aplikovatelnost a interpretace zjištěných výsledků. Uvedený přístup umožňuje rozšířit množinu zkoumaných a sledovaných regionů prakticky neomezeně.

Pro aplikační sféru přínos disertační práce spočívá v možnosti využít daný výzkum jako podporu při odborné diskusi zabývající se hledáním dalšího směru při zajišťování investiční podpory z veřejných prostředků. Vzniklé poznatky jsou využitelné pro orgány státní správy či pro zpracovatele regionálních analýz, rovněž tak pro samotné podniky z hlediska identifikace efektů pro podnikatelské prostředí a zhodnocení koncentrace podnikatelských aktivit zahraničních společností v meziregionálním srovnání. Výsledná data by firmám mohla posloužit jako podpůrný informační materiál při různých podnikatelských rozhodnutích např. ať už při samotné lokalizaci, úvahách o rozšíření výroby či při navazování nových dodavatelsko-odběratelských vztahů. Zjištěné poznatky v disertační práci přinášejí vysoký aplikační potenciál pro tvůrce hospodářské politiky, neboť systém investičních

pobídek je nutné neustále modifikovat v kontextu aktuálních změn stejně jako podmínky dotačních programů.

Disertační práce představuje také přínos pro pedagogickou činnost, neboť poznatky mohou být využity při výuce tematicky zaměřených odborných předmětů na vysokých školách. Týká se to především předmětů, které se vztahují k problematice kvality podnikatelského prostředí, regionálního rozvoje, socio-ekonomické sféry, aktuálních otázek globalizace či mezinárodního obchodu.

Seznam použité literatury

- ADÁMEK, Petr. *Regionální hospodářská konkurenceschopnost - příručka pro představitele veřejné správy* [online]. Praha: CzechInvest, 2006 [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: www.czechinvest.org/data/files/prirucka-verejna-sprava-208.pdf
- AGOSIN, Manuel R. and Ricardo MAYER. *Foreign Investment in Developing Countries* [online]. Ženeva: UNCTAD, 2000. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://unctad.org/en/docs/dp_146.en.pdf
- ALFARO, Laura. *Foreign Direct Investment and Growth: Does the Sector Matter?* [online]. Harvard Business School, 2003 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.grips.ac.jp/teacher/oono/hp/docu01/paper14.pdf>
- ALFARO, Laura. Gains from Foreign Direct Investment: Macro and Micro Approaches. *World Bank Economic Review*, 2017, vol. 30, p.2-15, ISSN 0258-6770.
- AMIN, Ash a Nigel THRIFT. Globalization, Institutional Thickness and the Local Economy. In Healey, P., Camerson, S., Davoudi, S., Graham, S. and Madani-Pour, A.: *Managing Cities: The New Urban Kontext*. Chichester: Wiley, 1995. 322 p. ISBN 978-04-719-5533-7.
- ATTALAH, Gamal. Vertical R&D Spillovers, Cooperation, Market, Structure and Inovation. In: *Cahier*, 2000, vol. 16. ISSN 0709-9231.
- BALDWIN, John at al. Agglomeration and the Geography of Localization Economies in Canada. *Regional Studies*. 2008. roč. 42, s. 117 – 132. ISSN 1360-0591.
- BARRELL, Ray and Dawn HOLLAND. Foreign direct investment and enterprise restructuring In Central Europe. In: *Economics of Transition*, 2000, vol. 8, No. 2. s. 477–504. ISSN 1468-0351.
- BECATTINI, Giovanni. The development of light industry in Tuscany. In: *Interpretation. Economic Notes*, 1978, roč. 3, s. 107-123. ISSN 1468-0300.
- BENÁČEK, Vladimír. Přímé zahraniční investice v české ekonomice. *Politická ekonomie*, 2000, č. 48, s. 7-22. ISSN 0032-3233.

- BENÁČEK Vladimír, Mirosław GRONICKI, Dawn HOLLAND and Magdolna SASS. The Determinants and Impact of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe: A comparison of survey and econometric evidence. *Transnational Corporations, Journal of United Nations*. 2000, vol.9, No. 3, New York, December, s. 163-212. ISSN: 1014-9562.
- BENÁČEK Vladimír a Jan VÍŠEK. Determining Factors and Effects of Foreign Direct Investment in an Economy in Transition: Evidence from Czech Manufacturing in 1991-97. In *Proceedings from ICSEAD Conference on Transition*. 1st ed. Budapest: ICSEAD, 2000.
- BLAŽEK, Jiří. Towards a typology of repositioning strategies of GVC/GPN suppliers: the case of functional upgrading and downgrading. In: *Journal of Economic Geography*. 2016, vol. 16, iss. 4, p. 849-869. ISSN: 1468-2702.
- BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.
- BLOMSTRÖM, Magnus. *The Economics of International Investment Incentives* [online]. OECD, 2002 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/55/1/2487874.pdf>
- BLOMSTÖRM, Magnus and Ari KOKKO. Host Country Competition, Labor Skills, and Technology-Transfer by Multidimensionals. *Weltwirtschaftliches Archiv-Review Of World Economics*. 1997, vol. 30, iss. 3, s. 521-533. ISSN 0043-2636.
- BLOMSTÖRM, Magnus and Ari KOKKO. Multinational Corporations and Spillovers. *Journal of Economic Surveys*, 1998, vol. 12, s. 245-277. ISSN 0950-0804.
- BLOMSTRÖM, Magnus and Edward N. WOLFF. Multinational Corporations and Productive Convergence in Mexico. In: Baumol, W., Nelson, R. J., Wolff, E. N.: (eds.): *Convergence of Productivity: Cross National Studies and Historical Evidence*. Oxford: Oxford University Press, 1994, s.263-293. ISBN: 9780195083903.
- BLONNINGEN, Bruce, DAVIES, Donald, WADEL, Glen, and Helen NAUGHTON. *FDI in space: Spatial autoregressive relationships in foreign direct investment*, 2006 [online]. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w10939>

- BOUDEVILLE, J.-R. *Problems of regional economic planning*. (Reprint). Edinburgh: Univ. Press, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1974. ISBN 9780852240526.
- BRAINARD, S. Lael. An Empirical Assessment of the Proximity – Concentration Tradeoff between Multinational Sales and Trade [online]. *NBER Working Paper*. 1993, no. 4583. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://links.jstor.org/sici?sici=0002-8282%28199709%2987%3A4%3C520%3AAEAOTP%3E2.0.CO%3B2-9&origin=repec>
- CAMAGNI, Roberto. Territorial Impact Assessment for European regions: A methodological proposal and an application to EU transport policy. In *Evaluation and Program Planning*, 2009, vol. 32, iss. 4, s. 342-350, ISSN: 0149-7189.
- CANTWELL, John. Innovation and international business. *Industry and Innovation*, 2017, vol. 24, iss. 1, p. 41-60. ISSN: 1366-2716.
- CARBAUGH, Robert J. *International economics*. 12th ed. Mason, Ohio: South-Western Cengage Learning, 2009. ISBN 0324588984.
- CAVES, Richard E. *Multinational enterprise and economic analysis*. 3rd ed. New York: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521860130.
- CEP. *Problémová analýza potřeb Libereckého kraje* [online]. Hradec Králové: Centrum EP, 2012 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&es_th=1&ie=UTF-8#q=probl%C3%A9mov%C3%A1%20anal%C3%BDza%20libereck%C3%A9ho%20kraje
- COHEN, Wesley M. and David A. LEVINTHAL. Absorptive capacity: a new perspective on learning and innovation. *Administrative Science Quarterly*, 1990, vol. 35, s. 128 – 152. ISSN: 0001-8392.
- COOKE, Philip. Global Production Networks and Global Innovation Networks: Stability Versus Growth. In *European Planning Studies*, 2013, vol. 21, iss. 7, p. 1081-1094. ISSN 0965-4313.
- COOKE, Philip. *Theories of planning and spatial development*. London: Hutchinson, 1983. ISBN 0091530016.

- CORTRIGHT, Joseph. New growth theory, technology and learning. In: *Reviews of Economic Development Literature and Practise*, U.S. Economic Development Administration, 2001, vol. 4. pp. 40.
- CZECHINVEST. *Investiční pobídky... Vaše brána k prosperitě* [online]. Praha: Czechinvest, 2015 [cit. 2015-11-11] Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/brozura-investicnich-pobidek-po-novele-3297-cz.pdf>
- CZECHINVEST. *Investiční pobídky* [online]. Praha: CzechInvest, 2017 [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/investicni-pobidky-czechinvest>
- CZECHINVEST. *Vývoj investic – lokalizační faktory* [online]. Brno, 2016 [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/4-5-vyvoj-investic-lokalizacni-faktory-damborsky-5497.pdf>
- ČAJKA, Peter a Lucía RÝSOVÁ. Regionálny rozvoj a regionálna politika v kontexte poznatkovo-orientovanej spoločnosti, Bratia Synovce, Zvolen, 2008. 240 s. ISBN: 978-80-99241-20-0.
- Česko. Zákon č. 36 ze dne 9. dubna 1960 o územním členění státu. In: Sbíрка zákonů Republiky československé. 1960, částka 15, s. 115. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=36&r=1960>
- Česko. Ústavní zákon ze dne 3. prosince 1997 o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. In: Sbíрка zákonů České republiky. 1997. Dostupné také z: <http://www.psp.cz/docs/laws/1997/347.html>
- ČNB. *Přímé zahraniční investice za rok 2014* [online]. Praha: Česká národní banka, 2016 [vid. 27. ledna 2016]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2014_CZ.pdf
- ČSÚ. *Dojíždka do zaměstnání a škol podle Sčítání lidu, domů a bytů - Česká republika – 2011* [online]. Praha: ČSÚ, 2013 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/dojizdka-do-zamestnani-a-skol-podle-scitani-lidu-domu-a-bytu-2011-ceska-republika-2011-6elqhrwv>
- ČSÚ. *Statistické ročenky* [online]. Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

ČSÚ. *Zaměstnanost, nezaměstnanost* [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2017-07-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace

DAMIJAN Jože P., Boris MAJCEN and Matija ROJEC. Impact of firm heterogeneity on direct and spillover effects of FDI: Micro-evidence from ten transition countries. *JOURNAL OF COMPARATIVE ECONOMICS*. 2013, vol. 41, iss. 3. p. 895 – 922. ISSN 0147-5967.

DAMIJAN Jože P., Mark KNELL, Boris MAJCEN and Matija ROJEC. The role of FDI, R&D accumulation and trade in transferring technology to transition countries: evidence from firm panel data for eight transition countries. *Economic Systems*. 2003, vol. 27. No. 2, June, s. 189–204. ISSN: 0939-3625.

DEDOUCHOVÁ, Marcela. *Strategie podniku*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-603-4.

DELLOITTE TOUCHE TOHMATSU: *Finální zpráva vyhodnocení dopadů investic čerpající pobídky a zhodnocení efektivity agentury CzechInvest*. [online]. [cit. 2017-01-20], Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/analyza-dopadu-pobidek-na-cr-2050-cz.pdf>

DICKEN, Peter, et al. Global production network and the analysis of economic development. *Review of International Political Economy*, 2011, vol. 9, č. 3, s. 436-464. ISSN 1466-4526.

DICKEN, Peter, COE, Neil, and Martin HESS. Global production network: realizing the potential. *Journal of Economic Geography*, 2008. vol. 8, č. 2, s. 271-296. ISSN: 1468-2702.

DOMAR, Evsey D. *Essays in the theory of economic growth*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1957. ISBN 0313235929.

DRIFFIELD, Nigel and Dylan HUGHES. Foreign and Domestic Investment: Regional Development or Crowding Out? *Regional Studies*, 2003, vol. 37, No. 3, s. 277 – 288. ISSN 0034-3404.

DUNNING, John H. International Production and the Multinational Enterprise. *Journal of International Business Studies*, 1981, vol. 1981, iss. 1. s. 171-173. ISSN 0047-2506.

- DUNNING, John H a Sarianna M LUNDAN. *Multinational enterprises and the global economy*. 2nd ed. Northampton, MA: Edward Elgar, 2008. ISBN 9781847201225.
- DUPAL, Jiří. *Účinky přímých zahraničních investic podpořených investičními pobídkami v kontextu svých pozitiv a negativ*. Praha, 2009. 154 s., 3 s. Disertační práce (Ph.D.). Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. Školitel: doc. Ing. Václav Petříček, CSc.
- DURČÁKOVÁ, Jaroslava a Martin MANDEL. *Mezinárodní finance*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Management Press, 2010. ISBN 9788072612215.
- DVOŘÁČEK, Jiří a Ladislav TYLL. *Outsourcing a offshoring podnikatelských činností*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-010-2.
- DVOŘÁČEK, Jiří a Peter SLUNČÍK. *Podnik a jeho okolí: jak přežít v konkurenčním prostředí*. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-224-3.
- ESTEBAN, J. Regional convergence in Europe and the industry mix: a shift-share analysis. *Regional Science and Urban Economics*. 2000, Vol. 30, Iss. 3, s. 353-364. ISSN 0166-0462.
- FAGERBERG, A Jan. Technology Gap Approach to Growth Rates Bigger. *Research Policy*, 1987, vol. 16, p. 87-99, ISSN 0048-7333.
- FALLON, Grahame, COOK, Marc. Exploring the Regional Distribution of Inbound Foreign Direct Investment in the UK in Theory and Practise: Evidence from Five-Region Study. *Regional Studies*, 2010, **44**(3): s. 337-353. ISSN 1360-0591.
- FATIMA, Stera Tamkeen. Productivity spillovers from foreign direct investment: evidence from Turkish micro-level data. In *Journal of International Trade & Economic Development*, 2016, vol. 25, No. 2, p. 291-324. ISSN 0963-8199. DOI: 10.1080/09638199.2015.105005.
- FIFEKOVÁ, Martina. *Priame zahraničné investície a efekty spillovers* [online]. Bratislava: A.K.O. - Alternatíva, komunikácia a občania, 2008 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://alternativa.sk/uploads/tx_clanok/Fifekova_RP.pdf

- FINLAY, Ronald. Relative Backwardness, Direct Foreign Investments and the Transfer of Technology: A Simple Dynamic Model. *Quarterly Journal of Economics*, 1978, vol. 92, s. 1-16. ISSN: 0033-5533.
- FOLKER FRÖBEL, Jürgen Heinrichs and Otto KREYE. *The new international division of labour: structural unemployment in industrialised countries and industrialisation in developing countries*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1981. ISBN 0521287200.
- GAJDUŠKOVÁ, Kateřina. *Dopad světové ekonomické krize na přímé zahraniční investice v zemích střední a jihovýchodní Evropy*. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1734-6.
- GARDINER, Ben et al. *Competitiveness, productivity and economic growth across the European regions*. In *Regional Studies*, 2004, vol. 38, č. 9, s. 991-999, ISSN: 1360-0591.
- GÖRG, Holger and David GREENAWAY. Much I do about nothing? Do domestic firms really benefit from foreign direct investment? In: *World Bank Research Observer*, 2004, vol. 19, iss. 2, s. 171-197. ISSN 0257-3032.
- GÖRG, Holger et al. Productivity spillovers through vertical linkages: Evidence from 17 OECD countries. In *Economics Letters*, 2008, vol. 99, iss. 2, p. 328-331. ISSN 0165-1765.
- GÖRG, Holger et al. Spillovers through backward linkages from multinationals: Measurement matters! *European Economic Review*, 2011, vol. 55, iss. 6, p. 862-875. ISSN 0014-2921.
- GRIFFITHS David and David SAPSFORD. Foreign Direct Investment in Mexico. In: WEI, Yingqi Annie a BALASUBRAMANYAM, V.N. *Foreign Direct Investment: Six Country Case Studies*. Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc., 2004, s. 104-127. ISBN 1 84376 467 9.
- HAVRÁNEK, Tomáš a Zuzana IRŠOVÁ. Determinants of Horizontal Spillovers from FDI: Evidence from a Large Meta-Analysis. *World Development*, 2013, vol. 42, p. 1-15. ISSN 0305-750X.

- HAVRÁNEK, Tomáš a Zuzana IRŠOVÁ. Meta-analysis of intra-industry FDI spillovers: updated evidence. In *Czech Journal of Economics and Finance*, 2010 vol. 60, s. 151–174. ISSN 0015-1920.
- HLAVÁČEK, Petr. *Aktéři a mechanismy regionálního rozvoje na příkladu Ústeckého kraje*. Ústí nad Labem, 2010. 166 s. Disertační práce (Ph.D.). Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Školitel: Doc. RNDr. Jiří Blažek, PhD.
- HOŘEJŠÍ, Bronislava. Foreign Direct Investment - The Changing Picture In: LOSTER, Tomáš a Tomáš PAVELKA (eds.). *The 8th International Days of Statistics and Economics*. Praha: VŠE, 2014, p. 566-577. ISBN: 978-80-87990-02-5.
- HOŘEJŠÍ, Bronislava. Geographical, Institutional and Ownership Patterns of Foreign Direct Investment After the Economic Crisis. In: LOSTER, Tomáš a Tomáš PAVELKA (eds.). *The 9th International Days of Statistics and Economics*. Praha: VŠE, 2015, p. 566-577. ISBN:978-80-87990-06-3.
- HOŘEJŠÍ, Bronislava. Long Term Structure of the World Foreign Direct Investment by Components and its Main Determinants. In: LOSTER, Tomáš a Tomáš PAVELKA (eds.). *The 10th International Days of Statistics and Economics*. Praha: VŠE, 2016, p. 583-593. ISBN:978-80-87990-10-0.
- HUGGINS, Robert. Creating a UK Competitiveness Index: Regional and Local Benchmarking. In *Regional Studies*, 2003, vol. 37, č. 8, s. 89 – 96, ISSN: 1360-0591.
- CHISHOLM, Michael. *Regions in recession and resurgence*. Boston: Unwin Hyman, 1990. ISBN 0043300634.
- IMD. *METHODOLOGY AND PRINCIPLES OF ANALYSIS IMD World Competitiveness Yearbook* [online]. IMD, [cit. 2017-03-05]. Dostupné z:<http://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/methodo/methodology-yearbook-presentation2.pdf>
- JAHN, Martin. Význam zahraničních investic pro českou ekonomiku. V: LOUŽEK, M., ed. *Zahraniční investice: cíl hospodářské politiky?* 1. vyd. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 77-84. ISBN 978-80-86547-90-9.

- JOHNSON, Andreas. *The effects of FDI inflows on host country economic growth* [online]. 2006 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.infra.kth.se/cesis/documents/WP58.pdf>
- JONES, Jonathan. and Colin. WREN. *Foreign direct investment and the regional economy*. Burlington, VT: Ashgate, 2006. ISBN 0754645223.
- KADERÁBKOVÁ, Anna. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost III: Česká republika v globalizované a znalostní ekonomice*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-71-9.
- KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8.
- KINUTHIA, Bethuel Kinyanjui. Technology spillovers: Kenya and Malaysia compared. *Journal of International Trade & Economic Development*, 2016, vol. 25, No. 4, p. 536-569. ISSN 0963-8199. DOI 10.1080/09638199.2015.1084524.
- KITSON, Michael et al. Innovation, networks and knowledge exchange. In *Cambridge Journal of Regions Economy and Society*, 2008, vol. 1, iss. 2, s. 165-173, ISSN: 1752-1378.
- KOKKO, Ari. Technology, Market Characteristics, and Spillovers. *Journals of Development Economics*, 1994. roč. 43, s. 279-293. ISSN: 1467-9361.
- KOKKO, Ari and Patrik GUSTAVSSON TINGVALL. Distance, Transaction Costs, and Preferences in European Trade. *International Trade Journal*, 2014, vol. 28, iss. 2, p. 87-120. ISSN 0885-3908.
- KOKKO, Ari and Victoria KRAVTSOVA. Innovative capability in MNC subsidiaries: evidence from four European transition economies. In *Post-Communist Economies*, 2008, vol. 20, iss. 1, p. 57-75. ISSN 1463-1377.
- KOKKO, Ari, et. al. Local Technological Capability and Productibility Spillovers from FDI in the Uruguayan Manufacturing Sector. *Journal Development Studies*, 1996, vol. 34, iss. 4, s. 602-611. ISSN 0022-0388.
- KOMECKI, Lucina. Foreign direct investment and macroeconomic changes in CEE integrating into the global market. In *Journal of International Business & Cultural Studies*, 2010 vol. 3, p. 1–12. ISSN 2327-5391.

- KONINGS, Jozef. The Effects of Foreign Direct Investment on Domestic Firms: Evidence from Firm Level Panel Data in Emerging Economies. *Economics of Transition*. 2001, vol. 9, iss. 3, p. 619-633. ISSN 0967-0750.
- KOTÍKOVÁ, Sylvie. Přímé zahraniční investice a jejich důsledky pro region. Liberec, 2014. 114 s., 2 s. příl. Diplomová práce (Ing.). Technická univerzita v Liberci, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Miroslava Lungová, Ph.D.
- KOTÍKOVÁ, Sylvie. Foreign Direct Investment from the Industry Zone Alpka and Its Impact on the Region Labour Market. In *XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 164 – 170. ISBN 978-80-210-6840-7.
- KOTÍKOVÁ, Sylvie. Přímé zahraniční investice a jejich dopad na trh práce strukturálně postiženého regionu. *Grant Journal*. 1. vyd. Hradec Králové: MAGNANIMITAS, 2015, roč. 4., č. 1. S. 59 – 63. ISSN 1805-0623.
- KOTÍKOVÁ, Sylvie. The Impact of Foreign Direct Investment Located in the Industrial Zones on Regional Labor Market. In *XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 115 – 121. ISBN 978-80-210-7861-1.
- KOTÍKOVÁ, Sylvie. The Foreign Presence as a Determinant of Creation of Spillover Effects of Foreign Direct Investment. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2016, roč. 6, č. 1. S. 32 – 36. ISSN 1804-7890.
- KOTÍKOVÁ, Sylvie. The Situation of the Regional Labor Markets with the Hypothetical Absence of Foreign Direct Investment. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2017, roč. 7, č. 1, s. 78 – 82. ISSN 1804-7890.
- KOTÍKOVÁ, Sylvie a Renata ČUHLOVÁ. Multinational Companies Benefiting from Investment Incentives and Their Impact on Labour Market of Ustecky Region. In *XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 129 – 135. ISBN 978-80-210-7861-1.
- KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Foreign Presence, Cultural Distance and Technology Gap as Indicators of Globalization in the Czech Republic. *16th International Scientific Conference Globalization and Its Socio-Economics*

Consequences 1. vyd. Zilina: University of Zilina, 2016. S. 337 – 344. ISBN 978-80-8154-191-9.

KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Boosting regional labour market via foreign investment: evidence from the Liberec region. *20th International Colloquium on Regional Sciences* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. S. 114 – 119. ISBN 978-80-210-8586-2.

KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Market internationalization in the regional context. *20th International Colloquium on Regional Sciences* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. S. 114 – 119. ISBN 978-80-210-8586-2.

KRUGMAN, Paul, Maurice OBSTFELD and Marc J. MELITZ. *International economics: theory and policy*. 10th edition. Boston: Pearson, 2015. ISBN 9780133423679.

KRUGMAN, Paul and Anthony VENABLES. Globalization and the Inequality of Nations. In: *The Quarterly Journal of Economics*, MIT Press, 1995, vol. 110, s. 857 – 880. ISSN: 0033-5533.

LASUÉN, J. R. On growth poles. *Urban Studies*, 1969, vol. 6, s. 137-161. ISSN: 1360-063X.

LEAMER, Edward. Models of the Transition in Eastern Europe with Untransferable Eastern Capital. *Working Paper No. 12*, Vienna: Institute For Advanced Studies, 1994, s. 1 – 18.

LENAERTS, Karoline and Bruno MERLEVADE. Horizontal or Backward? FDI Spillovers and Industry Aggregation, 2012 [online]. In: *Working Papers*, Faculty of Economics and Administration, Ghent University. [cit. 2015-20-01]. Dostupné z: http://www.wiod.org/conferences/groningen/Paper_Lenaerts_Merlevede.pdf

LESHER, Michael and Sebastien MIROUDOT. FDI Spillovers and their Interrelationship with Trade. In *Trade Policy Working Papers*. OECD, 2008, vol. 80, s. 40 – 41. ISSN: 1816-6873.

LINDSEY, C. W. Transfer of Technology to the ASEAN Region by U. S. Transnational Corporation. In: KINTANAR, Agustin a Loong-Hoe TAN (eds.). *ASEAN-U.S. economic relations: an overview*. Singapore: ASEAN Economic Research Unit, Institute of Southeast Asian Studies, 1986, s. 225-247. ISBN: 978-9971-988-42-5.

- LUCAS, Robert. On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 1988, vol. 22, iss. 1, s. 3-42. ISSN 0304-3932.
- MARKUSEN, James R. The Boundaries of Multinational Enterprises and the Theory of International Trade. *Journal of Economic Perspectives*, 1995, vol. 9, č. 2, s. 169-189. ISSN 0895-3309.
- MARKUSEN, James R. Contracts, intellectual property rights, and multinational Investment in developing countries. *Journal of International Economics*, 2001, vol. 53, s. 189-204. ISSN 0022-1996.
- MARKUSEN, James R. et al. International Trade Puzzles: A Solution Linking Production and Preferences. In *Quarterly Journal Of Economics*, 2014, vol. 129, iss. 3, p. 1501-1552. ISSN 0033-5533.
- MARTIN, Robin and Peter SUNLEY. Slow convergence? The new endogenous growth theory and regional development. *Economic Geography*, 1998, vol. 74, č. 3, p. 201 – 227, ISSN 1944-8287.
- MASSEY, Doreen. In what sense a regional problem? In: *Regional Studies*, 2007, vol. 41, p. 49-59. ISSN: 0034-3404.
- MAUDOS, Joaquin, PASTOR, Jose Manuel, SERRANO, Lorenzo. Explaining the US–EU productivity growth gap: Structural change vs. intra-sectoral effect. *Economics Letters*. 2008, Vol. 100, Iss. 2, s. 311-313. ISSN 0165-1765.
- MEYER, Klaus E. et al. Institutions, Resources, and Entry Strategies in Emerging Economies. In *Strategic Management Journal*, 2009, vol. 30, iss. 1, p. 61-80. ISSN 0143-2095.
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Veřejný rejstřík a sbírka listin* [online]. 2016 [vid. 1. února 2016]. Dostupné z: <http://www.justice.cz>
- MIŠUN, Jan a Vladimír TOMŠÍK. Does Foreign Direct Investment Crowd in or Crowd out Domestic Investment? In: *Eastern European Economics*, 2002, vol. 40, no. 2, s. 38–56. ISSN 0012-8775.
- MOOSA, Imad A. *Foreign direct investment: theory, evidence, and practice*. 1st ed., New York: Palgrave, 2002. ISBN 03-339-4590-5.

- MPSV. *Analýza stavu a vývoje trhu práce v Ústeckém kraji za rok 2014*. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp_up
- MPSV. *Analýza trhu práce za rok 2014 Karlovarský kraj*. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/kvk/statistiky/analyza_trhu_prace_v_karlovarskem_kraji_za_rok_2014.pdf
- MŠMT. *Regionální analýza Pardubického kraje* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015 [vid. 2017-04-09]. Dostupné z: <https://www.google.fr/search?q=Region%C3%A1ln%C3%AD+anal%C3%BDza+Pardubick%C3%A9ho+kraje&oq=Region%C3%A1ln%C3%AD+anal%C3%BDza+Pardubick%C3%A9ho+kraje&aqs=chrome..69i57.641j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
- MULLEN, John K. *FDI and Domestic Capital Stock in US Manufacturing Industries: Crowding-Out and Displacement Effects* [online]. National University of Ireland Working Paper No. 0160, 2010 [cit. 2015-11-09]. Dostupné: <http://aran.library.nuigalway.ie/xmlui/handle/10379/1446>
- NARULA, Rajneesh. Emerging market MNEs as meta-integrators: the importance of internal networks. *International Journal of Technology Management*, 2017, vol. 74, iss.1-4, p. 214-220. ISSN 0267-5730.
- NARULA, Rajneesh and Anabel MARIN. FDI spillovers, absorptive capacities and human capital development: Evidence from Argentina. *Working Paper No 96*. International Labour Office – Geneva, 2005, p. 36. ISBN 92-2-117004-7.
- NAUGHTON, Helen et. al. Aggregation Issues of Foreign Direct Investment Estimation in an Interdependent World. *World Economy*, 2016, vol 39, iss. 12, p. 2046-2073. ISSN 0378-5920.
- NEUBAUER, Jiří, SEDLAČÍK, Marek, KŘÍŽ, Oldřich. Statistické tabulky [online]. [vid. 1.května 2017]. Dostupné z: <http://k101.unob.cz/~neubauer/pdf/preprint.pdf>

- NORTH, Douglass C. a WEINGAST, BR. Introduction: Institutional analysis and economic history. In *Journal of Economic History*. 2000, vol. 60, iss. 2, p. 414-417. ISSN 0022-0507.
- OECD. *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [online]. OECD, 2008, 4. vyd. [vid. 11. července 2017]. Dostupné z <http://www.oecd.org/investment/statistics.htm>
- OECD. *Interconnected economies. Benefiting from global value chains* [online]. Paříž: OECD Publishing, 2013. [cit. 2016-11-09] <http://dx.doi.org/10.1787/9789264189560-en>
- OECD. *Level of GDP and productivity* [online]. OECD Statistics, 2017 [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PDB_LV
- PAVLÍNEK, Petr and ŽÍŽALOVÁ, Pavla. Linkages and spillovers in global production networks: firm-level analysis of the Czech automotive industry. In *Journal of Economic Geography*, 2016, vol. 16, iss. 2, p. 331-363. ISSN: 1468-2702.
- PAS. *Index regionálneho podnikateľského prostredia. Podnikateľská aliancia Slovenska, 2016*. [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://regiony21.sk/vystupy/IRPP/cojeirpp.html>
- PEREZ, T. *Multinational Enterprises and Technological Spillovers The Netherlands* [online]. Harwood Academic Publisher, 1998 [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/pdf?vid=52&hid=sid=ed365416-3890-442c-a13f-0a169d3116a0%40sessionmgr7>
- POSNER, M. V. International Trade and Technical Change. *Oxford Economic Papers*, 1961, Vol. 13, p. 323-341. ISSN: 0030-7653.
- RAFF, Horst, RYAN, Michael and STAEHLER, Frank. Firm Productivity and the Foreign-Market Entry Decision. In *Journal Of Economics & Management Strategy*. 2012, vol. 21, iss. 3, p. 849-871. ISSN: 1058-6407.
- RISY. *Srovnání makroekonomických ukazatelů* [online]. Regionální informační servis, 2016 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/plzensky-kraj/kraj/hospodarske-prostredi/makroekonomicke-ukazatele/>
- RODRIGEZ-CLARE, Andréas. Multinationals Linkages and Economic Development. *American Economic Review*, 1996, vol. 86, iss. 4, s. 852-873. ISSN: 0002-8282.

- ROMER, Paul. Idea gaps and object gaps in economic development. *Journal od Monetary Economics*, 1993, vol. 32, s. 543-573. ISSN: 0304-3932.
- ROMER, Paul. Increasing Returns and Long-Run Growth. *Journal of Political Economy*, 1986, vol. 94, iss. 5, s. 1002 – 1037. ISSN 022-3808.
- ŘÍMAN, Martin, et al. Zahraniční investice ano, pobídky ne. V: LOUŽEK, M., ed. *Zahraniční investice: cíl hospodářské politiky?* 1. vyd. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 11-16. s. 16. ISBN 978-80-86547-90-9.
- SHAVER, J. Myles and FLYER, Fredrick. Agglomeration Economies, Firm Heterogeneity, and FDI in the United States. *Strategic Management Journal*, 2000 vol. 21, iss. 12, s. 1175-1193. ISSN 1097-0266.
- SHENKAR, Oded and LUO, Ying. International Business, 2nd edition, John Wiley & Sons, 2008. 599 p. ISBN 0-471-38350-3.
- SCHWARZ, Jiří, et al. *Analýza investičních pobídek v České republice*. [online]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007, [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: download.mpo.cz/get/32013/35445/388865/priloha001.pdf
- SMARZYNSKA JAVORCIK, Beata and SPATAREANU, Mariana. Disentangling FDI spillover effects: what do firm perceptions tell us? [online]. In T.H. Moran, E. Graham, M. Blomström (Eds.), *Does Foreign Direct Investment Promote Development?*, Institute for International Economics, Washington DC, 2000 s. 45–71. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://www.iie.com/publications/chapters_preview/3810/03iie3810.pdf
- SMARZYNSKA JAVORCIK, Beata. Does Foreign Direct Investment Increase the Productivity of Domestic Firms? In Search of Spillovers through Backward Linkages. [online]. The World Bank, 2002. [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/19210/multi0page.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- SMARZYNSKA JAVORCIK, Beata, SPATAREANU, Mariana. Does it matter where you come from? Vertical spillovers from foreign direct investment and the origin of investors. *Journal of Development Economics*, 2011, vol. 96, iss. 1, p. 126-138. ISSN 0304-3878.

- SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-21-2.
- SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-52-1.
- SZENT-IVANYI, Balázs and Gábor VIGVÁRI. Spillovers From Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe. *Society and Economy*, 2012, vol. 34, s. 51-72. ISSN 1588-9826.
- ŠIMANOVÁ, Jana. *Investiční pobídky, nadnárodní firmy a regionální rozvoj*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 2011. ISBN 978-80-7372-803-8.
- ŠIMANOVÁ, Jana a Filip TREŠL. Vývoj průmyslové koncentrace a specializace v regionech NUTS3 České republiky v kontextu dynamizace regionální komparativní výhody. *E + M Ekonomie a Management*. roč. 2011, vol. 14, iss. 1 s. 38 – 52. ISSN 1212-3609.
- ŠPIROCH, Michal. Póly regionálního růstu a regionální disparity [online]. In *Conference-CM*, 2013. [cit. 2017-01-11]. Dostupné z: http://www.conference-cm.com/podklady/history4/Prispevky/prispevek_Spiroch_Michal_VUT.pdf
- ŠTĚRBOVÁ Ludmila, ČERNÁ Iveta, ČAJKA Radek a Ilya BOLOTOV. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 368 s. ISBN 978-80-247-4694-4.
- TÖDLIGN, Franz and Michaela TRIPPL. One size fits all? Towards a Differentiated Regional Innovation Policy Approach. *Research Policy*, 2005, Vol. 34, No. 8, p. 1203-1219. ISSN 0048-7333.
- UNCTAD. *World investment report 2012. Towards a new generation of investment policies* [online]. New York, Geneva: OSN, 2012. [cit. 2016-11-11]. Dostupné z <http://unctad.org>
- VALACH, Josef. *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-71-2.

- VAŠENDOVÁ, Martina. Pohyb zahraničního kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenční schopnost polské ekonomiky. *Working Paper*. Brno: Centrum pro výzkum konkurenční schopnost, 2007, č. 1, s. 1 – 27. ISSN 1801-4496.
- VERNON, Raymond. International Investment and International Trade in the Produkt Cycle. In: *Quarterly Journal of Economics*, 1966, vol. 80, no 2, s. 190-207. ISSN: 0033-5533.
- VERSPANGER, Bart. New Empirical Approach to Catching up or Falling Behind. *Structural Change and Economic Dynamics*. 1991, vol. 2, p. 359-380, ISSN 0954-349X.
- VITURKA, Milan. Prostorový model ekonomického rozvoje ČR a možnosti jeho praktického využití. In: *Mezinárodní konference „Budoucnost 2004“*. Chodov: Město Chodov, 2004. s. 53-62, ISBN: 80-239-3549-6.
- VITURKA, Milan. Regionální disparity a jejich hodnocení v kontextu regionální politiky. *Geografie*, 2010, **115**(2): s. 131-143. ISSN: 1212-0014.
- WANG, Jian-Ye and Magnus BLOMSTRÖM. Foreign Investment and technology transfer: A simple model. *European economic review*, 1992, vol. 36, s. 135-155. ISSN: 0014-2921.
- WATANABE, S. *Technology marketing and industrialization: linkages between small and large enterprises*. 12th ed. New Delhi: Macmillan, 1983. ISBN 33390-395-5.
- WB. *Methodology* [online]. The World Bank Group, 2017. [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/methodology>
- WEBER, Alfred. *Theory of the Location of Industries*. 1st ed., Chicago: University of Chicago Press, 1929. Dostupné také z: <http://www.economia.unam.mx/cedrus/descargas/Libro%20de%20Weber.pdf>
- WEF. *Methodology* [online]. World Economic Forum, [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/methodology/>
- WOKOUN, René a Jozef TVRDOŇ. *Přímé zahraniční investice a regionální rozvoj*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1736-0.

- XU, Bin. Multinational enterprises, technology diffusion, and host country productivity growth. In *Journal of Development Economics*, vol. 62, 2000, p. 477-493. ISSN: 0304-3878.
- ZAMRAZILOVÁ, Eva. Přímé zahraniční investice v České republice: rizika duality a role trhu práce. *Politická ekonomie*. roč. 2007, č. 5, s. 578 – 602. ISSN 0032-3233.
- ZDENĚK, Radek a František STŘELEČEK. Hodnocení vývoje zaměstnanosti, průměrné mzdy a produktivity práce pomocí shift-share analýzy. *E + M Ekonomie a Management*. roč. 2012, vol. 15, iss. 3 s. 4 – 15. ISSN 1212-3609.
- ŽÍŽALOVÁ, Pavla, ADÁMEK, Petr a Pavel CSANK. Regionální inovační systémy a jejich podpora. In Kadeřábková, A. a kol.: *Růst, stabilita a konkurenceschopnost IV: Česká republika v globalizované a znalostní ekonomice*. Linde, Praha: 2008, s. 351. ISBN: 978-80-86131-79-5.

Seznam příloh

Příloha A	Míra zahraniční přítomnosti.....	189
Příloha B	Ukazatel RRTG – výpočty.....	190
Příloha C	Ukazatel IT - výpočty.....	193
Příloha D	Schéma metodického postupu hodnocení vybraných efektů přímých zahraničních investic	196
Příloha E	Ověřování hypotézy H3	201
Příloha F	Vazba zkoumaných efektů na podnikatelské prostředí	204

Příloha A Míra zahraniční přítomnosti

Tabulka A1: Vypočtené hodnoty míry zahraniční přítomnosti

	Karlovy Vary	Liberec	Hradec Králové	Pardubice	Ústí nad Labem	Plzeň
2002	0,885	1,191	2,042	3,840	3,028	1,508
2003	1,223	1,339	2,372	4,331	3,517	1,796
2004	1,564	1,523	3,313	4,787	4,209	2,972
2005	1,546	1,836	3,981	6,439	4,781	3,690
2006	1,551	2,036	3,842	5,745	5,573	3,842
2007	1,656	2,178	3,771	6,096	6,369	3,983
2008	1,679	2,290	3,631	6,577	6,696	4,094
2009	1,538	2,088	3,664	6,746	6,113	4,203
2010	1,643	2,635	3,853	5,982	6,438	4,286
2011	1,785	2,317	3,974	5,714	6,617	4,149
2012	1,956	2,621	3,042	6,180	6,613	4,308
2013	1,835	3,071	3,728	5,784	6,412	4,527
2014	2,340	3,908	2,863	6,464	3,640	4,295
Průměr:	1,631	2,233	3,390	5,745	5,385	3,666

Zdroj: vlastní zpracování na základě výpočtů z dat ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných firem

Příloha B Ukazatel RRTG – výpočty

Tabulka B1: Vypočtené hodnoty RRTG a její komponenty pro Plzeňský kraj

	Komponenta produktivity	Komponenta zaměstnanosti	Komponenta obou efektů	RRTG Plzeňský kraj
2002	0,112579	0,005967	0,018542	0,137088
2003	0,121797	0,014273	0,037834	0,173905
2004	0,109942	0,013766	0,041517	0,165226
2005	0,111481	0,026207	0,067625	0,205312
2006	0,100777	0,022833	0,056147	0,179756
2007	0,0978	0,022009	0,051061	0,170869
2008	0,098899	0,023017	0,054322	0,176238
2009	0,086816	0,029257	0,063563	0,179637
2010	0,092853	0,030827	0,07146	0,19514
2011	0,092079	0,02764	0,066295	0,186014
2012	0,090095	0,029858	0,070267	0,19022
2013	0,091359	0,032275	0,074479	0,198114
2014	0,088301	0,041287	0,08795	0,217539

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka B2: Vypočtené hodnoty RRTG a její komponenty pro Karlovarský kraj

	Komponenta produktivity	Komponenta zaměstnanosti	Komponenta obou efektů	RRTG Karlovarský kraj
2002	0,06875	0,000532	0,001115	0,070396
2003	0,075241	-0,00253	-0,00465	0,06807
2004	0,06855469	-0,003993062	-0,0065757	0,05798592
2005	0,069923	-0,01763	-0,03025	0,022041
2006	0,06379629	-0,01699475	-0,0264752	0,02032634
2007	0,062174	-0,01778	-0,02489	0,019504
2008	0,062661	-0,01853	-0,02571	0,01843
2009	0,053549	-0,0175	-0,02229	0,013753
2010	0,05768	-0,01668	-0,02256	0,018441
2011	0,057054	-0,01453	-0,01784	0,024688
2012	0,055531	-0,01106	-0,01098	0,033499
2013	0,056262	-0,01407	-0,01587	0,026326
2014	0,054434	-0,00828	-0,00585	0,040305

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka B3: Vypočtené hodnoty RRTG a její komponenty pro Ústecký kraj

	Komponenta produktivity	Komponenta zaměstnanosti	Komponenta obou efektů	RRTG Ústecký kraj
2002	0,167019	-0,025	-0,06411	0,077913
2003	0,181425	-0,03103	-0,06091	0,089478
2004	0,164604	-0,02684	-0,04778	0,089981
2005	0,16697	-0,02156	-0,03674	0,108667
2006	0,150378	-0,02161	-0,01194	0,116827
2007	0,145181	-0,01108	0,001832	0,135938
2008	0,144186	-0,01061	0,004939	0,13852
2009	0,124975	-0,01233	0,004238	0,116886
2010	0,134252	-0,00983	0,009923	0,134345
2011	0,132352	-0,0068	0,015633	0,141187
2012	0,128714	-0,00425	0,020462	0,144925
2013	0,130854	-0,00844	0,016189	0,138601
2014	0,126461	-0,03542	-0,04381	0,047227

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka B4: Vypočtené hodnoty RRTG a její komponenty pro Liberecký kraj

	Komponenta produktivity	Komponenta zaměstnanosti	Komponenta obou efektů	RRTG Liberecký kraj
2002	0,104064	0,007107	0,027561	0,138732
2003	0,113147	-0,00099	0,008564	0,120719
2004	0,102571	-0,00093	0,005894	0,107537
2005	0,104024	0,006108	0,016564	0,126696
2006	0,094202	0,010362	0,023042	0,127606
2007	0,091355	0,002637	0,006774	0,100766
2008	0,092188	0,004054	0,010195	0,106437
2009	0,081124	0,004553	0,008853	0,09453
2010	0,087096	0,004995	0,010765	0,102856
2011	0,086345	-0,00144	-0,00262	0,08229
2012	0,084795	0,00127	0,001859	0,087924
2013	0,085997	0,00453	0,009556	0,100083
2014	0,083443	0,001066	0,005423	0,089932

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka B5: Vypočtené hodnoty RRTG a její komponenty pro Královehradecký kraj

	Komponenta produktivity	Komponenta zaměstnanosti	Komponenta obou efektů	RRTG Královehradecký kraj
2002	0,132125	0,000521	0,003145	0,13579
2003	0,140748	0,00149	0,005532	0,14777
2004	0,129378	-0,00557	-0,01273	0,111079
2005	0,134292	-0,00131	-0,00263	0,130352
2006	0,123503	-0,00219	-0,00436	0,11695
2007	0,120822	-0,00676	-0,01171	0,102358
2008	0,120742	-0,00901	-0,0156	0,096133
2009	0,10613	-0,00584	-0,01008	0,090211
2010	0,113168	-0,01061	-0,01677	0,085784
2011	0,11198	-0,00933	-0,01441	0,088238
2012	0,10774	-0,01807	-0,03003	0,059643
2013	0,110163	-0,01307	-0,02063	0,076465
2014	0,107501	-0,00381	-0,00589	0,097796

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka B6: Vypočtené hodnoty RRTG a její komponenty pro Pardubický kraj

	Komponenta produktivity	Komponenta zaměstnanosti	Komponenta obou efektů	RRTG Pardubický kraj
2002	0,092072	0,011328	0,030815	0,134214
2003	0,099333	0,014573	0,037867	0,151773
2004	0,089709	0,019766	0,059115	0,168589
2005	0,090715	0,008526	0,03391	0,133151
2006	0,081421	0,01237	0,036697	0,130488
2007	0,078096	0,013393	0,04054	0,13203
2008	0,078567	0,014104	0,042276	0,134947
2009	0,067324	0,006391	0,026127	0,099842
2010	0,072876	0,008054	0,024101	0,105031
2011	0,072134	0,009702	0,030029	0,111865
2012	0,070678	0,006704	0,020997	0,098379
2013	0,072072	0,00537	0,014391	0,091833
2014	0,069462	0,012139	0,026338	0,107939

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Příloha C Ukazatel IT - výpočty

Tabulka C1: Ukazatel intenzity transferu pro Plzeňský kraj

Rok	Intenzita transferu (%)	IT meziroční změna produktivity (%)	Koeficient růstu
2002	30,5	0	
2003	32,1	3	1,052
2004	34	3	1,059
2005	33,3	0	0,98
2006	36,7	4	1,102
2007	38,1	2	1,039
2008	37	-1	0,969
2009	38,9	2	1,054
2010	36,7	-1	0,942
2011	37	1	1,008
2012	36,3	0	0,981
2013	37,3	1	1,028
2014	41	4	1,101
Geometrický průměr			1,025

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka C2: Ukazatel intenzity transferu pro Karlovarský kraj

Rok	Intenzita transferu (%)	IT meziroční změna produktivity (%)	Koeficient růstu
2002	24,8	0	
2003	25,6	1	1,034
2004	26,9	2	1,052
2005	26,8	0	0,997
2006	28,1	2	1,049
2007	30,8	3	1,094
2008	30,1	-1	0,977
2009	32,6	2	1,084
2010	31,3	-1	0,96
2011	31	0	0,991
2012	31,4	1	1,012
2013	32,1	1	1,021
2014	31,6	0	0,986
Geometrický průměr			1,021

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka C3: Ukazatel intenzity transferu pro Ústecký kraj

Rok	Intenzita transferu (%)	IT meziroční změna produktivity (%)	Koeficient růstu
2002	27,6	0	
2003	31,3	3	1,131
2004	33,8	2	1,08
2005	35,5	2	1,052
2006	37,8	3	1,064
2007	41,7	3	1,104
2008	41,5	0	0,995
2009	44,5	3	1,071
2010	40,9	-2	0,92
2011	40,7	0	0,994
2012	42	1	1,031
2013	41,6	0	0,99
2014	39,9	-1	0,959
Geometrický průměr			1,031

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka C4: Ukazatel intenzity transferu pro Liberecký kraj

Rok	Intenzita transferu (%)	IT meziroční změna produktivity (%)	Koeficient růstu
2002	27,3	0	
2003	27,6	-0,4	1,012
2004	29,2	1,32	1,058
2005	33	3,44	1,129
2006	35	2,56	1,061
2007	35,9	1,35	1,026
2008	36,9	1,15	1,026
2009	37,5	0,19	1,018
2010	36,7	0,26	0,978
2011	37,9	0,77	1,034
2012	40,8	3,19	1,076
2013	39,9	0,17	0,977
2014	37,7	0,28	0,944
Geometrický průměr			1,027

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka C5: Ukazatel intenzity transferu pro Královehradecký kraj

Rok	Intenzita transferu (%)	IT meziroční změna produktivity (%)	Koeficient růstu
2002	27,1	0	
2003	28,1	1	1,036
2004	32,3	4	1,15
2005	31,7	0	0,983
2006	33,2	2	1,048
2007	36,2	3	1,088
2008	37,2	1	1,029
2009	37,8	0	1,017
2010	37,5	0	0,99
2011	37,1	0	0,99
2012	37,7	0	1,015
2013	38,7	1	1,027
2014	43	4	1,112
Geometrický průměr			1,039

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Tabulka C6: Ukazatel intenzity transferu pro Pardubický kraj

Rok	Intenzita transferu (%)	IT meziroční změna produktivity (%)	Koeficient růstu
2002	29,8	0	
2003	30,8	1,4	1,035
2004	33,2	1,8	1,076
2005	34	1	1,024
2006	36,6	3,7	1,079
2007	38,6	2,5	1,054
2008	39,1	0,8	1,012
2009	39,8	0,1	1,019
2010	39,5	0,2	0,992
2011	40,3	1,3	1,019
2012	38,8	-1,6	0,963
2013	39	-0,1	1,007
2014	38,3	0,2	0,98
Geometrický průměr			1,021

Zdroj: vlastní zpracování na základě vlastních výpočtů a dat z OECD, ČSÚ a výročních zpráv analyzovaných PZI

Příloha D Schéma metodického postupu hodnocení vybraných efektů přímých zahraničních investic

Tabulka D1: Schéma vytvořené metodiky hodnocení přímého efektu tvorby primárních pracovních míst v přímých zahraničních investicích aplikovatelnou v podmínkách České republiky

Metodika hodnocení přímého efektu tvorby pracovních míst		
Kvantifikace přímého (primárního) dopadu PZI na snižování regionální míry nezaměstnanosti, resp. zvyšování zaměstnanosti pomocí vypočtených rozdílů mezi skutečnou mírou nezaměstnanosti (u)	$u = \frac{U}{L} * 100 \quad (M1)$	kde U představuje skutečný počet nezaměstnaných osob dle údajů ČSÚ, L práci, E_{FDI} sumu počtu zaměstnanců v analyzovaných PZI v jednotlivých letech
a tzv. hypotetickou míru nezaměstnanosti (u_h)	$u_h = \frac{U + E_{FDI}}{L} * 100 \quad (M2)$	E_{FDI} sumu počtu zaměstnanců v analyzovaných PZI v jednotlivých letech
Pomocný výpočet E_{FDI}	$E_{FDI} = \sum_{i=1}^n E_{FDI_i} \quad (M3)$	
Pro kvantifikaci skutečného dopadu vytvoření pracovních míst na nabídku práce v regionu byla vyslovena hypotéza H1: Mezi přílivem přímých zahraničních investic do regionu a počty v něm zaměstnaných cizinců existuje závislost.	Závislost bude zjišťována pomocí korelační analýzy.	Testování proměnných bude provedeno na 5% hladině významnosti.
V regionech, kde byla prokázána přímá závislost mezi proměnnými je nutné výpočty hypotetické míry nezaměstnanosti (u) očistit o počet cizinců ($u_h - F$).	$u_h - F = \frac{U + E_{FDI} - F}{L} * 100 \quad (M4)$	Na základě procentuálního podílu cizinců (F) na celkové zaměstnanosti v jednotlivých krajích je tento podíl aplikován na výpočty dle vzorce (M3) za jednotlivé roky.
Interpretace výsledků:		
<ul style="list-style-type: none"> Na základě rovnice M3 jsou kvantifikovány počty pracovních míst v jednotlivých letech v analyzovaném vzorku firem. Na základě rovnice M2 je vypočtena hypotetická míra nezaměstnanosti za předpokladu neexistence předmětných PZI. Na základě rovnice M4 je vypočtena míra nezaměstnanosti očištěna o počty cizinců Rozdíly mezi M2 a M1 představují nárůst regionálních měr nezaměstnanosti za předpokladu nelokalizování předmětných PZI do analyzovaného regionu. 		

- Rozdíly mezi M4 a M1 představují nárůst regionálních měr nezaměstnanosti, očištěné o počty zaměstnávaných cizinců, za předpokladu nelokalizování předmětných PZI do analyzovaného regionu.

Hlavní výhody zvoleného přístupu:

- Variabilita výzkumného vzorku podnikatelských subjektů.
- Kvantifikace primárního dopadu tvorby nových pracovních míst PZI na různých úrovních – např. dopad lokalizace PZI z konkrétní průmyslové zóny na trh práce jednoho okresu a kraje.
- Komparace vlivu jednotlivých průmyslových zón na různých regionálních úrovních nebo kvantifikace vlivu PZI na snižování regionálních měr nezaměstnanosti mezi kraji.
- Zhodnocení přínosnosti IP.

Zdroj: data CzechInvestu, ČSÚ a výroční zprávy analyzovaných společností

Tabulka D2: Schéma vytvořené metodiky hodnocení nepřímého efektu přelévání přímých zahraničních investic aplikovatelnou v podmínkách České republiky

Metodika hodnocení spillover efektu

Výpočet determinant vzniku spillover efektu (A; B; C):

A) MÍRA ZAHRA NIČNÍ PŘÍTOMNOSTI (FP)	$FP = \frac{E_{FDI}}{E} * 100$ (M5)	E – počet zaměstnaných osob dle statistik ČSÚ
--------------------------------------	-------------------------------------	---

Interpretace výsledků:

- Úroveň stavu zahraničních investic v regionu, vyjádřená podílem zaměstnanosti zahraničních společností na celkové zaměstnanosti v daném regionu.

B) TECHNOLOGICKÁ MEZERA

Sestrojená relativní regionální technologická mezera (RRTG) odpovídá na otázku, jak se v daném regionu ve sledovaném období dokázala přítomnost zahraničních firem projevit v růstu produktivity regionu.

Shift-share analýza - rozklad technologické úrovně regionů na efekt technologický, efekt zaměstnanosti a kombinaci obou efektů.

$$RRTG_n = \frac{\sum_{i=1}^r (AP_{Li}^{FDI} - AAP_B^{reg}) \cdot FP_B^{reg}}{AAP_B^{reg}} + \frac{\sum_{i=1}^r (FP_i^{FDI} - FP_B^{reg}) \cdot AAP_B^{reg}}{AAP_B^{reg}} + \frac{\sum_{i=1}^r (AP_{Li}^{FDI} - AAP_B^{reg}) \cdot (FP_i^{FDI} - FP_B^{reg})}{AAP_B^{reg}}$$

(M6)

AP_{Li}^{FDI} je produktivita zahraničních firem dané i – té země (vyjádřená jako produktivita země původu investora PZI) v daném roce n,

AAP_B^{reg} je produktivita benchmarku (vyjádřená jako aritmetický průměr produktivit zkoumaných regionů) v daném roce n,

FP_i^{FDI} je podíl zaměstnanců firem dané i – té země a celkového počtu zaměstnaných osob v regionu v daném roce n,

FP_B^{reg} je benchmark podílu zaměstnanců v zahraničních firmách ve zkoumaných regionech v daném roce n (vypočítaný jako aritmetický průměr podílu zaměstnanců ve zkoumaných regionech).

Zdroje dat:

- data CzechInvestu pro zjištění analyzovaných společností,
- výroční zprávy analyzovaných společností,
- data OECD pro zjištění produktivity jednotlivých PZI,
- data ČSÚ pro zjištění produktivity krajů.

Interpretace výsledků:

- Čím relativně vyšší hodnota tohoto ukazatele oproti ostatním regionům je, tím má daný region oproti srovnávaným regionům vyšší potenciál technologického růstu.

C) ABSORPČNÍ SCHOPNOST PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ

Sestrojený ukazatel intenzity využití zahraniční přítomnosti ve zkoumaném regionu (IT) sleduje, schopnost regionu intenzivně využít a tzv. účinně vstřebat přinášené technologické možnosti PZI.

$$IT_n = \frac{AP_{Li}^{reg}}{\sum (AP_{Li}^{FDI} FP_i^{reg}) / \sum FP_i^{reg}} * 100 \quad (M7)$$

AP_{Li}^{reg} je produktivita regionu v daném roce n .

FP_i^{reg} je podíl zaměstnanců zahraničních firem dané země ve zkoumaném regionu v roce n .

Odpovídá na otázku, k jakému posunu produktivity ve zkoumaném regionu došlo v závislosti na tom, z jaké technologicky vyspělé země do něj PZI přicházely (AP_{Li}^{FDI}) a v jakém poměru v něm investovaly (FP_i^{reg}).

Průměrný koeficient růstu intenzity využití zahraniční přítomnosti IT_k

$$IT_{k_n} = \frac{\Delta AP_{Li}^{reg}}{\sum (AP_{Li}^{FDI} FP_i^{reg}) / \sum FP_i^{reg}}$$

(M8)

Pro zhodnocení celkové schopnosti regionu vstřebat nabízený technologický potenciál v průběhu sledovaného období - vyhodnocení sledovaného trendu

ΔAP_{Li}^{reg} meziroční změna produktivity zkoumaného regionu

Interpretace výsledků:

- Pokud region dosáhl relativně vysokého růstu produktivity za účasti malého množství zahraničních firem s malým počtem jimi vytvořených pracovních míst v regionu, tím byl tento region, při jinak dále nezvažovaných faktorech, úspěšnější v intenzitě transferu technologické úrovně zahraničních firem do regionu.
- Pokud jsou hodnoty *RRTG* vysoké a *IT* nízké – region roste extenzivně za využití *FP*. Růst regionu je dán spíše širokým zastoupením firem a jejich vysokým podílem na zaměstnanosti regionu. Region má mezery v možném využití zahraniční příležitosti, tj. nemá dostatečně silnou schopnost vstřebat nabízené příležitosti. Region je pro zahraniční investory atraktivní především absolutními výhodami – nízká cena práce, vhodná infrastruktura, poloha regionu atd.
- Pokud jsou hodnoty *RRTG* nízké a *IT* vysoké – region roste tzv. intenzivně za využití *FP*. Do regionu se nedaří lákat široké množství firem ze zahraničí, tvorba nových pracovních

<p>míst ze strany PZI je nízká. Region naproti tomu disponuje schopností maximálně využít tohoto malého počtu příležitostí přenosu technologické úrovně. Region je atraktivní vzdělanostní strukturou zaměstnanců, subdodavatelskými vazbami a podnikatelskými příležitostmi atd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Pokud jsou hodnoty RRTG i IT nízké</u> – region nedokáže přilákat investory ze zahraničí a zároveň nedokáže intenzivně využít dosud importovaného know-how. Region se nejeví pro zahraniční investory atraktivním a zároveň má velice nízký potenciál tzv. synergie. • <u>Pokud jsou hodnoty RRTG i IT vysoké</u> – region dokáže přilákat investory ze zahraničí a zároveň umí ve vysoké intenzitě využít importovaný technologický potenciál. Region je pro zahraniční firmy atraktivní jak vhodnými absolutními výhodami investice, pak také dobrou strukturou spolupráce s domácími firmami, subdodavatelskými vazbami, vzdělanostní strukturou obyvatelstva, které je schopno pracovat v odvětvích s vyšší přidanou hodnotou. 	
Ověření významnosti technologické mezery:	
<p>Otestovat význam zjištěných hodnot vhodným statistickým testem, např. testem o parametru střední hodnoty.</p>	<p>Jednotlivé testy byly provedeny na hladině významnosti $\alpha = 0,01$.</p> <p>Hypotéza $H_0: \mu_0 = 0$ (vypočítané hodnoty ukazatelů RRTG a IT nebyly statisticky významné, resp., že významná technologická mezera neexistuje.)</p> <p>$H_1: \mu_1 > 0$ (existuje významná technologická mezera mezi analyzovanými pobočkami nadnárodních firem, které získaly IP a zbylými podniky v regionu).</p>
Měření spillover efektu v rámci zvolené skupiny krajů:	
<p>Ukazatel spillover efektu (SPE) - pro určení efektu přelévání na regionální úrovni, pro každý region ve zkoumané množině regionů, tak aby bylo možné výši zjištěného efektu mezi regiony v čase také porovnat.</p>	$SPE = (HPHr + 2RRTG + 2IVaVr + EDUr + 2PZIr) * 1/9$ <p style="text-align: center;">(M9)</p> <p><i>HPHr</i> hrubá přidaná hodnota generovaná v daném regionu. <i>IVaVr</i> investice do vědy a výzkumu v daném regionu <i>EDUr</i> podíl obyvatel s vyšším středoškolským či vysokoškolským vzděláním <i>PZIr</i> příliv PZI do regionu splňující kritérium udělení investiční pobídky</p>
<p><i>HPHr</i></p>	$HPHr = \frac{\text{výše HPH} * 1/HPHBr}{\text{počet obyvatel}}$ <p style="text-align: center;">(M10)</p> <p><i>HPHr</i> – relativní hrubá přidaná hodnota vypočtená jako průměrná HPH na jednoho obyvatele kraje poměřená k benchmarku krajů (<i>HPHBr</i>)</p>
<p><i>IVaVr</i></p>	$IVaVr = \frac{\text{výše IVaV} * \frac{1}{IVaVB}}{\text{počet obyvatel}}$ <p style="text-align: center;">(M11)</p> <p><i>IVaVr</i> - relativní míra investic do vědy a výzkumu vypočtená jako průměrná výše investic do vědy a výzkumu na jednoho obyvatele kraje poměřená k benchmarku krajů (<i>IVaVB</i>)</p>

<i>EDUr</i>	$EDUr = \frac{\text{podíl EDU}}{EDUB}$ <p>(M12)</p> <p><i>EDUr</i> – je podíl středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných obyvatel kraje poměřený k benchmarku krajů (<i>EDUB</i>)</p>
<i>RRTGr</i>	$RRTGr = \frac{RRTG \text{ kraje}}{RRTGB}$ <p>(M13)</p> <p><i>RRTGr</i> – je relativní regionální technologická mezera v poměru k benchmarku RRTG krajů (<i>RRTGB</i>)</p>
<i>PZIr</i>	$PZIr = \frac{\text{výše PZI} * 1/PZIB}{\text{počet obyvatel}}$ <p>(M14)</p> <p><i>PZIr</i> – je míra přílivu PZI vypočtená jako příliv PZI do kraje poměřený k benchmarku krajů (<i>PZIB</i>),</p>
Zdroje dat:	
<ul style="list-style-type: none"> • data ČSÚ, • data CzechInvestu, • data OECD pro zjištění produktivity jednotlivých PZI, • data ČSÚ, • výroční zprávy analyzovaných společností. 	
Interpretace výsledků:	
<ul style="list-style-type: none"> • Hodnota každé z komponent ukazatele je relativní hodnotou vztaženou k benchmarku dané komponenty, pak průměrná hodnota ukazatele SPE za všechny zkoumané kraje v daném roce je rovna jedné. Kraje, které dosahují hodnoty vyšší než jedna, vykazují oproti ostatním regionům ve zkoumané množině nadprůměrnou hodnotu efektu přelévání a naopak. 	
Hlavní výhody zvoleného přístupu k určení velikosti (intenzity) efektu přelévání:	
<ul style="list-style-type: none"> • Hodnoty jednotlivých komponent jsou souměřitelná čísla stejných jednotek. • Dle zjištěných hodnot je pak možné určit pořadí sledovaných regionů. • Uvedený přístup umožňuje rozšířit množinu zkoumaných regionů prakticky neomezeně. • Rozdíly mezi jednotlivými regiony lze vyjádřit v procentních bazických bodech. • Snadná interpretace výsledků vzhledem ke vztažení hodnot k benchmarku. 	

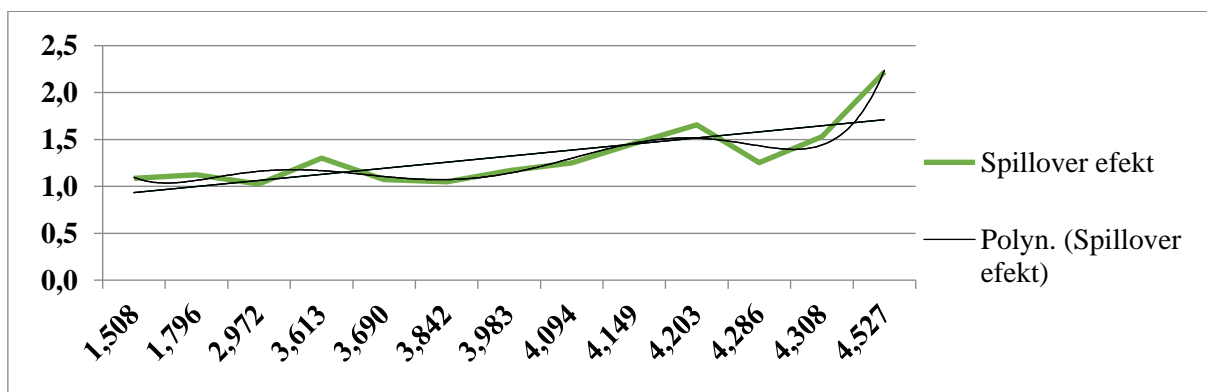
Zdroj: data CzechInvestu, ČSÚ, OECD a výroční zprávy analyzovaných společností

Příloha E   Ověřování hypotézy H3

Tabulka E1: Nalezené regresní funkce mezi FP a SPE ve zkoumaných regionech

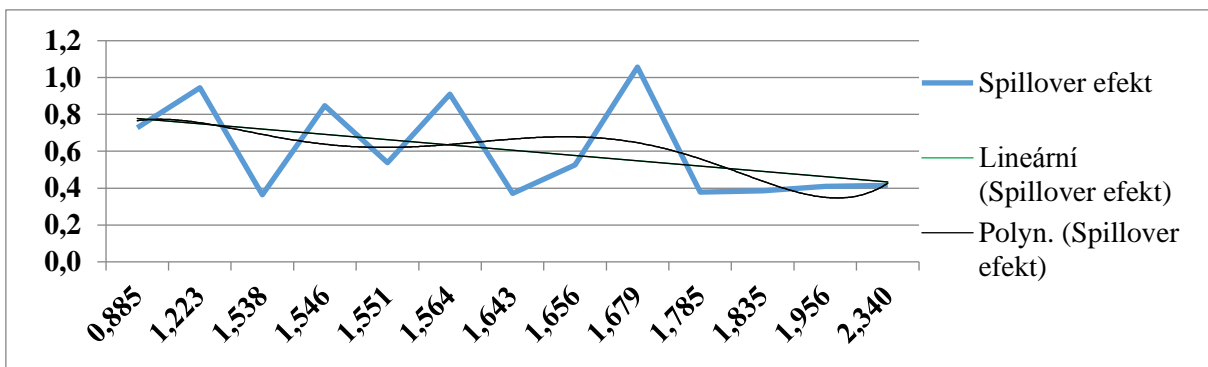
Region:	Nalezené regresní funkce:
Plzeňský	$y = 0,00000005x^6 - 0,0029x^5 + 0,0434x^4 - 0,3065x^3 + 1,06x^2 - 1,6323x + 1,9347$ Lineární funkce: $y = 0,0648x + 0,8687$
Karlovarský	$y = 0,000006x^6 + 0,0005x^5 - 0,0021x^4 + 0,0289x^3 - 0,1499x^2 + 0,2662x + 0,6233$ Lineární funkce: $y = -0,0287x + 0,8065$
Ústecký	$y = 0,000005x^6 + 0,0015x^5 - 0,0192x^4 + 0,114x^3 - 0,3744x^2 + 0,7552x + 0,3571$ Lineární funkce: $y = 0,011x + 0,9588$
Liberecký	$y = 0,00006x^6 - 0,0005x^5 + 0,0148x^4 - 0,1786x^3 + 0,9787x^2 - 2,2462x + 2,6573$ Lineární funkce: $y = -0,0231x + 1,1886$
Královéhradecký	$y = 0,005x^6 - 0,0007x^5 + 0,0088x^4 - 0,0476x^3 + 0,086x^2 - 0,0118x + 1,0343$ Lineární funkce: $y = -0,022x + 1,0553$
Pardubický	$y = -9E-05x^6 + 0,0036x^5 - 0,0587x^4 + 0,464x^3 - 1,829x^2 + 3,297x - 0,8864$ Lineární funkce: $y = -0,0078x + 1,1629$

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

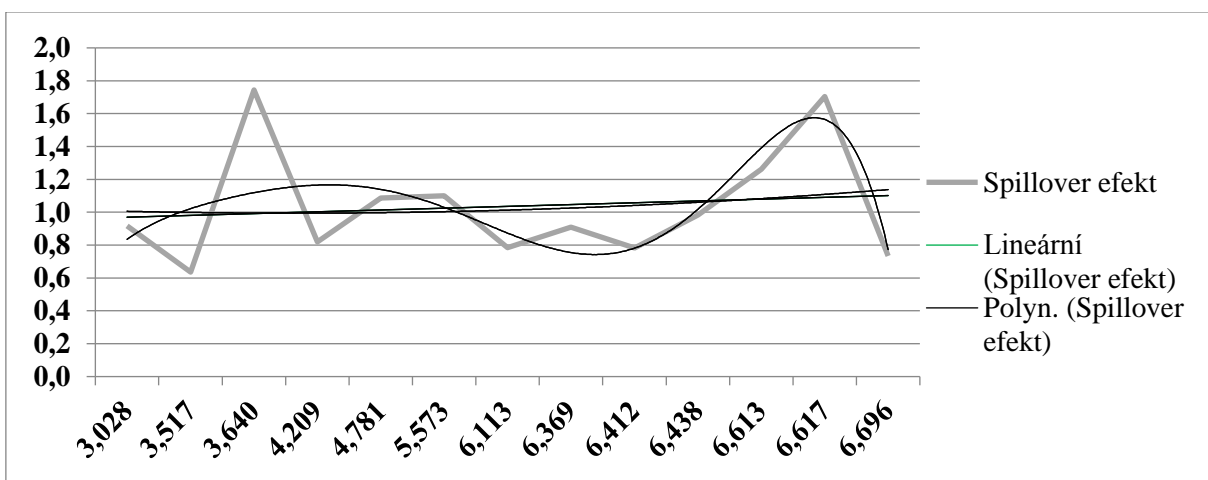
Obrázek E1: Vývoj Spillover efektu v závislosti na velikosti FP a nalezené regresní funkce – Plzeňský kraj

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

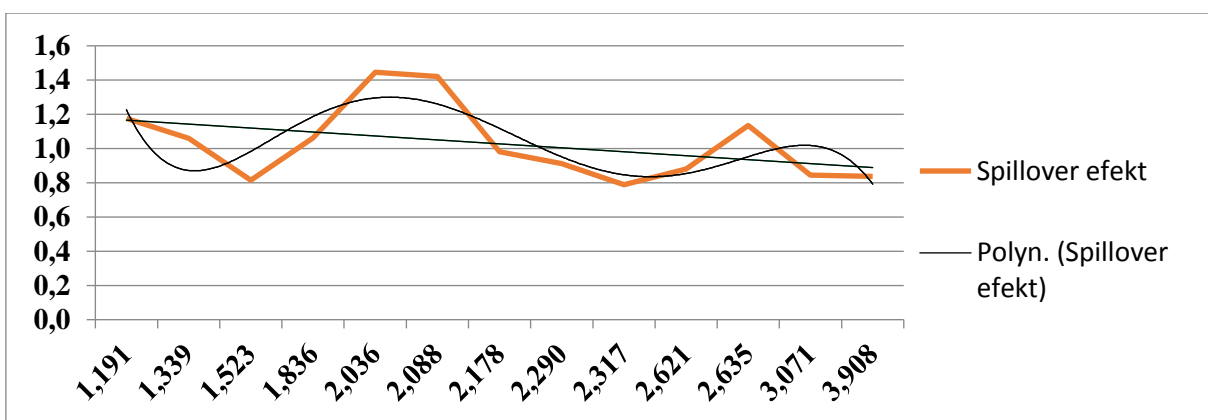
Obrázek E2: Vývoj Spillover efektu v závislosti na velikosti FP a nalezené regresní funkce – Karlovarský kraj

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

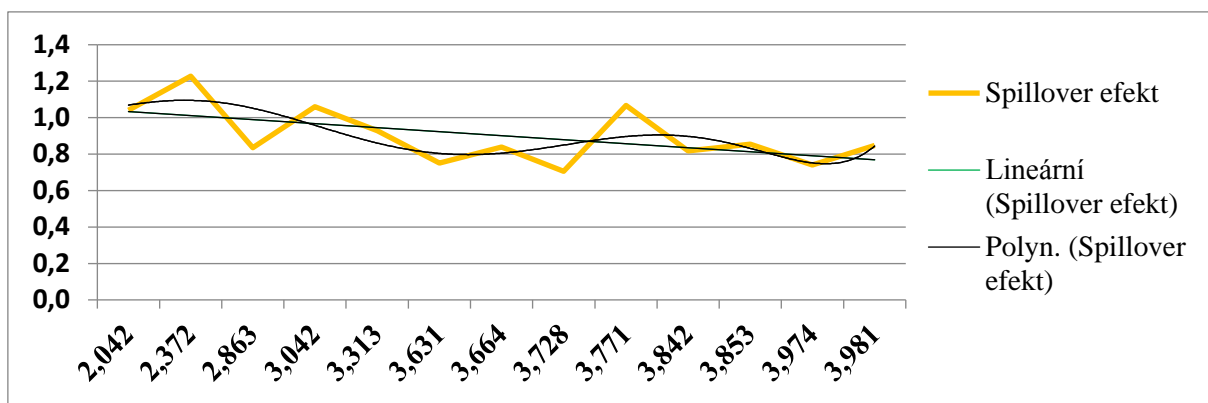
Obrázek E3: Vývoj Spillover efektu v závislosti na velikosti FP a nalezené regresní funkce – Ústecký kraj

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

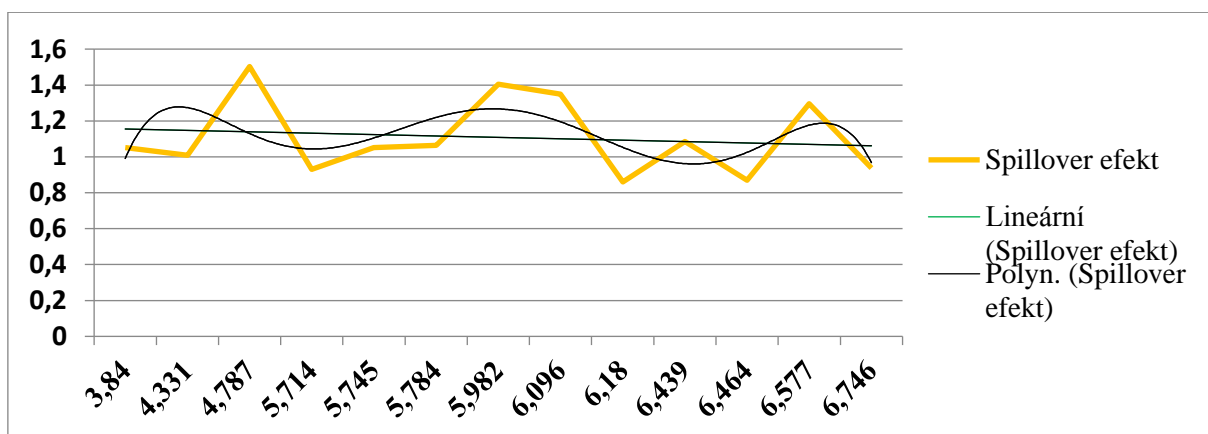
Obrázek E4: Vývoj Spillover efektu v závislosti na velikosti FP a nalezené regresní funkce – Liberecký kraj

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

Obrázek E5: Vývoj SPE v závislosti na velikosti FP a nalezené regresní funkce – Královéhradecký kraj

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

Obrázek E6: Vývoj SPE v závislosti na velikosti FP a nalezené regresní funkce – Pardubický kraj

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

Tabulka E2: Spearmanův koeficient pořadové korelace

Rok	R	Kritická hodnota	Statistická významnost
2002	0,0286	0,829	NE
2003	-0,0857	0,829	NE
2004	0,6000	0,829	NE
2005	0,7714	0,829	NE
2006	0,4571	0,829	NE
2007	0,4286	0,829	NE
2008	-0,0857	0,829	NE
2009	0,2571	0,829	NE
2010	0,5429	0,829	NE
2011	0,8857	0,829	ANO
2012	0,5429	0,829	NE
2013	0,4857	0,829	NE
2014	0,5429	0,829	NE

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů

Příloha F   Vazba zkoumaných efektů na podnikatelské prostředí

Tabulka F1: HDP na 1 obyvatele v tis. Kč

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Plzeň	245	259	291	300	328	341	334	338	346	355	347	363	388
Karlovy Vary	217	225	235	243	251	272	273	274	269	274	272	272	282
Ústí nad Labem	213	228	245	260	277	295	306	307	299	302	303	302	310
Liberec	232	224	240	266	280	290	293	281	287	294	300	302	318
Hradec Králové	233	241	263	275	288	315	326	323	327	331	333	335	359
Pardubice	221	232	249	260	285	312	315	303	309	321	306	314	333

Zdroj: vlastní zpracování, data ČSÚ

Tabulka F2: Rozdíly mezi skutečnou a hypotetickou mírou nezaměstnanosti ve zkoumaných regionech

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Plzeň	1,42	1,72	2,69	3,29	3,42	3,50	3,56	3,64	3,73	3,64	3,76	3,94	4,82
Karlovy Vary	2,63	1,58	2,58	2,22	2,41	2,32	2,31	2,30	2,40	3,14	2,85	2,43	1,75
Ústí nad Labem	2,59	3,10	3,53	4,14	4,76	5,73	6,13	5,50	5,72	5,95	5,94	10,34	3,15
Liberec	0,00	1,55	2,47	2,76	2,82	2,83	3,12	2,93	3,71	3,57	3,38	6,56	3,99
Hradec Králové	2,52	2,89	3,27	3,38	3,34	3,32	3,29	3,11	4,42	4,67	5,16	6,85	2,57
Pardubice	3,31	3,77	4,28	5,63	5,21	5,62	6,12	6,40	5,51	5,29	5,58	5,16	5,56

Zdroj: vlastní zpracování na základě provedených výpočtů z dat ČSÚ, CzechInvestu a výročních zpráv analyzovaných společností

Vlastní publikace disertantky

Příspěvky na konferencích:

KOTÍKOVÁ, Sylvie. Foreign Direct Investment from the Industry Zone Alpka and Its Impact on the Region Labour Market. In *XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. S. 164 – 170. ISBN 978-80-210-6840-7. **WOS:000358536900020**

KOTÍKOVÁ, Sylvie. The Impact of Foreign Direct Investment Located in the Industrial Zones on Regional Labor Market. In *XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. S. 115 – 121. ISBN 978–80–210–7861–1. **WOS:000358536300014**

KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Multinational Companies Benefiting from Investment Incentives and Their Impact on Labour Market of Ustecky Region. In *XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. S. 129 – 135. ISBN 978–80–210–7861–1. **WOS:000358536300016**

KOTÍKOVÁ, Sylvie. Quantification of the Direct Impact of the Creation of Jobs Created by FDI in Selected Regions. *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016. S. 364 – 370. ISBN 9788021082731. **WOS:000391253500047**

KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Impact of Foreign Direct Investment on Regional Employment and Cultural Distance of Investors. *In Proceedings of the Articles from the 7th Annual International Scientific Conference "Region in the development of society 2016*; 1. vyd. Brno: Mendel University of Brno, 2016. S. 153 – 160. ISBN 978-80-7509-459-9.

KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Foreign Presence, Cultural Distance and Technology Gap as Indicators of Globalization in the Czech Republic. *16th International Scientific Conference Globalization and Its Socio-Economics Consequences* 1. vyd. Zilina: University of Zilina, 2016. S. 337 – 344. ISBN 978-80-8154-191-9. **WOS:000393253800043**

KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Boosting regional labour market via foreign investment: evidence from the Liberec region. *20th International Colloquium on Regional Sciences* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. S. 114 – 119. ISBN 978-80-210-8586-2.

KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Market internationalization in the regional context. *20th International Colloquium on Regional Sciences* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. S. 114 – 119. ISBN 978-80-210-8586-2.

KOTÍKOVÁ, Sylvie a ČUHLOVÁ, Renata. Analysis of Foreign Presence as a Consequence of Internationalization in the Czech Republic. *11th International Days of Statistics and Economics*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2017. PŘÍSPĚVEK BYL PŘIJAT K PUBLIKOVÁNÍ.

Příspěvky v časopisech

KOTÍKOVÁ, Sylvie. Kirzner's Concept of Entrepreneur Activities in the Context of Multinational Companies. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2015, roč. 5, č. 1. S. 46 – 50. ISSN 1804-7890. **WOS:000360849300010**

KOTÍKOVÁ, Sylvie. Přímé zahraniční investice a jejich dopad na trh práce strukturálně postiženého regionu. *Grant Journal*. 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2015, roč. 4., č. 1. S. 59 – 63. ISSN 1805-0623.

KOTÍKOVÁ, Sylvie. Environmental Protection in Economic Terms in Focus on Evaluation Methods of Natural Capital. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2015, roč. 5, č. 2, S. 36 – 38. ISSN 1804-7890. **WOS:000373285900007**

KOTÍKOVÁ, Sylvie. The Foreign Presence as a Determinant of Creation of Spillover Effects of Foreign Direct Investment. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research* 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2016, roč. 6, č. 1. S. 32 – 36. ISSN 1804-7890. **WOS:000384792600007**

KOTÍKOVÁ, Sylvie. The Situation of the Regional Labor Markets with the Hypothetical Absence of Foreign Direct Investment. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 1. vyd. Hradec Králové: Magnanimitas, 2017, roč. 7, č. 1, s. 78 – 82. ISSN 1804-7890.

KOTÍKOVÁ, Sylvie. Measuring the Size of the Technology Gap at a Level of Czech Regions. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D*. 1. vyd. Pardubice: Faculty of Economics and Administration, 2017. roč. 24, č. 41. – PŘIJATÝ DO RECENZNÍHO ŘÍZENÍ.